

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

RAHVUSVÄHEMUSTE KAASAMINE EESTI ERAKONDADE POOLT

Magistritöö

Autor: Triin Mahlakõiv

Juhendaja: prof. Marju Lauristin

Tartu
2012

SISSEJUHATUS	5
1 MAGISTRITÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	8
1.1 Debatt rahvusriigi ja kodanikeriigi küsimustes	8
1.1.1 Rahvusriigi käsitleused.....	8
1.1.2 Rahvuse kujunemise alused	9
1.1.3 Rahvuse ja riigi ehitamise alused.....	11
1.1.4 Kaasaegse rahvusriigi vähemuspoliitikad.....	12
1.1.5 Eesti mitmekultuurilisuse demokraatia mudel	14
1.2 Ideoloogiad erakondade programmis	15
1.2.1 Konservatism	16
1.2.2 Sotsiaaldemokraatia ja kolmas tee (<i>third way</i>).....	18
1.2.3 Liberalism.....	20
1.3 Poliitiline kommunikatsioon ja kaasamine	23
1.3.1 Poliitilise kommunikatsiooni mõiste ja subjektid	23
1.3.2 Kommunikatsiooni ja kaasamise hindamine	24
1.3.3 Rahvusvähemuste alaesindatus poliitilises otsustusprotsessis	25
1.4 Ülevaade Eesti lõimumispoliitikast	26
1.5 Empiirilised lähtekohad	28
1.6 Uurimusküsimused	32
2 METOODIKA	33
2.1 Probleemi seade	33
2.2 Metoodika valik	34
2.2.1 Kvalitatiivne lähenemisviis.....	34
2.2.2 Põhistatud teooria	35
2.2.3 Intervjueeritavate valim ja valiku kriteeriumid	35
2.3 Uurimuse käik	36
2.4 Analüüsikategooriad	37
3 EMPIIRILISED TULEMUSED	39
3.1 Kvalitatiivse uuringu tulemused	39
3.2 Tekstide kvalitatiivsest analüüsist tuletatud kategooriad lõimumispoliitika ja vähemuste kaasamise iseloomustamiseks	39
3.3 Erakondade esindajate poolt väljendatud kaasamise ideoloogiad ja nende realiseerimise praktikad	56

3.3.1	Sotsiaaldemokraatlik Erakond.....	59
3.3.2	Reformierakond.....	66
3.3.3	Isamaa ja Res Publica Liit.....	74
3.3.4	Erakond Eestimaa Rohelised.....	83
3.3.5	Keskerakond.....	88
3.3.6	Üksikkandidaat Dmitri Klenski.....	95
3.3.7	Kokkuvõtlikud skeemid.....	100
3.4	Institutsioonide poolt väljendatud kaasamise ideoloogiad ja nende realiseerimise praktikad.....	101
3.4.1	Riho Rahuoja, Sotsiaalministeerium.....	102
3.4.2	Maie Soll, Hariduss- ja Teadusministeerium.....	106
3.4.3	Silver Pramann, Kultuuriministeerium.....	109
3.4.4	Ilmar Tomusk, Keeleinspeksioon.....	112
3.4.5	Tanel Mätlik, Integratsiooni Sihtasutus.....	116
3.4.6	Kokkuvõtlikud skeemid.....	123
4	DISKUSSIOON JA JÄRELDUSED.....	124
4.1	Meetodi kriitika ja edasiarendamise võimalused.....	144
	KOKKUVÕTE.....	146
	SUMMARY.....	150
	VIIDATUD TEKSTID.....	154
	LISAD.....	157
	LISA 1. Intervjuu küsimused.....	157
	LISA 2. Erakondade analüüsimaatriks.....	158
	LISA 3. Ametnike analüüsimaatriks.....	193
	LISA 4. Intervjuude transkriptsioonid.....	208
	Tomusk transkriptsioon (KI).....	208
	Lotman transkriptsioon (RO1).....	214
	Nutt transkriptsioon (IRL3).....	220
	Ojuland transkriptsioon (RE3).....	229
	Sõtnik transkriptsioon (KE1).....	235
	Ossinovski transkriptsioon (SD3).....	241
	Rahuoja transkriptsioon (SM).....	246

Reinsalu transkriptsioon (IRL1)	253
Rõivas transkriptsioon (RE2)	263
Pramann transkriptsioon (KM)	268
Saar transkriptsioon (SD1)	274
Soll transkriptsioon (HM)	282
Stalnuhhin transkriptsioon (KE2)	289
Mätlik transkriptsioon (SA)	301
Lukas transkriptsioon (IRL2)	308
Trapido transkriptsioon (RO2)	312
Palo transkriptsioon (SD2)	317
Klenski transkriptsioon (VE)	323
Rummo transkriptsioon (RE1)	331

SISSEJUHATUS

Rahvusriigi kontseptsioon tõusis Euroopas jõuliselt esile 17. sajandil alguse saanud ulatusliku sotsiaal-majandusliku konteksti paradigmaatilisest muutusest. Tööstusrevolutsioon ja linnastumine koondasid kriitilise massi isikuid, kelle kultuuripärandi ühisosast kasvas välja etnosepõhine ühtekuuluvuse tunnetus.

Hilisemas ajaloos on, taaskord sotsiaal-majandusliku ja ka kultuurilise konteksti märkimisväärsel muutumisel, ühtekuuluvuse tunnetuse mõtestamine ja selle poliitilise avaldumise vorm riiklusena ümber kujunenud ja leidnud alternatiivseid väljendeid kodanikuriigi variatsioonides. Jääb küsimus, kas rahvusriigi kontseptsiooni näol on kaasajal tegemist ajaloolise relikti või loomuliku arengutee vaheetapiga.

Iseseisvuse taastanud Eesti ühiskond päris Nõukogude Liidu okupatsiooniaastatest ENSV territooriumile asustatud venekeelse rahvusvähemuse, mille osakaal moodustab pea kolmandiku kaasaja Eesti Vabariigi rahvastikust. Riigi avatud majandusruumis leiavad globaliseerumise nähtusega kohanemisest tingitud sotsiaal-majanduslikud pinged erilist võimendust. Viimase kahe kümnendi vältel on Eesti Vabariik lõimumispoliitika raames kujundanud ja ellu viinud erisuguseid meetmeid rahvusrühmade kaasamiseks ning jätkusuutlikuks koostalituseks rahvusriigi territooriumil.

Viimasel paaril aastal on Eesti valitsus aktiivsemalt hakanud tegelema kaasamise arendamisega riigi tasandil. 2011. aasta alguses lisandus Vabariigi Valitsuse reglementi mitu uut viidet kohustusele huvirühmi kaasata ja mõjusid hinnata, ning formaalselt kinnitas 2011. aasta lõpus valitsus ka „Kaasamise hea tava“. Selle pinnalt võib järeldada, et valitsuse jaoks on riigi loomine ja toimimine meeskonnatöö, mis eeldab ühiseid otsuseid.

Kaasaegset Eesti riiki iseloomustab ideoloogiline, kultuuriline ja rahvuseline pluraalsus, mis tõttu on ühisele seisukohale jõudmine keerulisene. Kui demokraatlikus riigis on otsustajateks rahvas, on kultuurilise pluraalsuse tulemusena osustajad erinevate taustade ja väärtustega, mis tähendab, et otsustusprotsessis ei võida mitte parim argument, vaid erinevate poolte vaheline kokkulepe ja koostöö.

Kuigi suurem osa Eesti Vabariigis elavatest inimestest on rahvuselt eestlased, elab Eestis rohkem kui sada erineva rahvuse esindajat, mis tähendab, et ühisele otsusele jõudmine sõltub väga palju omavahelisest suhtlusest ja üksteise mõistmisest.

Käesolev töö uuribki teiste rahvuste võimalusi Eesti arengus kaasa rääkida. Siin kohal on oluline roll valitsuse ja poliitikute suhtumisel, sest mida avatum ja kaasavam on riik, seda rohkem on kodanikul võimalusi otsustusprotsessis osaleda.

Peamine magistritöö eesmärk on seega uurida, milline on erakondade suhtumine rahvusvähemuste kaasamisele; kuidas erakonnad rahvusvähemusi poliitikaloomesse kaasavad; millistel eesmärkidel rahvusvähemusi kaasatakse, ning teiselt poolt uurida rahvusvähemuste rolli rahvusriigis. Kõrvalteemana on vaadatud ka kaasamispraktikaid elluviivate institutsioonide esindajate suhtumist rahvusvähemuste kaasamisele.

Magistritöö on jagatud neljaks peatükiks. Magistritöö teoreetilises sissejuhatavas osas annan ülevaate Brubakeri, Smithi ja Gellneri erinevatest rahvusluse ja rahvuse käsitlustest. Samuti vaatlen rahvusvähemuste ja rahvusriigi ehitamise koostoimimist Lintzi ja Stepani riigi ehitamise teooriate varjus. Lisaks, et paremini mõista erakondade otsuseid ja suhtumist rahvusvähemustesse, annan ülevaate ka neid mõjutavatest poliitilistest ideoloogiatest. Kuna rahvusvähemuste kaasamise uurimine asetab antud töö poliitilise kommunikatsiooni valdkona, siis käsitlen töö teoreetilises osas ka poliitilise kommunikatsiooni definitsiooni ja Arnsteini kaasamise raamistikku. Töö empiirilistes lähtealustes toon arvamusuuringute põhjal välja rahvusvähemuste hoiakud Eesti riiki, vähemuste poliitilise enesemääratluse ning muud tegurid, millest sõltub rahvusvähemuste edukas osalemine Eesti ühiskonnas.

Töö empiiriline osa hõlmab erakondade ja ametnikega läbi viidud 19 süvaintervjuu analüüsi põhistatud teooria alusel. Intervjuud viidi läbi nelja parlamendi ja ühe Riigikogust välja jäänud erakonnaga (SDE, Keskerakond, Reformierakond, Erakond Eestimaa Rohelised, IRL) ja üksikkandidaat Dimitri Klenskiga. Ametkondade intervjuu valmisse kuuluvad Sotsiaalministeerium, Kultuuriministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Keeleinspeksioon ja Integratsiooni Sihtasutus. Intervjuud toimusid perioodil aprill 2011-märts 2012. Intervjuude analüüsimiseks kasutati põhistatud teooriat. Põhistatud teooria on Anselm Straussi ja Berney Glaseri poolt tuletatud metodoloogia, mille kaudu saab hinnata erakondade pöördumist

rahvusvähemuste suunas ja kontaktiloomise aluseid läbi tähenduste, mis on omistatud rahvusvähemustele.

Esimeseks sammuks peale intervjuude läbiviimist ja transkribeerimist jõudsin põhistatud teooria esimese sammuni ehk andmete kondenseerimiseni. Selle sammu väljundina kogusin kõnekaid ja väljapaistvaid tsitaate intervjuutekstidest. Seejärel alustasin andmete kategoriseerimisega. Intervjuude kvalitatiivse analüüsi juures kasutasin põhistatud teooriale omast induktiivsete ja deduktiivsete kategoorialoomise meetodite kombinatsiooni. Analüüsi kolmandaks sammuks on tulemusteni jõudmise etapp, ehk siis vastuste leidmine uurimusküsimustele tulenevalt andmetest. Uuringu tulemused on esitletud kolmandas peatükis. Toetudes töö esimese osa teoreetilistele käsitlustele ning läbi viidud uuringutele, arutlen viimases peatükis kaasamisraamistiku kehtivuse üle erakondade rahvusvähemuste kaasamise kontekstis, analüüsin erakondade rahvusriigi käsitlusi ning ametnike refleksioone lõimumispoliitikale ning institutsioonide kaasamise mõjusid, ning leian vastused püstitatud uurimisküsimustele. Teostatud erakondade kaasamispraktikate analüüsi peamiseks eesmärgiks on kaardistada praegune olukord, võrrelda praktilisi tegevusi erakondadepoolse suhtumisega ja näidata ära kitsaskohad.

Autor tänab kõiki poliitikuid ja ametnikke, kes magiströö raames koostööd tegid: Paul-Eerik Rummo, Taavi Rõivas, Kristiina Ojulang, Urman Reinsalu, Tõnis Lukas, Mart Nutt, Indrek Saar, Urve Palo, Jevgeni Ossinovski, Olga Sõtnik, Mihhail Stalnuhhin, Aleksei Lotman, Toomas Trapido, Dimitri Klenski, Ilmar Tomusk, Maie Soll, Riho Rahuoja, Silver Pramann ja Tanel Mätlik.

Eriline tänu kuulub juhendamise, asjalike soovitude ning väsimatu koostöö eest töö juhendajale professor Marju Lauristinile.

1 MAGISTRITÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

1.1 Debatt rahvusriigi ja kodanikeriigi küsimustes

Järgnevalt annan lühidalt ülevaate rahvuse ja rahvusluse mõistetest ja rahvusluse teooriatest. Praktilises osas uurin, kuidas jooksevad piirid erakondade jaoks riigi ja rahvuse omavaheliste suhete vahel ning, kuidas käsitlevad erakonnad rahvusvähemusi mitmekultuurilises rahvusriigis. Sellepärast on vajalik luua taustateadmised, et kirjeldada riigi *demose* ja *etnose* vahelist suhet.

Kuidas on olukord *de facto* - kas põhiseaduslikus mõttes “rahva“ kui demokraatliku võimu kandja liikmetena näevad Eesti erakonnad ka teistest rahvustest Eesti kodanikke? Võtmeküsimus siin on, kas kuulumine riiki on defineeritud kodakondsuse ja kodanikuidentiteediga või defineeritakse seda etniliselt. Briti ajaloolase Timothy Garton Ashi sõnul pole mitte mingisugust vastuolu eestivenelane olemise – etniliselt, kultuuriliselt, keeleliselt venelane olemise – ja Eesti riigi täisliige olemise vahel (Lobjakas 2009).

1.1.1 Rahvusriigi käsitlused

Antud uurimuses vaatlen levinumaid rahvusriigi käsitlusi ja sellega kaasnevaid nähtusi. Eesti on põhiseaduse järgi kaasaegne rahvusriik, kus kõigil kodanikel, rahvusest sõltumata, on ühesugused õigused ja kohustused. Kuid Eesti põhiseadus näeb ette ka tagatised eesti keele ja kultuuri püsijäämiseks. Antud juhul on tarvis mõista, kuidas mõjutavad rahvusriigi käsitlused rahvusvähemuste rolli kaasaegses ja demokraatlikus Eesti rahvusriigis.

Rahvusriik tekkis kui riik, mille subjektiks oli rahvas vastandina feodaalriigile, mille võimukeskmes olid valitseja ja võimuinstitutsioonid (Nutt 2011: 244). Brubakeri (1996), Lintzi ja Stepani (1996) kohaselt identifitseerib rahvusriik end tugevalt

domineeriva rahvusega - riik on rahvusriik jahu, kui see on teatud rahva riik ja rahva jaoks.

Rahvusriigi poliitika eesmärk on suurendada kultuurilist homogeensust. Teadlikult või alateadlikult saadavad sellise riigi juhid välja sõnumi, millisele rahvusele see riik on loodud. Kuid kitsamas mõttes rahvusriike, üherahvuselisi riike on vähe (Brubaker 1996).

Nutti arvates ei pea rahvusriik tähendama üherahvuselist riiki, vaid selle riigi prioriteediks on rahvuse identiteedi ja kultuuripärandi kaitse. Seega võib rahvusriik olla ka paljurahvuseline ehk see on riik, mis ei ole seotud kindla rahvusega. Rahvusriik ei tähenda ka erinevaid õigusi erinevatele rahvastele, vaid positiivset õigust põlisrahvastele, andes nende kultuuri ja keele arengule täiendavaid tagatisi. (2011: 246) Seega võib rahvusriigi mõistet kasutada kitsamas, üherahvuselise ja laiemas ehk mitmerahvuselise riigi tähenduses.

1.1.2 Rahvuse kujunemise alused

Nagu öeldud on rahvusriigi mõistel kaks poolt: rahvus ja riik. Keskne rahvusriigi element on rahvus. Selleks, et arutleda, mille põhjal on moodustunud Eestis *demos*, annan järgnevalt ülevaate rahvusluse kujunemisest.

Rahvusluse uurimisel räägitakse tihti vastandlikest uurimisstrateegiatest primordialismist ja modernismist, millel kummalgi on omad arutlusviisid ja järeldused. Selles kontekstis on põhjust jälgida rahvusluse olemuse mõju kaasaegsele rahvusriigi diskursusele, sest globaliseerumise ajastul on traditsioonilised rahvusriikide põhitunnused muutunud. Globaliseerumisel on tugev mõju nii kohalikule rahvuslusele, uusimmigratsioonile kui Euroopa Liidu liikmelisusele. Põhiküsimus selles väitluses on, kes moodustavad rahva, milliste tunnuste alusel on rahvus koondunud?

Üldistades rahvuse kontseptsiooni peamise teoretiku ja primordialistliku suuna esindaja Smithi ideed, siis on rahvus nimekandev kogukond, kellel on jagatud kodumaa, müüdid, ajalugu, ühine kultuur, majandus ning kõikidele liikmetele sarnaselt kehtivad õigused ja kohustused (2008: 13). Smithi (1995) järgi võtab rahvuslus etnorahvusluse vormi, põhinedes vastava rühma solidaarsusel keele, kultuuri ja päritolu järgi.

Etnorahvusluse aluseks on veendumus, et rühmal on ühised esivanemad. Smithi järgi eristub rahvus rohkem kultuurilise eripära kaudu.

Etnorahvusele vastandub poliitiline rahvuslus, mis ei rõhuta rühmasolidaarsust mitte niivõrd päritolu ja kultuuri, kuivõrd eelkõige demokraatlike poliitiliste ideede, ühise ajaloo ja ühiste riigiinstitutsioonide jagamise kaudu. Sellist käsitlust esindab modernism, mis tekkis reaktsioonina primordialistide generatsiooni nägemusele. (Özkirimli 2010: 72) Modernismi esindaja Ernest Gellner (1994) vaatleb rahvuslust kui poliitilist põhimõtet, mille põhipostulaadiks on, et nii rahvuslik kui ka poliitiline üksus langeks ühte.

Modernismi teooria kõige problemaatilisem seisukoht on Smithi sõnul see, et rahvused ja rahvuslus on moderniseerumise saadused. (1995: 4-10) See eirab süstemaatiliselt etniliste sidemete ja kultuuriliste tundmuste visadust maailma paljudes paikades ja nende jätkuvat tähendust paljude inimeste jaoks. Gellner Smithi õpetajana suutis aga viimast veenda, et rahvused ja rahvuslus on modernsed ilmingud selles tähenduses, et kaasaegse maailma peamised tunnused eeldavad rahvuste ja rahvusluse olemasolu. Me ei saa omada üht teiseta. (Vetik 2007)

Gellneri ja Smithi lähenemisviisid on selles debatis põhilised, ent vastandlikud teoreetilised paradigmad rahvusluse uurimisel. Ometigi ei esinda kumbki oma leeri äärmust. Näiteks tunnustab Smith Gellnerit selle eest, et too hülgab Benedict Andersoni suhtumise, kelle järgi rahvused on "kujuteldud kogukonnad". (Vetik 2007) Anderson leiab, et rahvuslus ja rahvus on kultuurilised artefaktid. Rahvus on kujutletav poliitiline kogukond, sest isegi väikseima rahvuse kõik liikmed ei saa kunagi tunda enamikku selle kogukonna liikmetest ja see rahvus tekib inimeste peas. (Özkirimli 2010: 106)

Kui erinevaid rahvuse definitsioone on mitmeid, siis Brubakeri arvates tuleb rahvusest mõelda kui insitutsionaliseeritud vormist, mitte kollektiivsest vaid praktilisest kategooriast, mitte kui entiteedist vaid ebakindlast, sõltuvast sündmusest. Brubaker on veendunud, et rahvuslus on loodud, või isegi esile kutsutud poliitilistel väljadel. Selle dünaamikat juhivad poliitilise välja omadused, mitte kollektiivide omadused. Rahvuslus ja omariiklus õitsevad täna suuresti tänu režiimi poliitikale. (1996: 17-19)

Rahvuse käsitluses saab seega eristada kahte eri dimensiooni: rahvus kui poliitiline üksus ja rahvus kui kultuuriline üksus. Esimest iseloomustavad ühine territoorium,

seadused, institutsioonid ja väärtused, teise puhul rõhutatakse rahvuse tähenduses eelkõige sünnimaad, keelt ja traditsioone.

1.1.3 Rahvuse ja riigi ehitamise alused

Rahvuse ja rahvusluse teooriad ja ideoloogiad on aluseks riigi loomise ja kujunemise protsessile. Antud probleemi kokkuvõttev küsimus on, kuidas mõjutab rahvus riigi kujunemist ja kes moodustavad riigis rahva? Kui palju peab kodanikkond sõltuma ja kokku langema etnokultuurilise rahvusega?

Gellner (1994) seostab riigi-rahvuse suhet läbi rahvusluse idee, mis ütleb, et iga rahvuse eksistentsi primaarseks vajaduseks on riigi olemasolu, kuid mitte kõik riigid ei kujune rahvusriikideks ja mitte kõikide rahvuste kujunemise eelduseks ei ole riigi olemasolu. Rahvused kujunevad siiski ühise ajaloolise tausta ja enesemääratlemise alusel.

Siiski on modernse riigi rahvused suuremal või vähemal määral seotud nii territoriaalsete kui etniliste printsiipide ja komponentidega. Ükski rahvus ei saa ellu jääda ilma kodumaata või ühise päritolu müütideta. Samamoodi etniline kogukond, mis tahab rahva moodustada ei jõua eesmärgini ilma realiseerimata rahva jaoks vajalikke süsteeme nagu tööjaotus, territoriaalse mobiilsuse põhimõtted, ühised seadused ja kodakondus. (Smith 1995: 148)

Taolise dualismi ja ebastabiilsuse tagajärjeks on mitmetähenduslikkus ja selgusetus tänapäeva *etnose* ja riikide suhetes. Enamus riike on tänapäeval etniliselt heterogeensed, kusjuures väga vähesed riigid on kahe äärmuse vahel saavutanud olukorra, kus *ethnos* ühildub täielikult riigiga. (Smith 1995: 149) Mõnedes riikides on etnilisus subjektiivselt väljendatud ja avalikult artikuleeritud kui kodakondus. Sellisel juhul tunnevad mõned rahvusgrupid (enamusgrupi kõrval) ennast või näevad teised neid kui kuuluvaks erinevasse rahvusgruppi. (Brubaker 1996: 26)

Kuna Brubakeri (1996: 16-34) järgi on rahvusel pigem poliitiline ja territoriaalne raam, siis ei tohiks etnokultuuriline tunnus olla takistuseks riigi moodustamiseks või riigis tegutsemiseks. Brubaker (2004: 115) rõhutab, et rahvuse olemasolu väidet kasutatakse peamiselt maailma muutmiseks, muutmiseks seda viisi, kuidas inimesed ennast näevad, nende lojaalsuse mobiliseerimiseks, nõuete argumenteerimiseks. Ka Lintzi ja Stepani

jaoks ei ole rahvuse ja riigi tähendusväljad kattuvad, sest rahvusel pole näiteks täidesaatvat ametnikkonda, pole defineeritud juhirolle, puuduvad kindlad reegleid, kes kuuluvad rahvuse hulka. Seega toimub rahvuse identifitseerimine sisemiselt. Samuti põhjendab Weber rahvuse mõistet läbi väärtustesfääri, mis tähendab, et rahvus ei pea tingimata olema identne vastava riigi inimestega. (1996: 21-22)

Smith näeb modernse maailma lahendust duaalse kiindumuse kaudu, kus ühelt poolt peab rahvas olema lojaalne poliitilisele ühikule, riigile, väljenduma kodakondsuse õigustes ja kohustustes; teisalt tuleb väljendada kuuluvust ja solidaarsust etnilise kogukonna vastu, kust tuleb päritolu. Sest kokkuvõttes toimivad kodakondsus ja etniline solidaarsus eri sfäärides, avalikus ja erasfääris, poliitilises ja kultuurilises sfääris. Seega riigi ja rahvuse ehitamine võivad olla eraldiseisvad protsessid ja pea tihedalt ühtima, mis tähendab, et nende vahel ei tohiks olla hõõrdumist või rahunust. (1995: 151-155)

1.1.4 Kaasaegse rahvusriigi vähemuspoliitika

Kuna kaasaegne rahvusriik põhineb ka üleüldistel demokraatia ja inimõiguste ideaalidel ja põhimõtetel, mis peavad olema tagatud inimese päritolust või kuuluvusest sõltumata, eeldab inimõiguste ideoloogia laienemine ka rahvusriikluse kohanemist sellega. (Kalev et al 2011: 341)

Kultuurilise heterogeensuse kasv ühiskonnas tekitab vastuolulise olukorra demokraatia printsiipide järgimise traditsioonilises liberaaldemokraatlikus mudelis. Kuna demokraatia on tekkinud ajalooliselt teistsuguses olukorras, ei ole modernses ühiskonnas võimalik analoogset homogeensust säilitada, mille tõttu on vaja leida uusi viise, kuidas ühiskonna sidusust tekitada. (Lintz et al 1996: 24-29)

Lintz ja Stepan (1996: 33-36) eeldavad, et mida pluraalsem on ühe territooriumi rahvastik, seda komplekssem on poliitika. Seega on demokraatia ja rahvusriigi arenguloogikad omavahel konfliktis. See omakorda ei tähenda, et mitmerahvuslikus riigis ei saa demokraatia juurduda, vaid demokraatlike norme tuleb vastavalt muuta ja kohandada. Riigi staatuse küsimusega tegelemine on loomupäraselt kokkusobimatu demokraatia edendamise, mis ei välista demokraatia võimalikkust mitmerahvuslikus keskkonnas.

Lintz ja Stepan (Vetik 2002: 58) leiavad, et mitmerahvusliku riigi kontekstis on võimalik demokraatiat edendada riigipoliitika läbi, kus on tagatud kõigile võrdsed võimalused ja ligipääs kodakondsuse saavutamiseks, riigipoolseks toeks ja individuaalsed õigused. Eduka demokraatliku poliitika eesmärgil tuleb valitsusel arvestada antud territooriumil asuvate erinevate rahvuste, kultuuride ja poliitiliste identiteetidega.

Kuna tänapäeva ühiskondades on suurenenud rahvastiku mitmekultuurilisus ja mitmekeelsus, siis tänapäeva rahvusriikluse väljakutsed on palju lähtunud mitmekultuurilisuse ideoloogiast. Mitmekultuurilisuse teooria otsib vastuseid tekkinud uutele vajadustele, püüdes sõnastada eri kultuuride ja etniliste rühmade harmoonilise koosseksisteerimise põhimõtteid pluralistlikus ühiskonnas. Siin tekib küsimus, et kui suures ulatuses tuleb riigil vähemusrühmade kultuurilist eripära tunnustada. Charles Tayloriga multikultuuriline lähenemine väidab, et kultuuril on pluraalne iseloom. Seega on kultuuripaljusus tavapärane ning nende omavaheline suhestumine toimub dialoogis. Dialoogiline lähenemine aitab siduda multikultuurset ühiskonda ja vältida tekkivaid konflikte. (Vetik 2002: 57)

Multikultuurilise demokraatia eesmärgi – homogeense ühiskonna loomine läheb vastuollu riigipoolse tugeva rahvuse hoidmise ideega. Seega, multikultuurilist demokraatiat määratledes on oluline vaadelda grupiõigusi ja nende mastaapi riigis.

Mitmerahvuseline riik, kes võimaldab universaalseid indiviidi õigusi kõikidele oma kodanikele, olenemata grupiliikmelisusest, näib neutraalsena eri rahvuslike gruppide suhtes. Kuid tegelikult see tihti loob süstemaatiliselt privileege enamusrahvusele fundamentaalsetes eluvaldkondades sisemiste piirangute seadmisega keele, hariduse, kohtu ja riigiteenuste ning avalike riigipühade suhtes. Kõik need otsused võivad drastiliselt vähendada etnilise vähemuse poliitilist võimu ja kultuurilist nähtavust, samal ajal parandades enamuskultuuri oma. Grupiõigused, mis puutuvad keelevalikusse ja autonoomiasse, tagavad, et rahvusvähemused ei ole nendes otsustes ebasoodsamas positsioonis. Grupispetsiifilised õigused - nagu territoriaalne autonoomia, vetoõigused, tagatud esindatus riigivalitsemise insitutsioonides, keeleõigused - aitavad õgvendada seda ebasoodsat olukorda, parandades vähemuskultuuri haavatavust enamuse otsuste tõttu. (Kymlicka 1996: 48-52)

1.1.5 Eesti mitmekultuurilisuse demokraatia mudel

ENSV lagunemise järgselt 1991. aastal sai Eestist iseseisev, kuid demograafiliselt mitmerahvuslik riik, mille strateegiline eesmärk oli rahvusriigi nime all hoida ja säilitada eesti kultuuri ja keelt. Eestis ei ole täieulatuslik assimilatsioon enam reaalne, mille tõttu on vaja leida balanss erinevate etniliste gruppide kultuuri erinevuste säilitamise vahel privaatsfääris ja homogenisatsioon avalikes institutsioonides. (Vetik 2002: 55). Sellise tasakaalu püüab saavutada mitmekultuurilise demokraatia mudel, mis toob esiplaanile grupiõigused kui sotsiaalse organisatsiooni tähtsa elemendi.

Eesti mitmekultuurilise demokraatia mudel järgib põhimõtet, et ühiskonna liikmed jagavad ühiseid väärtusi, mille kaudu kõik Eesti inimesed seovad ennast riigiga. Mudeli järgi ühendab Eesti ühiskonda ühise nurgakivina Eesti territoorium, mille pinnal funktsioneerivad avaliku sfääri institutsioonid ühise keele ehk eesti keele kaudu. Peale keele on kõikidele inimestele ühised baasväärtused: demokraatlikud väärtused, avalikud institutsioonid, ühine haridussüsteem ja vastastikune tolerantsus. Kultuurilise väärtuse printsiip toetab mitte-eestlaste võimalusi säilitada oma etniline keel ja kultuur emakeelse hariduse ja kultuuriseltside jne kaudu. Selle vaate järgi on kõik Eesti kultuurid võrdsed avalikus debatis, kuid põhiseaduse järgi on eesti kultuuri säilitamine, arendamine riigi prioriteediks. (Vetik 2002: 59-60)

Kuna liberaalid ja konservatiivid on eri meelt kultuuride vahelise õigluse ja võrduse, enamuskultuuri ja riigivõimu suhete ning vastutuse jaotumise üle riigi ning vähemuste endi algatuse ja initsiatiivi vahel, siis saab ka mitmekultuurilisust käsitleda eri vormides. Peter McLaren (1995) eristab kolm tüüpilist mitmekultuurilisuse mudelit: konservatiivne multikultuurilisus, liberaalne multikultuurilisus ja vasak-liberaalne multikultuurilisus. Reaalses elus ei saa tihti eristada puhast tüüpi mitmekultuurilisuse mudelit, sest eri tüübid paratamatult segunevad ja loovad uusi derivaate.

Konservatiivne mitmekultuurilisuse juured tulevad koloniaalajastu perioodist, kus "valgete" lääne inimesete jaoks tundusid Aafrika kogukonna eripärad barbaarse ja välja arenemata. Seda käsitlust iseloomustab valge inimese üleolev suhtumine Aafrika kultuuri. Kuigi paljud konservatiivse mudeli esindajad on taandunud valgete ülemvõimu koloniaalpärandi vaatest, tajutakse teisi rasse teisejärgulisena valgete kõrval. See suund pooldab teiste etniliste gruppide assimileerimist domineerivasse kultuuri, mille aluseks

on ühine keel. Liberaalse mitmekultuurilisuse keskne mõiste on formaalne võrdsus. Seda mudelit iseloomustab rahvusvähemuste võimalikult tugev enamus kultuuri ja väärtustesse assimileerimise püüdlus. See käsitlus kasutab rahvusriikluse ehitamise käigus homogeniseerimise ja unifitseerimise poliitikat, kus etnilise vähemuste sulandumine enamusrahva hulka ei ole mitte paratamatu, vaid kasulik. Vasak-liberaalset mitmekultuurilisuse mudeli toetub kultuuriliste erinevuste väärtustamisele ühiskonna olulise ressursina. See suund pooldab pigem etnilise ja kultuurierinevuste säilitamist. (McLaren 1995: 47-52)

Rahvusriigi ja rahvusluse teooriate juurde on tagasipöördutud ka töö diskussioonis, kus on esitatud teooriate alusel hinnatud erakondade käsitlusi rahvusriigisist ja rahvusest.

1.2 Ideoloogiad erakondade programmis

Käesoleva peatüki eesmärgiks on anda ülevaade ideoloogiatest erakondade programmides. Ideoloogiate alusel saab võrrelda erakondade poliitikat ja suhtumist rahvusvähemuste kaasamise. Antud töös on lähtutud Hagopiani ideoloogia definitsioonist “kui mõne suure filosoofilise süsteemi programmiline ja retooriline rakendus, mis äratab inimesed poliitilisele tegevusele ja võib anda strateegilisi juhtnööre selleks tegevuseks” (2011: 308).

Erakondi saab klassifitseerida poliitiliste suundumuste alusel ehk vasak-parempoolsuse skaalal. Klassifikatsiooni ideoloogilistel alustel võib vastavusse seada teatud poliitiliste suundumustega nagu näiteks vasakpoolsus – kommunism, vasaktsentrism – sotsiaaldemokraatia, paremtsentrism – liberalism, parempoolsus – konservatism. (Toomla 1996)

Poliitilise skaala paremal tiival paiknevad Reformierakond ning Isamaa ja Res Publica Liit, vasakul Sotsiaaldemokraatlik Erakond ja Keskerakond. Rohelisi on raske jagada parem- või vasakpoolseks, kuna nad mõistavad hukka kollektiivsusel põhineva riigi kui ka turupõhise kapitalismi, kuna mõlemad olevat keskkonna mõttes jätkusuutmatud (Heywood 2002).

Reaalselt eksisteerib ka poliitilisel maastikul rahvuslik mõõde, mida esindavad spetsiifilisele sihtrühmale suunatud parteid nagu näiteks vene erakonnad Eestis.

1.2.1 Konservatism

Kui liberalism ja sotsiaaldemokraatia viljelevad universaalseid õpetusi, siis konservatism on määratletud nii ajas kui ruumis. Konservatism on kõige enam seotud traditsioonidega. Konservatiivid ei kiida heaks revolutsioone ega muid järkse, ühiskonna alustalasiid kõigutavaid ümberkorraldusi. Sotsialismi ühiskonnastamise põhimõtetele vastukaaluks rõhutab konservatism isikuvabadust, poliitilist pluralismi, hariduse ja sotsiaaltoolekande diferentseeritust vastavalt sotsiaalsete klasside vajadusele ning ühiskonna majanduselu korraldamist turumajanduslikel põhimõtetel. (Nutt 2011: 236-238) Praktilises poliitilises tegevuses peab konservatism oluliseks riigi tugevdamist sisemiste ja välimiste ohutegurite vastu ning pöörab seetõttu suurt tähelepanu välis- ja kaitsepoliitikale ning sisemise julgeoleku ja õiguskorra tugevdamisele. (Varrak 2001:41)

Konservatiivne ideoloogia peab demokraatiat ühiskondlikuks korralduseks, mis ei arvesta looduses ja ühiskonnas toimivate seadustega. Konservatiivid näevad, et demokraatiale pole oluline mitte valituse poolt vastuvõetud otsuste õiglus ja mõistlikkus, vaid viis, kuidas otsuseid vastu võetakse. Seega on küsitav demokraatliku valitsemisviisi eetiline alus. Konservatiivid näevad, et riigielu õige korraldus peab olema rajatud vundamendile, milles põimuvad monarhistlik, aristokraatlik ja demokraatlik alge. (Varrak 2001: 41)

Individuaalsus

Tänapäeva Eesti parempoolsed erakonnad kuuluvad avatud liberaalset turumajandust toetavate erakondade hulka. Vastupidiselt liberaalsele ideoloogiale ei tunnista klassikaline konservatiivne ideoloogia individualismi, kuna see on vastuolus ühiskonna kui terviku huvidega. (Varrak 2001: 41-42) Kuid ta ei toeta ka järjekindlalt kollektivismi, sest see piirab üksikisiku vaba tahet ning loovust. (Altoaar 2011: 169)

Konservatism peab igat inimest ainulaadseks, kuid see individuaalsus ei ole tingitud kultuurist, vaid on inimsuse olemuslik aspekt. See ainulaadsus seletab konservatismi aluspõhimõtet, mille kohaselt kõik inimesed on võrdselt väärtuslikud. Kuna inimesed on erinevad, on igaühe vabadus valida, kujundada elu ja teha otsuseid. Seega eitab konservatism kollektivismi, mis seab enamuse võimu üksikisiku õigustest kõrgemale.

Kuid sellest tulenev vabadus peab olema piiratud teiste inimeste õigusega vabadusele ja teisi arvesse võttes. (Isaken 2011:11)

Ebavõrdsus

Konservatiivse ideoloogia lähtepunktiks võib pidada seisukohta, et inimese olemus on muutumatu ja inimeste vaheline ebavõrdsus paratamatu. Ühiskond on orgaaniline tervik, mis areneb järjepidevuse põhimõttel. Kuna järsud muutused rikuvad arengu järjepidevust, siis ei saa sajanditepikkuse arengu tulemusena loodud kultuuri ohustada läbimõtlematute reformidega. (Varrak 2001: 40)

Konservatiivid usuvad, et ühiskond on loomupäraselt hierarhiline. (Heywood 2002-72) Eeldus, et mõned funktsioonid ühiskonnas on tähtsamad kui teised, juhib järeldusele, et neid täitvad inimesed on tähtsamad. Sellest tulenevalt pole liberalismis esile tõstetud abstraktse võrdsuse ega vabaduse ideed konservatiivsele ideoloogiale vastuvõetavad, nende asemel rõhutatakse pigem õigusi. (Jakobson 2011:137)

Ühelt poolt peab riik tagama kõikidele kodanikele võrdsed õigused, teiselt poolt nähtub ühiskonna tegelikest ilmingutest, et ebavõrdsus on reegel: inimesed ei ole *de facto* võrdsed. Scruton usub, et inimesed on “loomu poolest” ebavõrdsed. See tähendab, et võrdsed võimalused pole võimalikud ega vajalikud. (Hecke 2011: 70-78) Konservatiivid usuvad, et ühiskonna liigne võrdstamine tähendab väljapaistvate inimeste allasurumist keskmiste tasemele, mis lõppeb ühiskonna stagneerumisega. (Jakobson 2011: 137)

Põlisus

Põlisusel on konservatiivide jaoks nii traditsiooni kui ka õiguse mõõde. Põlisõigused puudutavad konservatiivide jaoks nii üksikisikuid (õigus kodule ja selle puutumatus) kui ka inimrühmi. Konservatiivid näevad keelelises mitmekesisuses ja rahvuskultuuride arengus väärtust, mis tugevdab pinnast rahvaste vaheliseks dialoogiks ning hoiab ära imperialistlike türanniate tekkimise. Seepärast tunnustavad kaasaegsed konservatiivid ka õigust emakeelele, selle säilimisele, kaitsmisele, arendamisele ja põlisrahvaste puhul emakeelsele haridusele. (Nutt 2011:238)

Kultuur

Konservatism on ideoloogia, mis seab oma keskmesse mingi konkreetse rahva tuleviku, tema vaimse ja ainelise arengu. Konservatiivse poliitika jaoks on poliitika ideeline kese rahvas oma põhivalikutega just siin ja praegu. Rahvuslike huvide poliitika on seega kõige selgepiirilisem viis, kuidas võtta mõne sõnaga kokku konservatiivide maailmavaade ja missioon. Konkreetsete ühiskonnarühmade kitsad ja lühiajalised huvid peavad olema allutatud suurtele rahvuslikele huvidele. Tänapäeva poliitika peab olema üles ehitatud rahva homset vaimset ja ainelist heaolu silmas pidades. (Isaken 2011: 13)

Üleilmastumise poolt põhjustatud muutused inimeste igapäevaelus põhjustavad ka kultuurilist ebakindlust, kus ühiskond on oma kultuuri suhtes ebakindel või ei tea, kuidas kultuuri kiiretes muutustes säilitada. Selles olukorras näevad konservatiivid vajadust püüda muutusi ja seaduspära ühendada. Konservatiivid leiavad, et muutustes, millel puudub seaduspärane põhjendus, tuleb vältida kunstlikku lõhet väärtuste tugevdamise ning teiste rahvuste ja kultuuride vastuvõtmise vahel. Konservatiivid hindavad kultuurilist mitmekesisust, kuid selle kõrval ei tohi väheneda traditsioone, mis kujundanud riiki, ajalugu ja minapilti. Konservatiivid leiavad, et tänapäevaga kohanenud kogukonnas tuleb muuta kodanikuks olemise tähendust. Kodakondsus ei tähenda enam olemist samast rahvusest, vaid see mõiste tuleb sisustada teatavate põhiväärtustega - teatavad õigused ja kohustused, mida kõik saavad aktsepteerida. Selline ühiskond ei tohiks karta mitmekesisust ja sallivust, kuid ei karda ka rõhutada, et mõni väärtus on absoluutne ja mõni traditsioon on riigis keskem. (Isaken 2011: 13-22)

1.2.2 Sotsiaaldemokraatia ja kolmas tee (*third way*)

Tänapäeva sotsiaaldemokraatlikuks ideaaliks võiks pidada heaoluühiskonda, mida pole võimalik kirjeldada ei klassikalise kapitalismi ega sotsialismi kaudu. Sotsiaaldemokraatia püüdleb turu *versus* riigi, indiviidi *versus* kogukonna tasakaalu vahel. Sotsiaaldemokraatia eesmärk on leida kompromiss kapitalismi (kui rikkuse loomise ainsa ustava mehhanismi) ja moraali vahel. Rikkust soovitakse jagada pigem vastavalt moraalile kui turu põhimõtete alusel. Sotsiaaldemokraatlikus maailmavaates on ühendatud nii sotsialistide usk kaastundesse ja ühisesse inimlikkusesse, liberaalide

pühendumus positiivsele vabadusele ja võrdsetele võimalustele ning ka konservatiivide arusaam isalikust kohustusest ja hoolitsusest. Sotsiaaldemokraatiaga seotud põhimõisteteks on heaolu ja sotsiaalne õiglus, mida soovitakse saavutada tulude ümberjagamise teel. Ehk siis soovitakse muuta kapitalismi inimlikumaks riigipoolse sekkumise abil. Suurt vahet rikaste ja vaeste heaolu vahel aitab sotsiaaldemokraatide arvates vähendada progressiivne maksusüsteem. (Heywood 1992: 57)

Kolmas tee (*third way*) on modernne alternatiiv sotsiaaldemokraatiale ja neoliberalismile.

Individualism

Kolmanda tee poliitikale alusepanija Giddens püüab kaasaegse lähenemine kaudu aidata kodanikel leida õige tee tänapäeva elu mõtestamiseks. Kolmanda tee poliitika võtab globaliseerumise küsimuses positiivse hoiaku. Sotsiaaldemokraatlikud erakonnad võitlevad majanduslikule ja kultuurilise proteksionismi vastu, mida taotlevad paremusäärmuslased. Põhihuvi kolmanda tee poliitikal on sotsiaalse õigluse vastu. Võrdus ja isiklik vabadus võivad konflikti sattuda, kuid egalitaarsed meetmed võivad üksikisikule kättesaadavate vabaduste hulka tihti suurendada. Kolmanda tee poliitika otsib uut suhet üksikisiku ja kogukonna vahel, õiguste ja kohustuste uuesti defineerimist. Uue poliitika esmaseks motoks soovitab Giddens mõtet: õigused vaid koos kohustustega. Kui vanamoodne sotsiaaldemokraatia kaldub pidama õigusi tingimusteta nõudmiseks, siis uus individualismi laienemisega peab kaasnema ka indiviidi kohustuste laienemine. (1999: 34-46)

Kolmanda tee ideoloogias peab võim olema vaid koos demokraatiaga. Kui parempoolsed kasutavad traditsioonilisi sümboleid võimu õigustamiseks, et ilma traditsioonideta variseb võim kokku, siis sellest tulenevalt saab demokraatia olla vaid osaline. Sotsiaaldemokraadid näevad, et ühiskonnas, kus traditsioonid on oma kehtivuse kaotanud, on võimu võimalik kehtestada vaid demokraatia kaudu. Uus individualism ei pea võimu õõnestama, vaid nõuab võimu ümberkujundamist aktiivsuse või osaluse baasil. (Giddens 1999: 90)

Võrdsus

Kui liberalistid pooldasid võimaluste võrdsust, siis sotsiaaldemokraatia taunib sellist võitjaid eelistavat ja kokkuvõttes äärmiselt ebavõrdset ühiskonda. Kolmanda tee poliitika defineerib võrdsust osalusena ehk viitab kodaniku- ja poliitilistele õigustele, mis peavad kuuluma iga ühiskonnaliikme igapäevaellu. Kuna töö ja haridus mängivad kesksel osa enesehinnangu kujunemisel, siis on töö ning haridus peamisi võimalusi avavaid tegureid. (Giddens 1999: 101) Kuna inimesed otsivad mõtestatud tööd kui ka võimalust pühenduda kohustustele väljapool tööaega, siis on kolmanda tee poliitika üks peamistest püüdlustest ka kodanikukultuuri elustamine. (Giddens 1999: 127) Kui ühiskond suudab selliseid kohustusi olulisemaks muuta ja neid hinnata, asetades nad ühele tasemele sissetulekut andva tööga, on võimalik toetada nii individuaalset identiteeti kui ka sotsiaalset sidusust.

Rahvus

Kolmanda tee poliitika toetab kosmpoliitset rahvuse mõistet, kus suhtutakse sallivalt üksikisiku ambivalentssesse ja mitmekordsesse kuulusse. Kui konservatiivne rahvuslus arvab, et “unitaarrahvus” peab valitsema üle kõige, kus tuleb kaitsta seda kultuurilise rüvetamise eest, siis libertaarid peavad kultuurilist pluralismi laiema solidaarsuse osaks. Kolmanda tee poliitika leiab, et rahvuslik identiteet ei ole tähtsam teistest kultuurilistest eripäradest ja samastumine teiste gruppidega ei pea tingimata kahjustama rahvuslikku identiteeti. Kaasajal tuleb rahvuslikku identiteeti säilitada koostöökeskkonnas, kus rahvus ei ole enam nii hõlmav kui varem ja kus selle kõrval ollakse lojaalne ka muudele asjadele. Ühiskonda ja rahvuslikku identiteeti suhtutakse avatumalt ja eneskriitilisemalt, mitte pidades rahvust ja tema püüdlusi eristavaid jooni nii enesemõistetavamaks kui varem. Kosmpoliitiline maailmavaade on globaliseeruva maailmakorra paljukultuurilise ühiskonna tekkimiseks vajalik tingimus, kus rahvuslikku idetiteeti tuleb vaadata uue pilguga. (Giddens 1999: 130-132)

1.2.3 Liberalism

Liberalism võib olla küll tänapäeva elukorralduse juhtmõte, ent sama vältimatud on selle toimimiseks demokraatia ja riiklus. Demokraatia oluliseks aluseks on võrdsus,

moraalses plaanis ka vendlus, samas kumbki siiski piiratud osas oma tähendusväljast. Selle haakuvuse ulatusest tulenevad demokraatia sügavustasandid, mis seonduvad liberalismi vooludega küllalt erinevalt. (Kalev: 2011)

Liberaaldemokraatia peamised põhimõtted on keskendumine kõikide indiviidide võrdsusele ja vabadusele. Sealjuures on valitsetud andnud nõusoleku end valitsetada. Eelnev välistab eelduse, et enamus juhib ja hoopis säilitab tingimuse, et kõiki gruppe koheldakse võrdselt. (Watson 1999: 2) Kuid liberaalse valitsemise korral on limiteeritud riigi võim ja enamuse võim indiviidile. Seega on liberaaldemokraatia balansseeriv jõud, mis väärtustab individuaalseid õigusi, samal ajal hoides rahva võimu. (Watson 1999: 3)

Holden on aga argumenteerib, et rahvusvähemuste õigusi nõrgestavad demokraatlikud elukorraldused, kus valitseb enamus. Enamusedemokraatiates jäävad vähemused tihti kõrvale toetusest, millest privilegieeritud grupp osa saab, mis tähendab, et vähemustel ei ole tegelikku ligipääsu demokraatlikule protsessile. (1998:24)

Selles mõttes ei nimeta Holden riike, kus enamus juhib liberaaldemokraatiateks. (1998:117). Muidugi on tähtis välja tuua, et dualism, mis klassifitseerib grupid vähemuseks või enamuseks on lihtsustus, sest ühiskonda ei saa lihtsalt jagada kaheks kategooriaks - enamuseks ja vähemuseks, kuna tihti on suur eelistuste erinevus isegi enamuse enda sees (Holden 1998:41). Pennocki arvates eksisteerib liberaaldemokraatia püüdlisel vastukäivus, kus individuaalsete õiguste tunnustamine välistab selle, et riik oleks suuteline rahva tahet täide viima. (1978:62)

Võrdsus

Nagu ülalpool öeldud, piisab liberaalse maailmavaate kohaselt individuaalsete õiguste kaitsmisest ja pole vaja täiendavaid õigusi etnilistel või rahvuslikul pinnal eristuvale vähemusele.

Liberaalse demokraatia keskne postulaat on, et indiviidile peavad olema tagatud võrdsed vabadused ja õigused. Liberalistide järgi kuuluvad indiviididele võrdsed õigused, mis tähendab, et ühiskonnas ei tohiks jagada eesõigusi soo, rassi ega muude tunnuste alusel. Samas on võrdsus mitmetahuline, sest võrdsed võimalused ei tähenda automaatselt võrdseid tulemusi. Seda peegeldab konstitutsiooniline inimõiguste

deklaratsioon, mis garanteerib üldised tsiviil- ja poliitilised õigused kõikidele individuaalidele, olenemata nende grupi liikmelisusest. (Kymlicka 1996: 2-5)

Nagu öeldud, tähtsustavad liberaalid grupiõiguste asemel universaalseid inimõigusi ja taunivad etniliste ja rahvuslike gruppide poolt soovitud “kollektiivseid õiguseid”, sest need on vaenulikud ja vastandlikud individuaalõigustele. Selle põhjenduseks tuuakse välja, et kõikides liberaaldemokraatiates kaitstakse kultuurilisi erinevusi indiviidide tsiviil- ja poliitiliste õiguste kaitse läbi. Need õigused võimaldavad indiviididel luua ja hoida teatud grupe ning assotsiatsioone ja oma vaateid tutvustada avalikkusele. Lühidalt öelduna, grupiõigused reflekteerivad kollektivistlikku või kogukonna väljavaadet, mitte liberaalset uskumust indiviidi vabadusse ja võrdsusesse. (Kymlicka 1996: 27-30)

Grupiõigused tavaõiguste kõrvale

Miks peaksid liberaaldemokraadid nõustuma teatud grupile õiguste andmisega kui ülejäänutel gruppidel ei ole eriõigusi? Mitmekultuurilisuse juhtiva teoretiku Will Kymlicka (1996) on veendumusel, et kultuuriliste erinevuste sobitamiseks on tarvis spetsiaalseid õiguslikke või konstitutsionaalseid meetmeid, mis on kõrgemal kodanike üldõigustest. Kymlicka (1996: 32-33) käsituses tuleb rühmaõigusi põhjendades eristada kahte eri staatusega rühma: immigrantne ja vähemusrahvusi.

Vähemusrahvused on need, kes moodustasid täieulatusliku ja toimiva ühiskonna omaenda ajaloolisel kodumaal enne, kui nad ühendati antud riigiga. Immigrandid on omal soovil elama asunud teise riiki. Seega leiab Kymlicka, et põlisvähemustele peaksid kuuluma üldjuhul peaaegu sama suured rühmaõigused kui põhirahvusele, sisaldades mitmesuguseid poliitilisi õigusi. Immigrantide rühmaõigused seob ta aga peamiselt kultuuriga. Kymlicka sõnul aitab grupi eriõigus vähendada vähemusgruppide haavatavust ja sõltuvust laiema ühiskonna majanduslikest survetest ja poliitilistest otsustest. (1996: 32-35)

Antud teoreetilise püstituse eesmärgiks oli näidata, et grupispetsiifilised õigused ei ole vähem liberaalsed või ebademokraatlikud. See on osa demokraatlikust riigi juhtimisest ja teatud olukordades on see kõige sobivam viis, kuidas tagada adekvaatne hääl vähemuste soovide ja perspektiivide kuuldavaks tegemiseks.

1.3 Poliitiline kommunikatsioon ja kaasamine

Kuna rahvusvähemuste kaasamise teema paigutub poliitilise kommunikatsiooni konteksti, siis annan selles peatükis sissejatuse poliitilisse kommunikatsiooni ning käsitlen spetsiifilisemalt kaasamise olemust.

1.3.1 Poliitilise kommunikatsiooni mõiste ja subjektid

Denton ja Woodwardi järgi on poliitiline kommunikatsioon avalik arutus avaliku võimu kandjate tegevuse, avalike ressursside kasutamise või riigi poolt rakendatavate sanktsioonide kohta. Poliitilise kommunikatsiooni olemuse määrab tema sisu ja eesmärk, mitte tema allikas või vorm. McNair on poliitilist kommunikatsiooni pidanud eesmärgipäraseks suhtluseks poliitikas. (1999: 1-2)

McNairi (1999: 5-15) sõnastatud poliitiline kommunikatsiooni elementideks on poliitilised organisatsioonid, meedia ja kodanikud, kuid poliitiline kommunikatsioon võib toimuda mitte ainult eelnimetatute vahel või vahendusel, vaid ka siseselt. Kõik kolm osapoolt on väga huvitatud teiste tegevusest ja arvamusest.

Rääkides poliitilise kommunikatsiooni subjektidest, tuleks alustada neist, kellele see suunatud on ehk siis huvi- ja survegruppidest. Kui neil puuduks huvi poliitika vastu, poleks poliitikul vajadust kommunikeerida ega meedial seda tegevust kajastada. Kuid kuna demokraatlikus ühiskonnas on kõrgeim võimukandja rahvas, on vajalik, et kodanikeni jõuaks info poliitikas toimuvast, ning et kodanikel oleks võimalus tagasisidet anda.

Teiseks oluliseks rühmaks on poliitikud, nende funktsioon ning eesmärk on erinev ja oleneb, kas on lähenemas valimised või on vaja saada poolehoidu pärast valimisi. Kuna sageli püütakse poliitilisi otsuseid ainuisiklikult ühe inimesega seostada, on poliitiline kommunikatsioon oluline mitte ainult esindades valitsust, vaid ka iseennast. Poliitikutele aitab nende edus palju kaasa karismaatilisus ning selle eksponeerimisel ja hea mulje loomisel laiemal üldsuse silmis on poliitiline kommunikatsioon väga vajalik.

Eraldi poliitilise kommunikatsiooni subjektidena võib vaadelda veel erakondi. Erakonnad on koondunud ideoloogiate alusel ning levitavad ja loovad seda

väärtusmaailma. Erinevad erakonnad on poliitilisel maastikul konkurendid ning üritavad endale tähelepanu saada ja toetajaskonda suurendada.

Kuna poliitikute sõnumid paratamatult kogu rahvani korraga ei jõua, on olulisel kohal vahendaja ehk meedia. Kuid kuna nii kommunikaatoritel kui selle vahendajatel on mängus oma huvid, muutub info liikumine keeruliseks. Kui on tekkinud arusaamatused ning meediat enam ei usaldata, oodatakse ekspertidelt ja teadlastelt poliitilises kommunikatsioonis erapooletu informaatori rolli.

Käesolevas töös on poliitiliste subjektidena eristunud erakonnad, poliitikud ja rahvusvähemused kui kitsam huvigrupp.

1.3.2 Kommunikatsiooni ja kaasamise hindamine

Järgnevalt on vaadeldud põhimõtted, miks peaks huvirühmad olema kaasatud otsuste tegemisse ning pööratud tähelepanu võimalustele ja vahenditele, mille riik on loonud kaasamise suurendamiseks.

Järgnev kaasamisraamistik on loodud Sherry R. Arnsteini poolt eesmärgiga võimalikult laia hulga elanikkonna otsene osalemine ja mõjutamine ning ka võimu ümberjaotamine kodanike kontrolli tasandil. Kaasamise laiem raamistik koosneb kolmest komponendist, mille alusel toimub huvirühmade informeerimine, nendega konsulteerimine ja nende osalemine otsusetegemise protsessides. Kaasamine on siinjuhul kui katus, mille alla kolm komponenti koonduvad. (Lepa et al 2004)

Informeerimine tähendab siinjuhul ühepoolset suhet, kus riik teavitab huvirühmi oma tegevusest, aga tagasisidet neilt ei oodata. Informeerimine on eelduseks, et saaks rääkida tõhusast kaasamisest ning teavitatud osalemisest. Kui huvirühmadel ei ole võimalik enne poliitilise otsuse langetamist saada teavet võimalikest otsusevariantidest ning neile ei ole teada, millistel alustel otsuseid langetatakse, puuduvad neil ka reaalsed võimalused efektiivseks mõjutamiseks ning seega on huvirühmade aktiivset panust ühiskonnas raske eeldada. OECD materjalides on antud raamistikku analüüsinud Christian Vergez, kes on nimetanud ka tõhusa informeerimise tingimused: kergesti ligipääsetav informatsioon; püsiv seaduse raamistik valitsuse informatsioonile ligipääsemiseks; kasutajasõbralike ja informatsiooniresursside arendamine.

Konsulteerimise puhul küsitakse huvirühmade seisukohti erinevates küsimustes, kuid siiski ei ole kindel, et nendega alati arvestatakse. Konsulteerimine on kahepoolne suhe, kus ühiskonnaliikmed saavad arvamust avaldada ja ettepankeuid teha poliitikate ja kavandavate seaduste kohta, kuid ainult selle ulatuses, kui palju nende käest küsitakse. Huvirühmadepoolset initsiatiivi ei ole. Konsulteerimine on tõhus viis probleemi identifitseerimiseks, valitsuse sekkumisvajaduse hindamiseks ning seejärel parima tegevusplaani ja -vahendite valimiseks. Vergezi järgi on tõhusa konsulteerimise tingimused: koostöö arendamine valitsuse ja kodanikeühenduste vahel; elanikkonnaga ühise keele leidmine; konsulteerimise tulemuste kohta tagasiside ja edasise tegevuse kohta informatsiooni andmine; kindlakstegemine, kas on vaja seaduste raamistikku konsulteerimiseks; kriteeriumite paikapnemine, mille järgi valitakse välja huvirühmad, kellega konsulteeritakse.

Osalemise puhul on võimalik rääkida ka juba huvirühmade omapoolsest initsiatiivist suhtlemise alustamiseks ning aktiivsete kahepoolsete suhete arendamiseks valitsuse või parlamendiga. Oluline on ühiskonnaliikmete osalemine alates probleemide identifitseerimise etapist olemasoleva seadusandluse ja poliitikate hindamiseni. Vergezi järgi on tõhusa osaluse tingimused: partnerlussuhete arendamine; vastastikuse austuse ja mõistmise arendamine; reeglite loomine valitsuse- ja parlamendipoolse kaasamise jaoks: partnerluse jaoks vajaliku püsiva seaduseraamistiku loomine, mis sätestaks ka parendusmehhanismid.

Kõik need kolm komponenti on omavahel seotud ja kaks viimast sõltuvad suuresti esimesest, sest tõhus konsulteerimine ja osalemine ei saa informeerimiseta toimida. Tõhusa konsulteerimise ja osaluse eelduseks on teadlikkus sellest, mis täpselt toimub, sest kui huvirühmadele antav info on adekvaatne, on palju tõenäolisem, et probleemi üle tekkiv arutelu annab juhtidele kokkuvõttes häid ettepanekuid ning võib aidata mitmeid probleeme lahendada. Seega, mida enam ja paremini on need kolm komponenti ühes otsustusprotsessis esindatud, seda suuremamahulisest kaasamisest saame rääkida.

1.3.3 Rahvusvähemuste alaesindatus poliitilises otsustusprotsessis

Antud töös on vaatluse all, kas ja kuidas rahvusvähemuse soovid on esindatud poliitilistes otsustes. Tõde on see, et teatud grupid on tihti alaesindatud seadusandluses.

Alaesindatus ei ole üksnes etnilise, rahvusliku või rassiliste vähemuste probleem. Sellest tulenevalt ei esinda lääne demokraatiad rahvastiku mitmekesisust. Üks viis, kuidas alaesindatust vähendada on Kymlicka (1996: 132-134) sõnul muuta poliitilisi parteisid kaasavamaks, kõrvaldades piirangud, mis takistavad näiteks rahvusvähemustel, naistel või vaestel kandidaadiks või juhiks kandideerimast.

Fakt on see, et eksisteeriv poliitiline süsteem ei saa kunagi esindada kõiki riigi elanikke võrdselt, seega tuleb Kymlicka sõnul edendada poliitilist kultuuri, kus esindajad on võimelised nägema teiste inimeste vajadusi ja on võimelised esindama erinevaid gruppe. Sellise eelduse tagavad haridussüsteemi muudatused, eri gruppide meedia representatsioon, ja poliitilised protsessid, mis toetavad 'deliberatiivset demokraatiat'. (1996: 141-142)

1.4 Ülevaade Eesti lõimumispoliitikast

Käesolevas peatükis annan lõimumispoliitikast lühikese ülevaate ning toon välja Eesti lõimumispüüdluste tausta ja riigi poolt seatud olulisemad eesmärgid.

Eestis loetake vähemusrahvuseks riigi põhirahvuse kõrval elavat rahvusgruppi, kes erineb põhielanikkonnast etnilise, keelelise, usulise kuuluvuse või mõne muu tunnuse alusel (eesti.ee...2012). Eestis elab rohkem kui sada erineva rahvuse esindajat. Suurem osa Eesti Vabariigis elavatest inimestest on rahvuselt eestlased. Suurima rahvusvähemusgrupi Eesti territooriumil moodustavad venelased. (Kultuuriministeeriumi...2011)

Sarnaselt Euroopale on ka Eestis üleilmastumine ja rahvastiku suur mobiilsus toonud vähemusrahvuste õiguste käsitluse uusi probleeme, mille lahendamisel on oluline osa ÜRO-l ning Euroopa Nõukogul. Vähemusrahvuse kaitse erijooneks on positiivne diskrimineerimine, millega vähemusrahvusele antakse suhteliselt rohkem õigusi. Eesti toetab etnilisse, usulisse või keelelisse vähemusse kuuluvate isikute õiguste deklaratsiooni (vastu võetud ÜRO Peaassamblees 18. detsembril 1992) ning on liitunud Vähemusrahvuste kaitse raamkonventsiooniga, mis jõustus Eesti suhtes 1998. aasta 1. veebruaril. Selle aja jooksul on Euroopa Nõukogu nõuandekomitee andnud raamkonventsiooni täitmise kohta Eestis kaks arvamust, milles kirjeldatakse

raamkonventsiooni põhimõtete rakendamist ja jagatakse soovitusi edaspidiseks. (Kultuuriministeeriumi...2008)

Eesti riigi integratsioonipoliitika töötati välja 1990ndate teisel poolel ning seda on ellu rakendatud kahe riikliku programmi kaudu. Esimene oli “Eesti ühiskonna integratsiooniprogramm 2000-2007” ning teine “Eesti Lõimumiskava 2008-2013”. Eestis on Kultuuriministeeriumi ülesandeks Eestis elavate rahvusvähemuste kultuurielu toetamine, nende kultuurilise omapära ja keele säilitamisele kaasa aitamine. Ministeerium toetab põhimäärusest tulenevalt rahvusvähemuste kultuuriseltside tegevust, aitab kaasa nende kultuurielu ja -tegevuse edendamisele vastavalt kehtivatele õigusaktidele.

Eesti Vabariigis kehtib vähemusrahvuse kultuuriautonomia seadus. Eestis on antud kultuuriautonomia ingerisoomlastele ja rannarootslastele, kuid Eesti suurim rahvusvähemusrühm venelased pole siiani seda staatust saanud.

Kultuuriministeerium tegeleb ka integratsioonipoliitikaga, täpsemalt Eesti lõimumiskava 2008-2013 integratsioonitegevuste üldkoordineerimisega ja vastutava asutuse ülesannete täitmisega Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fondi 2007-2013 rakendamisel ja on Integratsiooni ja Migratsiooni SA Meie Inimesed (MISA) riigipoolne asutajaõiguste teostaja (alus: Vabariigi Valitsuse korraldus nr. 236 11. juunist 2009). Lõimumisvaldkond on tihedalt seotud Haridus- ja Teadusministeeriumi, Siseministeeriumi jt lõimumiskava elluviimisega seotud osapoolte valitsemisalaga, kus tegeletakse rahvusvähemustega seotud teemade ja lõimumispoliitikate elluviimisega. Lõimumiskava viiakse ellu kolmes valdkonnas: hariduslik-kultuuriline, sotsiaalmajanduslik ja õiguslik-poliitiline valdkond. (Kultuuriministeeriumi...2012)

Lõimumiskava järgi “kujutab lõimumine endast sõbralikku ja turvalist koosolemist, mis põhineb erinevate ühiskonnagruppide vastastikusel aktsepteerimisel ja lugupidamisel. Lõimumine leiab aset siis, kui kõigil Eesti elanikel on võrdne huvi, soov ja võimalused panustada riigi arengusse ja osaleda ühiskonnaelus sõltumata rahvusest ning emakeelest. Lõimumiskavas on toodud valdkonnapõhine visioon, põhimõtted, strateegilised alused ja elluviimises osalevad asutused ning organisatsioonid. Lõimumiskava lähtealuseks on Eesti Vabariigi põhiseadus, mis sõnastab Eesti riigi

ülesandena eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise tagamise ning sätestab igapäevase säilitada oma rahvuskuuluvus.

Lõimumiskava ütleb, et Eesti elanikkonna lõimumine on pikaajaline protsess, mille lõppsihiks on tugeva Eesti riigi identiteediga, ühiseid demokraatlikke väärtusi jagava ning avalikus sfääris eesti keeles suhtleva püsirahvastikuga kultuuriliselt mitmekesine ühiskond. Üheks Eesti lõimumispoliitika eesmärgiks on luua kõigile Eesti elanikele võrdsed võimalused ühiskonnaelus osalemiseks sõltumata rahvusest või emakeelest. Lõimumisprotsess vajab riigipoolset toetust, et saavutada parim võimalik tulemus läbi kompetentse tegevuse. Eestis on loodud võimalused kõnelda teisi keeli ja arendada rahvuskultuure. (Kultuuriministeeriumi...2012)

Eesti lõimumiskava rakendusplaanis 2011-2013 on lisaks jätkuvatele tegevustele üldprioriteetideks eesti keele õppe tõhustamine; erineva emakeelega noorte omavaheliste koostöötegevuste soodustamine ja sealhulgas ka noorte karjääriõustamise toetamine; kodanikeühenduste toetamine, et suurendada erineva emakeelega inimeste kaasatust ja aktiivsust Eesti ühiskonnas; ühise Eesti teaberuumi arendamise toetamine, et vähendada muukeelse elanikkonna infopuudust. 2012 aastal on kavas alustada ka uue valdkondliku arengukava koostamise protsessiga.

Enamik planeeritud lõimumisvaldkonna tegevusi lõpeb 2014. aastaks ja üheks olulisemaks sündmuseks uue valitsuse valitsemisajal saab olema Eesti lõimumiskava 2014-2020 koostamine. (Kultuuriministeeriumi...2012)

1.5 Empiirilised lähtekohad

Muukeelse elanikkonna ja erakondade kommunikatsiooni analüüsimisel tuleb arvestada näitajatega, mis iseloomustavad muukeelse EV kodaniku osalemist Eesti poliitikas ja ühiskondlikus elus. Samuti on taustainfona vajalik vaadelda muutusi määratlemata kodakondusega isikute arvus ja selle põhjusi ning inimeste hoiakuid Eesti poliitikas osalemise kohta.

Allolevalt on välja toodud olulisimad uuringute leiud, mis aitavad töö teises osas mõtestada kaasamisprotsessi. Käesolevas osas on kasutatud siseriiklikult koostatud vähemusi puudutavaid uuringuid: Eesti Inimarengu Aruanne 2008 ja 2011, Eesti

Ühiskonna Integratsiooni Monitooring 2008 ja 2011, uuring „Eesti lõimumiskava eesmärkide saavutamise monitooring 2010”, Lõimumiskava 2008-2013 ja Rein Toomla poolt juhitud Tallinna pressikeskuse uuring "Mitte-eestlaste ühiskondlik-poliitiline aktiivsus ja osalemine".

Kodakondsus ja poliitiline enesemäärang

Kodakondsus on ühiskondlik-poliitilise lõimumise üks olulisim aspekt, mis on samal ajal nii lõimumise üks olulisemaid tulemusi kui teisalt ka edasise lõimumise eeldus, mis avab tee teistest rahvustest Eesti kodanike sügavamale kaasamisele ja osalusele Eesti ühiskonnas. (Integratsioonimonitooring 2011:10) Tänapäevaks on määratlemata kodakondsusega isikute erikaal rahvastikus langenud alla 8%. Naturalisatsiooniprotsessi tulemusel on muutunud mitmerahvuseliseks ka Eesti kodanikkonna struktuur, millest ligi viiendiku moodustavad mitte-eestlased. (Integratsioonimonitooring 2011:10) Eesti kodanikkonna kasvavat kultuurilist mitmekesisust arvestades peaks Eestis erinevast rahvusest ja erineva emakeelega kodanike võrdsed võimalused ühiskonna elus osalemiseks tõusma rohkem esiplaanile.

Integratsioonimonitooringus 2008 kui 2011 jäi samas kõlama ühe põhiprobleemina venekeelse elanikkonna vähenenud usaldus Eesti riigi ja selle institutsioonide vastu. Küsimus ei ole ühe või teise valitsuse sammudes, vaid põhimõttelises hoiakus Eesti riigi suhtes. Kui eestlastest usaldab Eesti riiki üle 60%, siis teistest rahvustest vastajate seas oli neid, kes väljendasid Eesti riigi suhtes usaldust, ligi kaks korda vähem.

Rahvustevahelised kontaktid ja kultuuriline avatus lõimumise tegurina

Lõimumisprotsessis on oluline roll ka enamusrahvuse valmisolekul muutusteks poliitilises ja avalikus sfääris, mis see endaga kaasa toob. Lõimumiskava on eesmärgiks seadnud eri rahvustest Eesti elanike vahelise usalduse ning kontaktide ja suhtluse kasvu. Integratsioonimonitooringu 2011 tulemusel võib järeldada, et rahvustevaheliste hoiakute tasandil on viie viimase aasta trend positiivne: enamusrahvuse hulgas on kasvanud arusaam, et venekeelse elanikkonna kaasamine on oluline ning langustrendis on venekeelse elanikkonna hulgas ebavõrdse kohtlemise tajumine. Samas on oluline tähele panna, et ebavõrdsuse tajumise suurim kõrgema hariduse ning parema eesti keele oskusega inimeste hulgas. Kõrgharidusega venelased on töötöisingutel kogunud, et

paremast kvalifikatsioonist ja heast eesti keele oskusest hoolimata eelistatakse vene rahvusest kandidaadile eestlasi.

Eesti Vabariigi kodanike osalemine poliitikas ja enesemääratlus erakondlikul maastikul

Kodanikkonna koosseisu muutumine mitmerahvuslikuks on rahva piire rahvuse piirist avaramaks nihutanud ka kõrgema seadusandja tasandil. Integratsioonimonitooringu 2011 andmed näitavad, et kodanikuteadvus ei iseloomusta kaugeltki mitte kõiki neid, kellel on selleks põhiseaduslik alus. Küsitlustulemused näitavad, et ka eestlastest EV kodanikest ei tunne end 13% kõrgema võimukandja hulka kuuluvat, teistest rahvustest EV kodanike seas on selliste osakaal aga tervelt 30%. Teisest rahvusest kodanike arv, kes tunneb, et asjade käik Eesti riigis neist kuidagi sõltub, on rohkem kui eesti rahvusest kodanikke. Samas leiavad nii eesti kui muust rahvusest kodanikud, et teistest rahvustest kodanikke peaks rohkem kaasama ning venekeelse elanikkonna arvamustega rohkem arvestama.

Asjaolu, et nii eestlaste kui ka teistest rahvustest kodanike seas on üsnagi sarnane osa aktiivseid kodanikke, kes osalevad valimistel, tunnevad end pädevana poliitikas osalemiseks ning peavad oluliseks ka teiste rahvuste esindajate kaasamist Eesti asjade ajamise, on süveneva lõimumise märk, mis annab tunnistust põhimõtteliselt uue olukorra kujunemisest Eesti ühiskonnas. Kui veel viis-kuus aastat tagasi domineeris mitte-eestlaste kaasamise tõrjuv ja võõrastav suhtumine, on see mõlemalt poolt asendumas arusaamaga, et teistest rahvustest kodanike osalemine Eesti ühiskonna elus on demokraatia loomulikuks ilminguks. (Integratsioonimonitooring 2011)

Kõige otsesemaks võimaluseks poliitikat mõjutada on osalemine erakondade tegevuses või nende aktiivses toetajaskonnas. See eeldab erakondlikku enesemääratlust. Eestis, nagu ka teistes siirderiikides, on erakondliku enesemääratluse tase tunduvalt väiksem kui vanades demokraatiates. Viimased uuringud näitavad, et venekeelse valija huvi (kohaliku) poliitika vastu on tõusnud, üheltpoolt võib oletada, et 2007 a. pronkssõduri ümber keerlevad nii diskussioonid kui ka konkreetsed aktsioonid kannustasid venekeelset elanikkonda. Teiselt poolt võiks selline huvi kasv olla aluseks integratsiooni seletamiseks – kui venekeelne elanikkond tahab suurendada oma panust Eesti

ühiskonna arengus ning seeläbi tõsta omaenda osakaalu nii aruteludes ja ka otsustamistes, siis on võimatu eirata poliitikat. (Toomla 2010)

Samas on erakondlike eelistuste muster rahvuste lõikes väga erinev. TNS Emori uuringu kohaselt on eestlaste hulgas endiselt populaarseimad valitsusparteid, samas kui muust rahvusest inimesed eelistavad kindlalt Keskerakonda, kelle toetus aprillis 2012 oli 76%, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna (edaspidi SDE) toetus 14%, Reformierakonna toetus 5%. Isamaa ja Res Publica Liidu (edaspidi IRL) toetus selles küsitletute grupis on paari protsendi ümber.

Osalemine kodanikuühiskonnas

Lauristin tõdeb, et inimeste seotuse ja kuuluvustunde suurenemise teguriks ühiskonnas on osalus kodanikuühiskonnas ja avalikus elus. Organisatsioonides osalemine on seotud keeleoskusega ja ka kontaktide hulgaga. Mõlemad, nii keeleoskus kui kokkupuudete hulk teise rahvuse esindajatega, on positiivselt seotud organisatsioonides osalemisega – aktiivsemaid inimesi iseloomustab parem keeleoskus ja enam kokkupuuteid teise kultuurigrupi esindajatega. (Eesti Integratsiooni Monitooring 2008)

Kodanikuühendustesse ja seltsidesse kuulumise määr viitab Eesti ühiskonna organiseerunud kodanikualgatus tasemele. Integratsioonimonitooringu 2011 tulemuste järgi ei ole 72% Eesti elanikest mitte ühegi ühingu ega seltsi liige. Eesti kodakondsusega erinevate rahvusrühmade osalus vabaühendustes oluliselt ei erine. Pigem jooksevad erinevused Eesti kodakondsuse ja muu riigi kodakondsusega või määratlemata kodakondsusega elanike vahel.

Samuti näitab kodanikuühendustesse mittekuulumine venekeelse kogukonna hoiakuid ühiskondliku korralduse vastu. Nimelt hindavad vene emakeelega inimesed oma poliitilise tegevuse võimalusi, kaasatust kohaliku tasandi otsuste tegemisse ja võimalusi osaleda kodanikeühendustes märka ahtamaks võrreldes eestlastega. 90% venekeelsetest vastanutest pidas eestlaste poliitilise tegevuse võimalusi märksa paremateks võrreldes vähemusrahvustega, ning pooled küsitletutest leidsid, et eestlastel on hõlpsam osaleda kodanikeühenduste töös. (EIA 2008)

Vähemuste keeleoskus ja informeeritus

Eesti inimarengu analüüs näitab, et eesti keel on hädavajalik selleks, et Eesti ühiskonnas saavutada sotsiaal-majanduslikku heaol. (Eesti inimarengu aruanne 2011: 37). 2010. a Lõimumismonitooringu tulemustes kajastub, et eesti keele oskus inimeste hulgas, kelle emakeel ei ole eesti keel, on kõigil tasemetel paranenud. Viimase kümne aasta jooksul on keeleoskuse arenemist soosinud nii sotsiaal-psühholoogilised tegurid (sotsiaalse mobiilisuse motivatsioon) kui ka struktuursed tegurid (haridussüsteem, loomulik keelekeskkond elukohas). (Integratsioonimonitooring 2011: 116)

Eestlaste ja teistest rahvustest inimeste meediatarbimise harjumused on suuresti erinevad. Nii integratsiooni monitooring kui ka “Mina. Maailm. Meedia” 2011, samuti kõik varasemad uuringud on selgesti näidanud, et eestlased ja teistest rahvustest inimesed elavad erinevates informatsioonikeskkondades. Teistest rahvustest inimeste jaoks on peamiseks infoallikaks PBK, mida “Mina. Maailm. Meedia” andmetel 60,6% jälgib iga päev, 21,2% mitu korda nädalas (kokku 81,8%). Eestlastest ei jälgi ligikaudu 75% üldse Venemaa telekanaleid, ainult 10% jälgib neid mitu korda nädalas või iga päev.

1.6 Uurimusküsimused

Antud alapeatükis toon välja magistritöö uurimusküsimused teemade kaupa. Töö empiirilises osas on eesmärgiks pool-struktureeritud intervjuude ja põhistatud teooria abil leida vastused püstitatud uurimusküsimustele.

1. Milline on Eesti erakondade suhtumine rahvusvähemuste kaasamisele?

1.1 Kas erakonnad näevad rahvusvähemusi eraldi sihtrühmana?

1.2 Miks kaasavad erakonnad rahvusvähemusi?

1.3 Kuidas erineb erakondade suhtumine rahvusvähemuste kaasamisele?

1.4 Kas erakonnad väärtustavad lõimumispoliitika tähtsust? Miks?

1.5 Milline on Eesti erakondade hinnang seni teostatud lõimumispoliitikale?

2. Kuidas väljendub kaasamine praktikas?

2.1 Millised on kaasamispraktikad?

2.2 Kuidas erakonnad suhtuvad teisest rahvusest kodaniku võimalusse poliitikas otsuseid mõjutada?

3. Kas erakondade rahvuskeskse riigi käsitlus vastandub kodanikekeskse riigi omale?

3.1 Kuidas mõtestavad erakonnad rahvusriigi kontseptsiooni Eesti kontekstis?

3.2 Kuidas hindavad teisest rahvusest kodaniku võimalusi riigi asjades kaasa rääkida poliitikut?

3.3 Kuidas suhtuvad erakonnad mitmekultuurilisse riiki?

4. Millisest lähtuvad insitutsioonid oma töös muukeelse elanikkonnaga?

4.1 Kas vähemusi nähakse sihtrühmana?

4.2 Kas insitutsiooni kaasamine sõltub ministri erakonna poliitika ideoloogiast või ekspertide praktikatest?

4.3 Millised on kaasamispraktikad?

2 METOODIKA

2.1 Probleemi seade

Antud uurimuses on vaadatud eraldiseisvana poliitikute ja ametnike suhtumisi kaasamise ja kaasamispraktikaid ning muid olulisi kaasnähtusi, mis mõjutavad kaasamist. Ühiskonnas toimuvate protsesside mõistmiseks on oluline jälgida erakondade suhtumist nendesse protsessidesse ning avada taustsüsteemi kaudu lõimumispoliitika kujundamist ja rahvusvähemuste positsiooni kujunemist riigis. Erakondade suhtumisest ja käitumismustritest sõltub palju ka üldisem demokraatia ja ühiskondlik areng riigis. Siiski ei saa väita, et ainuüksi erakondade enda suhtumine rahvusvähemuste kaasamise kujundab laiemaid ühiskondlike käitumismustreid, kuid erakondade poolne initsiatiiv, edastatud sõnumid ja loodud väärtusmaailma tähendused mõjutavad kindlasti rahvusvähemuste osalemist poliitilisel tasandil ja annavad signaali rahvusvähemuste aktiivsusele.

2.2 Metoodika valik

Allolevalt põhjendan valitud metoodikat, kirjeldan valimeid ja tutvustan uurimuse käiku. Käesolev magistritöö sisaldab endas empiirilist uuringut. Lähtuvalt töö teoreetilisest osast ja püstitatud uurimisküsimustest kasutatakse käesolevas töös kolme erinevat uurimismeetodit - poolstruktureeritud intervjuusid, põhistatud teooriat ja tekstianalüüsi. Uurimisküsimuste vastused saadakse intervjuude ja nende kvalitatiivse analüüsimise teel. Käesoleva magistritöö aluseks on kvalitatiivsed meetodid, millega uurin poliitikute väärtusmaailma, mille alusel kujuneb suhtumine rahvusvähemustesse, samuti seda, kuidas poliitikud seda suhtumist realiseerivad läbi kaasamisprotsessi.

Kasutan uurimustulemuste saamiseks poolstruktureeritud intervjuusid, kus olen valmistanud ette küsimused, mida esitada paindlikus järjekorras vastavalt intervjuueeritava poolt käsitletud teemadele. Meetodiks olen valinud süvaintervjuu, sest enamik küsimusi vajavad põhjalikku tausta ja väärtusmaailma kirjeldamist. Süvaintervjuude läbiviimisele järgneb andmete kategoriseerimine põhistatud teooria abil ja tulemuste analüüs.

2.2.1 Kvalitatiivne lähenemisviis

Uurimisküsimustest lähtuvalt olen valinud kvalitatiivse lähenemisviisi küsimustele vastamiseks. Kvalitatiivse uurimuse puhul on põhiline rõhk uurimisandmete tähendustel, mida vahendavad nii keel kui käitumine (Dey 1993). Kuna kvalitatiivsed uurimismeetodid on erinevalt kvantitatiivsest lähenemisest keskendunud rohkem nähtuste selgitamisele, siis on antud töös väga sobilik kvalitatiivselt andmeid tõlgendada. Seetõttu on antud lähenemisviis sobiv eelkõige rahvusvähemuste kaasamise uurimisel, sest eesmärgiks on tähenduse, tunnete, mõtteprotsesside ja kogemuste väljaselgitamine (Strauss et al 1998).

Kvalitatiivse lähenemisviisi kaudu saab uurida erinevate protsesside ja olukordade taustsüsteemi. Nähtuse mõistmine ja selgitamine ning teooria moodustamine kvalitatiivsest metoodikast lähtudes on oma loomult induktiivne (Strauss et al 1990). Induktiivne teooria on kirjeldav, sisemisi ja väliseid seoseid määratlev ning taotleb uute teadmiste hankimist.

Antud uurimuses on kvalitatiivseks andmekogumismeetodiks valitud poolstruktureeritud süvaintervjuu, mis võimaldab uurimusküsimustele vastamiseks saada võimalikult põhjalikku ja mitmekülgset informatsiooni. Poolstruktureeritud intervjuu käigus vesteldakse intervjuueeritavatega rahvusvähemuste poliitikaid puudutaval teemadel, võimaldades intervjuueeritavatel anda hinnaguid senisele lõimumispoliitika tulemuslikkusele, rahvusriigi käsitlesele, kaasamise olulisusele jms.

2.2.2 Põhistatud teooria

Põhistatud teooria on Anselm Straussi ja Berney Glaseri poolt tuletatud metodoloogia, mis on teadlaste poolt kõrgelt tunnustust leidnud. Põhistatud teooria kaudu saab hinnata erakondade pöördumist rahvusvähemuste suunas ja kontaktloomise aluseid läbi tähenduste, mis on omistatud rahvusvähemustele. Need tähendused tekivad interaktsiooni teel, neid arendatakse ja muudetakse interaktsiooniprotsessis. Tähenduste omakorda materialiseeruvad ja moodustavad raamistikud inimkäitumise hindamiseks. Põhistatud teooria põhimõtteks on, et teooria sünnib andmetest. (Titscher et al 2000: 74)

Põhistatud teooria puhul on peamiseks tekstist tulenev admete materjal, kas intervjuu, transkriptsiooni, vaatluse, raamatute jne vormis. Põhistatud teooria kõige sobilikum väljund on seega tekstianalüüs. Põhistatud teooria analüüsi eesmärk on kontseptualiseerida andmetel baseeruvaid oletusi. Põhistatud teooria koosneb erievatest uurimisfaasidest: uuringu planeerimine, täideviimine ja analüüs. (Titscher et al 2000: 75-76)

2.2.3 Intervjuueeritavate valim ja valiku kriteeriumid

Intervjuud on antud juhul sobilik meetod, sest uurimuse eesmärgiks on erakondade ja ametnike suhtumise ja väärtusmaailma mõistmine ja kaardistamine. Aprill 2011 - märts 2012 viidi läbi 19 intervjuud poliitikute ja ametnikega.

Intervjuueeritavad jagunevad kahte gruppi: esimene grupp poliitikud ja teine grupp ametnikud. Intervjuueeritavad valiti nende seose järgi johtuvalt teema fookusest ning isikute staatusest. Valimi moodustasid allolevad poliitikud ja ametnikud. Iga isiku taga on tema lühend.

Erakonnad:

Reformierakond: Paul-Eerik Rummo (RE1), Taavi Rõivas (RE2), Kristiina Ojuland (RE3)

Isamaa ja Res Publica Liit: Urman Reinsalu (IRL1), Tõnis Lukas (IRL2), Mart Nutt (IRL3)

Sotsiaaldemokraatlik Erakond: Indrek Saar (SD1), Urve Palo (SD2), Jevgeni Ossinovski (SD3)

Keskerakond: Olga Sõtnik (KE1), Mihhail Stalnuhhin (KE2)

Erakond Eestimaa Rohelised: Aleksei Lotman (RO1), Toomas Trapido (RO2)

Üksikkandidaat: Dimitri Klenski (VE)

Ametnikud/asjatundijad:

Keeleinspeksioon: Ilmar Tomusk (KI)

Haridus- ja Teadusministeerium: Maie Soll (HM)

Sotsiaalministeerium: Riho Rahuoja (SM)

Kultuuriministeerium: Silver Pramann (KM)

Integratsiooni Sihtasutus: Tanel Mätlik (SA)

2.3 Uurimuse käik

Kvalitatiivne analüüs: Põhistatud teooria

Kvalitatiivse analüüsi käigus viisin läbi üheksateist poolstruktureeritud intervjuu analüüsi (intervjuude algküsimumused Lisas 1). Intervjuud viidi läbi poliitikute ja ametnikega näost-näku diktofoni abil. Läbiviidavate intervjuude ajaline kestus oli 1h-3h. Läbiviidud intervjuude transkriptsioonidest on analüüsis kasutatud tsitaate, mis on märgitud analüüsimaatriksis (Lisa 2 ja Lisa 3). Tsitaatide järel sulgudes olevad tähed on

lühendid erakonna ja ametkonna nimetusest ning number viitab konkreetsele isikule. SD1 viitab näiteks Sotsiaaldemokraatliku Erakonna esimesele intervjuueeritavale.

Analüüsimeetodiks on *cross-case* meetod, kus *case* all mõeldakse igat individuaalset intervjuud. Cross-case analüüs võrdleb erakondade neljateist intervjuud ja toob välja kontraste nende vahel ning teisel etapil on *cross-case* analüüsis võrreldud asjatundajate/ametnike intervjuusid.

Järgmiseks sammuks peale intervjuude läbiviimist ja transkribeerimist jõudsin põhistatud teooria esimese sammuni ehk andmete kondenseerimiseni. Selle sammu väljundina kogusin kõnekaid ja väljapaistvaid tsitaate intervjuutekstidest. Seejärel alustasin andmete kategoriseerimisega.

Intervjuude kvalitatiivse analüüsi juures kasutasin põhistatud teooriale omast induktiivsete ja deduktiivsete kategoorialoomise meetodite kombinatsiooni. Alustasin induktiivsete kategooriate loomist, kus analüüsiplaani kategooriad tekkisid tekstide läbi lugemise ja neist tsitaatide otsimise tulemusena. Sellele järgnes deduktiivne kategooria loomise meetod, kus täiendati või täpsustati töö fookusest tulenevalt kategooriad. Kategooriatele järgnes detailsem koodide täpsustamine. Koodide protsessi tulemusena joonistus igale kategooriale välja vastav väärtustelg. Analüüsiplaani järgmises etapis on andmete eksponeerimise etapp, mille tulemuseks on andmete maatriksid (Lisa 2 ja 3). Andmematriksid koostati eraldi erakondadele ja ametnikele. Teisisõnu võrreldi omavahel poliitikuid ning ametnikke.

Analüüsi kolmandaks sammuks on tulemusteni jõudmise etapp, ehk siis vastuste leidmine uurimusküsimustele tulenevalt andmetest. Selleks koostati kategooriatest väljajoonistunud telgedest skeemid, mille alusel on tulemusi analüüsitud erakondade ja ametnike kaupa.

2.4 Analüüsikategooriad

Induktiivsete ja deduktiivsete meetodite kombineerimisel kujunes analüüsiplaan. Sel moel kujunenud analüüsiplaani peamisteks kategooriateks olid:

1. Kaasamise ideoloogiad (Hinnang senisele lõimumispoliitikale; kaasamise olulisus; põhjendused muukeelse elanikkonna kui grupi kaasamise vajaduse kohta. Miks kaasatakse?; hinnang lõimumispoliitika kujundamise praktikale;

hinnang erakonna poolse kommunikatsiooni tulemuslikkusele; kuidas tajutakse muukeelse elanikkonna kommunikatsiooni/kaasamist tulevikus)

2. Ideoloogia põhialused (Lõimunu prototüüp; eraldi programmi või muukeelse poliitika põhjendamine)
3. Kodakondsuspoliitika käsitlused(Hinnang senisele poliitikale; kodaniku definitsioon/alused)
4. Rahvusriigi käsitlused (Rahvusvähemuste positsioon rahvusriigis; rahvuse definitsioonid; kodanikeriigi toetamine erakondade poolt)
5. Hariduspoliitika käsitlused (Hinnang senisele poliitikale, poliitika eesmärk)
6. Mitmekultuurilisus (Kultuuride kõrvuti elamise oskus)
7. Maailmavaateline ideoloogia (Maailmavaate järgi valimine)
8. Muukeelse elanikkonna osalemine poliitikas (Informeerimine; konsulteerimine; osalemine; otsustamine; esindatus)

Analüüsiplaanid täitsid oma ülesande ning võimaldasid intervjuudest ilmnevate vaadete mitmekülgset avamist. Kuna kategooriate sõnastamist erakondade kaasamisideoloogia iseloomustamiseks võib lugeda üheks käesoleva töö oluliseks metodoloogiliseks tulemuseks, on kategooriate sisu lähemalt tutvustatud järgnevas peatükis.

3 EMPIIRILISED TULEMUSED

3.1 Kvalitatiivse uuringu tulemused

Käesoleva peatüki eesmärgiks on esitada läbi viidud põhistatud teooria ja kvalitatiivse tekstianalüüsi tulemuste põhjal saadud uurimistulemused. Esimese osa tulemuste esitlusest on põhistatud teooria põhjal loodud kategooriad. Kokku on kaheksa põhikategooriat, mis jagunevad alakategooriateks.

Peatüki teises pooles on kategooriate alusel moodustatud kaks kahedimensionaalset skeemi, mille alusel toimub erakondade ja institutsioonide esindajate intervjuude analüüs. Igat erakonda analüüsin kahe skeemi alusel. Skeemid on lahti selgitatud tulemuste alapeatüki alguses. Peatüki lõpus on kokkuvõtvad joonised, millel on kaardistatud erakonna positsioon antud skeemis. Tulemuste esitluses on käsitletud kõiki erakondi eraldiseisvalt. Erakonna peatükk algab valimisse kuulunud poliitikute tutvustamisega, millele järgneb esimese ja teise skeemi põhjal tulemuste esitus.

Analüüsiskeemil on poliitikud on omavahel eristatud lühenditega. Skeemil on igal poliitikul oma tähekombinatsioon. Esimene pool viitab erakondlikule kuuluvusele, mille taga olev number viitab erakonna liikme järjekorra numbrile antud töös ning selle järel on tähekombinatsioon poliitiku initsiaalidest. Näiteks RO1/AL viitab näiteks Erakond Eestimaa Rohelised esimesele intervjuueeritavale, kelleks on Aleksei Lotman. Lisaks on eesti keelest erineva emakeelega poliitikud eraldi eristatud kokkuvõtvas mudelis punase rõngaga.

Erakondade valimisse kuuluvad 14 poliitikut viiest erakonnast ja üks üksikkandidaat. Tulemuste esitlusel tuleb kindlasti arvesse võtta ka poliitikute enda tausta ja emakeelt. Ametnike valmis on viie institutsiooni esindajad.

3.2 Tekstide kvalitatiivsest analüüsist tuletatud kategooriad lõimumispoliitika ja vähemuste kaasamise iseloomustamiseks

Käesolevas peatükis on esitletud põhistatud teooria abil tuletatud erakondi iseloomustavad kategooriad ja nende alakategooriad. Iga alakategooria kohta on lisatud

ka põhjendus või tsitaat, mis kategooriat iseloomustab. Täielik tsitaatide kogu on nähtaval analüüsimaatriksis (Lisa 2). Kuna antud töös on põhirõhk erakondade analüüsimisel, siis ei ole eraldi välja toodud ametnike intervjuude põhjal tuletatud kategooriaid teksti sees, need on leitavad ametnike analüüsimaatriksis (Lisa 3).

I Kaasamise ideoloogiad

1. Hinnang senisele lõimumispoliitikale

Erakondadel puudub ühine seisukoht senise lõimumispoliitika tulemuslikkuse kohta. Hinnangud paigutuvad teljel “täiesti negatiivne-täiesti positiivne”.

1.1 Negatiivne

1.1.1 Halvenenud, venelastega ei arvestata

Kõige negatiivsemalt hindab lõimumispoliitikat Keskerakonna esindaja Mihhail Stalnuhhin. Stalnuhhin põhjendab omapoolset hinnangut sellega, et integratsiooni pole toimunud, sest vähemuste arvamused ei ole ühiskonnas kuulda. Poliitiku arvates on lõimumispoliitika halvenenud alates 2007. aasta aprillist kui Eestis toimus esimene muukeelse elanikkonna poolne tõsisem väljaastumine, mida kokkuvõtvalt avalikkuses nimetatakse Pronksiööks: “*Just nimelt viie aastaga on halvenenud. Paranenud see on selle sajandi algusest 2007 a. aprillini ja peale seda on see kehvemaks muutunud*”.

1.1.2 Jama, suunatud lõhestamisele

Dimitri Klenski lõimumispoliitikat kui sellist ei tunnista. Ta iseloomustab lõimumispoliitikat kui jõulist tegevust, kus vene elanikkonna suunal tehtavad tegevused on jõuliselt peale surutud ning vastukäivad. Tema arvates on käesolev poliitika suunatud lõhestamisele, kus vene elanikkonnaga keegi ei arvesta. “*Mina seda üldse ei tunnista, see on jama. See on bürokraatide mäng, see on Euroopa Liidu jaoks, see pole isegi kunstlikult, teadlikult tehtud, see on alaväärsustasadil, et peab olema midagi.*”

1.1.3 Lõimumine on ilus pildike Euroopa Liidu jaoks

Sarnaselt Dimitri Klenski arvamusel hindab Mihhail Stalnuhhin lõimumist kui formaalset tegevust eesmärgiga Euroopa Liidust raha saada: “*Lõimumine on selline ilus pildike, mida näidatakse onule EL-us, et raha integratsiooni tarvis saada ja see vajalikele inimestele edasi anda*”.

1.1.4 Riik ei näita huvi

Opositsioonierakondade mitmete esindajate hinnangul on riigi tegevus ebaõnnestunud, sest riik pole rahvusvähemuste suunal huvi üles näidanud. SDE esindaja Urve Palo arvates on riigil olnud võimalusi muukeelse elanikkonna suunal huvi näidata, kuid seda pole tahetud. Poliitik põhjendab seda riigieelarvest eraldatava raha vähesusega: *“Ma olen öelnud, et kui Eesti riik ei suuda 10 miljonit panna aastas keelekursusele oma 90 miljardilise eelarve juures. See on puhas tahte küsimus, aga meil seda ei ole tahetud. Aga mujal kui vaatame Soomes, Rootsis, Itaalias ja mujal Euroopas, on väga tavaline, et inimestele on keelekursused tasuta”*.

1.1.5 Riik katab olulised probleemid kinni

Jevgeni Ossinovski süüdistab lõimumispoliitika nõrgas tulemuslikkuses riiki, kes on probleemi tõsidust devalveerinud ja püüdnud probleeme maha salata: *“Et on püüdnud taandada probleemi ja näidata kui hästi meil sellega on ja on kaetud kinni kõik olulised probleemid”*.

1.1.6 Puudub sobiv lõimumismeetod

Olga Sõtnik näeb lõimumispoliitika ebaõnnestumises süüd meetodika puudulikkuses: *“Muidugi meil on igasugused programmid ja head meetodikat pole siia maani välja töötatud”*.

1.1.7 Lõimumispoliitikat takistab kogukondade kapseldumine

Ossinovski näeb probleemina ka kapseldumist kogukondade vahel. Ka Olga Sõtnik nimetab lõimumispoliitika miinusena kogukondade eraldi olemist, kus lahenduseks oleks eestlaste harimine ja sallivuse kasvatamine. Lisaks annab ta hinnangu venelastele, kes on valmis suhtlema ja ootavad seda eestlastelt.

1.1.8 Integratsiooni vale retoorika

SDE esindaja, Indrek Saare arvates on valdav lõimumispoliitika retoorika probleemne, mis tähendab, et lõimumist ja muulasi nähakse ennekõike kui negatiivset, midagi, mis vajab parandamist. Tema sõnul aitab lõimumist parandada retoorika, mis rõhutab

integratsiooni kui võimalust. Saare sõnul tuleb muukeelsetes näha potentsiaalset konkurentsieelist teiste riikide ees.

1.2 Positiivne

1.2.1 Riik on teinud omajagu, probleeme tekitab inimeste mõistmatus

Valitsuspartei Reformierakonna esindaja, Kristiina Ojuland ei näe riigi lõimumispoliitikas puudusi, sest riik on teinud piisavalt, et muukeelse suunal oma suhtumist näidata. Poliitiku põhjendusel on lõimumispoliitika nõrkuseks just muulased ise, kes ei saa riigi poolt edastavat infot kätte või ei mõista seda.

1.2.2 Integratsioon toimib inimeste vahel

Roheliste esindaja Toomas Trapido ei näe otseselt riigi poolt tegematust või suutmatust. Samas põhjendab ta oma vastust sellega, et ei ole antud teemaga väga palju kursis: *“Riik kahtlemata on teinud omajagu, noh vene kooli küsimus, siin ka ei taha, ei tea niipalju”*. Trapido põhjendab ka oma eelmist arvamust sellega, et igapäevaselt tegelikult inimeste vahel probleeme pole, mis omakorda viitab sellele, et integratsioon justkui inimeste vahel toimub.

1.2.3 Järjepidev tegevus

Integratsioonipoliitika hindab õnnestunuks Reformierakonna esindaja Paul-Eerik Rummo, kes leiab, et poliitika tugevuseks on selle järjepidevus: *”Tegelikult nagu ei olnud midagi. Tegemist ongi juba järjepideva tegevusega 15 aastat”*.

1.2.4 Asjad on läinud paremaks, üldine suundumus positiivne

Valitsuspartei iseloomulikku üldhinnangut iseloomustab suhtumine *“Asjad on läinud paremaks”*. Isamaa ja Res Publica Liidu esindaja Urmas Reinalu võtab lõimumispoliitika õnnestumise kokku sõnaga *“positiivne”* ja toob näiteks hariduspoliitika edenemise: *“Üldine suundumus on positiivne, eriti mis puudutab haridussüsteemi järk-järgulist üleminekut osalisele eesti keelele”*.

2. Hinnang muukeelsete kui spetsiifilise sihtrühma kaasamise olulisusele

Järgnevalt vaatlen, milliste kategooriate kaudu annavad erakondade esindajad hinnangu kaasamise olulisusele. Teljel “Ebaoluline-Oluline” joonistub välja erakondade poolne suhtumine muukeelse elanikkonna kaasamise ja kontakti loomisesse. Erakonnad annavad hinnangu nii enda partei senisele tööle selle suunal ja põhjendavad vastavalt oma käitumist. Samuti leiavad erakonnad põhjuse hinnata ka riigi poolset tööd kaasamise suunal ning sellest tulenevalt joonistuvad välja riigipoolne suhtumine kaasamise olulisusse.

2.1. Kaasamine erakonna seisukohalt ebaoluline

Reformierakonna esindaja Kristiina Ojuland leiab, et kaasamist ei ole erakonnas seni oluliseks peetud. Tema sõnul on seda praktiseeritud, kuid kuna tulemused ei ole näidanud töö vilju, siis pole sellist taktikat enam jälgitud. Samuti on tema sõnul erakonna esimehel (Andrus Ansip) negatiivne või ükskõikne suhtumine kaasamise suhtes.

Roheliste esindaja Lotmani jaoks on kogu kaasamise ja muukeelsetee teema laialivalgus, mille tõttu pole see rohelistel kõlapinda saavutanud.

2.2. Suhtumist kaasamise peab muutma

Kuigi Roheliste esindaja Lotman hindas muukeelsetetega seonduvat teemat enda jaoks laialivalgavaks ja mitte piisavalt prioriteetseks teiste teemade kõrval, näeb ta siiski vajadust suhtlemist ja seda mõjutavat suhtumist muuta: *“Ma ei näe siin põhimõttelist probleemi, näen suhtlemise probleemi, mõningast sotsiaalset probleemi.”*

2.3 Kaasamine on oluline

Kaasamise olulisust rõhutasid Sotsiaaldemokraatliku erakonna esindajad kui ka Isamaa ja Res Publica Liidu esindaja Mart Nutt. SDE esindaja Indrek Saar väljendas kaasamise vastu huvi ja olulisust põhjendusega aidata Ida-Virumaad. Valitsusparteidest väljendas teema olulisust Mart Nutt, kes tõi näiteks möödunud valimised, kus erakond pidas oluliseks Ida-Virumaalt erakonda värvata muukeelseid inimesi. Samas lisas Isamaaliitlane, et ühegi erakonna uks ei ole muulastele suletud, mis tähendab, et muulased ise peaksid aktiivsust üles näitama. Tema sõnul ootavad erakonnad valdavalt, et rahvusvahemus teeks kaasamise suunal esimese sammu. Toomas Trapido näeb

kaasamist ja väikeste rühmade läbikäimist lahendusena lõimumisküsimusele. Tema hinnangul on ka rohelistel potentsiaal olemas, kuid rohelised ei ole hetkel kaasamist piisavalt väärtustada.

3. Põhjendused muukeelse elanikkonna kui grupi kaasamise vajaduse kohta. Miks kaasatakse?

Antud kategooria aitab selgitada välja põhjused ja alused, miks ja millises valdkonnas erakonnad kaasavad muulasi. Intervjuudes saab eristada kaasamise motiive pragmaatilistest põhjustest väärtupõhisteni välja.

3.1. Pragmaatilised põhjused (Püüda hääli)

Kõik erakonnad peale Keskerakonna ütlesid selgelt välja, et osaliselt kaasatakse või kommuniqueeritakse end muukeelsete suunal eesmärgiga saada juurde hääli valimiste ajal.

3.2. Sisuline põhjendus (võrdsuse põhimõte)

SDE poliitikud rõhutavad kaasamise põhjendusena võrdsuse taotlemist. Saar näeb sotsiaaldemokraatide maailmavaatest tulenevat võrdsuse taotlemist kõikide inimeste jaoks ühiskonnas. Tema sõnul ei tunne vene kogukond end eestikeelsetega võrdsena: *“Siin on kaks poolt. See on kindlasti sisuline ja maailmavaateline ja teine pragmaatiline pool. Sisulise poole pealt on võrdsus olnud üks printsiipe. Ja kui järjest uuringud näitavad, et vene kogukond ei tunne ennast eestlastega võrdsena ja nende võimalused ka praktilise poole peal on piiratud, on ühiskonnas midagi viltu”*.

3.3. Praktilised küsimused

Reinsalu peab õigeks kommuniqueerida muulastega konkreetseid ja praktilisi teemasid: *“Meie jaoks on olulised konkreetsed vene kogukonda esindavate temade esiletõstmine, nende kommuniqueerimine nii otse kui ka läbi nende kanalite. / ... meie taktika on olnud adresseerida praktilisi probleeme, et inimestega suhelda. Kommunaalkulude jne ümber.”*

3.4 Eraldi teemadega ei kaasa

Mart Nutt eraldi konkreetsete rahvusvähemusi puudutavate teemade osas selle grupi poole ei pöördunud.

3.5 Kultuuri väärtustamine

Kõik erakonnad leidsid, et kaasamine toimub Eestis eeskätt kultuurilisel tasandil. Kui valitsusparteid ei näinud kultuurilist kaasamist miinusena, siis mõned opositsioonipartei esindajad leidsid, et kultuuriline kaasamine ei ole vene kogukonnale primaarne. IRList Reinsalule on tähtis rahvusvähemuste kultuuriline kaitsmine ja arendamine.

4. Hinnang lõimumispoliitika kujundamise praktikale

Erakondade hinnangud lõimumispoliitika kujundamise praktikale jagunevad teljel “Osapooli eraldav ehk kaasamist ei eksisteeri kuni Osapooli kaasav ehk väga kaasav”. Antud juhul anti hinnanguid nii erakonnapoolsele tööle kui riigi ja teiste erakondade kaasamispraktikatele.

4.1 Riik ei kaasa vähemusi

Jevgeni Ossinovski hindab kaasamist nõrgaks ja näeb puudusena kohustusliku kaasamise puudumist. Ta nendib küll, et kultuuriline kaasamine eksisteerib, kuid oluliste küsimuste osas riigis kaasamist ei toimu.

Mihhail Stalnuhhin, kes peab end venekeelsete kõneisikuks, toob isikliku näitena välja, et teda kui kõneisikut ei ole ühiskonnas kuulda võetud. Toomas Trapido toob ka välja kogukondade eraldi olemise probleemina. Tema sõnul peaksid eri emakeelega osapooled koostööd tegema, sest riiki vaid eesti keelsete inimeste kaasamisega edasi ei arenda Dimitri Klenski leiab, et vähemused ei ole põliseestlastega võrreldes võrdsel positsioonil ja neid ei kohelda võrdsena.

4.2. Erakonnal puudub kaasamise süsteem

Mart Nutti sõnul puudub IRL-s süsteemne lähenemine kaasamise suunal, mis väljendub ka selles, et valimiskampanias venekeelseid eraldi grupina või sihtrühmana ei käsitleta. Selle kõrval peab ta vajalikuks märkida, et tema isiklikuna suhtleb individuaalselt

kõikide valijatega: *“Kui erakonnal ei ole sellist süsteemset lähenemist, siis pole ka sellist valmiskampaanias olemas. Minu suhtlemine on isiklik, individuaalne. Aga sellist spetsiaalset suunatud loosungeid või kampaaniat mitte-eesti valijaskonnale mina teinud ei ole. Need pole poliitilised põhjused, vaid integratsiooni põhjused. Siin puudub ühtekuuluvustunne. Vaadatakse, et see pole minu asi, see on nende asi”*.

4.3 Kaasamine on minimaalne, seda tuleb tõhustada

Reformierakonna esindaja Kristiina Ojuland nimetab erakonnapoolset muukeelsete kaasamist minimaalseks. Tema sõnul on see teadlik otsus, sest oma võimalust muulaste häält valimistel võita, ei hinnatud kõrgeks.

SDE, Urva Palo leiab, et muulased ei ole piisavalt kaasatud poliitika loomesse ja peab vajalikuks kõikidel tasemetel kaasamist tõhustada.

4.4 Kaasamise positiivne kogemus

Kui eelpool tões Kristiina Ojuland, et Reformierakond kaasab teadlikult rahvusvähemusi minimaalselt, siis isiklikul tasandil peab ta kaasamist positiivseks. Lisaks on ta ise kaasanud Ida-Virumaal kohalikke noori, et taastada häid suhteid muukeelse kogukonnaga. Urmas Reinsalu hindas IRL-i senist kaasatust ja suhtlemist vene kogukonna liikmetega positiivseks ja ei näinud otseseid puudujääke. Ta nimetab positiivse kaasamise resulataadina 2011 aastal saadud mandaati Ida-Virumaal.

4.5 Teadlik kaasamine

Saare sõnul lubab sotsiaaldemokraatlik maailmavaade tihedamat koostööd muulastega, mis tähendab, et neil on konkreetne soov esindada seda kogukonda. Enda sõnul käituvad nad selles suunas teadlikult.

4.6 Kaasamine toimub

Tõnis Lukas ei näe puudujääki muukeelsete osalemises Eesti poliitikas. Tema hinnangul on kokkupuutepunkte muukeelsetega kogu aeg. Eelneva väite tingimuseks oleks see, et kaasamine toimub ja kaasamise töö on positiivsed viljad.

4.7 Kaasamise kaudu tuleb näidata, et rahvusvähemus on oodatud Eesti ühiskonda

Indrek Saar peab vajalikuks kaasata muukeelsed ühiskonda, sest see on suur konkurentsieelis Eestile. Samamoodi tuleb selgitada muulastele endile, et neil pole takistusi Eesti tööturul ja et nad on siia oodatud. Samuti näeb Olga Sõtnik lahendusena ühiskondade kokkutoomist ja rahvusvähemuste kaasamist Eesti ühiskonda. Tema sõnul mängivad väiksed pisiasjad suurt rolli lõimumisel ja tuleb näidata, et teisest rahvusest inimesed on siia oodatud.

5. Hinnang erakonna kommunikatsiooni tulemuslikkusele

Erakonna suhtumist kaasamisse tuleb kõrvutada ka erakonna võimekusega kaasamist teostada. Antud kategoorias küsiti erakondade võimekust ja oskust muukeelse elanikkonnaga kui sihtrühmaga suhelda.

Samuti on järgmises kategoorias uuritud seda, et kust tuleb informatsioon ja teadmised erakonna poolse kommunikatsiooni ülesehitamisel, ehk kuivõrd erakonnad seda sihtrühma tunnevad.

5.1 Puuduvad teadmised, ei oska teostada

Siinkohal joonistus välja, et nii valitsus- kui koalitsiooniparteid hindavad oma oskusi muukeelsete kommunikatsiooni osas puudulikuks. Kristiina Ojulandi sõnul ei ole Reformierakond 2007. aasta Pronksiöö sündmuste järel rahvusvähemuste seas suutnud positiivset kuvandit taastada, mille põhjuseks võib olla puudulikkus kommunikatsioonis: *“Ausalt öeldes me ei ole siamaani august välja saanud ja me ei oska seda kommuniqueerida ka”*. Mart Nutt hindas kõikide erakondade oskusi, peale Keskerakonna, nõrgaks. Tema sõnul ei tea erakonnad, mida teha ja kuidas kommuniqueerida. Indrek Saar vaatas sihtrühmi laiemalt ja leidis, et erakondadel on probleeme paljude sihtrühmadega suhtlemisel. Tema sõnul on puuduseks erakondade poolne arrogants ja sihtrühmade vähene tundmine. Mõlemad Roheliste esindajad ei pidanud oma teadmisi muukeelse valija tundmisel kõrgelt. Lotmani sõnul on neil probleeme kõnetamisega.

5.2 Pole valmisolekut

Lisaks puudulikele oskustele ei ole valitsusparteidel veel valmisolekut, et muukeelset elanikonda kõnetada. Nende sõnul on Keskerakona positsioon muukeelse elanikkonna seas tugev, mille tõttu ei peeta vajalikuks seda muutma hakata. Paul-Eerik Rummo põhjendab Keskerakonnaga mitte konkureerimist emotsionaalselt: *“Keskerakonnaga teised erakonnad selle segmendi valijaskonna suhtes väga ei kipu konkureerima, sest see on nagu peaga vastu seina jooksmine”*.

Taavi Rõivas leidis, et erakonnad ei tule toime ka kogu eestikeelse publiku kõnetamisega.

5.3 Tegutsemine on hea

Jevgeni Ossinovski leiab, et SDE kommunikatsioon Riigikogu valimiste ajal 2011. aastal läks Ida-Virumaal hästi. Sellisest hinnangust võib eeldada, et SDE peab oskusi muukeelse elanikkonnaga suhtlemisel suhteliselt tugevaks.

6. Kuidas tajutakse muukeelse elanikkonna kommunikatsiooni/kaasamist tulevikus

Antud juhul on uuritud erakondade suhtumist ja vajadust muuta või tõhustada muukeelse elanikkonna kommunikatsiooni ja kaasamist. Kõik erakonnad peavad valdavalt positiivseks kommunikatsiooni tihendamist muukeelsetega.

6.1 Eraldi kaasamisvajadust ei näe

Urmas Reinsalu sõnul ei näe IRL tulevikus kaasamist nii mehhaanilises kontekstis, kuid lisas, et vene inimese informeerimine on oluline teema.

6.2 Pole mõtteid

Lotmani sõnul on arutelud toimunud muukeelse elanikkonna kaasamise vajalikkuse suhtes, kuid otsusele ei ole jõutud. Positiivne siinjuhul on see, et erakond on teema tõstatanud: *“Oleme arutand, aga pole aruteluga kaugele jõudnud”*.

6.3 Oleme otsustanud kaasamisega tegeleda

Kristiina Ojulandi sõnul on Reformierakond, vaatamata Pronskiöö sündmustele, otsustanud tulevikus muukeelsete kaasamisele rohkem rõhku pöörata. See on Reformierakonna konkreetne otsus: *“See on valiku küsimus. Reformierakond on otsuse*

teinud, me katsetame veel korra. Me püüame seda teha. 2007 aastast on jupp aega mööda läinud ja neli aastat otsa, võibolla õnnestub". Ojulandi jaoks tuli initsiatiiv Riigikogu valimiste tulemusest, mis näitas, et peab püüdma rohkem kaasata, et muukeelsete seast valijaid võita.

6.4 Postiivne suhtumine

Kaasamisvajaduse tõhustamisse tulevikus suhtuvad positiivselt kõik Eesti erakonnad.

6.5 Kaasamisest väga huvitatud

Muukeelse elanikonna suunal näitasid kõige rohkem huvi välja SDE ja Keskerakond, kes peavad tulevikus vajaduseks kaasamist tõhustada. Urve Palo rõhutas taaskord erakonna tugevust venekeelse pressiesindaja näol. Tema sõnul on erakond muukeelse kaasamisest väga huvitatud ja tuleb nende soovile vastu edastades vene keelset infot.

II Ideoloogia põhialused

7. Eraldi programmi või muukeelse poliitika põhjendamine

7.1 Meil on eraldi lähenemine rahvusvähemustele, sest...

Eraldi lähenemine või lõimumispoliitika on SDE-l ja Keskerakonnal.

Urve Palo sõnul ei saa lähtuda universaalselt lähenemisest, sest muukeelsetel on ka rahvuspetsfiilised murekohad, mida muud programmiosade ei käsitle. Ossinovski sõnul on SDE ainuke, kellel on eraldi suund rahvusvähemustele. Tema sõnul tuleb eraldi käsitleta teemasid, mis puudutavad seda kogukonda.

7.2 Meie lähenemine on ühtne/universaalne rahvusvähemustesse, sest...

Universaalne programmi vajalikkust esindasid valitsusparteid. Reformierakond põhjendab eraldi poliitika puudumist ühiskonna kui terviku tunnetamisega. Tema sõnul ei tohiks ühiskonnas käsitlevaid nišše näha killustununa, sest siis kaob ühishuvide tunnetus.

8. Lõimunu prototüüp

Antud kategooria eesmärk on kirjeldada lõimunu prototüübi alusel lõimumispoliitika tulemit, kus lõimunut defineeritakse keele, kodakondsuse või ühiskondlikus elus osalemise kaudu.

8.1 Keel on väga tähtis näitaja lõimunu defineerimisel

Isamaa ja Res Publica jaoks on keeleline lõimumine väga tähtis.

8.2 Keel ei ole ainuke näitaja lõimumise puhul

Opositsiooniparteide arvates ei saa lõimumist mõõta vaid keeleoskuse kaudu. Sõtniku arvates ei ole keeleoskus seostatav lõimumisega. Tema sõnul tähtsustatakse keele õppimist üle ja liigse sundmisega võetakse inimestelt keele õppimise soov. Sõtniku arvates saab integreerimist alustada sisemisest motiveerimisest mitte keele õppimisega.

8.3 Lõimunu on see, kellel on Eesti kodakondsus

SDE peasekretär Indrek Saar leiab, et kodakondsusest piisab lõimunu käsitlemisel ja venelasest eestlast teha ei ole tarvis.

8.4 Lõimunu on see, kes maksab makse ja jälgib seadusi

Stalnuhhin leiab, et integratsioon on vale sõna inimese lojaalsuse mõõtmisel, sest kõik eestlasedki pole ühiskonda integreerinud, samuti ei saa keelepõhiselt seda mõõta, sest näiteks tummadel kasutavad viipekeelt enese väljendamiseks. Stalnuhhini arvates piisab sellest kui inimene on seadusekuulekas ja maksab makse.

8.5 Lõimunu on see, kes osaleb Eesti ühiskondlikud elus

Roheliste erakond on seisukohal, et tähtis on inimese osalemine ühiskonnas. Lotman näeb probleemina Ida-Virumaa eraldatust ja näeb integreerumise alusena eestlaste ja venelaste läbikäimist.

III Kodakondsuspoliitika käsitlused

9. Hinnang kodakondsuspoliitikale

Kodakondsuse saamise ja andmise üle on Eesti poliitikuid eri meelel. Opositsioonierakondade nägemusel on poliitika pigem karm, siis koalitsiooniparteid ei näe probleemi või siis leiavad, et selle raskusaste on põhjendatud. Kui koalitsiooniparteid üldjuhul ei näe tarvidust automaatse kodakondsuse andmist mitte-kodanikest lastele, siis opositsiooniparteid on teisel arvamusel.

9.1. Liiga karm ja rahvuskeskne

Keskerakonna arvates on kodakondsuspoliitika rahvuskeskne ja IRLi nägu. Sõtnik toetab topelkodakondust, sest sellega saaks muulaste lojaalsust tõsta: *”Rahvuskeskne, IRL hoiab kümne küünega kinni meie rahvusideest ja kodakonduspoliitikast, mis on karm teiste riikidega, kus on liberaalsemad ja kus antakse topeltkodakondusust, et muuta neid inimesi lojaalsemateks. Küllaltki karm”*.

9.2. Laste kodakondsuse saamine peaks lihtsam olema

Samuti leiab SDE, et kodakondsuse saamine peaks olema lihtsam ja kõigile Eestis sündinud lastele automaatselt kättesaadav. Ossinovski sõnul plaanib SDE teha sellest teemast meediakajastuse ja anda sisse kodakondsuse eelnõu.

9.3. Topelkodakondsuse toetamine

Isamaalane Mart Nutt ei näe ka probleemi selles, kui topeltkodakondsust anda muukeelstele inimestele, kellel on selleks piisav põhjus.

9.4 Peaks muulastelt küsima

Lotman ei leia praeguste reeglite juures õiguslikku probleemi, kuid pakub välja, et võiks muulaste arvamust selles osas küsida, kas anda kodakondsus automaatselt või mitte.

9.5 Ei näe kodakondsuses probleemi

Trapido ei ole kursis kodakondsuseksami raskusega ja seega arvamust selles osa ei avalda. Siiski leiab ta, et kodakondsuse mitte-omamine ei tohiks olla takistuseks ühiskondlikus elus osalemisel.

9.6. Kodakondsuseksami raskus on ajalooliselt põhjendatud

Reformierakond on ühel meelel, et eksam võib paista raske, kuid ajaloolist tausta arvestades on see põhjendatud. Rõivas jääb siiski seisukohale, et kodakondsuse saamine üli-inimlikke pingutusi ei nõua: *“Arvan, et kui mõista ajaloolist tausta, mõista et meid on üks miljon etnilisi eestlasi, kui identifitseerida keele kaudu ja selle kaudu mis on põhiseaduslikud väärtused – keele, kultuuri ja rahvuse püsijäämine, siis nende eesmärkide valguses ei saa meil on lõtv kodakonduspoliitika. Pigem on võimalus saada kodanikuks, eelkõige noortel inimestel on küllalt, ei ole vaja ebainimlikke pingutusi”*.

9.7 Liberaalsed tingimused kodakondsuse saamiseks

Reinsalu mõtiskleb kodakonduse kui võimaluse reklaamimise peale ja jõuab arvamusele, et kampaania korras poliitika devalveerib kodakonduse tähendust. Kokkuvõttes jääb poliitika arvamusele, et kodakonduse nõuded on Eestis küllaltki liberaalsed.

9.8 Kodakonduspoliitika läbi kukkunud, muutused hiljaks jäänud

Stalnuhhin ja Klenski jaoks on kodakonduspoliitika läbikukkunud, sellepärast, et sellega oleks pidanud tegelema 90ndatel. Mõlemad leiavad, et poliitilistel põhjustel ei antud 90ndatel venelastele kodakondsust, sest see oleks valimistulemusi ja võimu suuresti kõigutanud.

IV Rahvusriigi käsitlused

10. Rahvuskuuluvuse tähtsus rahvusriigis

10.1 Rahvuskuuluvusel on teatud tähtsus rahvusriigis

Luukas ja Lotman näevad rahvusriigis positiivset eelisõigust põlisrahval.

10.2 Rahvuskuuluvusel ei pea olema tähtsust

Kuna Eesti on põhiseaduse järgi rahvusriik, kuid tegelikkuses mitmerahvuseline riik, siis on siinkohal uuritud erakondade arvamust rahvuskuuluvuse tähtsusest selles kontekstis. Kes on poliitikute nägemuses Eestis rahvas ja kui palju mängib rolli rahvuskuuluvus? Antud juhul nõustusid kõik erakonnad ühe- või mitmehäälselt, et

rahvuskuuluvus Eesti riigis ei oma tähtsust või ei peaks omama. Erakonnad leidsid, et teistesse rahvusesse suhtutakse Eestis neutraalselt.

10.3 Mitmerahvuseline riik ei lähe vastuollu rahvusriigi ideega

Isamaa ja Res Publica poliitikud leiavad, et kuigi Eesti on põhiseaduse järgi rahvusriik, siis ei ole see mõiste vastuolus teiste rahvuste või keelte kõrvuti eksisteerimisega Eesti riigis.

10.4 Eesti poliitika on põlisrahvuse keskne

Stalnuhhin peab Eestit põlisrahvuse keskseks, mis tähendab, et rahvuskuuluvus Eestis tema arvates omab tähtsust. Ta näeb probleemina, et vene inimesed on oma teisejärguline staatusega leppinud.

11. Kodanikeriigi toetamine erakondade poolt

Eranditult kõik erakonnad nõustusid kodanikukeskse riigi ülesehitamise vajalikkusega. Mõned poliitikud nägid, et Eesti on juba jõudnud kodanikukesksesse ühiskonda, teised tunnetasid mitmeid puudusi, mis takistavad Eestil sinna jõudmast. Antud küsimus ei anna täit selguset selle kohta, keda poliitikud kodanikuna näevad ja keda nad kodanikukeskse riigis kodanikuks peavad. Kodaniku definitsiooni ja kodanike hulka kuulumise üle on arutletud eelmises kategoorias “Rahvuskuuluvuse tähtsus rahvusriigis” ja järgmises kategoorias “Lõimunu prototüüp”.

11.1 Pooldame kodanikukeskset riiki

11.1.1 Pooldame kodanikukeskset riiki. Eesti on juba kodanikekeskne

Reformierakonna poliitikute arvates on Eestis juba kodanikekeskne ühiskond. Reformierakond pooldab kodanikeriiki ja lähtub poliitikas kodanike vaatevinklist.

11.1.2 Pooldame kodanikukeskset riiki. Kodnikuühiskonnaga peab arvestama

Lukas seab kodnikuühiskonna riigist kõrgemale ja leiab, et see on riigi toimimise eelduseks.

11.2 Pooldame kodanikukeskset riiki. Eesti ei ole veel kodanikukeskne

Keskerakonna poliitikud toetavad kodanikukeskset riiki, kuid näevad puudujääke preaguses riigi valitsemises, mis takistab Eestil kodanikukesksesse ühiskonda jõudmisel. Sõtnik leiab, et Eestis juba tunnetatakse kodanikukeskse ühiskonna vajalikkust ja kiidab õiguskantslerit, kes selle teema algatajaks oli.

11.3 Lahendused: Mida oleks tarvis teha, et kodanikuühiskonda edendada?

11.3.1 Kodanikuühiskonnal puudub agressiivsus

Isamaa ja Res Publica poliitikud näevad kodanikukeskse ühiskonna edendamise puudujäägina kodanikeühenduste agressiivsuse puudumist. Reinsalu arvates võiksid kodanikeühendused rohkem süsteemselt survet avaldada olulistel temadel.

11.3.2 Riigivõim ei tunne kodanikeühenduste vastu huvi

Kui eelmises punktis ootas isamaaliitlane Nutt kodanikeühenduste agressiivsust, siis toob ta selle puudumise põhjuseks üldise Eesti ühiskonna suletuse küsimuse ning riigi poolse vähese huvi kodanikeühenduste suunal.

V HARIDUSPOLIITIKA KÄSITLUSED

12. Hariduspoliitika

Erakondade suhtumine jaguneb teljel “See ei too midagi head-Hästi läinud” kahte äärmusse. Koalitsiooniparteid kiidavad reformi heaks, samal ajal kui valdav osa opositsioonist ei pea reformi läbiviimist õnnestunuks või eesmärki põhjandatuks.

12.1 Reform ei kannu vilju

Hariduspoliitika valguses uuriti erakondadelt, kuidas nemad suhtuvad vene gümnaasiumide üleminekule eesti keelele. Urve Palo nägemuses reform ei toimi ja eesti keeles õppimine algab liiga hilja.

12.2. Hariduspoliitikas pole rahvusvähemsetega arvestatud

Saare arvates on hariduspoliitika tehtud jõuliselt ja pole venekeelse kogukonnaga nõu peetud: *“Mina ei ole seda usku, et peksuga kaugele jõuab. Mina arvan, et loomulikult kindlasti peab kaval ka olema, aga kokku leppides ja kompromisse leides jõuab kaugemale kui karistuspoliitikaga. Kui sa seda ei tee, siis sa seda ei saa. Peaks ütlema, et vaata kui sa selle ära teed, siis sul on niipalju rohkem võimalusi. See on väga paljuski riigi suhtumise küsimus. Riigi all mõtlen valitsusparteid.”*

12.3. Kõik võidavad sellest

Reformierakond näeb hariduspoliitika tulemusena konkurentsivõimelisemaid vene noori. Ojulandi arvates tundub poliitika karm, kuid selle realiseerumise kaudu võidavad kõik sellest poliitikast: *“Koolidirektorid poleks ise kisa üles tõstnud. Seega suurt probleemi siin nagu polekski...Kuigi see tundub väga karm pealesundmine, aga kui see on juba töös ja hakkab oma elu elama, siis kõik võidavad sellest, ka need vene noored, kes sealt tulevad selle haridusega on nad konkurentsivõimelisemad”.*

12.4. Kõik on läinud hästi plaani järgi. Õigesti tehtud.

IRL poliitikud näevad hariduspoliitikat positiivselt ja hindavad ülemineku protsessi järjekindlust.

Lukase, eelmise Haridusministri arvates nõuavad ja toetavad üleminekut eelkõige vene koolide direktorid: *“Selge osa venekeelsete koolide direktoritest nõuab, et vene keelsetes koolides eesti keel viidakse paremale järjele ja gümnaasiumites 60% üleminek oleks”.*

VI MITMEKULTUURILISUS

13. Kultuuride kõrvuti elamise oskus

13.1 Mitmekultuurilisus mudelina ei toimi

Nutt, Klenski ja Ojuland avaldasid arvamust, et multikultuurilisus ei tööta Eestis, kuna eesti ja vene kultuuri erinevus on liiga suur.

13.2 Multikultuursus ei ole alternatiiv

Nutt leiab, et rahvuste vahelise pinge maandamisel ei mängi multikultuursus rolli. Klenski, Stalnuhhin ja Trapido arvates ei austata Eestis teisi kultuure.

13.3 Riik toetab teisi kultuure

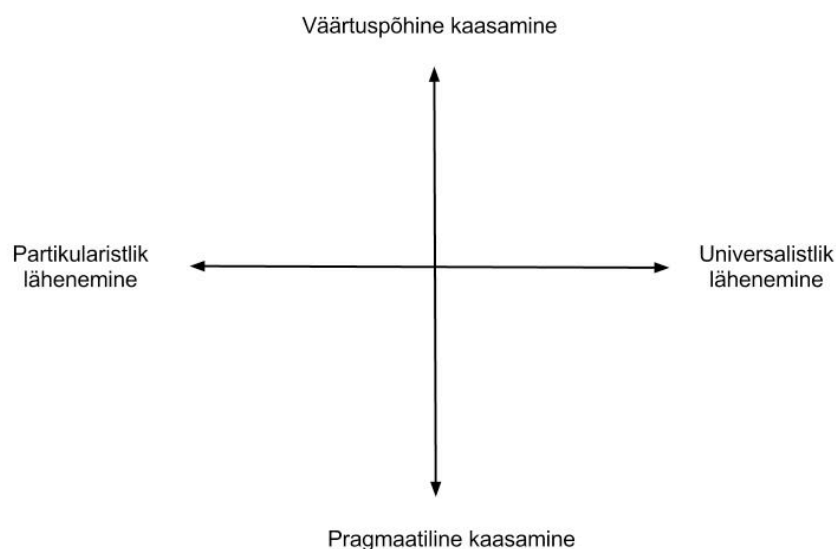
Valdavalt kõik erakonnad leiavad, et Eestis saab teisi kultuure säilitada ja arendada ning riik näeb selles osas vaeva. Palo arvates on riik kultuure toetanud: *“Kui rääkida suurematest gruppidest, vene ja ukraini, siis on palju võimalusi, et siin oma keelt ja kultuuri säilitada, olemas. Meil on koolid venekeelsed ja venekeelne Draamateater. Pluss nad saavad riigi abil läbi toetuste sihtasutuse. Arvan, et alati võib olukord olla veel parem, aga siin Eesti riigil pole põhjust häbeneda.”*

13.4 Usk mitmekultuurilisse riiki, mitmekultuurilisus rikastab

Palo usub, et Eesti on mitmekultuuriline riik: *“Mitmekultuuriline riik, kus põlisrahvused on eestlased, mille kõrval on teised väikesed rahvused.”* Reinsalu ja Sõtnik näevad mitmekultuurilisuses kultuuride vahelise rikastamise momenti.

3.3 Erakondade esindajate poolt väljendatud kaasamise ideoloogiad ja nende realiseerimise praktikad

Antud alapeatükis on eelpooltoodud kategooriate põhjal välja töötatud kaasamisideoloogiaid iseloomustavad kahedimensionaalsed skeemid ja nende abil välja toodud erakondade kaasamisideoloogiate ja kaasamispraktikate erisused. Skeeme on kaks. Esiteks annan ülevaate skeemide sisu kohta, millele järgnevad erakondade kaupa tulemused.

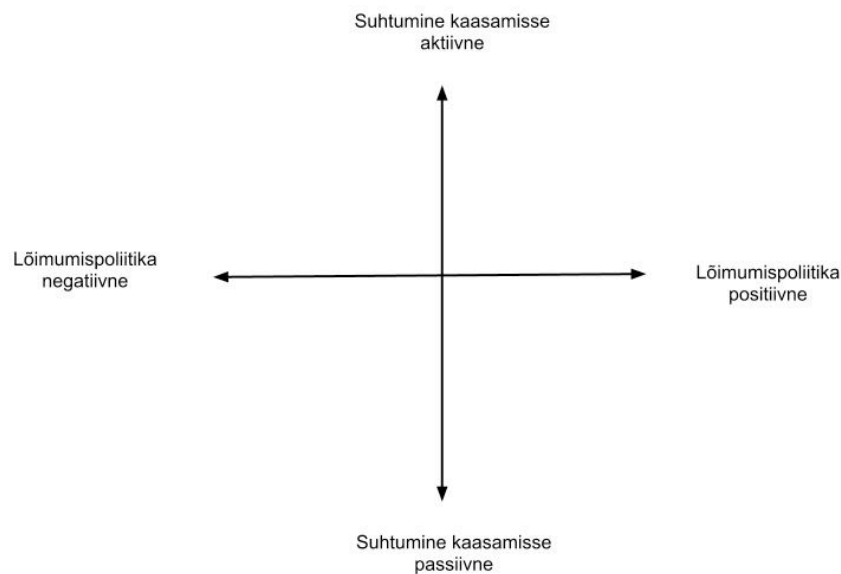

Skeem 1: Erakondade väärtuspõhine vs pragmaatiline suhtumine kaasamisse

Esimese skeemi eesmärk on positsioneerida erakondade ideoloogiast ja väärtusmaailmast tulenevat suhtumist rahvusvähemuste kaasamisse. Horisontaalteljel “Partikularistlik lähenemine-Universalistlik lähenemine” vaatlen erakondade laiemat väärtusmaailma, mis on aluseks ühiskonna mõtestamisel. Universalistlik vaade nõuab kõigi isikute võrdset ja erapoolsetut kohtlemist ning isikute suhted samasse partikulaarsesse kogukonda või rühmakuuluvate isikutega ei anna moraalselt õigustust osade isikute eelistatavaks kohtlemiseks. Partikularistlik lähenemine nõuab erilisi suhteid samasse rühma või kogukonda kuuluvate isikutega (näiteks rahvuskaaslased) ning on moraalselt lubatav neid isikuid eelistatavalt kohelda.

Partikulaarne ja universaalne suhtumine kogukonda mõjutab ka erakonna lähenemist spetsiifilisematele teemadele. Näiteks partikularistlik lähenemine viitab pigem rahvuskeskse riigi eelistamisele ja universalistlik lähenemine pigem kodanikekeskse riigi eelistamisele. Samas on taoline tuletus tinglik, eesmärgiga luua raamistik erakonna väärtusmaailma kirjeldamiseks.

Vertikaalteljel “Väärtuspõhine kaasamine-Pragmaatiline kaasamine” vaatlen erakondade poliitilist käitumist, mille alusel saab hinnata erakondade motiive rahvusvähemuste kaasamisel. Esimesel juhul motiveerib erakondi rahvusvähemusi kaasama ühiskondlik kasu, teisel juhul on motiiviks isiklik erakondlik huvi häältearvu kasvatamiseks.

Skeem 2: Erakondade suhtumine lõimumispoliitikasse ja kaasamise intensiivsus

Teise skeemi eesmärgiks on kaardistada erakonna suhtumine lõimumispoliitika olulisusesse ning iseloomustada erakonna kaasamise intensiivsust. Keskendun neile tunnutusele, millel on tähendust muukeelse elanikkonna kaasamise seisukohalt. Horistontaaltelg “Lõimumispoliitika negatiivne-Lõimumispoliitika positiivne” kujutab erakondade suhtumist lõimumispoliitikasse ja selle vajalikusse. Vertikaaltelg “Suhtumine kaasamise aktiivne-Suhtumine kaasamise passiivne” kaardistab erakonna suhtumise kaasamise. Lisaks on tulemuste esitluses suhtumise järgselt analüüsitud

erakondade kaasamispraktikaid, mille kaudu saab hinnata suhtumise realiseerimist tegevuseks.

3.3.1 Sotsiaaldemokraatlik Erakond

SDE poliitikud

Indrek Saar (SDE1/IS) on Eesti näitleja ja poliitik, XI ja XII Riigikogu liige. Intervjuu käigus rõhutas ta oma sünnikohta Saaremaad kui näidet sellest, et isiku kuuluvus ja emakeel ei oma tähtsust, et lõimumispoliitika vastu huvi tunda: “Näiteks kui ma olen pärit Saaremaalt ja vene juuri enda perekonnas ei tea ja Lääne-Virumaal on muulaste arv väike, siis mina pean seda täna poliitikas üheks põletavamaks teemaks ja ma olen seal töörühmas”.

Urve Palo (SDE2/UP) on majandustegelane ja poliitik, XII Riigikogu liige. 2007. aasta aprillist kuni 21. maini 2009 oli ta Eesti Vabariigi rahvastikuminister.

Jevgeni Ossinovski (SDE3/JO) on Eesti poliitik, XII Riigikogu liige. Jevgeni on sündinud Kohta-Järvel.

Partikularistlik-Universalistlik lähenemine rahvusvähemustesse

Sotsiaaldemokraatlik erakond (SDE) peab tähtsaks erakonna poliitikate kõrval eraldi käsitleda ka punkte, mis puudutavad konkreetselt rahvuspetsiifilisi küsimusi, mis liberaalide programmis tihtipeale kõrvale võivad jääda. Viimastel Riigikogu valimistel oli SDE-l eraldi peatükk rahvusvähemusi puudutavatest teemadest. Kuigi laiem perepoliitika ja majanduspoliitika on univeraalne ning kõnetab ka rahvusvähemusi, ei sobitu osad rahvuspetsiifilised murekohad ühegi programmi ossa: “Selle poliitika üks eesmärk onju see, et need otsused, mis puudutavad vähemusi, puudutavadki ju just neid vähemusi.” (Palo) Rahvusvähemuste vajaduste kaardistamiseks on SDE eesmärgiks võtnud rahvusvähemuste probleemide detailselt analüüsida ja lahedusi pakkuda. Näiteks on ühe osana rahvusvähemuste töö- ja haridusvõimalusi parendada, sest need mängivad kesksel osa inimese hakkamasaamisel.

Rahvuskeskne versus kodanikekeske riik

Kuigi SDE programmis on eraldi punktid rahvusvähemustele, mis just seda elanikkonda puudutab, ei pea nad rahvuskuuluvust kaasamisel tähtsaks. SDE läheneb kõikidele Eesti

kodanikele võrdselt, olenemata emakeelest või rahvukuuluvusest: “Eesmärk peaks olema, et rahvus ei mängiks avalikku poliitilist rolli, aga sinna jõudes on palju aega.” (Ossinovski) Eelkõige peab riik hindama inimest tema mõtete mitte rahvuse põhjal.

SDE arvates on erakondade poliitilised mõttemallid aegunud ja erakondades peaks olema valmidus arvestada kodanikuühiskonnaga: ”Kui näiteks Sotsiaaldemokraadid saavad peaministripositsiooni, siis ma näen, et kodanikuühiskonda arendatakse süsteemselt ja sisuliselt kordades rohkem kui täna“. (Saar) Saar näeb probleemina nõrka kodanikukultuuri, kus inimeste poliitiline aktiivsus on tagasihoidlik ja kodanikuühiskonnal puudub jõulisus, et omi ideid läbi suruda: ”Täna on paljude asjade jaoks lahendus Eesti ühiskonnas kui võim vahetub ja vaadatakse värske pilguga üle” (Saar). Kuigi kodaniku aktiivsus üldiselt on passiivne, siis kuulub eestikeelsete kõrval venekeelseid kodanikuühendustesse minimaalselt. SDE peab õigeaks, et venekeelsed ei moodustaks eraldi kodanikuühendusi, vaid nad tegutseksid koos eestikeelsetega, kus probleem ühiskonnas võiks inimesed kokku tuua.

Vähesele kaasatusele suunatud ühiskonna mudeli kõrval peaks poliitiline eliit kodanikuühiskonda nägema kui Eestile olulist arenguressurssi: “Senimaani Eestis on võimud juba aastaid tsentarliseeritud, kus märgiliselt näidatakse kui midagi head ära tehakse, et kirjutasime Hea Kaasamise Tava oma programmi ja isegi koalitsioonilepingusse ja hakkame nüüd seda täitma, aga kui ei tagata seda, et juhul kui me ei täida. Saame panna linnukese kirja ilma, et me midagi tegelikult teeksime. Parlamentaarse demokraatia tingimustes peab olema valmidus erakonnas olemas.” (Saar)

Saar loodab, et kodanikeühiskond annab poliitikasse juurde inimesi, kes “on saanud selle vabaduse, et nad ei pea mõtlema millegi välja cashimise peale, vaid mõtlema sellele lähedale ühiskonnale, kus tahaksin tulevikus elada.”

Mitmekultuurilisus

SDE ei näe vajadust tegeleda venekeelse inimese rahvusliku identiteediga, sest rahvus ei ole enam nii hõlmav ning lojaalsus väljendub muudes asjades. Palo jaoks ei ole Eesti rahvusriigi ja mitmekultuurilisuse mudelis vastukäivust: “Mitmekultuuriline riik on kaasajal tavaline nähtus, kus põlisrahvused on eestlased, mille kõrval on teised väikesed rahvused”. Põhiseaduse prioriteetide - eesti keele ja kultuuri säilimise - kõrval peab

austama teisi kultuure: “Peame oma riiki ehitama, seda saab teha ainult nii, kui peame teistest kultuuridest lugu ja teeme nii, et teised kultuurid sooviksid ka meie kultuuri ja keelt õppida ja et selleks on erinevad võimalused loodud, aidates ka teistel kultuuridel nende oma emakeelt ja kultuuri õppida. Olen veendunud et kui inimene tunneb oma juuri, keelt ja kultuuri, siis on ta alles võimeline õppima ka selle riigi kultuuri, kus ta asub.” (Palo)

Eestis on suurematel gruppidel võimalused keele ja kultuuri säilitamiseks olemas. Riik toetab muukeelsete kultuuri läbi eraldi rahastuse. Ossinovski ei näe probleemi kultuuriliste vähemusrahvuste organisatsioonide toetamises, kuid selle kõrval ei tohiks unustada olulisi sotsiaalseid teemasid: kodakondsus, haridus, poliitiline osalus. Saare seisukoht on see, et rahvusriigi hoidmise kõrval kaotavad venekeelsed paratamatult kahe-kolme põlvkonnaga oma identiteedi ja nad muutuvad eestlasteks.

Väärtuspõhine lähenemine kaasamisele

SDE põhjendab rahvusvähemuste kaasamise vajadust maailmavaatest tuleneva inimlikkuse ja võrdsuse põhimõtte kaudu: “Tegelikult on sotsid maailmavaateliselt Euroopas need, kes mitme- ja multikultuurilisust pooldab, võtab inimesi võrdväärsena ja nende kõigi põhiõiguste eest seisab.” Erakonna nime taustal peavad nad tähtsaks tutvustada rahvusvähemustele oma maailmavaadet: “SDE maailmavaatest lähtudes on see teema programmis alati olnud, kuid nüüd rõhutavad sotsid ka selle publitseerimist.” (Ossinovski)

Sotsid pöörduvad venekeelse elanikkonna poole eesmärgiga näidata neile, et ka vähemus on Riigikogus esindatud ja nende soove võetakse kuulda. Palo selgitab sotsiaaldemokraatliku maailmavaate taustal, et nende töö on viia sotsiaaldemokraatlik maailmavaade inimesteni: “Et kui nad näevad, et nende esindatus on Riigikogus, nende poole pöörduakse. Sama, mis president tegi õigesti kui presidendiks sai, ütles, et “Minu inimesed”. Sellised žeste peaks koguaeg tegema, oma kõnedes pöörduma nii eestlaste kui muust rahvusest inimeste poole. Seda ei ole teinud meie peaminister kordagi”. Palo peab väga tähtsaks, et neid inimesi kõnetatakse ja väärtustatakse samamoodi nagu eestikeelseid.

SDE põhimõtetes on näha modernset lähenemist kolmanda tee ideoloogiast, kus võtmeväärtusteks on võimalused, vastutus ja kogukond: “Teine pool on see, et varem

või hiljem tuleb, kui tahame tõsist murrangut saada, tuleb võtta valitsusvastutust peaministri erakonnana ja siis saab programmile anda põhifooni, et kuidas riik sellesse kogukonda suhtub ja kuidas ta kahe kogukonna suhteid käsitleb, et kas sellega mängitakse samamoodi edasi püssirohutünni otsas enne valimisi või käitutakse vastutustundelisemalt ja püütakse seda kaht kogukonda omavahel lähendada ja selgitada seda, et kui meil täna on olemas unikaalne võimalus.” (Saar)

SDE initsiatiiviks on ka uuringutulemused, mis on näidanud, et venekeelse kogukond tajub end eestlastega võrreldes teisejärgulisena. SDE eesmärgiks on heaolu, võrdsed võimalused karjääriturul ja sotsiaalne õiglus kõigile, olenemata rahvusest ja emakeelest. Kuigi SDE rõhutab, et nende motiivideks pole venekeelsete häälte püüdmine, vaid nad teevad seda, mis on õige ja vajalik ühiskonnale, siis vajavad nad võimu teostamiseks ka häältearvu kasvatamist: “Meil on kindel plaan saada rohkem hääli, kuid esimeseks eelistuseks me ei saa Keskerakonna ja Savisaare kõrval.” (Palo) Praegu jagunevad valija hääled Eestis koalitsiooniparteide vastandamispoliitika tulemusena, kus viidetega ajaloole või Savisaarele hirmutatakse eesti valijat: “See pilt on olnud kaua aega – see on üks tõsisemaid valimistulemuste mõjutajaid, see mis jaotuse paika paneb, et Savisaar on koll, kellega koos tuleb Kreml Eestisse ja mis selle alternatiiv on.” (Saar) Kuigi rahvuslus on Eesti ühiskonnas osutunud seni ajani tugevaks mobiliseerivaks jõuks, siis Saar näeb sellele lähiajal pöördepunkti.

2011 aasta Riigikogu valimiste ajal oli SDE peamine ja teadlik eesmärk Ida-Virumaal tutvustada partei seisukohti ja pakkuda venekeelsele valijale alternatiivi. Lisaks kaasab SDE Narvast ja Tallinnast endale venekeelseid liikmeid eesmärgiga suurendada muukeelse proportsiooni erakonnas. Venekeelne elanikkond on seniajani olnud hääletamise mõttes monogaamne, siis SDE-l on võimalus pakkuda alternatiivi.

Erakonnaviit Ida-Virumaale Riigikogu 2011 aasta valimiste järgselt viis aga selge sõnumi kohalikele, et nad on Eestis olulised. Teiselt poolt tingib visiidi vajalikkust erakonnapoolne soov kogukonda esindada, mille tõttu peavad erakonnaliikmed tähtsaks kohalike olude tundmist.

Sotsiaaldemokraatlikule maailmavaatele kohaselt näevad sotsid integratsiooni kui kultuurilist mitmekesisust, mille kõrval peab Saar tähtsaks ka avatud ja liberaalset majandust: “Räägime integratsioonist kui majanduslikust võimalusest ja kultuurilisest

mitmekesisusest, siis saab see teise mõõtme.” Saar lähtub pragmaatilisest lähenemisest, kus erinevate emakeelega kogukondade läbikäimine on tugev konkurentsieelis ja *know-how*, mida täna tema sõnul pole märgatud. Ta lisab, et konkurentsieelised tänapäeval tulevad sellest, et sulatatakse erinevaid teadmisi: “Et selgitada seda, et täna on meil olemas unikaalne kogemus nii vene mentaliteedist kui ka nõukogude mentaliteedist, mida paljud täna Venemaal elanud inimesed kannavad. Teisel pool on Lääne-Euroopa ja olles EL-u liige, on võimalik vahendada ka Aasiat, tõusvate turgude näol ja Venemaad, et see *know-how*, mis meil on olemas kultuurikontekstis ja ka keele näol, et ega me täna pole ju riigis selle osas rõhunud.” Saare arvates peaks soosima igasugust ekspordikasvu: “Igasugune teenuste ja kaubavahetus on meil unikaalne positsioon ja Venemaa naabriteks me jääme pikaks ajaks ilmselt.”

SDE väärtused esimese skeemi põhjal: Partikularistlik-universalistlik lähenemine ja väärtuspõhine kaasamine

Lõimumispoliitikat väärtustav

Sotsiaaldemokraadid taunivad riigipoolset retoorikat, kus näidatakse lõimumispoliitikat vähe tähtsana ning püütakse taandada probleemi, mille tulemusel on mitmed olulised probleemid kinni kaetud. “Kapseldumine on imelik. Integratsioon on hea lähenemine, mitte poliitilisest, sest toimub loomulikult. Integratsioon ehk muutmine, sulandumine.” (Ossinovski) SDE on avatud koostööle ja võimalustele, mida integratsioon pakub ning soovib suletud suhtumise asemel näha rahvusvähemusi kui kompetentsi kogu Eestile.

Lõimumispoliitika eesmärgiks peaks olema ka laiema ühiskonna avatuse ja tolerantsi suurendamine. Ühiskond peab olema teadlik, et mitmekultuurilisus on eelis. Palo arvates saaks lõimumist toetada näiteks kooliõpikute kaudu: “Mida võiks võiks olla rohkem kooliõpikutest leide, kasvõi nimelisi, mitte alati ei võiks olla Kalev, vaid lisada näiteks Marina. See on kahjuks või õnneks fakt, et me ei ole, on ainult kaks-kolmandikku on eestlasi, kolmandik on teiste nimedega inimesed. Ei tasu mõelda, et kas see on hea või halb, see on fakt.”

Aktiivne suhtumine kaasamisse

Sotsiaaldemokraatlikku erakonda (SDE) iseloomustab väga positiivne suhtumine kaasamise ja avatud hoiak suhtlemisele, kus rahvuslikud, klassilised ja muud barjäärid ei takista koostööd.

SDE peavad muukeelse elanikkonna kaasamist poliitikasse ja ühiskonda väga tähtsaks. Hetkel ei ole vähemused piisavalt kaasatud, mida ühelt poolt riigi tasandil tingib kohustusliku kaasamise vähesus. Ossinovski leiab, et ühiskonnas võiks olulistel teemadel vähemusrahvustega rohkem konsulteerida. Debati puudumine ja minimaalsele kaasatusele suunatud ühiskond on Eestit iseloomustavateks märksõnadeks. “Debatti pole, ühed karjuvad oma poolel ja teised teisel. Ühiskondlikul tasemel debatti ei toimu või kui toimub siis on emotsionaalne.” (Ossinovski)

Üldise ühiskonna suletuse kõrval usuvad SDE ühiskonna muutumist avatumaks ja arenumaks. Ossinovski arvates paljud inimesed juba toetavad taolist ühiskonda ja suhtuvad avatumalt ka integratsiooni küsimustesse, kuid integratsiooni teemat käsitletakse siiski liiga emotsionaalses võtmes. “Debatti on võimalik ajada, kuid endiselt see on ohtlik ja ütled paar valet sõna ja tulemused on tõsised.” (Ossinovski)

Erakonna kaasamispraktikad

SDE peavad tähtsaks muukeelse elanikkonna informeerimist. Arvestades SDE rahvastikuministrite konsentratsiooni on erakonnas palju ekspertiisi muukeelse elanikkonna teemal. Urve Palo sõnul sai toonasele rahvastikuministrile üsna varakult selgeks, et eesti- ja venekeelse pressi infovajadus on erinev, mille tõttu on erakonnas tööl ka eraldi venekeelsele pressile infot edastav pressiesindaja. SDE informeerimispraktika näeb seega ette, et venekeelsele pressile ja kogukonnale peab info tulema emakeeles. Urve Palo rõhutab, et venekeelse pressitöötaja töökohustuste hulka kuulub ka muukeelset elanikkonda puudutava poliitika strateegia loomine ja arendamine. Palo arvates on ka Riigikogu valimiste jaoks loodud venekeelne programm see, mis on esimene märk inimeste kõnetamisest: “Kõnetad teda tema emakeeles, näitad sellega lugupidamist tema vastu”. Eraldi suuna arendamise kõrvalt peavad muukeelsele elanikkonnale suunatud sõnumid olema samad, mis enamusele. Sotside eesmärk pole püüda valijaid rahvustunnuse pinnal, mille tõttu on lähenemine rahvuseülene. SDE taunivad poliitikat, kus venelastele ja eestlastele esitletakse erinevaid sõnumeid. Ka erakonnaliikmed näevad vajadust venekeelsete rahvusvähemustega kontakti hoida:

“Muideks, et selle kogukonnaga suhelda, käib ka osa meie kursusest vene keele kursusel, et arusaada sellest kogukonda”. (Saar)

SDE konsultatsioonipraktika eesmärk on saada infot inimeste probleemide ja rõõmude kohta. Konsultatsioonid toimuvad eri teemadel: mitte-kodanike maa omamine, haridus, sotsiaalteemad, jne. Ossinovski tõdeb, et “haridusteemal peaks pikemaajaliselt konsulteerima ja tegema tõsisid programme”.

Esimene suurem konsultatsioon või rahvusvähemuste vajaduste kaardistamine toimus erakonna ametliku fraktsiooni visiidil 2011 aasta Riigikogu valimiste järgselt: “Üksteist-kaksteist inimest, oli tihe programm kohapeal. Sellepärast, et meie inimesed saaks tunnetuse missugune on Ida-Virumaa.” (Saar) Kogutud info väljund on vajalikke teemasid tõstatada seaduseelnõu ja seadusmuudatuste ettepanekute tasandil.

Üheks konsultatsiooniosaks on ka tagasiside tehtud tööle või poliitikatele. Esimene tagasiside tuleb erakonnale Riigikogu valimistest: “Vaadates meie tulemust Ida-Virumaal, kus eelmine kord saime veerand mandaati ja nüüd üle ühe mandaati, siis nüüd rohkem neljakordistasime.” (Palo) Lisaks tuleb info ja tagasiside uuringutest. Selle tõttu baseerub ka SDE programm suuresti uuringutel. Programmi koostamisel kaasati ka muust rahvusest erakonna liikmeid.

SDE suhtleb palju ka eri kultuuriseltskondadega ja kogukondadega: “Aga ega nad hästi organiseerunud ole, et seal saaks öelda, et nüüd 30'000 inimest, kes vähem-rohkem end muulasena identifitseerib, et nendel oleks selged kõneisikud, et kellelt küsida et mis toimub.” (Saar) Pigem on küsimus, et kas need inimesed kes SDE-s selle teemaga tegelevad on adekvaatsed ja kas nad suudavad summeerida seda informatsiooni, mida nad saavad.

SDE arvates on Eestis puudu kõrgemast poliitilisest osalusest ning eriti on see tajutav muukeelsete inimeste poolt. SDE leiab, et muukeelseid ei ole kaasatud erakondadesse, mida illustreerib ka muulaste vähene esinemine Riigikogus ja avaliku sektori positsioonidel. Hetkel saab inimene poliitikat mõjutada vaid erakonda kuuludes ja seal end maksma pannes. Erakonna võimule saamine mängib ka rolli, kas otsuses on seadusandlikku võimu.

SDE leiab, et rahvusvähemused on Riigikogus ja erakondades alaesindatud ja nende aktiivsus riigisektoris võiks tõusta: “Et kui meil täna on 30% kogukonnast peab ennast venelasteks, siis kui me seda poolt vaatame kui palju neid avaliku tegelaste seas on, siis see osakaal on väike. Mis tähendab ka, et paljuski kogukonna arvamus ei saa esindatud ja see tekitab tunde, et me oleme siin teisejärgulised, me pole võrdsed.” (Saar) Praktikas saab sellist suhtumist muuta erakonna kõneisikute värbamise kaudu.

SDE on praktikas esimese sammu vene elanikkonna suunas teinud kui erakonda kaasati noorpoliitik Jevgeni Ossinovski. Kõneisiku kaudu on lihtsamalt võimalik erakonna poliitikat rahvusvähemustele tutvustada: “Kuid nüüd sa suudad läbi nende isikute sõnumit paremini mõista, et mis on meie arusaam kodakondsuspoliitikast ja miks see erineb konservatiivsest arusaamast. Ja mis on meie nägemus piirilepingust jne. Sa suudad neid teemasid paremini juhtida kui sul tekivad kõneisikud.”(Saar)

Palo tõdeb, et rahvusvähemuste endi sees on kõneisikute leidmine keeruline: “Soomlastele on olemas oma kultuuriselts ja esindaja ja ukrainlastel on mitu tugevat. Selles osas on lihtne, võtad nende esindajatega ühendust. Venelastega on väga raske, venelastel tegelikult tugevaid esindajaid leida, kes tõesti suuri gruppe esindavad, mina ei tea, et oleks.“ Vene elanikkonna killustatus raskendab aga sõnumi viimist sihtrühmani, millel tõttu pole nendega võimalik tihti konsulteerida.

SDE väärtused teise skeemi põhjal: Kaasatusele suunatud ja lõimumispoliitikat väärtustav

3.3.2 Reformierakond

Reformierakonna poliitikud

Paul-Eerik Rummo (RE2/PR) oli 1992. aasta septembrist 1994. aasta juunini oli Eesti kultuuri- ja haridusminister. 2003. aasta aprillist kuni 5.aprillini 2007 oli ta Eesti rahvastikuminister. Paul-Eerik Rummo on olnud Eesti Rahvusringhäälingu Nõukogu esimees, Integratsiooni Sihtasutuse Nõukogu esimees. 2007 sai ta Eesti Migratsioonifondi nõukogu esimeheks.

Taavi Rõivas (RE3/TR) on töötanud justiitsminister Märt Raski nõunikuna 1999–2002, rahvastikuminister Paul-Eerik Rummo nõuniku-büroojuhatajana 2003–2004, Tallinna Haabersti linnaosa vanemana 2004–2005 ning peaministri nõunikuna 2005–2007.

Kristiina Ojuland (RE1/KO) oli aastatel 2002-2005 välisminister. Ta on sündinud Kohta-Järvel, mida poliitik ka intervjuu eelselt välja tõi.

Universalistlik lähenemine rahvusvähemustesse

Reformierakond (RE) näeb ühiskonda tervikuna ning hindab ühist toimetulekut, paremat elujärge ja samu eesmärke kõigile. Erakond soovib, et ka ühiskond ise end terviklikuna tunneks. Erakond eelistab samade teemade osas läheneda kõigile Eesti ühiskonnas elavatele inimestele ja ei pea eesmärgiks eraldi programmi rahvusvähemustele.

Kuna erakonna poliitika on üks maailmavaatest tulenev poliitika, siis erakonna poliitilise otsuse tulemusena ei jaotanud nad valijaid rahvuse või keele puhul kaheks: “Meil on üks majandusprogramm, meil on üks välispoliitiline programm, samad teemad on olulised kõigile.” (Ojuland)

Gloбалsete mõjude ja mitmekultuurilisuse tõttu võib ühiskonda muutuda nišside komplektiks, kuid riigi ülesanne on killustumisele vaatamata saavutada terviklikkus ja ühishuvide tunnetus: “Tegevus selles suunas peaks olema suunatud sellele, et ükski nendest niššidest vastu oma tahtmist ei marginaliseeruks liiga ja et see ühishuvi tunne oleks olemas, et ühiskond liiga laiali ei pudeneks”. (Rummo) Liberalistliku maailmavaate esindajana peab Reformierakond ühiskonnakorralduse suurimaks hüveks individualismi ja vabadust. Erakond suhtub kõikidesse isikutesse võrdselt ja ei erista inimesi rahvuse, klassi või muu tunnuse alusel.

Rummo sõnul on Eesti erakonnad hakanud rohkem väärtustama maailmavaadet ja ei tegutse enam rahvusliku pilguga, ning pöörduvad valija poole ka maailmavaate tutvustamiseks: “Kui nende hulgas, vaimse ja poliitiliselt mõtleva eliidi hulgas hakkab kujunema see arusaamine, et on olemas mõiste nagu maailmavaade või vaated ja et erakondade programmi tuleb vaadata sellise pilguga, mis maailmavaadet nad esindavad, mitte nagu inertsiga, nagu rahvusliku pilguga, siis on see väga positiivne tendents”. Rahvusküsimuste vähene puudutamine näitab seda, et ühiskonnas “on fundamentaalsed teemad paigas”. (Rõivas)

Rahvuskeskne versus kodanikekeske riik

Rahvusküsimuste asemel peab erakond tähtsaks kodanikekeskset lähenemist ühiskonda. Reformierakonna vaatest lähtudes on Eesti hetkel juba kodanikekeskne: “Reformi alusdokument on 94-95 a. vahel kirjutatud kodanikeriigi manifest, mis on Siim Kallase kirjutatud ja mis on fundamentaalne ja ütleme selgelt kodanike vaatevinklist.” Rummo peab kodanikekeskse lähenemise juures tähtsaks mainida, et “on oluline ka seda silmas pidada, et rahvus ei ole objektiivselt määratletav. See on puhtalt kultuurilise valiku küsimus. Rahvuslik ja keeleline kuuluvus ei ole kattuvad mõisted üldse.”

Kodanikekeskset lähenemist väljendab ka Eesti põhiseaduslik kord ja Eesti poliitika põhialused, kus Eesti õigussüsteemis ei ole isiku rahvuslikul kuulumisel mitte mingit tähendust. Riik peab lähenema kõigile isikutele võrdselt ka praktikas, kuna Eesti õiguskultuur näeb seda ette. Rummo sõnul ei ole Eesti õigusriigi toimimises kahtlusi: “Õigused ja seadused kuuluvadki täitmisele ja üldjoontes Eestis ka nõnda on.”

Kuigi Rummo sõnul tuleb rahvus ja kodakondsus lahus hoida, peab ta liberaalse maailmavaate esindamise kõrval oluliseks ka Eesti Vabariigi rahvuslikest huvidest lähtuvaid küsimusi tähtsaks: “Mina tajun võibolla liiga tugevasti seda, et seda on veidi liialdatult, et Reformierakond esindab liberaalset maailmavaadet ja see on definitsiooni järgi, et rahvuslik kuuluvus on ükskõik ja ei puutu asjasse. See nagu ei ole oluline, siin on olemas alati teatud poliitiline või taktikaline, vaid ka olemuslik, et Eesti Vabariik on Eesti riik ja rahvuslikud huvid ka selgelt Eesti rahvuskeskses mõistes vajavad esindamist ja kaitsmist. Eesti riik on ainuke eestlaste riik maailmas.”

Mitmekultuurilisus

Reform tähtsaksaks vähemuskultuuride arendamist ja ei näe probleeme nende kaitsmisega Eestis. Kultuuriliste eripärade säilitamiseks on Eesti riigi suhtumine positiivne, sest nii praktiliselt kui ka sõnades toetatakse rahvuskultuuriliste organisatsioonide tegevust oma kultuurilise tausta säilitamist ja edasi andmisel tulevastele põlvkondadele ja arendamist. Riik mitte ainult ei tolereeri seda, vaid ka toetab seda. Ojuland põhjendab seda riigieelarvest eraldatava raha kaudu: “Meie erakonna hoiak on selge kui vaadata riigieelarvest väljaminevat teadus- ja integratsiooni SA kaudu, kõik need kultuuriseltsid, kõigil on siin koht päikese all. Oma kultuuri, pühapäevakoole jpt seda tehakse igal juhul.”

Pragmaatiline lähenemine kaasamise

Reformierakonna põhjused venekeelse elanikkonna kaasamiseks on olnud pragmaatilised. Erakond on eelkõige väärtustanud muukeelset inimese häält võimal püsimise eesmärgina: “Aga samas kui mõelda perspektiivis Eesti arengut ette, siis mina hindan pilti teisiti, et täna on Reformierakonna toetus eestlaste seas kõrge, aga homme võibolla pole“. (Ojuland)

Viimastel riigikogu valimistel ei läinud erakond ka vene häälte peale välja, sest erakond ei näinud reaalselt võimalust nende hääli rahvusvähemuste. Ojuland ei pelga teistest rahvustest inimeste hääli, “mida laiemapinnalised ja erinevad on sinu valijad, seda rohkem on sul võimalusi, loogiline ju”. Reformierakond tõdeb, et üldjoontes ei oska nad rahvusvähemusi kõnetada ning pole peale 2007 aastat “august” välja saanud: “Keskerakonnaga teised erakonnad selle segmendi valijaskonna suhtes väga ei kipu konkureerima, sest see on nagu peaga vastu seina jooksmine.” (Rummo)

Reformierakonna väärtused esimese skeemi põhjal: universalistlik lähenemine ja pragmaatiline kaasamine

Lõimumispoliitikat väärtustav

Reformierakonna poliitikud näevad lõimumispoliitika vajalikkust positiivses võtmes ja hindavad riigi poolt tehtut õigeks. Ojulandi arvates toimib integratsioon eelkõige inimeste vahel, sest olukord võrreldes 10-20 aastaga on kindlasti paremaks läinud. Ka Rummo toetab riigi tegevust ja järjepidavust lõimumispoliitikaga tegelemisel ja leiab, et see tagab võrdsed võimalused kõigile: “Kõigi nende lõimumis- või integratsiooniprogrammide, riiklike tegevuskavade põhiline eesmärk on nende, kes identifitseerivad ennast kui rahvusvähemuste hulka kuuluvaid gruppe, nende järeleaitamine, et nad saavutaksid sama võime kasutada oma konkreetseid õigusi ja vabadusi, mis on igal seaduslikult Eestis asuval inimesel. Et nende stardipostisoone lähendada nende isikute omadele, kes identifitseerivad end rahvuslikult eestlastena, see on lõimumistegevuse tuum ja eesmärk”. (Rummo)

Kuigi hariduspoliitika võib tunduda pealesundimisena, näeb Reformierakond hariduses positiivset lahendust muulaste konkurentsivõimelisuse tõusule, “millest võidavad kõik” (Ojuland). Rõivase jaoks on vene gümnaasiumide ülemine eesti keelele vene noorte

enda huvides: “Eelkõige, et olla kaasatud, vaid tunda, et Eesti ja EL on nende jaoks. Kui valdad keelt, kui tunned end ühiskonnas kodus, siis tuleb ka huvi sündmuste vastu siin.”

Lõimumispoliitika olulisust väljendades viitab Ojuland ajaloolisele ohule ja näeb julgeolekuprobleemina muukeelsetele eriõiguste andmist: “Kui Venemaa poleks meile naaber, siis poleks meile see julgeoleku moment, aga varem või hiljem kujuneks see julgeolekuprobleemiks.” Viited ajaloole ei ole Eesti poliitikute juures harv nähtus, et põhjendada näiteks kodakondsuspoliitika rangust või eestlaste püsijäämist. “Ei, see julgeoleku probleem on olemas, see on sama vana asi, sööda hunti palju tahes, ta vaatab ikka metsa poole. Siin ei tasu illusioone luua. Ei saa niimoodi toimuda et Eesti riik annab vabad käed.”

Lõimumisteemadel Reformierakond väga tihedat koostööd opositsiooniga ei tee. Poliitikat vaadatakse rohkem programmi seisukohast, kuhu allahindlused ja läbirääkimised ei sobi: “Kui koalitsioon tuleb välja oma valitsusliidu leppega, siis opositsioon käib välja eelnõusid, mis on nende valitsusprogrammist, mis on selgelt valitsusleppega vastuolus.” (Rõivas) Rõivas põhjendab seniseid otsuseid valitsusvastutusega: “Koalitsioon, kes kannab valitsusvastutust peab kaaluma kõik aspektid välja. Seal on ratsionaalne iva, valitsus ei saa lubada endale selliseid asju. Valitsusel on vastutus, opositsioonil tingimata mitte. See on fundamentaalne küsimus, vahet rahvusküsimuse vahel pole

Suhtumine kaasamisse

Reformierakonna lähenemine rahvusvähemustele on viimasel ajal olnud minimaalne ja passiivne, mille tõttu ei ole nad saanud ka muukeelsete toetust: “Suures plaanis pole erakonnal suurt *business* plaani, et võtame venekeelsed enda valijaks. Seda on proovitud ja paljud on käega löönud, sest erakonna esimehel on selline hoiak, et kuradile”. (Ojuland) Kümme aastat tagasi panustas Reformierakond muukeelse elanikkonna kaasamisse. Ojulandi sõnul tänaseks “on see välja surnud”, sest suhted muulastega läksid erakonna poolt vaadates allamäge peale 2007 aasta sündmusi. “Me ei oska, ei suuda sest Ansip on seal ees, Ansip on sõimusõna ja nii see on, Ida-Virumaal on see sügavalt juurdunud.”

Kui enne 2007 aasta Riigikogu valimisi kaasas Reformierakond Ida-Virumaalt aktiivseid vene juurtega noori, siis 2011 aastal kaasati minimaalselt. Selle taga oli

teadlik poliitiline otsus, mida tingis arvamus, et erakond ei suuda rahvusvähemuste häält võtta. Ojulandi sõnul oli terve “erakonna valimisplatvorm sellele üles ehitatud. Mitte, et nüüd kõrvale jätta, aga meil polnud selgelt sõnumit neile välja töötatud. See oli spetsiaalselt nii.” Rummo nimetab passiivsuse põhjusena Keskerakonna liidripositsiooni muukeelse elanikkonna hulgas ja leiab, et “teised erakonnad selle segmendi valijaskonna suhtes väga ei kipu konkureerima, sest see on nagu peaga vastu seinajooksmine.” Kuigi Ojuland ja Rummo tõid põhjenduseks osaliselt erakonna esimehe kuju ja hoiakud, ei tähenda see, et erakonnal poleks võimalust liberaalseid muukeelseid kaasata.

Rõivas ei tunneta otsest probleemi selles, et muukeelseid eraldi ei kaasata, sest erakonnad ei suuda ka kogu eesti keelset publikut kõnetada. Samuti ei näe poliitik vajadust teha vene keeles muud kampaaniat kui eesti keeles. Siiski peab Rõivas tähtsaks anda intervjuusid vene keeles ja näeb, et see on pluss, sest “Loogika on see, et kui meil on koolinoortega suhtlemine, tuleb kõikide nendega sama hästi suhelda, tuleb rääkida vene uudistes.”

Ojuland tunnetab suurt vajadust muuta senist passiivset lähenemist. Poliitik on eelmiste Riigikogu nõrgas valmistulemusel pettunud, mis innustab teda Ida-Virumaa elanikkonda rohkem kaasama. Ojulandi sõnul on see valiku küsimus ja tema on otsustanud muukeelsete suunas “tankina edasi liikuda ja proovida, et kas tõesti pole neid võimalik kaasata reaalsesse Eesti ellu” ning muukeelse koolinoore maailmavaadet kujundada.

Reformierakonna kaasamispraktikad

Passiivne suhtumine kaasamisse ei tähenda aga, et erakonnaliikmete hoiak suhtlemisele poleks avatud. Reformierakond väärtustab kodanike informeeritust. Näiteks on erakonnale tähtis sotsiaalsete teemade (tööjõu puudus, aktiivset tööturumeetmed, maamaks) ja lahenduste kommunikeerimine. Selles osas esindab Reformierakond kaasaegset liberalismi, kus riigi ülesanne on sekkuda peamiselt sotsiaalküsimustes.

Reformierakonna informeerimispraktikateks on suhtlemine inimestega eri tasanditel, näiteks käiakse palju ka vene koolides rääkimas eri teemadel. Kõige olulisem on venekeelse elanikkonna teavitamine just vene keeles, sest teises infoväljas paiknemise põhjusel ei saa muukeelsed eesti keelset infot kätte. Kui Rõivas näeb vajadust anda

intervjuusid vene keeles, siis Rummo suhtleb kogukonnaga eesti keeles ja vajadusel kasutab kakskeelset tõlki, et näidata “kakskeelsuse eeliseid”. Rummo näeb lõimumise takistusena ka venekeelse inimese nõrka informeeritust, mille tõttu jääb inimestel suur osa õigustest teadmata: “See hüpotees osutus tõeks ja tagatipuks tuli välja see, et see info mitte-jõudmine vastavate adressaatideni ei olnud juhuslik ja passiivne, vaid tugevalt koordineeritud vastutegevusega.”

Meetodeid tagasiside saamiseks on erakonnal mitmeid: küsitlused, fookusgrupid, otsesuhtlus ja erakonna muukeelsed liikmed. Nende kaudu jõuab akuutne ja vahetu info erakonnani.

Ojuland peab õigeks ka Ida-Virumaa elanikkonnaga kohtumise tasandil suhelda. Sellepärast on plaanis avada erakonna kontor Ida-Virus: “Kindlatel päevadel inimesed teavad, et ma olen seal ja nad võivad mu juurde tulla. Tavaliselt nad tulevad kommunaalmuredega, eriti aidata neid ei saa, kuid saab kuidagi edasi anda. Samas ju ikka vastuse leiad, tähtis on seal füüsiliselt olemas, et Ojuland ei ole vaid ajales, vaid on olemas”.

Ida-Virumaal on kontakti loomiseks vajalik ka isiklik võrgustik. Ojuland on kaasanud noori vene juurtega inimesi, kes on kakskeelsed. Samuti kaasab ta kohalikke eestikeelseid inimesi: “Et toetada sealseid eestlasi, samamoodi nagu venelased ütlevad siin, et keegi neid ei taha, neist ei hooli. Samamoodi ütlevad eestlased seal, et keegi meist seal ei hooli.”

Ojulandil on mitmeid ideid, kuidas rahvusvähemusi kaasata, näiteks on plaanis Ida-Virumaal korraldada esseekonkurse, et kaasata noori diskussiooni: “Narva on suur, kuidas ma saan neid kätte, kui korraldan essee konkursi. Valitakse žürii nende enda seast. Muidugi tuleb neid koolinoori, kes on gümnaasiumi eas, kelle maailmavaade on kujunemisjärgus, neid tuleb rohkem kaasata”.

Erakonna programmi loomisel on konsulteeritud informaalsete rühmadega ja saadud tagasisidet. Rummo sõnul on see kindel töömeetod, mis iseloomustab kogu programmi tegemist, mis tahes temaatilised peatükid on kokku kirjutatud väike grupi inimeste poolt, kuid eelinfo on kogutud väga laialt.

Ka ükselt uksele kampaania valimiste eelselt annab kiire ülevaate, mis inimestele pakub huvi, millised on teemad ning kuidas erakonda suhtutakse. Reformierakond tõdeb, et üldine tagaiside on siiski tagasihoidlik ükskõik, mis keeles.

Ojuland on rahvusvähemustele korraldanud ümarlaudasid, kus eri rahvusgrupid saavad ettepanekutega välja tulla: “Üks asi, millega nad on 20 a. välja tulnud on seadus, mis defineerib sellesama rahvusvähemuse ja siis on küsimus vene kultuuriautonomiast, sest see seadus lubab kultuuriautonomiat”.

Osalemise puhul ei ole mõeldav, et erakond vaid ise huvigruppe kaasab, peab initsiatiiv tulema ka huvigruppidele endalt. Osalemine tähendab juba kahepoolseid suhteid erakonna ja huvigrupi vahel. Üldine kodanike aktiivsus ja osalus Eestis on aga madal, mis tähendab ka seda, et vähene erakondade koostöö kodanikega ei ole tingitud vaid erakonna huvi puudumisest. Soov riigi poliitikas osaleda peaks tulema ka kodanikeühenduste ja kodanike enda poolt. Erakond saab siin juhul olla eeskujuks ja kaasamise vastu huvi näidata.

Reformierakond leiab, et inimestel, kes ei kuulu parteisse on võimalik riigitasandil otsuseid mõjutada. Ojuland tõdeb, et näiteks erakonna sees pole hetkel ühtegi vene noort, kes oleks suuteline otsustamistasandil tegutsema ning on rohkem kokku puutunud inimeste isiklike muredega, mis ei anna sisendit seadusandlikuks muudatuseks. Samas võiks kodanikuühiskonnal olla suurem võim, et seadusalgatuslikke muudatusi läbi surud.

Reformierakonnas on mitmeid vene rahvusest poliitikuid, kuid erakonna sõnul ei pea vene emakeelega poliitikud tegelema vaid rahvusküsimustega ja seda teemat tuleb haarata laiemalt: ”Kuna meie liberaalidena seda rahvuslikku momenti ei tähtsusta üle, vaid tajume Eesti ühiskonda ühe tervikuna või eesmärgia saavutada, et ta ühiste huvide nimel tegutseks, siis me ei ole pidanud vajalikuks oma kõneisikute seas teha vaikimisi kvoodisüsteemi, vaadata et kui palju oleks, mis geenidega inimesi.” (Rummo) Rõivase hinnangul on venekeelsete tahe riigi tasandil jäänud opositsiooni, sest Keskerakonna “juhtkond on end opositsiooni mänginud”.

Reformierakonna väärtused teise skeemi põhjal: Kaasamise suhtes passiivne ja lõimumispoliitikat väärtustav.

3.3.3 Isamaa ja Res Publica Liit

IRLi poliitikud

Urmas Reinsalu (IRL1/UR) on alates 28. jaanuarist 2012 Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit esimees, kaitseminister alates 11. maist 2012.

Tõnis Lukas (IRL2/TL) on Eesti ajaloolane ja poliitik. 5. aprillist 2007 kuni 6. aprillini 2011 oli Andrus Ansipi teises valitsuses haridus- ja teadusminister.

Mart Nutt (IRL3/MN) on Eesti poliitik ja ajaloolane. Aastatel 1988–1991 oli ta Eesti Vabaõhumuuseumi teadusdirektor, 1991–1992 välisministeeriumi osakonnajuhataja, 2003–2004 Jaan Tõnissoni Instituudi teadusdirektor. 2011. aastast on ta Inimõiguste Instituudi juhatuse esimees.

Partkularistlik lähenemine rahvusvähemustesse

IRLil ei ole süsteemset lähenemist muukeelsete suunal. Nutti sõnul pole tema teinud spetsiaalselt muulastele suunatud loosungeid või kampaaniat. IRLi poliitika alus on “kõigi rahvusgruppide võrdsed võimalused, otse ainult venelaste häältele orienteeritud sõnumid, mida näiteks võibolla Keskerakond edastab, on diskrimineerivad muude rahvuste suhtes, kuna seal peetakse silmas ainult venekeelset haridust, kultuuripoliitikat.” (Lukas) Siiski mainis Lukas, et muukeelsete vähene toetus erakonnale võib tuleneda sellest, et rahvuslik konservatiivne erakond näeb oma valijana “rohkem sellisest riigikeelsest põhirahvusest” inimesi ning “programmiliselt rahvuslik konservatiivne erakond oma väga selge kodanikkonnal ehk põhiliselt seni eestlastele orienteeritud poliitikaga olnud ja selline rahvuslik ja eesti keele ja kultuuri domineerimist silmas pidav poliitika ei tõmba iseeneset vähemusrahvusi otse enda juurde niipalju”.

Konservatiividele omaselt peab IRL tähtsaks vaadata ühiskonda tervikuna ja käsitleda rahvusvähemuste probleeme kui terve ühiskonna probleeme. Kuigi Nutt tõdeb, et igal rühmal on oma konkreetset probleeme, näeb poliitik ikkagi ühiskonda ühe tervikuna ja ei samastu ühegi grupiga. Erakond ei saa keskenduda vaid kitsale grupile ja teise grupiga suhtlemist välja jätta. See on iga erakonna seisukohast tähtis ja IRLi poolt pole see erinev: “Me käsitleme sihtgruppe ikkagi mitte piirates neid mingi sotsiaalse või etnilise tunnusega. Loomulikult probleem, mis alati kampaanias tekib on keelebarjäär ja

selles mõttes on mõeldud selle peale, et venekeelset informatsiooni kätte saada, kuid süsteemset lähenemist selles küsimuses pole.” (Nutt) Nutt ütleb, et ta on “10-15 aastat kuulnud, et me peame vene valijaskonnaga midagi tegema. Aga, kas sellest midagi järeldub? Seda on katsetatud, kuid kaugemale ei ole asjast jõutud.”

Lukas põhjendab ühiskonna terviklikkust sellega, et muukeelsetel ei ole oma spetsifilisi huvisid. Huvid ja vajadused hariduspoliitikas on ühesugused üle Eesti. Poliitiku sõnul ei ole inimesed huvitatud vähemuspoliitikast ning nendega on ka võimalik arutada paljude teiste küsimuste üle.

Nutt leiab, et inimeste vahel paratamatult on erinevused, kuid pole mõtet konflikti tekitada ja inimesi kastidesse rühmitada: “Eesti sotsioloogia on võibolla liiga konfliktiteooria alused võtnud lähenemisviisiks, mitte vaadata eesti ühiskonna neid ühendavaid lülisid ja siis vaadata alles barjääre. Otsitakse pigem pingeid”. Rahvusvähemustele tuleb anda signaal, et “me identifitseerime ennast ühtse Eestimaa elanikuna”, kuid hetkel antakse neile, et “ma identifitseerin ennast selle grupiga ja vastandun teistele”.

Rahvuskeske riik *versus* kodanikekeske riik

IRLi kui rahvuslik konservatiivse erakonna jaoks on oluline põlisrahvusest inimeste kokkukuuluvustunde hoidmine, mille toel taotletakse rahvuse säilimist ja arendamist. Lukase sõnul määrab meile meile geograafiline asukoht “sellest tulenevad rõõmud ja mured ning eesti keel ja kultuur moodustavad meie rahva ühise olemise mõtte”.

IRLi arvates ei lähe Eestis elavate ja oma rahvuslikku identiteeti teostavate rahvusvähemuste kogukonnad vastuollu rahvusriigi ideega, sest rahvusiigi kontseptsioon ei eelda, et teistest rahvusest inimesed peavad hakkama määratlema ennast eestlasena. Pigem on muud kultuurid osa Eesti kultuurist, “mida ta rikastab ja kindlasti on Eesti kultuurile oluline, et see ei oleks eesti kultuurile kuidagi vastuoluline.” Rahvusriik ei ole rahvusvähemuste vaenulik, vaid lähtub eeldusest, et põlisrahval on õigus säilitada oma traditsioonid ja väärtused.

Rahvusriigi käsitlust asendada ei ole mõtet, sest põhiseadusliku printsiibina on see “tagatiseks mitmetele olulistele asjadele nagu nii öelda küsimus, mis puudutab vere

põhimõtet kodakonsusest, mis puudutab eesti keele hariduse funktsioneerimist”.
(Reinsalu)

Nutti arvates ei erine IRLi rahvusriikluse käsitlus teiste erakondade omast. “Ühest küljest keegi ei eita, et Eesti on õiguslikus plaanis rahvusriik. Aga küll on küsimus, mida tähendab rahvusriik? Kas see on üherahvuseline riik, ühe rahvuse huvisid kaitsev ja esindav riik või see on kodanikeriik?” Nutt leiab, et Eesti parlamendierakondade seas ei ole neid, kes teevad vaid ühe rahva huvidele suunatud kampaaniaid.

Rahvusriigist rääkides ei tohiks liialdada minevikust tuleneva vastandamisega. Reinsalu näeb rahvusriikluse idee kõrval probleemi selles, et Eestis pole aru saadud, ”et millist lojaalsust või identiteeti nendele inimestele pakkuda, kes ei ole oma rahvuselt eestlased ja kunagi ei hakka ennast ka niimoodi määratlema.” Minevikku ei tohi kinni jääda, seda tuleb uurida, selle kohta hoiakuid kujundada ja edasi liikuda. Samuti ei ole mõistlik ignoreerida minevikku, sest see on väga oluline tuleviku mõtestamiseks. Reinsalu nimetab minevikust tuleva näitena kodakondsuse üle keerlevat temaatikat Eestis.

Rahvusriikluse taustal ei pea Reinsalu negatiivseks truudust põhiseadusele või kodakondsuspatriotismi, mille põhjal saab iseloomustada rahvusvähemuste lojaalsust rahvusriigis: “Et vale suund on, et asendada rahvusriigi kontsptsiooni, oleksin skeptiline.” (Reinsalu) Nutti arvates ei ole patriotism ja kodakondsus seotud, mis tähendab, et patrioot võib olla igäüks, kes seob ennast mingi ühiskonnaga ja mis rahvusest ta on, ei oma tähtsust. Eesti põhiseaduse järgi on kodanike õigused Eestis rahvusest sõltumata võrdsed ja kodakondsuse saamine on kõigile ühistel alustel.

IRLi poliitikud rõhutavad, et kodanikuõigused Eestis ei lähtu rahvusest. Siiki on muukeelsete eesti keele oskus väga oluline, sest riigi keel on eesti keel ja integratsioon on eestikeelse keskkonna ümber toimuv integratsioon. Nutti arvates ei ole Eestis palju inimesi, kelle teiseks emakeeleks on eesti keel, mis tähendab, et nad pole konkurentsivõimelised.

IRLi poliitikud peavad kodanikuühiskonda oluliseks, sest riik on ühiskondliku kokkuleppe võrdus. Siiki ei näe poliitikud täna kodanikuühiskonna tugevust, sest sellel on puudu heas mõttes agressiivsusest: “Ütleme, et siin mingitel teemadel ma näen, et on huvirühmad askeldavad, aga kodanikuühendustel seda süsteemset surveavaldamist oma teemadel võiks rohkem olla.” (Reinsalu) Kodanikeühendustest rääkides, juhib Reinsalu

tähelepanu huvitegevuste alusel koondunud organisatsioonidelt huvide esindamiseks kokku tulnud organisatsioonidele, kelle koostöö võime oleneb suuresti neist endast: “Ega neid pole võimalik mehhaniliselt ülevalt alla tekitada, see kodanikuühiskond peab vajaduse ja huvi järgi toimina”.

Nutti arvates on Eestis reaalne võimalus tugeva kampaaniaga initsiatiivgruppidel. Ta näeb probleemina, et “pidevat ainevahetust võimu ja kolmanda sektori vahel Eestis sellisel tasandil nagu Põhjamaades, ei toimu.” Selle taga on üldisem Eesti ühiskonna suletuse probleem ja individualistlike väärtuste toetamine. Ühelt poolt ei vaevu riigivõim inimestega suhtlema ning MTÜ-de ided nähakse utoopilistena. Teiselt poolt on kodanikuühendused ise ka suletud ning kui riigivõim ei saa sealt poolt survet, siis ta ei tee midagi. Muukeelsete inimeste nõrga osaluse kodanikuühiskonnas ja poliitikas põhjuseks pole mitte tõrjutus suunatud vähemusrahvusgruppide vastu, “vaid on üldine riigivõimu vastumeelus avalikkusega suhelda”. Nutt leiab, et selline suhtumine peab murduma, sest “riigivõim ja kodanikkond peavad olema suhtluses ja ainevahetuses.” (Nutt)

Riigivõimu suletuse taga on ka seesmine korporatiivsus, kus üldine otsustusstiil on vähe kaasav ja otsuseid võtvab vastu väike seltskond inimesi. Nutti arvates on see poliitilise kultuuri ja põlvkondade küsimus, sest ühiskonnas puudub arusaam ja valmisolek. Kui tekib uus arusaam, et taolisi muutusi on vaja, siis saab Eesti liikuda kaasavama poliitikategemise poole. Seega ei ole kahtlust, et “juriidilises mõttes on Eesti demokraatia, kuid praktilise toimimise juures on tugevad häired”. (Nutt)

Mitmekultuurilisus

Nutt ei pea multikultuurilist mudelit alternatiiviks rahvusriigile mitmekeelises riigis. Konservatiivide põhimõtet järgides ei tee ta saladust, et “vana traditsiooniline arusaamine, et külla ei tulda oma reeglitega, austatakse neid reegleid, kelle juurde minnakse.” Seda väärtust peab tunnustama nii asukohamaa kui ka inimesed, kes uude riigi asuvad. Traditsioonide austamise kõrval peab tulijatesse aga suhtuma külalislahkelt. Eestis on Nutti sõnul multikultuursus viidud keelelisele tasandile, mille loosung on see, et inimene saab õppida oma emakeeles, mis tähendaks, et eesti ja vene noored kokku ei puutu. IRLi arvates see ei töötaks, vaid tuleb tagada, et erinevatest kultuuridest inimestest toetatakse eesti keeles õppimisel.

Selle kõrval on rahvuslikule erakonnale ka teiste vähemusrahvuste kultuuride toetamine. “Meie jaoks kindlasti kui me räägime konservatiivse erakonna juurtest, siis nende vähemusrahvuste oma identiteedi hoidmine, kaitsmine, arendamine on hästi oluline. Seetõttu me jaoks on oluline, et näha paljusust ühikus, mida me määratleme muukeelse elanikkonnana.” (Reinsalu)

Lähenedamine kaasamisele

Konservatismi põhitõdedele vastavalt on IRL rahvusvähemuste poole pöördunud peamiselt pragmaatiliste teemade ja praktiliste probleemidega seonduvalt (näiteks maksud ja kommunkaalkulud). IRLi sõnul kommuniqueerivad nad neid vene kogukonda puudutavaid teemasid läbi erinevate kommunikatsioonikanalite kui ka otse. IRLi arvates on üldiste kogukonda puudutavate tuleviku ja strateegiliste põhivalikute puhul ülesanne riigi tasemel.

Kuigi enne valimisi värvas IRL Narvast muukeelseid erakonnaliikmeid, oli kaasamise põhjuseks valimistulemuse mõjutamine. Sellel põhjusel astusid vastliitunud liikmed ka erakonnast välja. Nutti sõnul on positiivne, et värvati muukeelseid, “kuid see pole positiivne näide kaasamisest”.

Nutti jaoks on problemaatiline see, et venekeelse valija puhul ei eeldata, et see elanikkond jaguneb maailmavaateliselt, vaid eeldatakse, et nad saadakse ühekordselt valimiskastide juurde. Pragmaatiline põhjendus, miks vene keelset kampaaniat ei tehta on selle kulukus ja ressursile mitte vastav efekt:”Vene valijale viia sisse uut parteid ja püstitada ta dilemma ette, et ära vali Keskerakonda, siis seletage ära miks. See on kulukas. Ressurssi ei peeta mõtekaks.” Nutti sõnul tunneb umbes 15% venekeelsetest end osana sellest ühiskonnast ning nende hääl valimistel kujuneb maailmavaatelisel alusel, mitte rahvusepõhiselt. Umbes pool venekeelsest elanikkonnast tarbib Nutti sõnul Venemaa poolelt tulevat infot, mille tõttu ei ole nad kursis või huvitatud Eesti probleemidest ning nende poolehoiu kujundavad loosungid. Nutt näeb probleemina seda, et teised erakonnad peale Keskerakonna pole suutnud töötada välja lähenemist venekeelsel valijale.

IRLi väärtused esimese skeemi põhjal: partikularistlik-universalistlik lähenemine ja pragmaatiline kaasamine

Lõimumispoliitikat väärtustav

IRL näeb lõimumispoliitikat positiivses võtmes, sest maailmavaadet peab kirjeldama süsteemselt ja erakonna eelistused rahvusvähemustega seotud poliitika kujundamisel peavad olema kirjas. IRLi programmis jagunevad need keele- ja kultuuripoliitikavaldkondadesse. IRLil on praegu plaanis teha niisugune laiaulatuslik uus programm pika vaatega, kus kõik punktid oleksid lahti selgitatud pikalt, maailmavaateliselt. Mart Nutt toob välja, et erakond toetab tugevat riigi osalust lõimumispoliitika kujundamisel ja näeb riigi kohustusi kulutuste näol.

IRLi arvates liigub lõimumispoliitika õiges suunas ning kõige sügavamad lõhed on ületatud, mida suuresti toetab järjekindel hariduspoliitika viljelemine. Lukas ei toeta eraldiseisvat venekeelset haridust ja kultuuripoliitikat, sest “see on diskrimineeriv teiste rahvuvähemuste jaoks”.

IRLi sõnul toetavad konservatiivset rahvuslikku poliitikat ka paljud rahvusvähemused, kes ei moodusta ühtset homogeenset gruppi. Näiteks on venekeelsetes koolides haridustöötajate ja koolijuhtide seas hariduspoliitikale palju toetajaid.

Nutti arvates ei kannu vilju eesti ja vene noorte lahus hoidmine ja eraldi haridussüsteemidega minna ei saa. Kuigi Nutt näeb lõimumispoliitikat liikumas õiges suunas, on mitmeid protsesse, kus on jäädud seisakusse. Poliitiku arvates on näiteks gümnaasiumide faasis eesti keelele üleminek eksitav ning keeleõppega tuleks alustada varem.

Reinsalu nimetab probleemina konsensusse puudumist lõimumispoliitika kujundamises ning leiab, et arengut pidurdab “vastandlikele konfliktidele positsioonidele asumine”. Reinsalu kritiseerib siinkohal pronksisõduri eemaldamisega seonduvat aeglast tegutsemist ja taunib ühiskondliku konflikti üles kergitamist: “Teine küsimus, et sisepoliitiline vastandamine. 2006 aastal olid seal linnid ümber, köeti katelt ja katel lendas õhku. See ei olnud, see oli süsteemne, mille pealt loodeti pragmaatilisi tulemusi.”

Reinsalu arvates ei saa ülesehitada poliitikat läbi vastandumise erinevate kogukondade vahel. Reinsalu näeb väga tõsiseks ohuks konflikti poliitikas, kus “rahvusvahelistes suhetes ja sisepoliitika on võimalik konfliktide kapitaliseerida, et tundlike teemade grupp on rahvustevaheliste suhetes ja selle pinnalt esile kerkivad konfliktid.” Poliitik taunib

vastandumist poliitikategemise stiilis ja selle kaudu valijalt kapitali löikamist, sest see raskendab konsensusepõhist poliitika tegemist. Samuti öeldu taustal tekitab Reinsalule muret vähemusrahvuste kultuurautonoomia seadus, mis on väiksemate kultuuroromavalitsuste suhtes rakendunud, kuid vene kultuurautonoomia identiteeti pole kultuurautonoomia rakendanud.

Passiivne suhtumine kaasamisse

IRL konservatiivse maailmavaate esindajana väärtustab lõimumispoliitikat, kuid ei näe põhjust aktiivselt muukeelset elanikkonda kaasata poliitikasse. IRLi uks kellelegi suletud ei ole, mis tähendab, et erakonnal pole positsiooni, et “ühtedele on uks lahti, teistele kinni”. Küsimus on siin selles, et poliitilised jõud ootavad ise, et inimene tuleb künnisest üle. Tagasihoidliku poliitilise aktiivsuse taustal on siiski vähe tõenäoline, et eriti teisest keelelisest keskkonnast pärit inimene läheb mõne erakonna uksele koputama. Reinsalu sõnul seisab IRLil enne kohalikke valimisi põhjalik töö, et võita valijate tähelepanu valimiste eel.

Reinsalu arvates tulevikus muulasi mehhaaniliselt kaasama ei hakata ning kindlasti ei korrigeerita maailmavaatelisi väärtusi rahvusvähemuste häälte saamiseks. Siiski teeb erakond koostööd vene ettevõtjatega ja arvamusiidritega Ida-Virumaal: “On positiivne, et seda tööd on hea mõõta, et 2007 aastal näiteks võtame Ida-Virumaa, kus suurema osa moodustavad vene taustaga inimesed, siis tegelikult 2007 aasta IRL ei saanud seal mandaati, siis nüüd saime.”

Kui IRLi üldist suhtlemiskonteksti vaadata, siis on neil tihe läbikäimine Eestimaa rahvusteühendusega, mis on katuseorganisatsioon erinevatele rahvuste gruppidele. IRL rõhutab, et sellest koostööst pole valimissituatsioonis kasu ja seda tehakse muudel põhjustel.

Nutt läheb passiivse kaasamise põhjuste lahkamise juurest kaugemale ja näeb probleemina üldist Eesti ühiskonna korporatiivsust, mida iseloomustab see, et inimestel ja erakondadel puudub tahe koos tegutseda. Eesti ühiskond on vähe avatud ja korporatiivne kõikides suhtlemistasandites, siis “eeldada, et ta oleks avatud vähemusrühmadele ei ole isegi mõeldav. Küsimus on, mis on siinjuures oluline tajuda, kas see on spetsiaalselt vähemustele suletud või see on ühiskonna terviku suletuse probleem. 90% on see ühiskonna kui terviku suletuse probleem.” (Nutt) Nutti arvates on

nii eestlastel kui venelastel suhtumine, et “las riik teeb” ning selle kõrvalt tuntakse, et isetegemine ei vii kuskile ja seda ei hinnata: “Siin puudub ühtekuuluvustunne. Vaadatakse, et see pole minu asi, see on nende asi.” Nutt leiab, et inimeste osalemiseks peab inimesteni jõudma signaal, et “ta on osaline, osaline riigivalitsemisel ja ühiskond tervikuna.” Eelkõige peavad muutuma inimeste endi ettekujutused riigi ülesannetest ja sellega kaasnema initsiatiiv:” Nii kaua kui inimesed ootavad, et riik peab tegema midagi, siis nad jäävadki ootama. Aga mis on inimese panus, et teistmoodi oleks? “

IRLi kaasamispraktikad

Reinsalu peab väga tähtsaks, et inimesed saaksid õigeaegselt infot, sest vastasel juhul ei kanaliseeru probleem tegevuseks või reaktsiooniks. Näiteks peab ta tähtsaks selgitada muukeelsetele Eesti rahvusriigi ideoloogiat ja pronksmehe äraviimist. Kuigi erakonna ideestik ja rahvusriigi käsitus on selline, et niisugust probleemistikku erakond lahendama ei hakka, on vajalik rahvusvähemustele selgitada rahvusriigi toimimise aluseid. “Aga ma arvan, et siin on oluline asjaolu informeerimise küsimus, kus objektiivselt informatsiooni, ma ei kasuta sõna valitsus-meelset, aga ütleme nõnda, et objektiivsusele pretenteerivat informatsiooni,” Reinsalu arvates on puuduseks riigipoolne vene meediakanali puudumine. IRL pakub venekeelseid infomaterjale valimissituatsioonis.

Näiteks on IRL rahvusvähemusi informeerinud kommunaalküsimuste osas: “See on üks olulisi teemasid, kus me probleemide kaardistamisega tegelesime ja kommunikeerisime vene elanike korteriühistutega ja tõdesime, et inimesed vajavad infot nende probleemide kohta ja vajavad, et probleem poliitikas kanaliseerimist mingiks tegevuseks või mingiks reaktsiooniks”. (Reinsalu)

Lukase sõnul tunnevad rahvusvähemused erakonna maailmavaadet väga hästi läbi ministrite tegevuse, mille kõrval erakonnapoolse sõnumi levitamine on “väikemamahuline tegevus”.

Konsulterimisevormis kohtub erakond kohtub regulaarselt vähemusrahvuste esindajatega. Näiteks korraldati hariduspoliitika raames taoline kohtumine, et kuulata ära nende seisukohad. Erakond kohtub ka tihti mitmete venekeelsete juhtivate figuuridega. Erakonnas on töörühmad, kes on programmiliste põhimõtete koostamisel kaasanud vene kultuuriringkondade inimesi. Kaasamise eesmärgiks oli nendega nõu

pidada, mille tulemusena lisas IRL oma valimisprogrammi punkti korralike venekeelsete lütseumite loomise kohta: “Ja meie programmis on pidevalt sees põhimõte, et keeleõpe oleks tasuta ja oleme ka selle taganud, et kes teeb edukalt keele-eksami, selle keeleõpe makstakse 100% riigi poolt kinni. Need põhimõtted meie programmi on läinud sisse konkreetselt venekeelsete inimeste nõuandmisel”. (Lukas) Samas tõdeb Lukas, et inimene peab end ise suutma kaasata, et otsustamist mõjutada.

Lukase jaoks on tähtis koguda tagasisidet. IRL üldjuhul teab, milline on tagasiside, sest see tuleb individuaalsete kontaktide kui ka ajakirjanduse vahendusel välja. Lisaks saab IRL teada muukeelsete seisukohti omavalitsustest, ajakirjandusest ja uuringutest. Lukase sõnul on “infot kõikjal”.

Kokkuvõttes hindas Nutt tagasiside saamist “minimaalseks ning siin pole põhjust konkreetse erakonnaga. Kuid põhjus on see, et muukeelne elanikkond on Eesti avalikust elust eemal.” Väga on oluline sisend poliitikasse on uurinutest tulev info ning isiklikul tasandil suhtlemine: “Selline vahetu kontakt annab sulle kõige objektiivsema pildi. See on tähtis teiselt poolt, et see on kahepoolne suhtlemine. Kui sa annad ainult loosungeid või oled ainult kõrv, aga sul puudub pidev suhtlusvõimalus, siis pole tagasisidet”. (Nutt)

Erakond teeb kõige rohkem koostööd rahvusvähemuste kultuuriorganisatsioonidega ning ka mitmed rahvusvähemuste esindajad kuuluvad IRLi ridadesse. IRL peab õigeks hoida, kaitsta ja arendada muukeelse elanikkonna identiteeti, mille tõttu on ”erakonna jaoks oluline, et näha paljusust ühikus, mida me määratleme muukeelse elanikkonnana.” (Reinsalu) Kultuuriorganisatsioonidega on kohtunud fraktsioonikoosolekutel.

IRL on arvamusel, et muukeelsed peaksid rohkem Eesti ühiskonnas ja poliitikas osalema. Seda saaks soodustada läbi karjäärivalikute ja muukeelsete kõrgematele positsioonidele paigutamise kaudu erasektoris. Nutt leiab, et osalemise kaudu tugevneb rahvusvähemuste side ühiskonnaga, kuid ta leiab, et täna pole inimestele antud signaali, et nad on osalised riigi valitsemisel ja ühiskonnas tervikuna.

Reinsalu arvates on vene taustaga inimesed poliitikas alaesindatud: “Väga selgelt ma näen, et võrreldes Keskerakonnaga on võimeka poliitandega vene taustaga inimesed alaesindatud.” Ta tõdeb, et rahvusvähemusi esindas üsna represantiivne kogu Rahvusvähemuste ümarlauas Vabariigi presidendi juures, kuid sellel pole täidesaatvat

pädevust. Lukas leiab, et esindatus tõuseb, mida illustreerib venekeelsete inimeste arv Eesti erakondades: “See aktiivsus hakkab sarnanema sellega, mis on eestlastega.” Nutt tõdeb, et ta IRLis ei näe ühtegi kõneisikut rahvusvahemast, sest neid pole leitud, neile tähelepanu pööratud või välja koolitatud: “Ma ei näe silmapiiril, kas võiks tekkida või mitte.” Lukas leidis aga, et juhtpoliitikute seas selliseid poliitikuid pole, kuid nimekirjas on neid “hulgaliselt”.

Reinsalu leidis, et lähiajal tuleb poliitikasse juurde noori vene inimesi: “Taagepera just kirjutas. Küsiti talt, millal võiks naine olla president. Ta ütles, et ka teoreetiliselt võiks ka venelane olla president ja kiiremini kui me usume”. Reinsalu näeb inimeste mõjutamisvõimalusi seotuna inimese enda poliitilisest aktiivsusest. Ta tõdeb, et vene inimeste kommunikatsioonikanalite ja poliitiline aktiivsus on valdavalt passiivne.

IRLi väärtused teise skeemi põhjal: kaasamise suhtes passiivne ja lõimumispoliitikat väärtustav.

3.3.4 Erakond Eestimaa Rohelised

Erakond Eestimaa Rohelised poliitikud

Aleksei Lotman (RO1/AL) on eesti bioloog, loodushoiu alal töötaja ja rohelist ideoloogiat esindav poliitik. Alates 8. juunist 2010 kuni 2011 aasta maini oli ta Erakonna Eestimaa Rohelised esimene eestkõneleja. Intervjuu käigus tõi poliitik välja, et rahvuskuuluvus on subjektiivne näitaja: “Ma ei tea, kuidas ennast nimetada. NSVL ajal pidasin ennast eestlaseks, aga see oli teatud osa minu vastandumisest režiimile. Peale Eesti iseseisvumist on see küsimus minu jaoks minetanud teravuse. Pean end inimeseks. Siis kui öeldakse, et juudid ahju, siis käib see minu kohta ka. Selles kontekstis olen juut. Kui öeldakse midagi mitte naljaga pooleks, kui selle taga paistab tõsine vaen mustanahaliste kohta, siis võin mustanahaline ka olla. Kuni Eesti oli okupeeritud riik, siis pidasin ennast eestlaseks, mis sest, et ma päritolult pole seda”.

Toomas Trapido (RO2/TT) lõpetas on poliitik. Trapido oli Erakonna Eestimaa Rohelised liige alates 2006. aastast. Ta oli XI Riigikogu liige alates aastast 2007 ja kuulus riigikogu rahanduskomisjoni.

Universalistlik lähenemine rahvusvähemustesse

Roheliste lähenemine on universaalne, sest rohelised teemad appelleerivad kõikidele inimestele. Roheliste arvates pole eraldi rahvuspõhise programmile keskendumine puudulikkus: “Tõepoolest pole ju vahet, et kaitsta loodust, paremini kulutatud energiat või puhtamat õhku. Mõistlikumat majandust vajavad eestlased, venelased või prantslased ühtemoodi.” (Lotman) Siiski möönab Lotman, et hetkel on see teema nende jaoks laialivalgus ja pole piisavalt prioriteetne olnud.

Rahvuskeskne riik *versus* kodanikekeskne riik

Lotman ei näinud Eesti rahvusriigi idees ja eesmärgis vastuolu muukeelsete kõrval. Üldiselt ei ole rohelised täheldanud, et rahvsue pinnal Eestis inimesi eristatakse. Eesti kultuuri hoidmine on väga oluline ning riik peab sellega kindlasti tegelema ja võiks isegi rohkem kui hetkel. Lotman rõhutab, et rahvusriigi “ainus mõte saabki olla kultuuri hoidmine, muidu võiksime ju Läti-Leeduga liitriigi moodustada, et oleks natuke kaalukam.” Poliitik peab tähtsaks, et väärtustatakse rohkem ka väiksemaid Eesti enda siseseid kultuure. “Ja nüüd kui oleme iseseisev riik, on tähtsam hoida just Eesti enda siseseid identiteete rohkem kui seda suur Eesti või riigi identiteeti, mille garantiiks on Eesti riigi olemasolu.”

Rohelised on kodanikeühiskonna pooldajad ja ei pea rahvuskuuluvust näitajaks. Venejuudi taustaga Lotman on endale Eesti erinevate režiimide all võtnud erinevaid rahvuskuuluvusi ja leiab, et rahvus on subjektiivselt kogetud staatus. Eelkõige tuleks riigis hinnata inimest: “Pean end inimeseks. Siis kui öeldakse, et juudid ahju, siis käib see minu kohta ka. Selles kontekstis olen juut. Kui öeldakse midagi mitte naljaga pooleks, kui selle taga paistab tõsine vaen mustanahaliste kohta, siis võin mustanahaline ka olla. Kuni Eesti oli okupeeritud riik, siis pidasin ennast eestlaseks, mis sest, et ma päritolult pole seda.”

Rohelised toetavad riigikeele oskuse vajalikkust, sest selle mitte tundmine võib takistada ühiskonnas osalemist. Etniline identiteet on seega teisejärguline, mille kõrval on tähtsad sellised märksõnad nagu “õigusriik”, “kodanikuõigused” ja “kodanikuidentiteet”. Trapido leiab, et tegelikult pole kodakondsus ka tingimus ja näeb inimese väärtust pigem aktiivsuses ja soovis ühiskonnas midagi ära teha: “Et kui

inimesel on huvi ja edu edendada, et siis kui seda huvi toetada, siis see on üks võimalus, et midagi hakkab edasi arendama.”

Seega toetavad rohelised kodanikekesket riiki ja tugevat kodanikuühiskonda. Trapido leiab, et kui inimesel ei õnnestu kodanikuks saada, siis on tal võimalus kodanikeühenduste kaudu oma ideid ellu viia.

Mitmekultuurilisus

Kindlasti on rohelistele väga tähtis kultuuriline mitmekesisus. Eriti väärtustavad nad Eesti kultuuri regionaalseid kultuure nagu Peipsiäärsed vene vanausulised ja kihnlased. Eestis on kõikidel teistel kultuuridel võimalus tegutseda, kuid küsimus on selles, kas riik peab väga aktiivselt muude kultuuride eest hoolitsema. Lotman pigem eitab seda. “Lihtsalt abstraktselt vene või prantsuse kultuuri eest, ma arvan, et Eesti riigil pole vastutust.” Peamine on suhtuda mõistlikult ja avatult teistesse kultuuridesse. Lotman tõdeb, et siinkohal näeb ta mõnigast probleemi eestlaste sallimatuse koha pealt.

Trapido leiab, et kui eestlased ei ole nii ebakindlad eesti keele püsima jäämise osas, siis oldaks ka suuremeelsemad, lubavamad ja avatumad teiste kultuuride suhtes Eestis. Tema ei näe põhjust, miks takistaks pingevabalt koos eksisteerimast.

Väärtuspõhine kaasamine

Erakond Eestimaa Rohelised väärtustab harmooniat inimkonna ja keskkonna vahel, mille tõttu lähenevad nad sihtrühmade kaasamisele ühiskondlikust vajadusest lähtuvalt. Kuigi roheliste endapoolne kaasamine on olnud passiivne, näevad nad vajadust kogukondi liita ning omavahel suhelda.

Kogukonnad on hetkel lahus ja puudub koondumine. Sellest tulenevalt ei suhtle eri emakeelega inimesed omavahel ja ei tunne üksteist, mille tõttu tekivad inimestel eelarvamused. Trapido näeb lahendusena väikestes rühmades kokku saamist ning näiteks kasvõi puude istutamist. See on tõhus meetod, sest aitaks inimestel üksteisest aru saada. Lotman näeb probleemina Ida-Virumaad, mis ülejäänud Eestist on äralõigatud ja saadaks sinna rohkem eestikeelseid inimesi, kes integreerimist soodustada: “Oht, et need linnad natuke jäävad eraldiseisvaks asjaks on jätkuvalt õhus.”

Rohelised sooviksid näha ühiskonda, kus arvestatakse rohkem kodaniku arvamusega ja korraldatakse rohkem referendume. See on üks koht, kus Eesti demokraatias on arenguruumi.

Trapido leiab, et riigipoolne suhtumine on ükskõikne nii eestlastesse kui rahvusvähemustesse. Riik ei hinda andekaid inimesi, mille tõttu ei tunne ennast ka eestikeelsed inimesed riigis hästi. Tema sõnul näeb ülejäänud maailm Eesti andekaid esimesena ja alles siis tunnustab Eesti. Üldiselt on Eestis tendentsiks, et uutele ideedele vaadatakse viltu ja üldine suhtumine on, et “olgem realistid”. (Trapido) See on läbiv suhtumine olnud, mille tõttu ei teki Eestisse uusi liikumisi.

Trapido näeb üldise murena ka kadedust ja “ärapanemist” erakondades omavahel ning samuti laiemalt. Eesti kuulub riikide hulka, kus puudub konsensuslik tegemis- ja otsustusstiil. Selle tõttu väärtustab ühiskond “võtjaid” ja “ärapanemist”. Trapido sõnul on siin “viimasel ajal huvitavaid uurimusi tehtud ja on välja tulnud, et näiteks Eesti ettevõtjad teevad vähem koostööd üksteisega kui EL kesmiselt. Igaüks võitleb kogu maailma vastu.”

Trapido arvates võiksid riik ja kodanikud sõlmida lepingu, et inimesed saaksid näiteks mõnes valdkonnas üheskoos korraldada. Riik peaks tunnistama, et kui ta ei suuda hakkama saada, “siis inimesed võtavad ise vastutust ja nad tahavad võtta, mida näitavad mõttetalgud”. Lotmani arvates ei saa vaid rääkida muukeelse olematust osalemisest kodanikuühendustes, sest ka üldine kodanikuühiskonna kaasamine on puudlik: “See on üks koht, kus meie demokraatial on arenguruumi.” Teiselt poolt on ka rahvusvähemuste enda kogukonnas arenguruumi demokraatliku ja legaalselt tegutseda sooviva organiseerumise järgi, sest nende organiseerumist on vähe, mille tõttu kostub nende hääl ühiskonnas nõrgemalt.

Kokkuvõttes hindavad rohelised Eesti demokraatiat positiivselt, kuid “kui võrrelda, mida püüda, siis on Eesti demokraatias palju arenguruumi.” (Lotman) Rohelised rõhutavad iga Eestis elava inimese tähtsust ja panevad riigile ülesandeks luua olemasolevatele inimestele head tingimused, et ei ähvardaks keele ja rahvuse kustumine.

Erakond Eestimaa Rohelised esimese skeemi väärtused: universalistlik lähenemine ja väärtuspõhine kaasamine

Lõimumispoliitikat väärtustav

Erakond Eestimaa Rohelised poliitikud jäid subjektiivsele arvamusele, et lõimumispoliitikat on tarvis ja hindavad seda positiivses võtmes. Rohelised ei kahtle hariduspoliitika eesmärgis, kuid neile tekitab muret koolireformiga seonduvalt ülesnäidatud paindlikkuse puudmine riigi poolelt ja bürokraatlikkus. Lotman tunnistas, et ei näe rahvusvähemustega seonduvalt põhimõttelisi probleeme, kuid mureseb sotsiaalsete probleemide ja mõningase suhtumise probleemi üle, mida illustreerib näiteks Ida-Virumaa, mis ülejäänud Eestist seisab eraldi. Trapido nimetab veel puudusena riigi usaldamatust muukeelsete suunas, mida illustreerib näiteks vene kultuuriautonoomia tagasilükkamine.

Passiive suhtumine kaasamine

Erakond Eestimaa Rohelised hindavad lõimumispoliitika vajalikkust, kuid ei ole ise aktiivset kaasamist üles näidanud. Pigem on erakonna tervik kommunikatsioon olnud üles ehitatud sihtgruppe mitte tundes, mida tunnistab erakond ise ja näitavad viimase Riigikogu valimise tulemused. Tundub, et peale roheliste aluspõhimõtte väärtustada harmooniat inimkonna ja keskkonna vahel, ei ole rohelised keskkonnasõbraliku positsiooni kõrval välja arendanud suhtumist või vaadet ühsikondlik-poliitilistesse küsimustesse.

Trapido avaldab kahetsust, et rohelised ei ole oma potentsiaali kasutanud ja suutnud vene noori erakonnaga siduda. Poliitik rõhutas, et koondumine “on see, mis üldjuhul maailmas töötab” ja “üksinda üks mobiiltelefoni ettevõtte seda ei saa ise teha.” Nendele küsimustele ühiskonnas tähelepanu pöörates lahenevad ka muukeelsete inimeste küsimused ja kogukondade vaheline koostöö muutub paremaks. Valdav suhtlusstiil peaks muutuma konsensusepõhisemaks, mis lubab valusate teemade üle mõistlikult arutada. Trapido arvates peaks näiteks president ette näitama, kuidas seda teha ja looma formaati.

Kaasamispraktikad

Erakonna jaoks on tähtis adekvaatse informatsiooni edastamine rahvusvähemsutele. Roheliste informatsioonipraktikad ei ole senimaani õnnestunud, sest nad peavad raskuseks läbi murda muukeelsete meediaruumi ja suhtluskanalitesse: “ Kogu meie

kommunikatsioon oli huupi. Paraku, kahjuks. Selle kõige eest võtan poliitilise vastutuse”. Informatsioonikanalina kasutasid rohelised ajalehte, mis osaliselt oli vene keeles ja püüdsid venekeelse reklaamiga enda maailmavaadet tutvustada.

Rohelised peavad oma nõrkuseks seda, et neil puudub tagasiside, mille tõttu nad ei tunne oma valijaid: “Me tegime ühe küsitluse, mis oli üleshitatud sedavõrd ebatäpselt, et me ei saanud küsimust, millises infoväljas on meie potentsiaalne valija. Kas temaga tuleb suhelda, millises kanalis?” Trapido sõnul andis tema oma valdkonnades tagasisidet e-kirjade ja kohtumiste vahendusel.

Rohelised tõdevad, et inimesed saavad mõjutada otsuseid läbi poliitikute. Poliitiku mõjutamisvõime on seotud aga tema staatusest Riigikogus. Enda Riigikogu ajale tagasi mõeldes meenutab Trapido: “Minu Riigikoguperioodi jooksul mul polnud erilisi võimalusi. Et koalitsiooni me ei kuulunud ja opositsiooni ka ei defineerinud ennast. Sai teha vaid arupärimisi, kuid midagi ei muutunud”.

Trapido tõdeb, et kui mõelda proportsiooni peale on rahvusvähemused riigitasandil alaesindatud. Roheliste erakonnas on mitmeid vene emakeelega poliitikuid ja erakond on püüdnud neid kõneisikutena näidata. Ka rahvusvähemsute endi kogukonnas puuduvad tugevad eestkõnelejad, mille tõttu on kogukonna vajadusi ja soove keeruline teada.

Erakond Eestimaa Rohelised väärtusel teise skeemi põhjal: kaasamise suhtes passiivne ja lõimumispoliitikat väärtustav

3.3.5 Keskerakond

Keskerakonna poliitikud

Olga Sõtnik (KE1/OS) on Eesti Keskerakonna liige alates 2000. Ta oli rahvastikuminister Eldar Efendijevi nõunik 2002–2003 ja Tallinna abilinnapea aastatel 2005–2007. Alates 2007. aastast on Olga Sõtnik XI Riigikogu liige ja Riigikogu majanduskomisjoni liige.

Mihhail Stalnuhhin (KE2/MS) on Eesti poliitik, 2003–2011 Narva linnavolikogu esimees. Ta on Riigikogu riigieelarve kontrolli komisjoni esimees.

Partikularistlik lähenemine rahvusvähemustesse

Keskerakonna poliitika on partikularistlik-universalistlik, mille põhjenduseks on see, et vähemustel on oma huvid. Erakonnal on valmiseelstes programmides eraldi punktid, mis käsitlevad rahvusvähemusi. Sõtnik rõhutab erakonna eesmärgina kõikide inimeste esindamist: “Keskerakond on juba 20 aastat seisnud selle eest, et siin on oleks mugav elada kõikidel inimestel, mitte ainult eestlastel.”

Keskerakond kuulub Riigikogus moodustunud rahvusvähemuste ühendusse. Nad peavad tähtsaks monitoorida rahvusvähemustega otse ja kaudselt seotuid teemasid ning jõuda koalitsiooniga kompromissini antud küsimustes.

Stalnuhhini arvates tuleb venekeelsete inimeste probleemidega tegeleda, mida Eesti riik pole senimaani suutnud ning millega venekeelne elanikkond on tänaseks leppinud. Ta nimetab inimõiguse rikkumiseks seda, “kui ühes riigis, ühe seaduse alusel elavate inimeste hulgas, ühel rahvusel on kordades väiksem sissetulek, sotsiaalsed probleemid on ülekaalus teisel poolel.”

Keskerakond leiab, et lõimumist ja inimeste suhteid saadab poliitiline elu koostisosa, “mis ei luba meil lõpuni suhteid üles ehitada nii nagu tsiviliseeritud ühiskonnas peaks see olema”. Ta leiab, et muutuseks rahvuste vahelistes suhetes on vaja konkreetseid tegevusi. Tema sõnul puudub täna riigipoolne austuse väljanäitamine venekeelsetele ning nende soove eiratakse.: “Kas seda on raske teha ja seda ei tee keegi.” Ta nimetab venelaste ainukese soovina emakeelset haridust lastele, kuid seda ei võeta kuulda. Venekeelsete inimeste soovid peaksid rohkem kuulda olema. Stalnuhhin näeb probleemina seda, et vene inimesi ei kaasata Eesti ühiskonda ja neist ei räägita adekvaatselt meedias: “Ma ei kiitle, vaid ma olen absoluutne vene elanikkonna arvamusi liider. Selle viimase aastaga olen olnud üks kord ETV-s, kordagi Eesti raadios, lehtedest ka keegi ei esita küsimusi, väljaarvatud Den za Dnjom, Delovõe vedomosti. Teine pool ei soovi dialoogi arendada. Ilusaid sõnu kuuleb ükskõik kui palju, rääkida keegi ei soovi.”

Rahvuskeskne versus kodanikeskne riik

Keskerakond taunib rahvuskeskset poliitikat, mille tulemuseks on see, et rahvusvähemsued ei ole muutunud Eesti riigile lojaalsemaks. Sõtnik leiab, et

kodakondsuse saamist peaks muutuma liberaalsemaks ja andma seda “lastele, kes on mittekodanikud, et see oleks lihtsustatud korras ja automaatne, sünniga antud”. Samuti ei ole eesti keele oskamine seostatav lojaalsusega. Sõtniku sõnul on riik õpetanud keelt sundimise ja surve avaldamise kaudu, mille tõttu inimestel on tekkinud barjäär.

Sõtniku arvates ei ole põhiseaduse eesmärk vale ja rahvuslik eripära sellel on, sest Eesti rahvas on väike ja tuleb hoolitseda, et see säiliks ja areneks. Kuid ta taunib selle eesmärgil “vastutöötamist neile, kes tahaksid saada lojaalseks”.

Keskerakond toetab kodanikeriigi ideed: “Tulevikus püüame seda keskteed toetada, kus püüame kõik suuremad ühiskonnarühmad ühtlustada. Miks me peame leidma ühise rahvuse idee, sellise ühisidee mis seoks meid kõiki vaatamata rahvusest. See idee on veel leidmisel, miks võiks olla ühine, tavaliselt mis inimesi kokku toob on ühine vaenlane või ühine rõõm, uhkustunne”.

Sõtnik arvab, et Eesti on alles selle tee alguses, siis Stalnuhhin ei näe, et Eestis oleks hetkel alused loodud, et kodanikeühiskonda arendada. Ta meenutab rahvusvähemuste ümarlauda president Meri ja Rütli ajal, kuid taunib selle kaotamist president Ilvese poolt. Hetkel võtavad otsuseid vastu koalitsioon ja opositsioon, kus koalitsioonil on “nii palju jõudu, et meist üle sõita”. Eesti poliitika jälgib “teerulli poliitikat”, kus “keegi kellegagi ei räägi”. (Stalnuhhin) Mitmed majanduslikud võimalused on Eestis rahvusliku poliitika varjus kõrvale tõrjutud. Näiteks lükkas Eesti pragmaatilistel ja ajaloolistel põhjustel tagasi Nordstreami ja kaotas sellega töökohti ja raha: “Kaotada raha, puhas lollus. Venemaal juba saadakse aru, et meiega pole mõtet asju ajada, me oleme ettearvamatud.”

Sõtnik defineerib esialgu kodanikuna inimest, kellel on kodakondsus, kuid arutluse käigus jõuab ta selgusele, et “kui mõelda laiemalt, siis ei piisa mitte vaid kodakondsusest ja rahvusest. See on laiem mõiste.” Seega võiksid kodanikuühiskonda kuuluda selle definitsiooni alusel kõik Eestis elavad inimesed. Kuigi iga kodaniku õigused peaksid olema võrdsed, näeb Stalnuhhin probleemina eri emakeelega kodanike ebavõrdset kohtlemist Eestis.

Mitmekultuurilisus

Sõtnik hindab Eesti ühiskonna multikultuursust ja toetab riigipoolset rahaliselt panust teiste kultuuride arengusse. Rahvusriigi idee taustal on Sõtniku arvates eri rahvusest inimeste roll Eesti elu rikastamine ning tuleb arvestada, et inimesed kuuluvad eri kultuuriruumi. Ta toetab põhiseaduse paragrafi, mille alusel ei tohi diskrimineerida rahvuse, religiooni jne alusel. Sõtnik näeb probleemina pigem meedia suurt rolli ja kallutatust inimese arvamusel kujundamisel: “Inimesed usuvad meediakanaleid ja ei vaata alternatiivseid kanaleid ja võibolla polegi seal Tallinnas midagi nii hullu nagu Postimees kirjutab, on ka midagi head, mis Tallinn on teinud. Ansipil ei ole alati õigus nagu kirjutab Postimees.”

Stalnuhhin ei usu, et Eesti on multikultuurne, sest meediast tuleb pidevalt negatiivseid signaale venelaste suunal. Pigem jõuab Stalnuhhin oma aruteluga sinna, et Eestis ei hinnata inimesi ja nende tööd üldiselt. Ta toob probleemia välja eestlaskonna suletuse rahvusvähemuste suunal: “Meie oleme siin elanud üle 200 aasta - miks minuga keegi ei taha rääkida. Te saate aru, et kui sa igapäev elad selles, siis mitte mingit soovi dialoogi arendada pole.”

Väärtuspõhine kaasamine

Keskerakonna suhtumine kaasamisse on pigem väärtuspõhine, eesmärgiga tagada rahvusvähemustele eestikeelsetega võrdsed võimalused. Keskerakond jälgib vasaktsentristliku poliitika sotsiaaldemokraatia põhimõtet, et igal kodanikul on valimistel võrdne hääl ja ühiskonnas hea elada. Sõtnik näeb probleemina seda, et erakonnad ei usalda vene inimest. Sõtnik näeb riigi rolli sotsiaaldemokraatlikule maailmavaatele kohaselt, kus riik peab kaastundlikkusega ja ühisesse inimlikkusesse panustama: “Riik peaks abikäe andma ja hindama neid, suhtumist muutma.”

Sõtniku arvates on lõimumispoliitika suurimaid miinuseid see, et kogukonnad on lahus ja eestikeelsete inimestega pole tegeletud. Sõtnik rõhutab inimeste võrdsust ja näeb lahendusena inimeste vahelist suhtlemist ning vajadust kaasata eri rahvusest inimesi Eestis avalikkusesse, kes näitaksid eeskujut suhtlemisel.

Kaasatuse probleemina näeb Keskerakond kodanikuühiskonna nõrka positsiooni riigis, kus kodanikel pole harjumust riigi asjades kaasa rääkida. Selle tagajärjeks on laiem

ühiskondliku konsensuse puudumine. Hetkel toimub suhtlemine poliitikute vahel jõupositsioonilt, kus võimuerakonnad ei räägi omavahel ning ei soodusta osalusele ja kaasatusele suunatud ühiskonda: “Siin praegu istudes nad on nagu jumalad Kreekas, taeva peal ja elu on siin eksju. Aga need jumalad seal Kreekas mõnikord käisid all, seal on see. Siit ei lähe keegi. Nad võivad rahulikult sülitada pilve pealt alla. See on kõige suurem probleem, et nad ei tunne, milline on elu üle Eesti ja ei taha seda teada.” (Stalnuhhin)

Sõtnik nimetas probleemina ka erakondadepoolset vene inimeste usaldamatust. Üksteist peaks rohkem usaldama ja ajaloost tulenevaid hirme teadma, kuid mitte kasutama kogukondade vaheliseks vastandamiseks. Riigipoolse suhtumise muutumine sallivamaks on väga tähtis, et näidata muukeelsetele, et neid hinnatakse Eestis. Ka Stalnuhhin näeb probleemina vastandamist kogukondade vahel ja toob näiteks erinevad sõnumid eri kogukondadele Riigikogu valimiste ajal: “Käituda inimestega nii viisi, et ühes kohas rääkida nii ja teises kohas teist, on ette juba ära programmeeritud, et häält ta ei saa.” Selle tõttu ei näe Stalnuhhin teiste erakondade žanssi endale muukeelse inimesi häáli võita. Stalnuhhin arvab, et muukeelne inimene eelistab valida pigem isikut, sest maailmavaate valimine ei tähenda, et erakond seda valitsuses järgib: “...on kaks erinevat asja: on erakonna valimisplatvorm ja teine asi on koalitsioonileping. Selleks, et lepingut sõlmida, on vaja millestki loobuda”.

Stalnuhhin näeb võimalust kogukondade vaheliste probleemide lahendamiseks alles “paljude aastate” pärast, sest selle tõukejõuks on vaja mitmeid muudatusi. Esiteks, on tarvis luua sild rahva ja valitsejate vahel. Kuni 2005 aastani esindasid parlamendisaadikud rahvast adekvaatselt, sest 2005 aastani kuulusid 99 Riigikogu liiget volikokku ning erakondade vahel toimus otsustusprotsess konsensuse ja läbirääkimiste põhimõttel. Peale seda muutus süsteem, kus parlamenti sattusid inimesed, kes ei sõltunud enam kohakandist ja võõrandusid rahva probleemidest.

Sõtnik näeb võimalikkust, et ka muud erakonnad hakkavad tulevikus rahvusvähemuste kui potentsiaalse valija poole pöörduma: “Jõudude vahekorid ehk parem erakonnad hakkavad vaatama vene valija poole. Nende valija on eesti valija ja nendele valijatele meeldib kui neid hirmutatakse Venemaaga”. Sõtnik leiab, et Venemaaga peab toetama häid suhteid, sest suurendab kandepinda ning russofoobia ei ole kasulik: “Meie oleme

alati seisunud selle eest, et naabritega tuleb häid suhteid hoida ja see on majanduslikult kasulik, kõikide Eesti inimestele kasulik”.

Keskerakonna väärtused esimese skeepi põhjal: partikularistlik lähenemine ja väärtuspõhine kaasamine

Lõimumispoliitikat väärtustav

Keskerakonna poliitikute suhtumine lõimumispoliitikasse on pigem negatiivne kui positiivne. Erakond ei tunnistanud praegust lõimumispoliitikat efektiivseks. Sõtniku nägemuses peab riik püüdlema kollektiivse rikkuse poole ning üritama sealjuures saavutada klassideta või tugeva keskklassiga ühiskond.

Stalnuhhin iseloomustas lõimumisega seonduvat kui “pildikest”, mida tehakse formaalselt, eesmärgiga saada rahastust. Ta hindas viimase viie aasta lõimuse tulemuslikkust negatiivselt ja märkis teetähisena ära aasta 2007 aprilli kui olukord Eestis muutus halvemaks. Praeguse lõimumispoliitika eesmärgiks on venelaste võimaluste ahendamine ning nende sidumine Eesti riigiga. Stalnuhhini veendumus on, et venekeelsete hääl ei ole olnud Eesti ühiskonnas kuulda ja nende arvamustega ei arvestata. Stalnuhhin nimetas näitena hariduspoliitikat, kus pole arvestatud venelaste soove ja vajadusi õppida emakeeles. Stalnuhhin näeb lahendusena eestlaskonna suhtumise muutumist, mille väljundiks oleks dialoogi arendamine. Ta leiab, et integratsiooni ei saa käsitleda mehhaaniliselt, kus inimesed tuuakse programmi raames kokku, vaid see peab andma võimaluse dialoogi loomiseks ja suhtumise muutumiseks. Integratsioon peaks olema loomulik ja vähem poliitiline, mis annaks aluse tsiviliseeritud suhtluseks.

Sõtniku arvates ei ole lõimumispoliitikas viimaste aastate jooksul midagi muutunud ning see on suunatud lõhestamisele. Poliitik rõhutab, et integratsioon ei ole keeleõpe, vaid kahepoolne protsess enamuse ja vähemuse läbikäimise näol. Eesti ühiskond on hetkel sallimatu ja ei aktsepteeri erinevusi.

Kaasamise suhtes aktiivne

Keskerakond väärtustab muukeelse elanikkonna kaasatust ühiskonda. Kaasamine tuleb näiteks esile Keskerakonna igapäeva personalipoliitikas, kus järgitakse reeglit, et kõik sotsiaalsed rühmad on esindatud: vanad, rahvusvähemused, naised jne. Keskerakond

suhtleb seltside ja rühmadega valimiste vahepealsel ajal. Valimiste ajal on kontaktid ja suhtlus aktiivsem ja intentsiivsem.

Stalnuhhin ei pea tähtsaks inimese lojaalsust hinnata osaluse või kaasamise kaudu, sest piisab eelkõige õiguslikus mõttes kaasatusest ehk maksude maksmisest ja seaduse järgimisest.

Kuigi Sõtniku sõnul konsultatsioonid ministriumitega ja koalitsiooniga toimuvad, tõi ta probleemina välja erakondade vahelise dialoogi puudumise, kus võimuerakonnad ei räägi opositsiooniga kartes jõupositsiooni käest anda. Kahetsusväärset kombel pole erakonnaülest teotahet ja üksmeelt lõimumise küsimuse lahendamisel.

Keskerakonna kaasamispraktikad

Keskerakond peaks tähtsaks inimeste informeeritust. Praegune meedia jätab rahvusvähemustest kallutatud ja negatiivse pildi. Erakonna suhtlemispraktikateks on otsesuhtlust tänaval, telefoni teel ja kirjade vahendusel.

Keskerakond saab peamise tagasiside poliitika kohta valimistulemustest. Lisaks on liikmete seas ka palju mitte-eestlasi, kes teavad muukeelsete probleeme. Keskerakond kasutab tagasiside meetodina veel otsesuhtlust tänaval, ajakirjandusest, lisaks kirjutatakse ja helistatakse poliitikutele. Erakond hindab vahetut suhtlust. Täpse ülevaate annavad ka uuringud: “Ega me isoleerituses ei ela, statistika näitab ja probleemid ei ole, et üleöö tekkivad. Need on kaua aega üleval. Olgu see vene koolide, kodakondsuse probleem. Need on probleemid, millega igal aastal püüame võidelda.” (Sõtnik)

Konsultatsioonid toimuvad peamiselt katuseorganisatsioonides ja seltsides: “ Eks see toimub esindajate kaudu, paraku igapäevaga laua taha istuda ei saa”. (Sõtnik) Keskerakond suhtleb seltside ja rühmadega ka valimiste vahepealsel ajal: “ Meil on inimesed, kes on ühes ja teises organisatsioonis. Näiteks aseri organisatsiooni kuuluv. Mihhail Kõlvart ja tema ema, kes on lüüra eestvedaja. Kontaktid on olemas, suhtleme nendega erinevatel tasandil, ümarlaudades. Meil on pidev suhtlus”. Tavapärase on, et valimiste ajal on kontaktid ja suhtlus aktiivsem ja intentsiivsem.

Stalnuhhini arvates venekeelse elanikkonna populaarsemaid kõneisikuid ei võeta kuulda. Stalnuhhin leiab, et nii tema kui teised venekeelsed arvamusiidrid ei ole eesti

meedias teretunud, mida näitab artiklite puudumine kui ka intervjuude vähesus. Stalnuhhini arvates ei ole ka inimestel tänapäeval mõjutamisvõimalusi, mis on teadlik ka inimestele ja väljendub nende passiivsuses.

Rahvusvähemuste enda algatatud kontakt on “laineline”, on aktiivsemad ja passiivsemad perioodid. Sõtnik leiab, et “eks see ole igalpool nii, et inimene väsib valimistest. Mis meie puhul asja raskeks teeb on, et meie oleme opositsioonis olnud mitu aastat ja ei saa oma lubadusi täita. Mingil määral inimestel tekib selline pettumus meist, et nad meid valivad aga me ei suuda midagi teha.” Opositsioonis olemine kasvatab Keskerakonna valijates passiivsust, mis tingib selle järgmistel valimistel oma arvamust ei väljendada. Sõtnik ei osanud vastata, kuidas tuleks pöörduda nende vene inimeste poole, kelle hetkel veel poliitilist eelistust pole kujunenud: “Ma ei teagi. See rühm pole väga suur, kes on sellised, kes kedagi ei suuda valida. Neid pettunud on kõikides ühiskondades.” Ta pakub välja, et eelistuseta inimestele võiks ehk sümpatiseerida uue poliitiline jõu tulemine areenile, kes nende huve suudab kaitsta. Paraku on aga alati grupp apoliitilisi.

Sõtnik leiab, et rahvusvähemused peaksid olema muu elanikkonnaga võrdselt esindatud avalikus sektoris ja riigiametites. Keskerakond järgib kirjutamata reegilt, et esimkümmes oleks võrdselt naisi, mehi ja mitte-eesti nimega inimesi. “Kõik võiksid seda sama teed minna, et ka nende valijad näeksid, et kõik on saavutatav. “

Keskerakonna väärtused teise skeemi põhjal: kaasamise suhtes aktiivne ja lõimumispoliitikat väärtustav

3.3.6 Üksikkandidaat Dmitri Klenski

Poliitik Dimitri Klenski

Dimitri Klenski (VE/DK) on ajakirjanik ja poliitikategelane. Ta on olnud Tallinna linnavolikogu liige. Ta on juhtinud valimisnimekirja Klenski nimekirja ning kandideeris Konstitutsioonierakonna nimekirjas 2007. aasta Riigikogu valimistel. 2011. aasta Riigikogu valimistel kandideeris ta valimisringkonnas nr. 2 (Kesklinn, Lasnamäe, Pirita) Vene Erakonna Eestis nimekirjas ja sai 1237 häält, kuid ei osutunud valituks. Intervjuu käigus rõhutas poliitik, et ta on endale võtnud vene inimeste kaitsija rolli, kuigi ta on pärit eesti-vene perekonnast.

Partikulatistlik lähenemine rahvusvähemustesse

Klenski arvates on venekeelne elanikkond Eestis teisejärgulisel positsioonil. Ta peab tähtsaks arendada kõiki ühiskonna gruppe võrdselt, kuid näeb hetkel põliseetlaste eeslisseisundit riigis: “Rooma klubi põhimõte oli, et iga süsteem areneb, aga süsteem koosneb osakestest. Aga kui süsteem tahab olla ühtne, siis osakesed peavad arenema enam-vähem ühe kiirusega, ühes suunas. Iga osa osatähtsus süsteemile on võrdne. Võtke üks osa ära ja see koht jääb tühjaks. Kui sa tegeled riigiga, siis on loomulikult oma maa areng ja arvestama kõikide riiklike osakestega.”

Ajalugu tuleb käsitleda adekvaatselt ja mitte kritiseerida eelmisi riike, vaid režiime. Eesti ei ole arvestanud, et kolmandik rahvastikust on venelased. Ta ei nimeta niivõrd tähtsaks sotsiaalset ebavõrdsust kui etnilisest ebavõrdust. Eesti riigi eesmärgiks on venekeelsete assimileerimine, kuid samal ajal ei tunnista kõrvuti elamist. Klenski sõnul tuleks sellise paratamatusega leppida. Ta nimetab puudusena poliitikute lühinägelikkust ja tarkade riigitegelaste puudust. Riik peab näitama sotsiaalset õiglust ja “pürgima sinna poole, et need teised inimesed tunneksid, et nendest hoolitakse”.

Rahvuskeskne *versus* kodanikekeskne riik

Poliitiku arvates on vastukäivus Eesti põhiseaduses, kus on kirjutatud, et Eesti on rahvusriik, kuid samal ajal elab Eestis kolmandik muid rahvusi: “Mul tekib kohe küsimus, kes nemad siis on? Lisa? See pole nende riik põhiseaduse järgi. Ei saa niimoodi olla.” Riigis peab esimene subjekt olema kodakondsus mitte rahvus. Rahvustunne on loomulik tunne ja inimesel on võimalik sündida *a priori*. Teiselt poolt nimetab venekeelse inimese passiivsuse põhjusena kodanike erinevat staatust riigis, sest osadelt on võimalik kodakondsus ära võtta.

Eestis ei ole kodanikuühiskona, sest see eeldab erinevatele kodanikele võrdõiguslikkust. Eesti poliitikud ei tunnista, et venelasi diskrimineeritakse ja surutakse riigis alla. Poliitik leiab, et Eestis on kombeks vaadata asju “provintsiaalses mõttes” ja näeb vajadust tulla välja “meie” suhtumisest ning näha asju laiemalt. Klenski ideaaliks ei ole kogukondade üheks sulandumist, vaid ta eelistab elada paralleelsetes maailmades, kuid samade seaduste all. Kõige tähtsam on võrdsed seadused kõigile inimestele ja üksteise väärtustamine: “Sa võid olla haruldane, aga põllul kasvab palju lilli ja peab läbi saama. Meie olema aga ikka ainult meie.”

Mitmekultuurilisus

Erinevate kultuuride kokkusobimise tõttu eelistab Klenski segregatsiooni, mille tõttu ta nimetab multikultuurse lähenemise enesepeetmiseks. Klenski kiidab heaks riigi poolse rahalise toetuse teistele kultuuridele, sest see on loomulik ja halba selles midagi pole. Klenski ei mõista, miks vene kultuuriga sõditakse kui see on Eestis ja ei ole osa suurest vene kultuurist, pigem Eesti subkultuur.: “Tahan öelda, et erinevustega peab maksimaalselt olema lähedased.” Ta peab tähtsaks riigikeele oskust, kuid selle kõrval tuleb tunnustada ka teisi keeli. Kultuuri toetamise ja raha andmise kõrvalt tuleb aga esmasjärgkorras anda inimesele poliitilised õigused: “Aga kui inimesel pole poliitilisi õigusi, siis on see ju silmakirjalikkus. 2/3 vene keele rääkijast ei saa osaleda 20 aastat riigikoguvalimistel!”

Väärtuspõhine kaasamine

Klenski leiab, et hetkel Eestis venekeelse inimese soovide ja vajadustega riigi tasandil ei arvestata. Vene inimene on tema sõnul aru saanud oma teisejärgulisest rollist riigis. Klenski viitab sellele, et pronksõduri sündmuste ajal oli võimalus riigil selle kogukonnaga kontakti luua, kuid keegi ei algatanud kahepoolset vestlust. Sellega viitab Klenski poliitikale, mille eesmärgiks on konflikti loomine ja riigipoolse jõu demonstreerimine. Klenski taunib sellist lühinägelikku ja pikema strateegia puudumist riigi poolelt.

Klenski arvates puudub riiklik pikema-ajaline siht lõimumise kujunemisest: “Et poliitik mõtleb tänase päeva peale, kuid riigitegelena mõtleb ka homse peale. Meil mõeldakse vaid tänase peale, keegi ei mõtle homse peale.”

Klenski hindab teadlaste ja kodanike suuremat osalemist riigi asjades. Poliitik näeb Eesti riigi perspektiivi puudumise ja lühinägelikkuses probleemina poliitikute vähest huvi teadlaste ja ekspertiisi kaasamisel poliitika kujundamisse. Ta nimetab seda loogikavastaseks ja tarkuse puudumiseks, sest Riigikogu eirab teadlaste kaasamist poliitikaloomesse: “Eestis on vaikiv ühiskond juba 10 aastat”.

Klenski leiab, et vene inimene ei saa maailmavaatelisel pinnal valida, sest temaga manipuleeritakse. Kuna vene inimene on sotsiaalmajanduslikult allasurutud, valib ta vasakpoolset ideoloogiat, kuigi teoreetiliselt ta ei pruugi seda toetada. Klenski tõdeb, et

Savisaare meetodid on küll õudsad, kuid Keskerakonna ideoloogia “see on keskel, see on kompromiss, kuid kuidas asju saavutatakse, mis vahenditega”. Klenski tõdeb, et Eesti erakonnad on vene valijat hakanud nägema pragmaatilistel põhjustel. Nad näevad, et Keskerakond sai Tallinnas võimule tänu vene häältele ning suhtuvad vene elanikkonna kaasamisse kui võimu haaramise küsimusse.

Klenski väärtused esimese skeemi põhjal: partikularistlik lähenemine ja väärtuspõhine kaasamine.

Lõimumispoliitikat mitte väärtustav

Klenski sõnul on vene inimene huvitatud integreeruma ilma riiklike programmideta. Lahendus “vene küsimusele” pole mitte venekeelsete eestimeelseks muutmisel, vaid piisab sellest kui inimene täidab Eesti seadusi.

Sellepärast ei tunnista Klenski lõimumispoliitikat, sest see on bürokratide mäng Euroopa Liidu jaoks. Lõimumine ei ole Klenski jaoks rahvuste vaheliste suhte parandamiseks vahend. Ta leiab, et eestlased ja venelased on oma kultuurilt liiga erinevad ning lõimumine ei ole võimalik: “Omal ajal tõin näite, et kui võtta polt tollides ja see mutter, mis peab talle peale minema on meeter. Need ei klapi. Seda võib peale keerata jõuga, kuid siis sa rikud ära nii poldi kui mutri. Nii et see on siin samalugu.” Klenski näeb lahendusena võrdõiguslikkust kõikidele Eesti kodanikele sõltumata rahvusest. Ideaalne mudel oleks segregatsioon, kus kõikidele kehtiksid ühed seadused: ”Parallelsetes maailmates peame elama, aga ühtsete seaduste all, oleme ühe riigi kodanikud, kuid seadused peavad olema võrdsed.” Praeguses vormis juhitud integratsioon on Klenski arvates suunatud lõhestamisele ja tegeleb ühepoolse assimileerimisega.

Ta ütleb, et riigipoolne retoorika õnnestunud lõimumisest ei ole täpne. Vene kultuuri rahastamine on tema meelest loomulik ja tähtis, kuid lõimumise läbikukkumist näitab paljude venekeelsete poliitiliste õiguste puudumine: “Kaks-kolmandikku vene keele rääkijast ei saa osaleda 20 aastat riigikoguvalimistel! Minu meelest oli siis vanasti areng targem, loogilisem.”

Aktiivne suhtumine kaasamisse

Klenski arvates peab eestlaskond venekeelsele elanikkonnale selgitama lõimumispoliitika eesmäärke ja tunnustama neid inimesi kui kaasmaalasi: “Peaks pürgima sinna poole, et need teised inimesed tunneksid, et nendest hoolitakse. Eesti rahvuslane sisendab, et ta on siin rõõmus. Tuleb sellest lähtuda. Siis järgmine 5 aastat tuleb Tartus Pirogovi selgitada ja näidata neid vahvaid asju.” Klenski tõdeb, et Savisaare näitel on teised erakonnad hakanud vene valijat tähtsustama, kuid seda pelgalt võimu ja pragmaatilistel eesmärkidel.

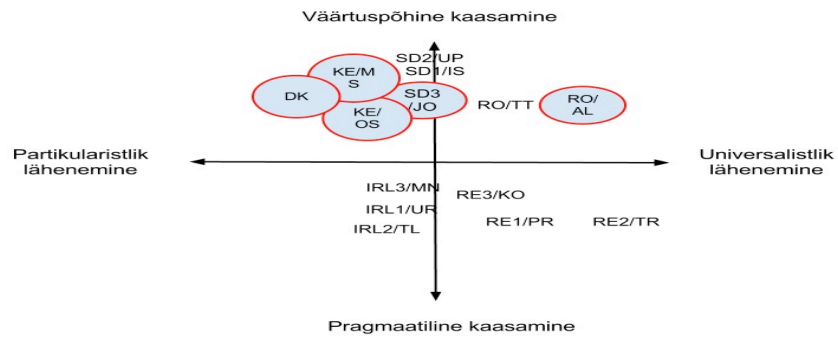
Klenski ei pidanud inforuumide erisust probleemiks, sest miinimuminfo on venelasel olemas. Tema sõnul on inforuumide ühtlustamise taga soov muuta venelast eestimeelseks. Klenski näeb vajadust, et venekeelseid inimesi kaasatakse igapäeva poliitikasse ja neile näidatakse, et nad on oodatud ühiskonnas aktiivselt osalema. Hetkel arvab Klenski, et vene inimene isegi ei kaalu otsustamistasandil kaasa rääkida, sest “neil on hoiak, et nende eest otustatakse asju”.

Ta leiab, et vene inimene on nii alla surutud, mis sunnib teda oma arvamust mitte avaldama. Klenski leiab, et rohkem peaks ajakirjanduses rääkima rahvusvähemustest. Ideaalne oleks luua ETV-s akadeemiline ümarlaud, kus akadeemikud saaksid vene küsimuste üle arutada ja leida lahendeid, “kuidas oleks õige asju teha”. Tema sõnul ei ole riik ise aru saanud, mida “tahab selles vene küsimuses”

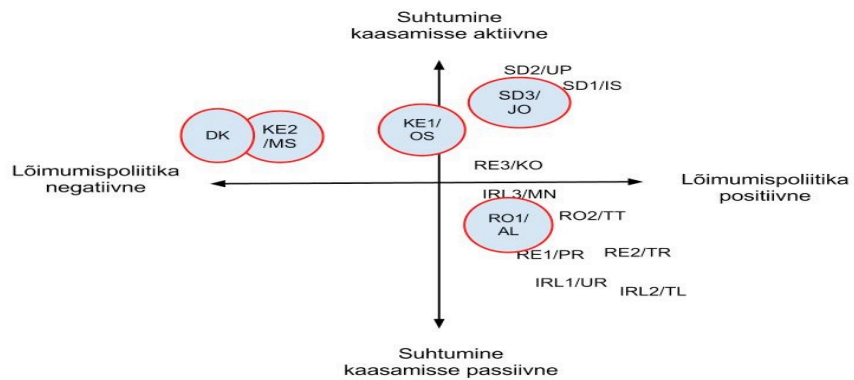
Klenski arvates on vene elanikkonna liider Savisaar, sest teised vene poliitikud said valimistel “hammustada”.

Klenski väärtused teise skeemi põhjal: kaasamise suhtes positiivne-negatiivne ja lõimumispoliitikat mitteväärtustav.

3.3.7 Kokkuvõtlikud skeemid

Skeem 3: Erakondade väärtuspõhine vs pragmaatiline suhtumine kaasamisse

Skeem 4: Erakondade suhtumine lõimumispoliitikasse ja kaasamise intensiivsus

3.4 Institutsioonide poolt väljendatud kaasamise ideoloogiad ja nende realiseerimise praktikad

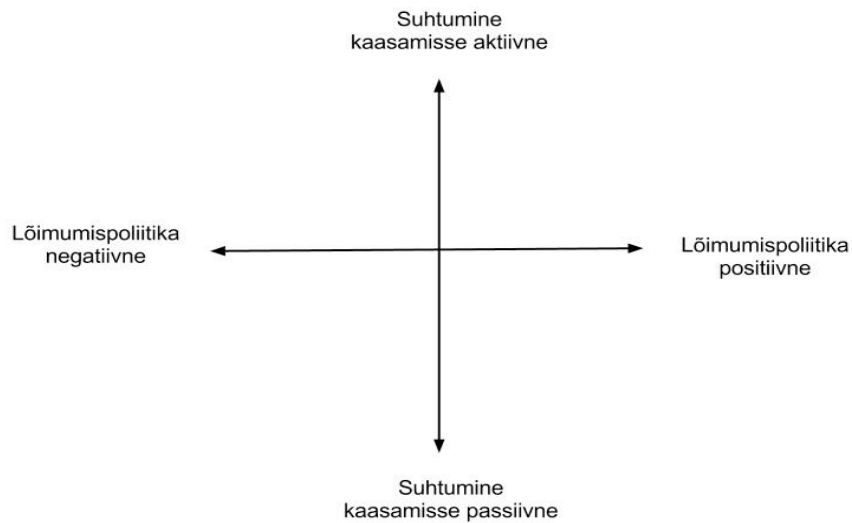
Antud peatüki eesmärk on esitleda kvalitatiivse uuringu tulemusi, mis kirjeldavad institutsioonide kaasamistegevust ja kaasamise aluseid. Tulemused on esitatud institutsiooni põhiselt ja kahe eri skeemi abil.

Esimese kahesuunalise telje eesmärk on positsioneerida erakondade ideoloogiast ja väärtusmaailmast tulenevat suhtumist rahvusvähemustesse. Teljel “Partikularistlik lähenemine-Universalistlik lähenemine” vaatlen erakondade laiemat väärtusmaailma, mis on aluseks ühiskonna mõtestamisel. Universalistlik vaade nõuab kõigi isikute võrdset ja erapoolsetut kohtlemist ning isikute suhted samasse partikulaarsesse kogukonda või rühmakuuluvate isikutega ei anna moraalselt õigustust osade isikute eelistatavaks kohtlemiseks. Partikularistlik lähenemine nõuab erilisi suhteid samasse rühma või kogukonda kuuluvate isikutega (näiteks rahvuskaaslased) ning on moraalselt lubatav neid isikuid eelistatavalt kohelda.

Partikularistlik lähenemine <-----> Universalistlik lähenemine

Skeem 5: Partikularistlik vs Universalistlik lähenemine

Teise skeemi eesmärgiks on kaardistada institutsiooni suhtumine lõimumispoliitika olulisusesse ning iseloomustada institutsiooni kaasamise intensiivsust. Keskendun neile tunnetusele, millel on tähendust muukeelse elanikkonna kaasamise seisukohalt. Horisontaaltelg “Lõimumispoliitika negatiivne-Lõimumispoliitika positiivne” kujutab erakondade suhtumist lõimumispoliitikasse ja selle vajalikusse. Vertikaaltelg “Suhtumine kaasamisse aktiivne-Suhtumine kaasamisse passiivne” kaardistab erakonna suhtumise kaasamisse. Lisaks on tulemuste esitluses suhtumise järgselt analüüsitud institutsioonide kaasamispraktikaid, mille kaudu saab hinnata suhtumise realiseerimist tegevuseks.

Skeem 5: Ametnike suhtumine lõimumispoliitikasse ja kaasamise intensiivsus

3.4.1 Riho Rahuoja, Sotsiaalministeerium

Universalistlik lähenemine rahvusvähemustesse

Sotsiaalministeerium läheneb kõigile Eestis elavatele inimestele võrdselt: “Seadusandlikul tasandil loomulikult pole ükskõik, mis meetmed, mis Sotsiaalministeeriumi haldusalas on ja mis poliitikaid viljeleme, meil on need suunatud kõik legaalselt Eesti territooriumil viibivatele inimestele.” Rahuoja nendib, et tegelikult teenindavad nad ka neid, kes legaalselt Eestis ei ole, näiteks varjupaigataotlejad, kelle üle alles otsustatakse, kas legaliseeritakse tema olemasolu Eestis.

Ta leiab, et sotsiaalsed õigused peaksid tagatud olema kõigile. Eesti ei saa endale seda lubada, et kedagi ei aita või Eesti riigile väärtuslikuks ei peeta. Rahuoja leiab, et selliseid valikuid, kus kedagi kõrvale jätta, ei saa olla. Seega lähtub Sotsiaalministeerium võrdusest kui väärtusest inimeste kaasamisel ja teendindamisel: “Ma ei arva, et selliste vene keelsete elanike jaoks eraldi programmide väljatöötamine mõistlik.”

Sotsiaalministeerium on näiteks tööturu teenustega liikumas pigem sinnapoole, kus lähenetakse juhtumipõhiselt ja igale inimesele lähenetakse individuaalselt. Sellest tulenevalt tehakse meetmete pakett vastavalt igale inimesele

sobivaks: “Muukeelse elanikkonna puhul me vaatame, et kui ta tuleb töötuna Töötukassasse ja tema juhtum vaadatakse üle ja kui seal on takistuseks eesti keele vähene oskus, siis lülitatakse see teenuste hulka ja ta saab koos ümberõppega, täiendõppega jne, saab kaasa keeleõppe.” Universaalselt lähenemist tingib näiteks ka venekeelse grupi killustatus, sest nad ei moodusta homogeenset gruppi.

Rahvuskeskne *versus* kodanikekeskne riik

Rahvuskuuluvus ei mängi rolli Sotsiaalministeeriumi töös, sest lähenemine on isikukeskne.

Sotsiaalministeerium on teinud üksikuid uuringuid, kus on vaadatud eri emakeelega inimeste suhtumist võrdõiguslikkuse temaatikasse. Rahuoja sõnul on eesti ja vene keelse elanikkonna pool mõningad erinevused väärtushinnagutes. Samuti on nad tööhõive uuringuid teinud vastavalt inimese rahvuskuuluvusele, et selgitada välja vahed, “kas tööhõive, töötuse puhul peaks muukeelse elanikkonna peale erimeetmeid või mitte.” Ta leiab, et inimese rahvuskuuluvus ei mängi rolli, kuid selleks, et uurida töötuse põhjusi muukeelsete seas tuleb vaadata seda elanikkonda eraldi: “Kas see on siis tingitud keeleõppest või millestki muust?”.

Rahuoja leiab, et põhiseaduse eesmärgid on vajalikud, sest “loomulikult kui räägime eesti keelest siis, kus seda veel hoida saab.” Alati võib nõuda ka vene keelt teiseks riigi keeleks, kuid vene keel ei kao kuskile kui ta pole Eestis teine riigikeel. Rahuoja sõnul on aga rikastav kui Eestis on kohta ka teistele kultuuridele. “Aga selge, et esikoht just eelkõige eesti keelt peab pingutusi tegema eesti keele ja kultuuri säilitamiseks.”

Lõimumispoliitikat väärtustav

Riho Rahuoja suhtub lõimumispoliitikasse positiivselt ja leiab, et inimeste isiklikes suhtlemises probleeme pole. Pigem tulevad probleemid “meie-teie” tasandil sisse, kus vastandatakse riik ja rahvus. Rahuoja arvates on poliitikal rahvuslik värving, mille tõttu kasutatakse liiga palju muukeelse elanikkonda puudutavate otsuste selgitamiseks

ajaloosündmuse ja hirmutatakse eestlasi Venemaaga: “Ma mõtlesin seda kultuuri ja poliitilist propaganda võistlust”.

Lõimumiskava töömeeskonda kuuludes näeks ta vajadust lõimumiskava detailsemalt üle vaadata, üksipulgi lahti võtta ja mitte rääkida loosungitega. Ta leiab, et need meetmed ei pea olema eraldi integratsioonimeetmetena, vaid osa laiemast poliitikast, näiteks tööturuteenustega seotuna.

Ta toob lahendusena välja, et Eestis “oleks taoline süsteem nagu Inglismaal *cabinet*, kus peaministri juures oleks vastav isik, kes kontrollib et see lõimumis- või ükskõik mis poliitika oleks ühtne.” Seda tingiks preaguse süsteemi puudulikkus, kus “iga minister ajab enda jada, eesmärgiga tihti enda sotsiaalset kapitali hoida ja sellel vastavalt tulevad otsused. Et oleks järgmisel valimistel võimalikult palju hääli.” Praegu ei ole poliitika ühtne, mis tähendab, et eri ministeeriumide poliitikad võivad vastanduda. Lõimumiskava tuleb detailselt läbi vaadata ja ülesanded detailsemalt ära jagada.

Rahuoja isiklikult rakendaks liberaalsemat kodakondsuspoliitikat: “Näiteks võiks saada kodakonduse saada Eestis sündinud inimese.” Keeleoskuse nõue on tema arust põhjendatud, kuid “keeleõpe on eelkõige inimese enda huvides, et ta saaks kogu riigi toimimisest osa.” Keeleoskamatus tingib ka seda, et üks suhtlemiskanal on muukeelstel puudu ja see mõjutab nende informeeritust.

Rahuoja arvates iseloomustab Eesti ühiskonda pehmete teemade ja sallivuse teemade vähene väärtustamine, kus need teemad on väärtushinnangute hierarhias madalamal positsioonil. Inimesed ei oska neid teemasid hinnata ka sellepärast, et neil puuduvad teadmised, näiteks soolise võrdõiguslikkuse kohta. Nad ei tea ohte ja võimalusi, mida võiks hea ühiskond pakkuda ja kui palju suureneb potentsiaal kui need ära realiseerida. Rahuoja sõnul on keeruline rahvale neid teemasid serveerida kui: “Peaministrist alates kõik on skeptikud ja stereotüüpides kinni...”.

Kaasamist väärtustav

Rahuoja suhtub kaasamisse vajalikusse positiivselt. Näiteks toob Rahuoja, et kaasata tuleks ka neid, kes veel elamisluba Eetis saanud ei ole: “Ja teine asi on kaastatus, et neid on vaja võimalikult kiiresti vaja nad kaasata ühiskonda. On olnud, kunagi kui mina sotsiaalvaldkonnas alustasin, siis oli ka hirmus vajadus kõik vaesed ühte kohta ära

panna, puudega teise kohta ja kolooniaid tekitada ja kõik nad on ühes kohas. Paarkümmend aastat tagasi saime ka lääne elu maitsta ja siis saime aru, et kõik tuleb ühiskonda integreerida”.

Sotsiaalministeeriumis on venekeelse emakeelega inimesi vähe ja ministeerium oleks huvitatud, et neid oleks rohkem. Rahvusvähemuste vähene esindatud riigisektoris pole aga seotud rahvusega, vaid puuduvad vastav kompetentsiga inimesed, kes oskaksid kaht keelt paralleelselt. Sotsiaalministeerium on viimastel aastatel hakanud tähelepanu pöörama sellele, et informatsioon jõuaks sihtrühmani. Nad on spetsiaalselt teinud kavasad, kuidas venekeelset meediat oma tegevusse kaasata.

Kaasamisepraktikad

Kuna Rahuoja on kokkupuutunud kodanikega, kelle teadlikkus Eesti riigi toimimisest on väike, siis tuleb informeeritust laiendada ja mõelda, kuidas saaks need muukeelsed inimesed kaasata eestikeelsesse inforuumi, et sealtkaudu võiks tulla arusaam riigi toimimise alustest ja sealt kaudu võiks tulla lojaalsus.

Sotsiaalministeeriumis annavad minister ja Rahuoja ainukesena venekeelseid intervjuusid ning info tõlgitakse ka esimesel võimalusel vene keelde. Nad hindavad informeeritust vene keeles kõrgelt ja sellepärast on ka kodulehel sihtrühmadele, MTÜdele, KOV-dele ja inimestele suunatud info tõlgitud vene keelde: “Meie põhi mure on olnud selles protsessis see, et info jõuaks inimestele, et inimesed oleks teadlikud oma võimalustest ja õigustest. Seadusandlikul tasandil mingeid tõrkeid või takistusi ei ole, et selles suhtes kõik meetmeid ei tunne keele piire.” Sotsiaalministeeriumi siiras soov on, et sõltumata rassist ja sotsiaalsest kuuluvusest, oleksid inimese sotsiaalne kaitse tagatud.

Informeerituse väärtustamise kõrval hindab Rahuoja ka tagasisidet oma tööle. Põhiline tagasiside tuleb statistikast ning kodanike kirjadest. Samuti saavad nad tagasisidet KOV või maavalitsuse sotsiaaltöötajate käest. Rahuoja hindab üksikisiku võimalusi otuseid muuta väikseks: “Näiteks Sotsiaalministeerium ei aita palju inimesi, sest meil pole otsehoobasid. Praktikas me ei tegele raha jagamisega, teenuste osutamisega ega millegagi.” Ministeeriumil on võimalus regulatsioone ümber vaadata. Huvirühmade tasandil ülesvõetud probleeme on aga võimalik muuta ja sealt mõjutada **otsustajaid** Eesti riigi väiksuse ja vahetute kontaktide tõttu.

3.4.2 Maie Soll, Hariduss- ja Teadusministeerium

Partikularistlik lähenemine

Haridusministeerium läheneb lõimumisele partikularistlikult ehk nad vaatavad spetsiifiliselt sihtrühma. Soll leiab, et on võimalus ka teha üldkorras ja vaadata, kumb on tulemusrikkam, kuid see on poliitilise tasandi otsus: “Pigem peaks “tegema nii madalal tasemel, kas KOVi tasemel, kogu elanikkonna selle kirjususes arvestavat poliitikat.”

Soll toob probleemina välja ka partikularistliku lähenemise puudumise teistes ministeeriumites: “et kui hariduses on konkreetsed tegevused, siis teised ministeeriumid teevad tihti üldises korras”. Tegelikult see üldine kord ei vii alati soovitud tulemuseni, sest näiteks hariduspoliitika ja lõimumiskava on tihedalt seotud. Tema arvates jäid esimeses programmis olnud Sotsiaalministeeriumi tegevused üldse täitmata: “Nad tegid üldiselt ja nii ei näe me mõju”.

Soll selgitab vene gümnaasiumide ülemineku põhjustena olemasolevaid võimalusi ja ei näe, et muukeelses koolis eraldiseisvana on võimalik pakkuda sama haridustaset, mis Eesti koolis: “Miks me ei tee ukrainakeelset kooli? Sest see ei tule kvaliteedi pärast välja.” Solli arvates on lapsed hariduses olnud liiga kaua eraldi ja see on rahvusgrupe mugavaks teinud, mille tõttu ei tunne nad üksteise vastu enam huvi. Vene koolid on aga huvi üles näidanud koostöö vastu. Solli arvates ei saa anda emakeelset haridust algusest lõpuni ja võib olla mingi õigus jääb muukeelsetel saamata. Tema arvates oleks ideaalseks mudeliks kahekeelsed osakonnad koolides, kus lapsed on koos ja õpivad emakeeles. Solli arvates riik väärtustab noori venekeelseid inimesi ja tahab neid Eestis hoida. Kartus, et keelereformiga nad oma kodukeele kaotavad, ei ole põhjendatud ning vene kirjandus näiteks toimuks ikka vene keeles.

Rahvuskeskne versus kodanikekeskne riik

Solli arvates peavad rahvuskuuluvusest olenemata kõikidel olema võrdsed võimalused, kuid kodakondsuseta isikutel on siiski mingeid õiguseid vähem. Ta leiab, et Eestis on hetkel “kahenäoga Jaanuse ehitamine”, kus ühelt poolt väärtustatakse teisi keeli ja Eestil on suhted teiste kultuuridega, kuid teiselt poolt enda lähedale teisest kultuurist inimesi

ei lasta. “Inimestel on kaitsereaktsioon, mis osaliselt võib olla põhjendatud lühiajalisest iseseisvusajast ning ajaloost”.

Soll leiab, et kodanikuühiskonnani on Eestis veel pikk tee käia. Kuigi teistest rahvusest Eesti kodanikke on palju, on rahvuste põhine eristamine Eestis veel liiga tavapärane.

Ta leiab, et tuleb väärtustada teiste kultuuride ja süvakultuuride toetamist Eestis.

Näiteks Ukraina kultuuri on Eestis edukalt edendatud: “Sillamäel näiteks viis aastat õpetavad koolis ukraina keelt, see on valikaine”. Riik peab teisest kultuurist inimeste püüdlusi toetama nii palju kui võimalik.

Lõimumispoliitikat väärtustav

Haridusministeeriumi arvates on lõimumispoliitikas toimunud positiivsed muudatused. Näiteks ministeerium on 10 aasta taguse ajaga võrreldes hakanud rohkem erinevaid rahvusrühmi kaasama ja nendega suhtlema.

Solli arvates on probleemidest hakatud rääkima julgemalt. Solli hinnangul ei ole individitasandil lõimumises probleeme. Erimeelsused tekivad rahvusgruppide vahel. Soll, kes on ise Lõimumiskava koostamise juures olnud teab sellega seotud vigu. Lõimumiskava näeb sihtrühmana vaid mitte-eestlasi ja ei arvesta teise poolega.

Kaasatusele suunatud

Haridusministeerium kohtub sihtrühmadega aktiivselt ja regulaarselt. Vene koolide eesti keelele ülemineku raames on vene kooldie esindajatega ja muude sihtrühmadega kõik tegevused läbi räägitud ja sihtrühma soove arvesse võetud. Näiteks Rahvusvähemuste hariduse osakond külastas kõiki koole, et saada ülevaadet tegelikust olukottast.

Kaasamispraktikad

Haridusministeerium kohtub sihtrühmadega rutiinselt nii info kui tagasiside saamiseks.

Haridusministeerium suhtleb palju sihtrühmadega, näiteks toimuvad arutelud Lõimumiskava töörühmas ja kohtutakse vene koolijuhtidega ja õpetajatega: “Kui vaadata Lõimumiskava rakendusplaani hariduse osas, siis need on meil kõik läbi räägitud”. Ajaloo õpetajatega kohtumistel on probleemiks tulnud erinev ajaloo käsitus. Vene õpetajad pole selle ajalookäsitlusega nõus ning ajaloo käsitluses on rahvuslik

värving juures: “Ma ei ütle, mis on õigus, sest meie õpikud on liiga ühepoolsed, et isegi maailm raamina kaob seal ära.”

Sihtrühmi on ministeeriumil mitmeid. Näiteks kutsuvad koolijuhid ja õpetajad ministeeriumit koolidesse. Kohtutakse tavaliselt kaks korda aastas: aasta alguses ja veel mingil perioodil. Lisaks käib koos töörühm eestikeelsele õppekeelele ülemineku asjus kaks korda aastas. Vahepealsel ajal suheldakse elektroonselt.

Ministeeriumis on ka mitte-vene rahvusvähemused esindatud. Lisaks on vene koolide üleminekul kaasatud nii Ida-Virumaa, Tartu, Tallinna, Valga esindatud ja nii õpetajad, koolijuhid, kohaliku omavalitsuse tasand ja Tartu Ülikool ja Tallinna Ülikool. Nende kohtumiste eesmärgiks on tegevuste läbiarutamine ja infot jagada. Üheks sihtrühmaks on Rahvusvähemuste Pühapäevakoolide Õpetajate Liit, kuhu kuuluvad valdavalt mitte-vene vähemused. Nendega kohtutatakse suveti suvekoolide raames. Lisaks on sihtrühmaks Keelekümblus Lapsevanemate Liit, kellega kohtutakse kord aastas, et rääkida õpitulemustest, diskuteerida jooksvatel teemadel: “Tegelikult oleme kogunud, et nad on tugev survegrupp, et kui on küsimus, kas keelekümblus on väärt asi. Nad ei ole sellised, et teevad, mida riik tahab, et riigipoliitika. Nad esitavad kriitilisi küsimusi. Otseselt me neid ei rahasta, nemad taotlevad ise hasartmängust”.

Soll leiab, et õppekavade koostamise juurde võiks rohkem kaasata vene koolide õpetajaid: “Osakaal võibolla polnud paigas, koole otseselt ei kaasatud, vaid õpetajaid, seal oli matemaatikute ja ajaloolaste hulgas oli vene õppekeelega koolist esindajaid. Selles mõttes arvan et osakaal oleks võinud olla suurem”.

Ministeerium saab tagasisidet nii kohtumistel kui uuringutest. Samuti saab tööle tagasisidet konventsioonidest: “Esiteks kuna oleme ühinenud konventsioonidega, siis saame tagasisidet, kuidas midagi oleme rakendanud. Üks etteheide on olnud, et meie ajalooõpikutes on vähe esindatud kogu eesti elanikkond, pole kogu pilt esindatud. Me oleme sellest rääkinud, aga õppekava tegemine, ta niiöelda deklaratiivselt on tekst korras, aga tegelikult ikkagi pilt roosiline pole”.

Soll tõdeb, et Haridusministeeriumis on rahvusvähemusi vähe, kuid ta leiab, et näitkes kohaliku omavalitsuse tasemel on näiteks rahvusvähemusi palju Narvas. Kohaliku omavalitsuse tasandil on viimaste aastatega tõusnud märkimisväärne hüpe.

3.4.3 Silver Pramann, Kultuuriministeerium

Universalistlik lähenemine rahvusvähemustesse

Kultuuriministeeriumi ülesanne on korjata üksikud nägemused kokku ja vaadata välja üldised prioriteedid, mille tõttu ei saa need haakuda iga üksikisiku küsimusega.

Ministeriumi lähenemine on universalistlik, sest tuleb vaadata konteksti üldpildis, mitte gruppe eristama.

Pramanni jaoks oleks ideaalne eri emakeelega inimeste kokku toomine ka tööturul. Töövaldkond on tema meelest kõige nõrgemas seisus ja sellepärast tuleb tööturul lõimumisle kaasa aiadata. “Paljud asutused on keelepõhised – Skype inglise keele peal, Balti laevatehas vene keele peal.”

Rahvuskeskne *versus* kodanikekeskne riik

Pramanni arvates ei arvestata poliitikas nii palju enam põhiseaduse preambulaga, “sest seda tagatakse nii kui nii, süsteemid on loodud, see jätkub, aga ühiskonna arengu jaoks on teised olulised teemad juurde tulnud.” Eestis ei ole rahvuskuuluvusel mingit tähtsust, vaid loeb keeleoskus. Tööle saamisel vaadatakse eelkõige professionaalsust ning eesti keele oskust. Eestis rahvusepõhiselt kedagi ei diskrimineerita.

Riigi tegemisi vaadates siis tähendab rahvuskeskne riik rahvuskultuuriseltside toetamine. Pramanni arvates rõhutatakse liiga palju nii eestlaste kui mitte-eestlaste seas põhiseadust, vaid üldinimlikud väärtused on olulisemad. Ta tunnetab juba põlvkonnavahetust, mis seda raami on muutmas.

Pramanni arvates pole kodanikeühiskonna toimises kahtlust, sest “eelmise aasta kodanik oli hollandi kodanik.” Kodakondusel ei mängi roll, et inimene saaks kodanikuühiskonnas panustada. Tema arust on kodanikekeskne riigi mudel Eestile sobilik ja Eesti ühiskond on sellel alusel loodud, sest “Eesti riigi rajajatest mitu protsenti oli mitte-eesti rahvusest inimesi.” Eesti kultuur kultuur, majandus ja ajalugu on kultuuriliselt mitmekesine.

Ei saa öleda, et seda ei oleks ja seda ei väärtustata. Küsimus on Pramanni arvates hoopis avaliku arvamusel kujundamises ja selles, et mida teeb meedia. Tema arvates hakkab see juba muutuma.

Mitmekultuurilisus

Eesti keel ja kultuur on riigis esikohal, sest “hakates soome, inglise või prantsuse kultuuri edendama, me kaotame oma näo. See on see, mis aitab meil oma kultuuri hoida ja meil riik olla.” Riik on teinud samme, et väärtustada ja toetada mitmekultuurilisust ja kultuurilist mitmekesisust. Muud kultuuriseltsid saavad Eesti riigieelarvest toetust, mida näiteks ükski eesti kultuuriselts ei saa. Eestis on väga hästi toetatatud mitte-eesti rahvuskultuur. Kultuurivaldkonnas see on väga mitmekultuuriline. Pramanni sõnul on see “uuem ideoloogiline muutus, mis on ja mida me tahaksime Lõimumiskava juures arvestada, et etniline kultuur on oluline, kuid ühikonnas kultuuritaust on ainult rikkus, mitte eristav argument.” Pramanni jaoks on see väärtus ja väheseid asju, mis “muudab meie riigi teistsuguseks muudest riikidest”. Eri kultuurid peavad olema seotud ja kultuurivaldkonnas see seotus toimib, näiteks jalgapallis.

Lõimumispoliitikat väärtustav

Lõimumine toodi Kultuuriministeriumi alla, sest “see on unikaalne, et kultuuride seost hakati edendama läbi kunstitegevuse, mis on neutraalne poliitikast. Sümfooniaorkestris ei ole rahvusel tähtsust, kuid see kõlab hästi ja võetakse vastu.” Inimesed peavad nägema, et iga inimene on rikkus. Edaspidi tuleb see teadmine viia kultuuri valdkonnast edasi poliitikasse, töövaldkonda, kodanikeühendustesse.

Kultuuriministeriumi esindaja Silver Pramanni arvates lõimumispoliitika vilju kandnud ja aastatega on olnudkord paranenud. Seda väljendab riigikeele oskuse kasv, määratlemata kodakondsusega isikute arv ja isikute arv, kes seostavad ennast Eesti riigiga. See väljendab, et inimesed on rohkem kaasatud riigi töösse ja tunnevad selle vastu huvi, et osaleda Eestis: ”Aga kindlasti on siin regionaalseid ja selliseid piirkondi, kus see on erinev kui üleüldiselt võtta, regionaalselt on see hästi erinev.” Pramann peab positiivseks, et Eesti ei kasuta enam sõna “integratsioon”, vaid on võetud “lõimumine”, mis peaks kogu ühiskonda käsitlema. Siiski nendib Pramann, et probleeme on, kuid üldpilt jääb positiivseks. Lõimumise jaoks on tähtis, et kõiki inimesi peab kultuurselt harima ja selleks, et muukeelsed paremini hakkama saaksid, peavad ka eestikeelsed neid mõistma.

Pramann leiab, et haridusreformiga on alustatud probleemi lahendamist vales otsast: “Peaksime lasteaiast peale hakkama. Me ei saa oodata 15 aastat kuni lasteaialapsed

jõuaksid koolidesse...”. Siiki leiab ta, et keelereform aitab vähendada laiema eesti keele oskusega vene noori.

Kodakondsuspoliitika vastu on Pramanni arvates kriitika emotsionaalne ja vähe argumenteeritud. Geograafilist eripära arvestades ei tuleks kodakondsuspoliitikat muuta: “Seal on paar tehnilist nüanssi, mida hakatakse muutma, aga põhimõttelt ei ole seal nii hull midagi”. Praegu pudub inimestel motivatsioon keelt õppida ja kodakondsuse kaudu inimene ennast riigiga ei seo.

Kaasamise suhtes aktiivne

Kultuuriministeerium leiab, et initsiatiiv on tulnud mõlemalt poolt, et nii riik kui muulased on leinud, et on vaja teistpoolt ja dialoogi. Riigil või riigi-institutsioonidel on rohkem võimalusi ja kogemusi, et seda koostööd alustada. Mõne erakonnad on selliste alagatuse poolest aktiivsemad ja osavamalt tehtud: ”See sõltubki nende poliitilistest agendadest”.

Pramanni arvates on osad ministereiumid muulastega rohkem seotud ja pöörduvad kokku nagu Sotsiaalministeerium. Kultuuriministeerium jääb vahepeale. “Osad kokkupuuted on väga isikutekeksed või siis kodanikuühiskonna poolelt, teised on sellised kaasavamad.”

Kaasamispraktikad

Pramanni sõnul dialoogiprotsessid muukeelsetega toimuvad. Näiteks on olemas ministri juures Rahvusvähemuste nõukogu, kus info vaheldub. See koht ei ole niivõrd dialoogiprotsess, vaid info edastamise ja selline arutelu koht.

Pramann leiab, et piisab eestikeelsest info edastamisest ning, kes soovib saada infot vastu võtta ja osaleda. Tema sõnul peaksid Eesti elanikud huvitatud Eesti paremast käekäigust ja kõik mis seadustes ja võimalused laienevad kõigile võrdselt olenemata rahvusest või keelest. Mõnes aspektis võib saada eesti keeles info andmine piirkondades takistuseks. Oluline nüanss on ka infokanali valik. Muukeelsed inimesed eelistavad välisriikides toodetud infot rohkem, kuid samas on aset leidmas muutused inimeste infokanalite valikutes.

Kultuuriministeeriumis toimuvad konsultatsiooniprotsessid peaaegu kõikides tegevusvaldkondades, eelkõige ministeeriumi partneritega, kes on rahvusvähemuste kultuuriseltsid ja mitte-eesti keelse meedia tootjad. Nendega konsulteeritakse ning neile edastatakse infot ka inglisekeelsena. Ministeerium väärtustab nii sihtrühmade arvamustega ning kaasab eksperte. Peale selle toimuvad ekspertide kohtumised koos sihtrühmaga ning iga kahe aasta tagant tehakse konsultatsiooniprotsesse erinevate sihtrühmadega erinevates piirkondades, kus arutatakse Lõimumiskava tegevused läbi. Lõimumisküsimustes arvestatakse muukeelsete hoiakutega ja arvamusega.

Pramann näeb probleemi sellest, et “need partnerid ei esinda kogu sihtrühma, kuna sihtrühm on väike ja killustunud”. Selle tõttu saavad nad teada teatud arvamuse, mida ei saa üldistada kogu kogukonnale.

3.4.4 Ilmar Tomusk, Keeleinspeksioon

Partikularistlik lähenemine

Keeleinspeksioon tegeleb kvalifikatsiooni küsimusega ning “seadus määrab need ametikohad, kus töötav inimene peab eesti keelt oskama”.

Keeleinspeksioon tegeleb väga väikse grupi inimestega ning suur hulk rahvusvähemusi nendega kokku ei puutu: “Nendele saame öelda, et kvalifikatsioon nõuab taset, kuid enamus inimesi jääb ju meie vaateväljast välja”.

Probleem pole nende rahvusvähemustega, kes on ennast suutnud ümber lülitada eestikeelsesse inforuumi ja selles osalevad, vaid nendega, kes “ühiskonnast toimuvast aru ei saa ja kes riigi keelt ei oska...”. Siiski ei saa riik kedagi väevõimuga sundida eesti keelt õppima. Eesti ühiskond tervikuna oskab hinnata neid vähemuste esindajaid, kes on Eesti riigi oma kodakohaks võtnud: “Arvan, et meie olukord ei ole parem ega halvem meie naaberriikides arenenud demokraatiates”.

Kodanikekeskne *versus* rahvuskeskne riik

Keeleinspeksiooni töös ei ole inimese rahvuskuuluvusel tähtsust: “Tegelikult on ju kõik inimesed erilised. Selles mõttes keele või rahvustunnuse alusel esile tõsta ei ole mõistlik”. Põhiseaduse paragrafid 51 ja 52 annavad võimaluse muukeelseks, vähemuskeelseks asjajamiseks. Kokkuvõtvalt ei näe Tomusk vastukäivust, sest “ühelt

poolt põhiseaduslikult oleme rahvusriik, teiselt poolt on vähemusrahvuste õigused tagatud”.

Kuigi Eesti põhiseadus on rahvuskeskne ja põhiseaduslikult on Eesti rahvusriik, on põhiseaduses lisaks mõnigad sätted, mille kohaselt on igapähe võimalus säilitada oma rahvuskuuluvus, mis tähendab, “et me ei saa kellelegi öelda, et sa ei saa oma rahvussesse kuuluda ja pead olema keegi teine”.

Tomuski hinnagul pole eestikeelsed poliitikud vastandumist kunagi viljelenud ja mitte-eesti poliitikud on eesti keelsesesse erakonda alati oodatud. Ta tuleb tagasi põhiseaduse juurde, mis ütleb, et igapähe on “võimalus säilitada oma rahvuskuuluvus ja meil pole õigust kõiki vene keelseid inimesi sildistada venelasteks.” Ta taunib vene keelsete poliitikute deklaratsioone nagu koheldaks neid erinevatelt keele tunnuse alusel.

Ühiskond tervikuna hindab rahvuslikku poliitikat ilma sildita. “Näiteks Keskerakonna poliitika, kus eestlastest poliitikutele annavad hääle nii eestlased kui mitte-eestlased. Ei käi rahvustunnuse alusel, et eestlane hääletab Vilja Savisaare ja venelane kellegi vene keelse poolt. Hääle andmisel on oluline see, et erakonna üldine poliitika, mitte poliitikute rahvustunnus”.

Kodanikelagatustega ja ühendustesse kuulumisel pole samuti rahvuslikku värvingut. MTÜ seadus ega muud seadused ei piira vähemusrahvuste osalemist ja ei sea kriteeriume rahvuse alusel MTÜ-desse kuulumist. Tomuski arvates illustreerib seda korteriühingute näide, kus korteriühingute esindajad on vene emakeelega inimesed: “Mõnikord nad rikuvad seadusi, ei anna teavitust eesti keeles, kuid mingil põhjusel on nad valitud neid ühistuid valima. See on rohujuuretasandil kodanikuühiskond.”

Mitmekultuuriline riik

Tomuski arvates on Eesti klassikaliselt multikultuure riik, “kuigi põhiseaduse järgi on meil vaid riigikeel”. Eestlased on tajunud, et nende kõrval on mitmeid rahvusi. Eesti riik on palju rohkem sellele tähelepanu pööranud kui Rootsi või Taani puhul. Kuigi eesti keel on peamine kontaktkeel, siis on kõikidel on õigus kasutada oma keelt: “Mitte ametliku keelena muidugi”. Kokkuvõttes on Eesti üsna multikultuurne ja “oleme hästi hakkama saanud”. Tomuski arvates üle tähtsustatakse 2007 a. aprilli, sest selliseid juhtumeid Prantsusmaal tekib tihedamalt.

Lõimumispoliitikat väärtustav

Keeleinspektsiooni juhi Ilmar Tomuski hinangul on lõimumispoliitika vilju kandnud ning peale 2007 aastat on Keeleinspektsiooni “mitmete kõige raskemate sihtgruppide ehk Ida-Viru Kohalike Omavalitsuste ametnikud, politseiametnikud, õpetajad ja Tallinna vene koolide õpetajate” keeleoskus paranenud. Keeleinspektsioon näeb ettekirjutuste täitmise paranemist ja tegelikult ka suhtumise muutumist eesti keelde. Pigem on vastuvõtlikus eesti keelele muukeelse elanikkonna juures paranenud.

Hinnates mitte-eesti keelsete inimeste arvu, kes on eesti keele ära õppinud, on lõimumispoliitika olnud “raske ja efektiivne ja meil on hindamatu kogemus”. Keeleinspektsioon riikliku järelevalve teostajana omab “kontrollitavatega” häid suhteid ja leiab, et ajakirjanduses kajastatud artiklid on konflikti tekitamiseks.

Tomuski sõnul on rahvusvähemustele palju võimalusi antud eesti keelt õppida ja tööks vajalikku eksamit sooritada: “Riik on teinud suhteliselt palju, loomulikult võiks rohkem pakkuda tasuta kursusi, samal ajal on see küsitav.” Hariduspoliitika järjekindlus ja suund, mis on antud vene keele haridusele, on positiivne. Hariduses läheb kõik “loomulikku radapidi” ja stabiilselt. Kuigi teoreetiliselt on võimalik tagasiteed pidi minna, võidakse ülemineku tingimusi täpsustada, mitte muuta.

Tomusk arvab, et hariduspoliitikas on tunda isikutekeskset valimisvõitlust. Koolides probleeme ei ole ja noorte meelsus on positiivne: “Noorema põlvkonnaga ei näe ma üldse probleemi, need kes põhi- ja keskkoolis õpivad, sest et noored on teadvustanud eesti keele vajaduse ja nende vanemad on selle teadvustanud ja tahavad, et nende lapsed eesti keelt õpivad. Sest et kui vene keele õppekeelega kool ei suuda eesti keele head taset anda, siis vanemad panevad oma lapsed eesti kooli”.

Ka kodakondsuspoliitika vastane kriitika ei ole põhjendatud, sest Eestis pole ühelgi vähemusrahvusel takistusi kodakondsus omandada: “See on nii lihtsaks tehtud kui üldse võimalik.” Automaatset kodakondsuse andmist Tomusk ei poolda, sest see peab olema inimene “isiklik soov ja inimene peab oma tahet näitama ja teisel viisil inimene peab näitama, et ta tahab selles riigis elada.”

Eesti lõimumispoliitika tagab vähemustele kõik õigused: ”OECD töötas välja vähemusrahvuste integreerimiseks ja kohtlemiseks soovitused. Need soovitused Eesti

täidab.” Kui paljudes maades on vähemuste kohalolu eiratud, siis Eestis pole seda tehtud.

Kaasamist väärtustav

Tomusk ei näe probleeme rahvusvähemuste osalemisega Eesti ühiskondlikus elus. Tema sõnul sõltub see suuresti inimese enda aktiivsusest ja võimest ennast kaasata ning riigikeele oskusest. Seadused tagavad, et ka muukeelne inimene saab oma arvamust väljendada: “Kui me võtame põhiseaduse sätte, mis räägib Kohalike Omavalitsuste. Seadus, et kõiki kohalikku asju otsustab kohalik volikogu, siis Maardus, Ida-Virumaal on paljudes omavalitsustes põhiseadusliku otsustuskogus vähemuste esindajad. Siin on ka kindlasti kaasatud.” Tomuski arvates on mõningaid probleeme preambulis sätestatud soovitusel täitmisega rahvusvähemustel endal: “Mõningatel rahvusvähemustel lasub kohustus integreeruda asukohamaa ühiskonda ja riigi keelt õppida.”

Tomuski arvates on muukeelsed kaasatud otsustusprotsessidesse. Edukamad ja aktiivsemad on need mitte-eestlastest poliitikud, kes on ühinenud eesti keelsete erakonnadega. Tomusk leiab, et kritiseerida seda, et erakonnad justkui ei kaasaks vähemusi, on vale, sest “meie töö seisukohalt on üks tingimus see, et kaasata saab neid, kes on võimelised kaasa rääkima”. Tomusk viitab eesti keele oskusele, sest nii kohalikul kui riigi tasandil saavad kaasa räägida need, kes riigikeelt räägivad.

Taustsüsteem, et igaüks võiks hakkama saada oma emakeeles on täiesti olemas. Kui inimene eesti keelt ei oska, siis on tal võimalus saada infot ka vene ja inglise keeles. Muukeelsete inimeste häält on kuulda ka paljudes ministriumites ja riigiasutustes: “Tallinnas eriti on aga jooksul väga kõrgetel kohtadel olnud mitte-eestlaste esindajaid, kes saavad oma tööga hästi hakkama”. Erakondade kommunikatsioonis Tomusk puudujääke ei täheldanud, sest teavet on võimalik saada vene keeles: “Rahvustunnuse alusel ma kommunikatsioonis vastuolusid ma ei näe.” Samuti pole vähemuste esindatusega riigisektoris suurt probleemi, sest “alati nad ei käi trummiga mööda tänavat, et olen venelane, soomlane. Neid on palju.” Riik on avalikule teenistusele kehtestanud kvalifikastooni nõuded, seega ei saa riik võtta tööle, sest ta on vähemused esindaja. Eelkõige on tarvis kvalifikatsiooninõuded täita.

Kaasamispraktikad

Tomuski hinnangul on Keeleinspeksiooni suhted sihtrühmadega positiivsed. Tema sõnul on osad sihtrühmad aktiivsemad: “Mõni aastat tagasi ma ei näinud motiveeritumaid eesti keele õppijaid kui Tallinna taksojuhid, sest Tallinna linnajuhid leidsid, et kui Tallinnast saab kultuuripealinn, siis Tallinna taksojuhid peavad eesti keelt oskama. Meil oli taksojuhtide järjekord ukse taga, kes tulid nõudma, et nad on saanud meilt ettekirjutuse, et Keeleinspeksioon kohustab neid eesti keelt õppima. Nad tulid vabatahtlikuna või tööandjad saatsid. Ja nad on rõõmsad, et nad on saanud eesti keele oskuse ja nad on töö säilitanud. Kui motiiv on olemas, siis õpitakse.”

Keeleinspeksiooni töö seisneb ettekirjutuste tegemises neile, kelle ametikohast tulenevalt on tarvis eesti keelt osata. Kui inimesed nõude täidavad, siis sanktsioone ei rakendata. Tomuski sõnul tuleb inimese motivatsioon keelt õppida seest poolt ja riik siin sundida ei saa. Kui paljud “kliendid” pöörduvad ka Keeleinspeksiooni poole tagasi ja tänavad ametnikke: “Paljud inimesed kellele me 2006 ja 2007 a. tegime ettekirjutuse keelt õppida, kuigi et töö saamiseks ei olnud see vajalik, sest inimesi võeti tööle kvalifikatsiooni nõudeid täitmata. Siis majanduskriisi ajal need, kes olid keelenõudeid täitnud, siis nad jäid valdavalt tööle. Takkajärgi on meile ka helistatud ja tänatud, et neid sunniti keelt õppima, sest see jättis leiva lauale, mis on oluline motivaator”.

Tomusk arvab, et vene erakondadel võiks olla tugevam esindatus, kuid “nad on killustunud ja nad pole suutnud edukalt valimistel esineda”. Vene elanikkonna esindatuse juures on takistuseks ka juhtfiguuri puudmine. “Aja jooksul on neid olnud, kes on eestikeelsesesse erakonda kuulnud ja muukeelsete asjajamist vedanud. Vähemalt väljund on olemas olnud”.

3.4.5 Tanel Mätlik, Integratsiooni Sihtasutus

Partikularistlik lähenemine

Mätlik pooldab partikularistlikku lähenemist, sest “iga inimene on individuaalne, aga osadel inimestel on ühised probleemid, millest tulenevad ühised grupihuvid.” Tema arvates on öelda, et puuduvad grupihuvid. Selline eitus on pea liiva alla peitmine.

Üldinimlikes valdkondades nagu lastekaitse ei ole inimese rahvusel tähtsust, aga see ei tähenda, et osadel inimestel, kes kuuluvad etnilisse gruppi ei ole oma kindlaid huvisid: “Näiteks see mure vene identiteedi kohta. Suuem osa on ikkagi vene elanikke, ukrainlasi on vähe ja kui toimub see üleminek eestikeelsele aineõppele, tekib kartus, et mis meie identiteedist saab.” Põhjendusega, et Eestis on kõik võrdsed kodanikud, ignoreeritakse probleemi. Samuti on eestlastel oma huvi ja kartus kultuuri säilimise pärast: “Me ei saa öelda, et ärme räägi, siis ei peaks põhiseaduse preambulast selle välja võtma. Öelda, et ärme räägi gruppidest, räägime indiviididest on naiivne, see on kehtiv teavava piirini”.

Ka hariduspoliitiks on inimestel erinevad soovid, millest riigi tasandil ei taheta rääkida: “Pigem räägime sellest, et räägime, et eesti keelt on vaja õppida, aga kust seda kasutada sellest ei räägita”.

Mätlik leiab, et poliitilisel tasandil ei peaks tekkima totaalne vastandumine rahvuste vahel: “Vastandumine on kõige halvem viis. Erinevates riikides on olemas etnilised parteid, kellel on niši probleemid ja mured, muud majanduslikku poliitikat näiteks pole.” Pigem oleks loomulik viis kui Eesti valitsevates erakondades, mis on maailmavaatelised erakonnad, tõuseksid esile mitte-eestlastest liikmed arvamusiidritena. Mätlik näeb selles kahesuunalist efekti. Ühelt poolt paneksid nad erakonna sees eestlastest poliitikuid mitte-eestlastest poliitikuid rohkem nägema ja valitsusprogrammidesse kaasama nende huve. Teiselt poolt oleks see ka ühiskonnas eeskuju andev, et näidatakse, et “kõik mitte-eestlased ei ole äpud ja probleemsed ja keeleoskuseta”. Täna ei ole taolised inimesed erakondades esile kerkinud.

Kodanikekeskne *versus* rahvuskeskne riik

Kodakonduse teema peaks olema seotud poliitilise rahvuse kujundamisega. Eestis seda kahjuks veel nii ei käsitleta, sest Eestis on identiteedikriis: “Alates 90ndate algusest üritati taastada Eesti rahvusriiki sellisena kui ta oli esimese vabariigi ajal, kus 88% oli etnilisi eestlasi, nüüd on neid umes 69%”. Eesti on üleminekufaasis. Olukord on muutunud ja riigi stabiilsuse tagab riigi identiteedi käsitluse muutmine etnilise eestlaste riigi poolt poliitilise rahvuse kujundamise peale: “Tegelikult tuleb leida ühisnimetaja kõigile, kes siin elavad.”

Eestis peaks mõtlema, et kes on need kolmanik immigrantpäritolu inimesed ja luua kõigile katusidentiteet. Üheks olulises kohaks oleks territoriaalse kodakonduse põhimõtte rakendamine siin sündinud lastele. Etniliselt rahvusriigilt liikudes poliitilise rahvusriigi loomisele on Eestis väga vaevaline, sest “harjumuse jõud on suur ja siit tekib kohe mingi osa eestlaste puhul tõrjereaktsioon, et järelikult on oht eesti kultuurile.”

Mätlik leiab, et aeg on õige ja preagu võiks tekkida ühikondlik dialoog sellel teemal: “Kas ühiskond on valmis liikuma poliitilise rahvusriigi poole ja mis selleks tuleks teha konkreetsetes eluvaldkondades, et ühine identiteet tekiks kultuuripoliitikas.”

Mätliku sõnul ei ole sellist identiteeti tekitada väljapoolt, seda tuleks teha pikemaajaliselt. Arvestades Eesti lühiajalist (nelja aasta) perspektiiviseadet, ei ole Eestie erakondadel veel valmidust pikemaajalist strateegiat välja töötada.

Samuti takistab seda erakondade poolne koostöö oskamatus ja puudus: “See eeldab erakondade vahel poliitilist kokkulepet, et nad ei kasuta seda nagu malakat, ei tee seda maha, et võita osade gruppide poolehoidu.”

Mätlik toetab Eesti kodakondsuse andmist automaatselt Eesti kodanike järglastele ja etnilistele eestlastele. Samal ajaks võiks teha sammu territoriaalse kodakonduse põhimõtte poole. Nüüd oleks aeg edasi minna ja võiks automaatse kodakondsuse anda nende laste vanematele, kelle vanemad on siin elanud püsivalt viis aastat: “Sest kui nad on siin aastat elanud siis on tõenäoline et nad elavad ka siin edasi. Miks peab laps eraldi kodakondust taotlema ka lihtsustaud korras?”

Paremerakonnad väidavad, et kõigil on võimalus kodakondsus saada ja nende retoorika on olnud, “et keegi peab Eesti riiki paluma, et ta saaks Eesti kodakonduse. See oleks mõistlik vaid nendele, kes siia hiljuti sisse rändasid.”

Mätlik on tugev kodanikuühiskonna pooldaja. Sihtasutuse ajal loodi EMSLi kõrvale venekeelsete inimestega tegeleva projektijuhi koht, kelle ülesanne oli süstemaatiliselt kaasata venekeelseid organisatsioone. Mätliku sõnul oli probleem selles, et venekeelsed kodanikuühendused ei suhelnud eestikeelsetega. Seega mingis mõttes on segregatsioon toimunud: “Nagu on olemas Eesti venekeelsed koolid, on Eesti venekeelsed kodanikuühendused kuigi tegelevad samas valdkonnas.” Eraldi ühenduste vahel peaks

olema rohkem kommunikatsiooni ning tuleks kaasata muukeelseid EMSLi liikmeskonda ja panna neid suhtlema.

Ka kodanikeeskse riigi rolli ja olemuse üle võiks ühiskonnas dialoogi pidada. Dialoogi edendamine ühiskonnas olekski ainuke viis, kuidas nihutada ühiskonnas fookust etniliselt poliitilisele rahvusriigile. Eelkõige vajab selline algatus eestkõnelejaid.

Mätliku sõnul võiks seda käsitleda president Ilvese nägemusele: “Olen nõus sellega, et meil on ühised huvid kõigile kodanikele, kuid igal kodanikul on veel muud identiteedid. Must-valget lihtsustatud pilti pole. Kas seaduse mõttes on identsed kodanikud? Aga mis siis kui neil on erinevad emakeeled? Mis siin teeme?”

Mätlik toetab kodanikeühenduste teadlikku toetamist ja eri gruppide kodanikeühenduste ühinemist. Need on struktuursed muudatused, millest osa on riigipoolsed selgelt kontrollitavad nagu haridussüsteem ja teised on rohkem suunatud nagu kodanikeühendused. Samati tuleks ettevõtluses vältida ettevõtete segregeerumist. Riik saab seal luua soodsamaid tingimusi, mitte tingimata olla aktiivne, vaid motiveerida asju koos tegema.

Mitmekultuurilisus

Mätlik leiab, et muukeelsete kultuuride toetamisega on Eesti eeskujulike seas. Siiski leiab ta, et venekeelne kultuur on alarahastatud: “Kuigi nad on kõik maksumaksijad siis oleks loomulik kui kolmandik rahast, mis kulutatakse muuseumidele näiteks läheks vene kultuuri pärandis säilitamiseks. Arvan, et seda ei ole.” Seda mõjutab põhiseaduse praebula, et Eesti riik on loodud eesti keele ja kultuuri kaitseks. Tanel Mätliku sõnul ei saa raha puudust ETV2 tegemata jätmises süüdistada. Kui kolmandik kultuuri rahast ERRile läheks ETV2 toetuseks saaks luua venekeelse infokanali: “Aga see on pigem see, et mis siis et meil on 1/3 elanikke teistest rahvusest, me ei tegele nende probleemidega, me tegeleme etniliste eeslastega. Ma ei ütle et see on vale, kuid see on reaalsus.” Eesti kultuuri eelisarendamise kõrval võivad aga muulased tunda, et nende etniline identiteet on ohus.

Lõimumispoliitikat väärtustav

Mätliku arvates on lõimumispoliitika kõrval kõige tähtsamad struktuursed muutused, mida saab teha vaid läbi poliitiliste otsuste riigi, valitsuse ja Riigikogu tasandil.

Integratsiooni Sihtasutusest seal ei piisa, sest neid muudatusi ei saa teha läbi Integratsiooni Sihtasutuse.

Lõimumispoliitika tulemusena on Mätlik 2007 aastaga märganud negatiivseid tendentse. Kui 2007 aastal oli kolmandik eestlaste hulgas avatud, kolmandik pigem suletud ja kolmandik ükskõiksed ning umbes sama jaotus mitte-eestlase kohta, siis 2010 aastal kui tehti uus analüüs oli näha, et hoiakud on läinud kinnisemaks: “Selles mõttes nagu muret tekitav võrreldes kolme-nelja aasta taguse olukorraga”. Mätlik ei näe otsest seost riigipoolse tööga, vaid peab targemaks vaadata sündmusi Eestist väljapool, mis laiemalt Euroopas toimub: “Euroopas on näha ksenofoobsete ja immigrantide hirmu tundvate kasvu ja ma arvan, et see ei lähe ka Eestist mööda. See on seotud üsna palju parempoolsete konservatiivsete parteide võimule tulekuga, kus retoorika immigrantide suhtes negatiivne ja kriitiline on tugenvenud ja see mõjutab ka inimesi”.

Eestis on integratsioon ülepolitiseeritud ja kui keegi sel teemal sõna võtab, siis teda lahterdatakse, kas Keskerakonna pooldajaks, Sotside pooldajaks: “Selles mõttes on ta haigelt ära politiseeritud, see valdkond, ei saa normaalselt juttu rääkida”. Tegelikult võiks sammu tagasi astuda ja elutervet dialoogi arendada, sest see valdkond pole poliikaanluse teema. Mätlik taunib etnilise kaardiga mängimist valmistel, kuid ei näe sellise tegevuse muutust erakondade seas, sest poliitiline konkurents on karm. Riigitasandil võiks süsteemset dialoogi rohkem olla, näiteks võiks luua midagi Presidendi ümarlaua sarnast.

Mätliku arvates on üldine erakondade poliitkorrektne või ametlik retoorika, “et integratsioon on vajalik ja sellega on vaja tegeleda.” Seda ei eita ükski suurem erakond Eestis. Pigem on tugevnenud paremkonservatiivsete erakondade mõjul teema, et ärme sellest parem räägi, meil on kõik hästi ja avalikku diskussiooni sel teemal erakondade vahel ja alla poole kodanikuühenduste vahel ei ole. Poliitiline eliit ei soovi probleemidest Eestis rääkida, mille tõttu on tähtsam erakonna positsioon ja ellujäämishuvi.

Eestis tegelevad muukeelse inimeste temaatikaga ministrid episoodiliselt, siis kui on poliitiline põhjus: ”Kui Marko Pomerants tegeles Ida-Virumaal tegevuskava loomisega, kui palju oli siirast soovi ja kui palju oli IRL-l saada mitte-eestlaste häáli, aga ta tegeles”. Samuti puudu presidendi sõnavõttudest, kelle retoorika on, “et ärme

räägime üldse sellistest gruppidest, räägime et iga inimene on erakordne ja oma isiklike probleemidega ja ei ole vaja rääkida integratsiooniasjadest”. Selline valdkond oleks just see, kus poliitkorrektsus on Eestis olemas, aga tegelikult see vajaks avatumat ja soojemat atmosfääri ja seda saaks president luua. Tegelikult võiks igas ministeeriumis tegeleda selle teemaga töörühm ning üks ministeerium võiks omada laiemat pilti: “Eestis rahvastikuminiistri kaotamisega juhtus, et integratsioon hakkas tähendama rahvuskultuuriseltse ja kirjanikke ja niiöelda telemaastikku”.

Lõimumispoliitika aastate pikkune töö ei ole kahjuks efektiivne olnud, sest eestlaste ja mitte-eestlaste seas on mugavam hoiak, et lihtsam on elada oma kogukonnaga ja suhelda oma kogukonnaga: “Ütleme, et kui mitte-eestlaste hulgas pole see esile kerkinud, siis eestlaste hulgas on see esile terkinud”. Mätliku arvates tuleb taoline hoiak Nõukogude ajast tervikuna, “et hoiti enda sisse ja venelasi hoiti väljapoole”. Sama hoiak on jäänud paljudele sisse siia maale.

Kaasamist väärtustav

Mätlik tõdeb, et valimiste kontekstis on selgemalt erakondade poolel teadvustatud, et püsida konkurentsisis on vaja vene valijat kaasata. Küsimus siin kohal on, kas kasutatakse populismi või tegeletakse asjaga süstemaatiliselt. Mätlik u arvates võiks erakonnad rohkem kaasata muukeelseid. Kuigi hetkel retoorika järgi on “eesti keele õppimine vajalik”, siis segregatsioonist keegi ei räägi: “Pigem on see, et kui erakonna seest tuleksid mõistlikud inimesed, kes tahavad rääkida asjadest nii nagu nad on, mite nii nagu on harjumus rääkida, siis asi muutuks”.

Mätliku jaoks oleks ideaalne kui erinevad kogukonnad käiksid läbi. Organisatsioonid, kes kaasavad võrdselt eesti ja vene keelseid inimesi, peaksid suunama neid midagi koos tegema. Koos tegemise kaudu tulevad kontaktid ja harjumus, “aga see ei teki ühe kuuga nii kiiresti”. Koostegemist ja -olemist võiks ülekanda haridusse: “Nüüd näiteks räägitake palju venekeelse kooli üleminekust eestikeelsele õppe ja tegelikult õige ka, aga nüüd tuleks hoopis rääkida venekeelsete ja eestikeelsete koolide ühendamisest”. Parim viis integratsiooni tekitamisest on kui Tallinnas oleks klassides 2/3 eestlasi ja 1/3 venelasi. “Sedaviisi tekiksid kontaktid lastel, nende vanematel jne, see oleks kõige loomulikum viis.”

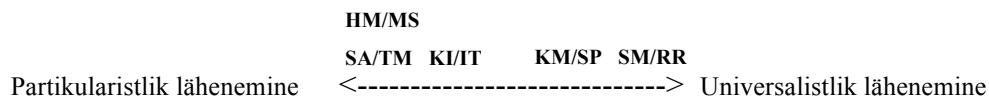
Mätlik tunnustab, et hariduspoliitikaga on tegeletud, kuid “paraku selgub, et on seltskond, kus üks seltskond ei ole edasi jõundud”. Samamoodi on ka mitte-eestlased lõimumisel eri tasandil. Kuigi osadel koolidel on probleeme, jätkab riik retoorikat, “et meil on kõik hästi ja kõik see on paha kius tegelikult”. Tegelikult võiks avalikult astuda dialoogi ja suhelda koolidega. Mätlik näeb, et hetkel “laitatakse pähe” neile, kes julgevad vastupidist väita.

Kaasamispraktikad

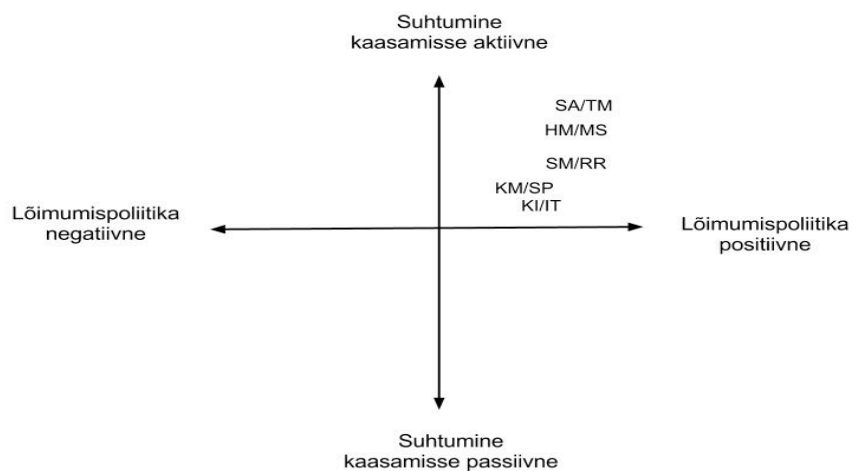
Sihtasutuses töötades oli Mätlik eesmärgiks rahvusvähemustega dialoogi algatada, mille raames 2009 aastal alustati erinevate tegevustega. Eestis toimub palju dialoogiplatvorme kohalikul tasandil, kus omavalitsuste juurde on loodud ümarlauad, kus omavalitsuste juurde tulevad vähemuste esindajad kokku ja arutavad valla võimudega olemasolevaid probleeme. Riigi tasandil Mätlik taolisi tegevusi ei näe: “...on Kultuuriministeeriumi juures üks konstruktiivnõukogu, kuid see käsitleb pigem kultuuriküsimusi. Seal on näha, et Kultuuriministeeriumi ampluaast tingitult nad räägivad meedia ja kultuuri teemadel ja muud teemad seal löögile ei pääse nagu tööturg või kodakondus.

Sihtasutus koos EMSLiga võttis tööle venekeelse inimese, kes süstemaatiliselt kaasas venekeelseid organisatsioone: “Mina teadlikult toetasin, toetasime spetsiifilisi tegevusi nagu keeleõpe, mis on vaid mitte-eestlastele suunatud, aga toetasime ka kodanikuühendustele suunatud ühistegevusi, kus ei kirjutatud ette, mida tegema peavad”. Tegevuste eesmärk on eestikelsed ja venekeelsed inimesed kokku tuua. “Kui organisatsioonid, kes kaasavad võrdselt eesti ja vene keelseid inimesi, et panna neid midagi koos tegema. Aga eeldus, et koostegemise kaudu tulevad kontaktid ja harjumus, see ei teki ühe kuuga nii kiiresti”. (Mätlik)

3.4.6 Kokkuvõtlikud skeemid

Skeem 7: Partikularistlik vs Universalistlik lähenemine

Skeem 6: Ametnike suhtumine lõimumispoliitikasse ja kaasamise intensiivsus

4 DISKUSSIOON JA JÄRELDUSED

Käesoleva viimase peatüki eesmärk on anda ülevaade töö peamistest järeldustest, vastata uurimusküsimustele ning diskuteerida laiemalt rahvusvähemuste kaasamise ja Eesti ühiskonna terviklikkuse teemadel. Lisaks käsitletakse töös kasutatud metoodika õigustatust ning teema edasisi arendamisvõimalusi.

Kuidas mõtestavad erakonnad rahvusriigi kontseptsiooni Eesti kontekstis?

Intervjueeritavad ei pidanud Eestit traditsioonilises mõttes üherahvuseliseks riigiks ning teiste rahvustega kõrvuti elamine ei ole vastuolus Eesti rahvusriigi poliitikute poolse käsitlusega. Samas pole Eesti veel liikunud kultuurilisest rahvusriigi käsitlusest poliitilisele rahvusriigi käsitluseni.

Kui teoreetilises osas sai välja toodud tinglikult kaks eri rahvuse käsitlust: poliitiline ja kultuuriline, siis on paslik ka erakondade rahvusriigi käsitlust hinnata nendel alustel. Enamus intervjueeritud poliitikutest tunnistas, et Eesti ei ole enam traditsioonilises mõttes üherahvuseline riik ning eestlaste ja teiste rahvuste esindajate kõrvuti elamine ei ole vastuolus Eesti rahvusriigi käsitlusega. Samas ei eira poliitikud põhirahvuse olulisust, et mõtestada Eesti rahvusriigi eesmäärke ja arenguid.

Kuna Eesti on praktiliselt mitmerahvuseline riik, siis on võimalik rahvusriigi kontekstis demokraatiat edendada riigi poliitika läbi, kus on tagatud kõigile võrdsed võimalused ja ligipääs kodakondsuse saavutamiseks, riigipoolseks toeks ja individuaalsed õigused.

Kõik erakonnad ühiselt toetusid rahvusriigi argumentatsioonis Eesti põhiseaduslikule korrale ja Eesti poliitika põhialustele, kus Eesti õigussüsteemis ei ole isiku rahvuslikul kuulumisel mitte mingit tähendust. Riik peab lähenema kõigile isikutele võrdselt ka praktikas, kuna Eesti õiguskultuur näeb seda ette. Seega ei peaks rahvuskuuluvus mängima riigis rolli ning keeleline ja rahvuslik lähenemine tuleb hoida lahus. Võib järeldada, et erakonnad on lähenemas kolmandat teed iseloomustavale kosmopoliitilisele maailmavaatel, kus rahvuslikku idetiteeti tuleb vaadata uue pilguga.

Erinevus ülaltoodud seisukohtadest tuli esile IRLi kui rahvuslik konservatiivse maailmavaate esindaja ja Erakond Rohelised Eestis Aleksei Lotmani intervjuudest. Nende rahvusriigi käsitluse keskpunktis on põlisrahvusest inimeste

kokkukuuluvustunde hoidmine, mille toel taotletakse rahvuse säilimist ja arendamist. IRL mõtestab Eesti riiki eelkõige eesti keele ja kultuuri kaudu ning konservatiivse erakonnana peab tähtsaks säilitada traditsioone ja väärtusi. Ka Reformierakondlane P. E.Rummo taunis oma erakonna liberaalsele maailmavaatele vastandudes, et rahvuse põhimõtet Eesti ei tohiks riigi poliitikas täielikult kõrvale jätta ning pidas tähtsaks Eesti rahvuslike huvide esindamist ja kaitsmist. Seega võtab selles käsitluses rahvuslus Smithi poolt nimetatud etnorahvusluse vormi, põhinedes vastava rühma solidaarsusel keele, kultuuri ja päritolu järgi.

Etnorahvusele vastandub Gellneri poliitilise rahvusluse käsitlus, mis ei rõhuta rühmasolidaarsust mitte niivõrd päritolu ja kultuuri, kuivõrd eelkõige ühise territooriumi ning seaduste, institutsioonide ja väärtuste jagamise kaudu. Siinjuhul joonistus selgelt välja, et SDE, Keskerakond, Reformierakond, Rohelised eelistavad mõistet “rahvus” kui põhiliselt poliitilist üksust. Kuna erakondade käsitluse järgi on rahvusel pigem poliitiline ja territoriaalne raam, siis ei tohiks etnokultuuriline tunnus olla takistuseks rahvusvahemustel riigis tegutsemiseks ja osalemiseks.

Kuigi SDE ja Keskerakonna esindajad ja ka end venekeelse elanikkonna arvamusiidrina esitlenud Dimitri Klenski pidasid ideaaliks poliitilise rahvuse mõistet, hindasid nad Eesti poliitikat hetkel liiga üherahvusekeskseks. Samas Reformierakonna esindajad leidsid, et õiguslikus plaanis toetub Eesti hetkel juba poliitilise rahvuse käsitlusele. Tasub mõelda, millest tulevad sellised erinevsued erakondade vahel?

Analüüsis tuli välja, et ka rahvuse poliitilisel käsitlusel on erinevaid tõlgendusi. Kui reformierakondlased pidasid poliitiliseks pigem õiguslikku võrdsust, kus kodakondus annab võrdsed võimalused kõigile Eesti kodanikele, siis SDE ja Keskerakonna intervjuueeritavate käsitluses on poliitilise rahvuse all mõeldud sisuliselt poliitilise osaluse võimalust, mitte “Eesti passi taskus”. Üksnes kodakonduse olemasolu ei taga, et teisest rahvusest kodanik on poliitilisel tasandil aktiivne. Seega erineb võrdõiguslikkus poliitilises ja juriidilises rahvuse käsitluses, kus kodakondsus ei väljenda automaatselt, et teisest rahvusest inimene oleks lõiumisprotsessi edukalt läbinud. Seda kinnitasid ka Integratsioonimonitoringu andmed, et kodanikuteadvus ei iseloomusta kaugeltki mitte kõiki neid, kellel on selleks põhiseaduslik alus. Küsitlustulemused näitavad, et 30% teistest rahvustest EV kodanikud ei tunne end kõrgema võimukandja hulka kuuluvat.

Sellise tajumise põhjuseks võib olla koalitsiooniparteide passiivne suhtumine kaasamise, mille tõttu ei ole jõua venekeelse elanikkonna arvamused poliitikuteni.

Kuidas hindavad poliitikud teisest rahvusest kodaniku võimalusi riigi asjades kaasa rääkida?

Rahvusriigi käsitluse kõrval tähtsustavad intervjueeritavad kodanikekeskse riigi arengut, kuid kodanikuühenduste ja Eesti üldine passiivsus takistavad selle arenguid. Kodanikekeskse ühiskonna rolli Eesti ühiskonnas ei olnud poliitikud enda jaoks lahti mõtestanud – mängib seal rolli kodanikeühenduste osalemine ja vastutuse võtmine poliitilisel tasandil või toimub koondumine ühendustesse huvide esindamise eesmärgil?

Kõige otsesemaks võimaluseks poliitikat mõjutada on osalemine erakondade tegevuses või kodanikuühendustes.

Kaasaegse rahvuskeskse riigi käsitluse kõrval on huvitav jälgida erakondade kodanikekeskse riigi käsitlusi. Milles väljenduvad nende erinevused?

Kodanikekeskne riik annab teisest rahvusest kodanikele võrdsed võimalused ja samaväärse staatuse osaleda ja kujundada Eesti elu. Ka Integratsioonimonitooringus tulemusena tuli välja, et mittekodanikud peavad oluliseks soovi osaleda Eesti elus ning kodakondsuse roll seob neid Eestiga ühtsustunde loojana, siis kui palju on seda võimalust kasutanud teisest rahvusest kodanikud? (Integ 2011: 15)

Asjaolu, et nii eestlaste kui ka teistest rahvustest kodanike seas on üsnagi sarnane osa aktiivseid kodanikke, kes osalevad valimistel, tunnevad end pädevana poliitikas osalemiseks ning peavad oluliseks ka teiste rahvuste esindajate kaasamist Eesti asjade ajamise, on süveneva lõimumise märk, mis annab tunnistust põhimõtteliselt uue olukorra kujunemisest Eesti ühiskonnas. (Integratsioonimonitooring 2011)

Erandidult kõik erakonnad pidasid vajalikuks rõhutada kodanikeskse riigi tähtsust ja olulisust kaasaegse demokraatia arendamisel. Kodanikeskne riik tähendab intervjueeritud poliitikute jaoks, esiteks põhiseadusliku patriotismi või siis kodanikeühenduste aktiivset suhtumist ühiskonna parendamisse. IRL ja Reformierakond ei näinud põhjusi, miks Eestit ei võiks täna juba nimetada kodanikekeskseks riigiks ja kodanike demokraatiaks. Keskerakond ja Klenski ei

nõustunud Eesti kui kodanikekeskse riigi käsitlusega, sest kodanikeühendustel puudub jõulisus ja Eesti poliitikad on täna veel üherahvusekesksed.

Kõik erakonnad peale Reformierakonna tõdesid, et täna ei ole kodanikuühenduste tegevus riigis veel juurdunud. Selle arengut takistavad laiemad ühiskondlikud väärtussüsteemid. Esiteks on Eesti ühiskond individualistlik, mis tähendab, et puudub initsiatiiv ja aktiivsus kopereerumiseks. Seda iseloomustab väga nõrk kodanikukultuur, kus kodanikkond suhtub passiivselt riigi arendamisse ja teiselt poolt kodanikeühenduste suletus takistab kahepoolset suhtlust. Teiselt poolt taandab kodaniku osalust ja aktiivsust ka riigipoolne passiivne ja eelarvamusterohke suhtumine kodanikeühendustesse. Kui IRL'i esimees Reinsalu ootab kodanikeühenduste poolset tugevamat surve avaldamist, siis sama erakonna veteraanpoliitiku Nuti arvates on passiivsuse taga pigem Eesti ühiskonna üldisem korporatiivsus ja bürokraatlikkus. Lahendusena näeb töö autor siin kahepoolset debatti kodanike ja erakondade vahel, kelle ülesandeks oleks defineerida kodanikuühiskonna roll ning täpsemalt paika panna poliitikas osalemise ja otsuste mõjutamise võimalused.

Kõik poliitikud olid ühel meelel, et kodanikeühenduste aktiivsus Eestis on minimaalne, mis tähendab ka seda, et neil puudub jõulisus oma soove läbi suruda. 2011. a integratsiooni monitooringu ankeedis küsiti, mis võiks soodustada venekeelse elanikkonna aktiivsemat osalemist Eesti avalikus elus, ning kõige üksmeelsemalt leitakse, et venekeelse elanikkonna aktiivsemat osalemist soodustaks nende aktiivsem osalemine kodanikuühendustes. Seega ei ole osalus kodanikeühendustes rahvusvähemustele piiratud, vaid nende vähene organiseeritus viitab üldisele Eesti kodanikeühenduste nõrkuse probleemile.

Kuigi kodakondsus-poliitiline tasand viitab Eesti rahvuskeskse poliitika jõudmist uuele kodanikekeskse riigi tasandile, on Eesti ühiskonnas juurdunud siiski rahvuskesksed ilmingud, mis on tajutavad ka teiste rahvuste seas. Kuigi poliitikud ei pidanud rahvuskuuluvust tähtsaks, tuli integratsioonimonitooringus välja, et kõrgharidusega venelased on tööotsingutel kogunud, et paremast kvalifikatsioonist ja heast eesti keele oskusest hoolimata eelistatakse vene rahvusest kandidaadile eestlasti. Ebavõrdsuse tajumine teisest rahvusest kodanike seas viitab rahvuskeskse suhtumise prevalveerimist ühiskonnas laiemalt. Kokkuvõtvalt, poliitikud ja rahvusvähemused tajuvad rahvusriiki

erinevalt. Seega tuleks poliitikutel tegeleda taju nihke taandamisega ning rahvusvähemuste poole aktiivselt pöörduda ja poliitikaid põhjendada.

Kuidas suhtuvad erakonnad mitmekultuurilisse riiki?

Kõik intervjueritavad väärtustavad kultuurilist kaasamist ja rahvusvähemuste kultuuriliste eripäradega arvestamist ning teistestele rahvusestele on tagatud võimalused oma keelt ja kultuuri arendada.

Poliitilise rahvuse käsitlemise kõrval on huvitav vaadata ka kultuurilise eripära ja kultuurilise identiteedi käsitlusi erakondades. Kui poliitilises rahvusriigis määrab inimese positsiooni tema kodakondsus, siis kui palju on riigil selle kõrval tarvis etnilist või kultuurilist identiteeti toetada? Selge on see, et eduka demokraatliku poliitika eesmärgil tuleb valitsusel arvestada antud territooriumil asuvate erinevate rahvuste, kultuuride ja poliitiliste identiteetidega. Kuna Eestis ei ole täielik rahvusvähemuste assimilatsioon realistlik, on tarvis leida õige tasakaal erinevate etniliste gruppide kultuuriliste väärtuste arendamise erasfääris ja homogeensus saavutamise avalikes institutsioonides.

Taylor ja Kymlicka järgi on sõltumatu üksikisik kultuuriline konstrukt, mille tõttu peab riik rahvusriigi käsitleluses inimese kultuurilise eripäraga arvestama. Kultuuri eripärasid ei saa kirurgiliselt eraldada ja võtta inimest vaid poliitilise subjektina ilma kultuurita. Kuna Smithi järgi toimivad kodakondsus ja etniline solidaarsus eri sfäärides, avalikus ja era sfääris, poliitilises ja kultuurilises sfääris, siis riigi ja rahvuse ehitamine võivad olla eraldiseisvad protsessid ja pea tihedalt ühtima, mis tähendab, et nende vahel ei tohiks olla hõõrdumist või rahutust.

Kõik erakonnad väärtustavad kultuurilist kaasamist ja rahvusvähemuste kultuuriliste eripäradega arvestamist. Eesti vähemuspoliitikates on eristatud nii vasak-liberaalne kui liberaalne mitmekultuurilisuse mudel. IRLi rahvuslik- konservatiivset ideoloogiat arvestades viitab nende käsitus pigem liberaalsele mitmekultuurilisusele, mille keskne mõiste on formaalne võrdsus. Seda mudelit iseloomustab rahvusvähemuste võimalikult tugev eesti kultuuri ja väärtustesse assimileerimise püüdlus. See käsitus kasutab rahvusriikluse ehitamise käigus homogeniseerimise ja unifitseerimise poliitikat, kus etnilise vähemuste sulandumine enamurahva hulka ei ole mitte paratamatu, vaid kasulik. Vasakerakonnad esindavad vasak-liberaalset mitmekultuurilisuse mudelit, mis

toetub kultuuriliste erinevuste väärtustamisele ühiskonna olulise ressursina. See suund pooldab pigem etnilise ja kultuurierinevuste säilitamist.

Seega ühtib vasak-liberaalne mitmekultuurilisuse mudel Eesti ametliku riigi poolt soovitud mitmekultuurilisuse mudeliga, mis toetab kultuurilise pluralismi printsiipi, kus teistest rahvusest Eesti elanikele on tagatud võimalused oma keelt ja kultuuri arendada. Eesti mitmekultuuriline mudeli järgi iseloomustab Eesti ühiskonna lõimumist esiteks, ühiskonna sotsiaalse homogeniseerimise taotlus avaliksu sfääris eesti keele ja kodakonduse kaudu, ja teiselt poolt võimalused etnilisi erisusi hoida rahvusvähemuste kultuuriliste õiguste kaudu. Homogeniseerimine on kahesuunaline ühiskonna protsess – eestlaste ja mitte eestlaste ühine samm Eesti ühiskonnas. Eesti mudel põhineb võrdsetel õigustel, kus tunnustatakse etnilist heterogeensust ja grupiõigusi (Vetik 58-61).

Kas erakonnad väärtustavad lõimumispoliitika tähtsust? Miks?

Kõik poliitikud peavad lõimumispoliitikat oluliseks ja näevad vajadust sellega tegeleda, sest sellega tegelemise kasutegur ühiskonnale on suurem kui teemast mööda vaatamine. Seega erakonnad hindavad rahvusvähemusi kui ressursi Eesti riigile.

Kaasamise olulisuses mängib rolli ka lõimumispoliitika, sest lõimumine isenesest viitab ühiskonda kuulumisele ja osalemisele. Kaasamine ja lõimumine peavad koos käima. Sellepärast tasub suhtumist kaasamisse analüüsida ka lõimumispoliitika valguses. Kõik erakonnad peavad lõimumispoliitikat oluliseks ja näevad vajadust sellega tegeleda.

Ühiseid punkte võib leida kõikide erakondade poliitikute vahel. Lõimumispoliitika olulisust väljendades olid sarnastel positsioonidel Ojuland, Saar kui Sõtnik, kes leidsid, et lõimumispoliitika õnnestumine toob kasu nii riigi majandusele kui tõstab rahvusvähemuste konkurentsivõimet tööturul.

Üldiselt nägid erakonnad lõimumispoliitikas erinevaid kasusid nii riigi kui üksikisiku tasandil. IRL, Reformierakond ja Aleksei Lotman peavad oluliseks pigem keelelist lõimumist ja hindavad eesti keele oskust kui vahendit, mille kaudu vähenevad tuntavalt ka muud rahvusvähemuste probleemeid. Samal ajal Keskerakond ja SDE leiavad, et keel on küll tähtis, kuid mitte piisav tingimus, et rahvusvähemused võiksid ennast tunda

võrdselt enamuse kõrval. Vasakerakonnad defineerivad lõimumist läbi ühiskonnas osalemise ja kaasa rääkimise võimaluse, paremerakonnad läbi keeleoskuse.

Ojuland toob eraldi välja sise- ja julgeolekuküsimused lõimumispoliitika tähtsutamisel ning samuti Reinsalu peab oluliseks mõtestada lõimumispoliitikat mineviku taustal.

Stalnuhhin ja Klenski jaoks seisneb lõimumispoliitika väärtus pigem eestlaste lõimumisaste kasvatamises, sest lõimumine on kahesuunaline protsess, ning ilma eestlaste suhtumise muutuseta ei ole loota riigi tasandil lõimumises edumärke. Klenski ja Stalnuhhin nendivad, et rahvusvähemustel pole tarvis tõestada lojaalsust riigile muul moel kui seaduskuulekuse ja maksude tasumisega. Siin juhul on oluline nende väärtuste sarnasuse taustal märkida, et mõlemad poliitikud defineerivad ennast vene kogukonna liikmena, mis viitab sellele, et eri emakeelega inimesed võivad lõimumispoliitikat defineerida erinevalt.

Kõik erakonnad saavad aru, et rahvusvähemuste kaasamine võib tuua Eesti ühiskonnale laiemas plaanis sotsiaalset, majanduslikku, julgeolekulist kasu ja see on üldise väärtusmaailmaga seotud. Erinevused tulenevad nii erakondade poolt propageeritud eri maailmavaadetest, eri arusaamadest poliitikate elluviimisel ja kujundamisel, ja taktikalistest poliititehnoloogilistest mõjuteguritest. Kui kõigi ühine eesmärk on, et Eesti elu läheb paremaks, siis oleks mõistlik korraks peatuda ja mõelda, miks lõimumispoliitika elluviimisel tekib võrdlemisi palju konflikte? Kuna erakondade tegutsemisviis lõimumispoliitika suunas sõltub maailmavaadetest ja laiemast väärtustest, lähenevad liberaalne, sotsiaaldemokraatlik ja konservatiivne ideoloogia lõimumispoliitikale eri nurkade alt ja poliitiliste agendade kõrval on keeruline leida konsensus ühiseid punkte. Konsensus ja ühiste teemapunktide leidmine peaks olema oluline pragmaatilistel kaalutlustel, et valitsuses koalitsioonilepe saavutada. See tõttu võib juhtuda, et minnakse lihtsama vastupanu teed, eelistatakse see "tüliõun" pinnapealselt lahendada või sellest mööda minna ning võimu teostada. Selline on tänase poliitilise maastiku paratamatus, et lõimumispoliitika ei ole piisavalt tähtis muude poliitikate kõrval, seega selle kokkupanekul ei olda konsensusemeelsed.

Milline on Eesti erakondade hinnang seni teostatud lõimumispoliitikale?

Uuringuandmed näitasid, et koalitsiooniparteidesse kuuluvad intervjueeritavad iseloomustavad seni teostatud lõimumispoliitikat positiivselt ning opositsioonis olevad poliitikud pigem negatiivselt.

Hinnaguid seni teostatud poliitikale aitavad mõista lõimumispoliitika ja laiemalt kaasamist mõjutavaid tegureid. Üldiselt peaksid lõimumispoliitikat positiivselt hindavad erakonnad väärtustama aktiivset rahvusvähemuste kaasamist, sest lõimumine on kahesuunaline koostöö.

Koalitsioonierakondade hinnang lõimumispoliitikale ja selle tulemuslikkusele on positiivne. Opositsioon nimetab lõimumispoliitika puudusena riigi väheseid pingutusi lõimumisega tegelemisel ja mõönab, et rahvusvähemuste probleeme on devalveeritud ning riik ei tegele rahvusvähemuste jaoks oluliste küsimustega.

SDE jaoks on lõimumispoliitika laiem eesmärk ühiskonna avatuse suurendamine, kuid praegune poliitika töötab osaliselt sellele vastu, sest riik ei näita üles piisavalt huvi ja ei hinda lõimumist kui eesmärki. Keskerakond hindab lõimumist kui sellist, kuid praegune lõimumispoliitika on pigem lõhestumisele suunatud ja vähe efektiivne. Sotsiaaldemokraatlikule vaatele omaselt peaks lõimumispoliitika eesmärk olema kollektiivse rikkuse ja sidususe poole pöördumine, kuid praegune lõimumispoliitika suunab kogukondade kaugenemisele.

Reformierakond, IRL ja Rohelised näevad lõimumispoliitika vajalikkust positiivses võtmes ja hindavad riigi poolt tehtut õigeks. Valdavalt toovad erakonnad välja, et inimeste vahel integratsioon toimub ja riik on õigel teel. Konservatiivse erakonnana tõi IRL lõimumispoliitika tähtsusena välja ka järjepidevuse riigi töös, mille tulemusena on olukord muutunud paremaks kui paar aastat tagasi.

Huvitaval kombel koalitsiooniparteid passiivse kaasajana iseloomustavad lõimumispoliitikat positiivselt ning vastupidiselt aktiivselt kaasamise suhtuvad erakonnad – SDE ja Keskerakond – pigem negatiivselt. Kuigi lõimumine ja kaasamine peaksid koostoitima, siis võib passiivse suhtumise ja positiivse lõimumispoliitika hinnagust välja lugeda, et rahvusvähemusi käsitletakse lõimumisobjektidena.

Samas mitmed poliitikud, kes poliitikat õnnestunuks peavad, hindavad kriitiliselt lõimumispoliitika tegevustes paindlikkuse puudumist riigi poolelt. Keskerakond, SDE, Rohelised, Klenski ja Reinsalu jaoks on lõimumispoliitikas paradoksaalsel kombel puudu dialoogist ning kahepoolsest lõimumisest. Reinsalu näeb probleemina konsensuse puudumist lõimumispoliitika kujundamises ning leiab, et arengut pidurdab “vastandlikele konfliktidele positsioonidele asumine”. Lõimumispoliitikat ei saa ülesehitada läbi vastandumise erinevate kogukondade vahel. Nad taunivad vastandumist poliitikategemise stiilis ja selle kaudu endale valijalt kapitali lõikamist, sest see raskendab konsensuspõhist poliitika tegemist.

Samuti võib siinkohal takistada lõimumispoliitika edu “ärapanemine” erakondade vahel. Nii Eesti erakondades kui ühiskonnas laiemalt on puudu konsensuslikust tegemis- ja otsustusstiilist.

Kas erakonnad näevad rahvusvähemusi eraldi sihtrühmana?

Intervjuude põhjal võib väita, et erakonnad ei pea vajalikuks üldjoontes eristada rahvusvähemusi sihtrühmana ja eelistavad universaalset lähenemist kõikidele Eestis elavatele inimestele. Erakonnad väärtustavad tervikliku ühiskonna käsitlust ja taunivad rahvuspõhise poliitika tegemist, mis riigi ühtustunnet vähendab.

Kuigi võrdsed õigused ja samaväärne kohtlemine on väärtusena mainitud kõikide erakondade poolt, leiavad SDE ja Keskerakonna intervjuueeritavad, et rahvusvähemustel on ka spetsiifilised huvid, mis ei tohiks varju jääda. SDE ja Keskerakond on universaalsete poliitikate kõrval eraldi käsitlenud ka rahvusspetsiifilisi teemasid, mille eesmärgiks on kaardistada nende inimeste vajadused ja pakkuda välja probleemide lahendused. Erisuste tähelepanemine aitab mõista rahvusvähemuste mõnevõrra nõrgemat stardiplatvormi riigis osalemiseks, mida saab poliitikate abil tasandada.

Reformierakond, IRL ja Rohelised eelistavad terviklikku ühiskonna käsitlust, mille tõttu on inimeste etniliste ja sotsiaalsete erisuste kõrval kõigil samad vajadused ja huvid paremale elujärjele. Rahvusvähemuste probleemide kõrval on tähtsam näha terve ühiskonna probleeme ning mitte keskenduda kitsale grupile. Liberalistlikule maailmavaatele omaselt peab Reformierakond suuremaks väärtuseks üksikindiviidi vabadusi eneseteostusel.

IRLi rahvuskonservatiivsest maailmavaadest tulenevalt peavad nad võrdsete võimaluste kõrval tähtsaks ka põhirahvusele orienteeritud poliitikat. Kuigi erakond seab esiplaanile ühiskonna kui terviku huvid, rõhutavad konservatiivid ka rahvusriigi vastutust tagada õigused eesti keelele ja kultuurile, selle säilimisele, kaitsmisele, arendamisele. Konservatism on ideoloogia, mis seab oma keskmesse mingi konkreetse rahva tuleviku, tema vaimse ja ainelise arengu. IRL on seega klassikaline rahvuslikke huvisid esindav erakond, kelle tänase päeva poliitika on üles ehitatud rahva hõimset vaimset ja ainelist heaolu silmas pidades (Isaken 2011).

Tervikliku ühiskonna püüdluste kõrval eristub vähemusi esindavate poliitikute hinnang, et rahvusvähemused on riigi poolelt tähelepanuta jäänud. Stalnuhhini ja Klenski arvates on riik näiteks venekeelse elanikkonna probleeme eiranud ja pole suutnud neid tänaseni lahendada. Siinkohal viitavad nad kriitilistele sotsiaalsetele probleemidele, mis rahvusvähemuste puhul majanduslanguse tulemusena intensiivistunud on. Samas väljendas ka IRL'i esindaja Nutt vaadet, et põhirahvuse kõrval peab eraldi signaale saatma rahvusvähemustele, mis aitaks neil mõista, et nad on Eestimaa elanikud ja siin tunnustatud, mis omakorda viib ringiga tervikliku ühiskonna tunnetuse kõigile Eesti elanikele.

Antud küsimuse juures tuli väga selgelt välja, et erakonna ideoloogia mängib rolli suhtumise kujundamisel rahvusvähemustesse. Sellest võib tõdeda, et poliitikate aluseks on ideoloogiast tulenev väärtussüsteem, mis Eesti ühiskonna kujundamisel rolli mängib.

Ideoloogiast tulenevalt erineb ka erakondade tulevikunägemus rahvusvähemuste rollist Eesti poliitika sihtrühmana. SDE maailmavatest tulenevalt on mõistetav, et erakond näeb vajadust tulevikus intensiivsemalt pöörduda ja tegeleda rahvusvähemuste küsimustega. Ka Rohelistel on potentsiaali rahvusvähemusi kõnetada, kuid see oleneb erakonnasisesest organiseerumisest ja konkreetsetest kaasamispraktikatest.

Kui Reformierakonna universalistlik poliitika ei tunne vajadust rahvusvähemusi kui sihtrühma eraldiseisvalt kõnetada, siis eristub erakonnakaaslastest Ojuland, kes peab väga tähtsaks võtta sihikule venekeelne elanikkond kui sihtrühm ja nende suunas tulevikus sihikindlamalt tööd teha. Võib eeldada, et Ojulandi plaan tulevikus Ida-Virumaa valijate poole eraldi pöörduda ja selle piirkonna erisusi tugevuseks pöörata, on mõjutatud poliitiku sünnikohast Kohta-Järvel. Rahvuslik konservatiivset maailmavaadet

esindav IRL aga tulevikus rahvusvähemuste häälte nimel oma maailmavaadet ja rahvuslikku käsitlust modifitseerima ei hakka ning mehhaaniliselt rahvusvähemusi sihtrühmana ei näe.

Vaadeldes eri rahvustest vastajate sümpaatiate jagunemist Eesti erakonnamaastikul, on näha, et neid, kes ei ole ennast erakondlikult määratlenud, on palju nii eestlaste kui ka teiste rahvuste seas. Vaadates erakondade kaasamismustrit joonistub selgelt välja, et rahvusvähemusi aktiivselt kaasav ning nende huvidega arvestav poliitika võib leida ka vastavalt toetust. TNS Emori uuringu kohaselt muust rahvusest inimesed eelistavad kindlalt Keskerakonda, kelle toetus aprillis 2012 oli 76% , SDE toetus 14 %, Reformierakonna toetus 5%. Isamaa ja Res Publica Liidu (IRL) toetus selles küsitlute grupis oli paari protsendi ümber. Samuti pooldas enamik seisukohta, et erakondade moodustamine rahvuslikul alusel ei õigusta ennast ja et need erakonnad ei tekita usaldust. Viimane on positiivne tõdemus, rääkides sellest, et eesti rahvusvähemuste poliitiline enesemääratlus ei sõltu rahvuslikust kuuluvusest ning neil on huvi maailmavaatelisel pinnal oma eelistusi kujundada.

Järelduste kokkuvõtteks võib öelda, et hinnates erakondade väärtusi, mille alusel sünnivad poliitikad ja otsused, mis kujundavad riigi heaolu, on Eestil võimalus jõuda tervikliku ja üheselt hingava riigi tasemele, kus inimeste kultuurilisi erisusi nähakse tugevusena ja konkurentsieelisena. Näiteks kui viis-kuus aastat tagasi domineeris rahvusvähemuste kaasamise tõrjuv ja võõrastav suhtumine, on see mõlemalt poolt asendumas arusaamaga, et teistest rahvustest kodanike osalemine Eesti ühiskonna elus on demokraatia loomulikuks ilminguks (Integratsioonimonitoring 2011).

Miks kaasavad erakonnad rahvusvähemusi?

Rahvusvähemusi kaasavad põhilisest opositsiooni jäävad poliitikud eesmärgil saavutada ühiskonnas võrdsed võimalused kõikidele inimestele. Koalitsioonis olevad poliitikud suhtuvad kaasamisse passiivsemalt ning lähenevad pragmaatilistel kaalutlustel (hääletasaak).

Erakondade motiivid kaasamiseks saab üldjoontes jagada kaheks: pragmaatiline huvi häälte püüdmise eesmärgil või siis väärtuspõhine huvi ühiskonna kasu eesmärgil. Väga selgelt eristuvad koalitsioonierakonnad, kelle jaoks on rahvusvähemuste kaasamise taga

valimistulemuste mõjutamise eesmärk. Jällegi võib öelda, et kaasamismotiive suunavad erakonna peavoolu ideoloogiad.

Seni opositsioonis olevad parteid, lisaks Erakond Eestimaa Rohelised peavad vajalikuks rahvusvähemusi kaasata ühiskondliku kasu ja arengu eesmärgil. Nad põhjendavad rahvusvähemuste kaasamise vajadust maailmavaatest tuleneva inimlikkuse ja võrdsuse põhimõtte kaudu. Ka Erakond Eestimaa Rohelised lähtuvad maailmavaatest tuleneva harmoonia taotlusest ning lähenevad rahvusvähemuste kaasamisele ühiskondliku stabiilsuse taotluse eesmärgil. Rahvusvähemuste kaasamise tulemusena on nende soovid teadvustatud ja kanaliseeruvad poliitilisteks otsusteks. SDE põhimõtetes on tunda kolmanda tee ideoloogiat, kus kaasamisel mängivad rolli võimalused ja vastustus kogukonna ees. SDE esimehe Indrek Saare, Reformierakonna Kristiina Ojuland ja Keskerakonna poliitikud jagavad arvamust, et mitmerahvuseline riik annab konkurentsieelise ning head suhted rahvusvähemustega ja Venemaaga tulevad Eesti majandusele kasulikuks.

Koalitsioonierakonnad tervikuna erinevad opositsioonist kaasamiseloomus ja pöörduvad rahvusvähemuste poole eelkõige pragmaatilisel põhjusel. Reformierakond on väärtustanud rahvusvähemuste hääli, et kindlustada võimul püsimine. Viimastel valmistel aga ei mindud välja ka häälte püüdmise peale ning eraldiseisvat kampaaniat rahvusvähemustele ei tehtud. IRL pöörduv kogukonna poole konservatiividele omaselt praktiliste küsimustega.

Kaasmise põhjendusena tõid Keskerakond ja Rohelised veel välja kogukondade lähendamise küsimuse. Esiteks, pole eri rahvusest kogukonnad õppinud üheskoos toimima, mis tingib selle, et kogukonnad elavad lahus. Inimesed on sellega harjunud ja piisavalt mugavad, et harjumusi muutma hakata. See viitab üldisele kaasatuse ja kaasarääkimise puudulikkusele Eestis ning ka erakonnad ei ole näinud vajadust kaasata Eesti elanikke. Dialoogiprotsessile aitaks silla ehitamine rahva ja erakondade vahele. Nii opositsioonierakonnad kui Nutt IRL-st tõid välja, et Eesti ühiskonnas võiks rohkem arvestada kodaniku arvamusega. See on näiteks üks koht, kus Eesti demokraatial on veel arenguruumi.

Erakondade pragmaatiline pöördumine valijate poole on sõltuv ka nende endi tegutsemispõhimõttest (*modus operandi*), kus elatakse valitsemiseperioodist

valitsemisperioodini ja põhiline *modus operandi* on, et valijatele tuleb anda lubadusi ning põhiline kommunikatsioon toimub loosungites. Aletnatiiviks siin puhul on kaasava poliitika loomine, kus rahvusvähemuste lõimumisele aitaks kaasa poliitmonoloogi asemel järjepideva ja rutiinse dialoogi toimumine rahvusvähemuste, Eesti elanike ja erakondade vahel.

Kui mõelda põhjustele, miks erakonnad rahvusvähemusi kaasavad, siis võib oletada, et kaasamise eesmärgiks on ka erakonna maailmavaate tutvustamine. Kõik erakonnad peavad vajalikuks rahvusvähemustele oma maailmavaadet tutvustada ja valdavalt paremerakonnad ka leidsid, et vene inimene teeb juba täna poliitilise valiku maailmavaatest lähtuvalt. Keskerakond ja Klenski ei pidanud reaalseks, et vene inimese eelistus kujuneks maailmavaatelisel pinnal, sest parempoolsed erakonnad ei ole üles näidanud initsiatiivi ja austust venekeelse elanikkonna suunas. Ka Nutti arvamus ühtib eelmistega, et venekeelse valija puhul ei eeldata, et see elanikkond jaguneb maailmavaatelisel, vaid eeldatakse, et nad saadakse ühekordselt valimiskastide juurde.

Kindlasti on jätkusuutlikum väärtuspõhine kaasamine ning poliitika. Kuid vähemtähtsam ei ole pragmaatiline kaasamine, sest “eesmärk pühendab abinõu”. Selleks, et realiseerida enda väärtuspõhist poliitikat annavad juba täna Keskerakond ja SDE aru, et on vaja koguda hääli ja pragmaatiliselt suunata fookuse teisest rahvusest elanike kaasamisele, et saavutada kriitiline esindatus, et koalitsioonilepingu kaudu väärtuspõhine poliitika ellu viia. Pragmaatiline tõdemus, et tuleb kaasata rahvusvähemusi ei ole vastuolus väärtuspõhise lähenemisega.

Milline on erakondade aktiivsus rahvusvähemuste kaasamisel?

Rahvusvähemusi kaasavad põhilisest opositsiooni jäävad poliitikud eesmärgil saavutada ühiskonnas võrdsed võimalused kõikidele inimestele. Koalitsioonis olevad poliitikud suhtuvad kaasamisele passiivsemalt ning lähenevad pragmaatilistel kaalutlustel (häältesaak).

Antud küsimusele vastamiseks vaatlesin erakondade kaasamise intentsiivsust teljel aktiivne-passiivne. Kui SDE-d tervikuna iseloomustab väga positiivne suhtumine kaasamisele ning üldine avatud hoiak suhtlemisele, Keskerakonnal pigem positiivne, siis koalitsioon ja Rohelised jäävad rahvusvähemuste kaasamise juures passiivse või väga minimaalse kaasamise tasemele. Reformierakond selgitab passiivsust poliitilise otsuse

ja teadliku käitumisena, mida selgitab ühelt poolt erakonna esimehe negatiivne hoiak ning teiselt poolt 2007. aasta pronksiöö sündmused kui Reformierakond rahvusvähemuste hulgas populaarsust kaotama hakkas. IRL konservatiivse erakonnana ei ole ka aktiivselt tegelenud rahvusvähemuste kaasamise ja nende poole pöördumisega. IRL leiab, et erakonda on kõik konservatiivse maailmavaatega inimesed oodatud, kuid kõige tähtsam on see, et neil endal oleks kaasamisvõime.

Opositsiooniparteid taunivad rahvusvähemuste vähest kaasatust riigi tasandil ning leiavad, et kohustusliku kaasamist võiks olla rohkem. Kaasamisest huvitatud erakonnad on oma suhtumises avatumad muutustele ning nendes erakondades on rohkem ka rahvusvähemuste esindajaid ja kõneisikuid. Seega võib siin juhul väga selgelt eraldada koalitsiooni- ja opositsiooniparteide ning parem- ja vasakparteide suhtumise kaasamisse.

Aktiivsem kaasamine on sõltuv pigem väärtuspõhisest lähenemisest. Kuna rahvusvähemuse kaasamise agenda on IRLil ja Reformil pragmaatilistest kaalutlustest lähtuv, on nad passiivsed või väga passiivsed ka vähemuspoliitika kujundamisel ja elluviimisel. Võib eeldada, et erakonnad saavad hääled kokku eestikeelsete poolelt ja ressursside mõistliku kasutamise seisukohast on ebamõistlik pühendada rahvusvähemustele. Reformierakonnas ja IRL-s on võimalus liikuda väärtuspõhise kaasamise poole, kuid see eeldab erakonnasiseseid ümberkorraldusi, mis saab juhtuda poliitikute põlvkonna vaheldumisega. IRLi maailmavaatest lähenevalt nad *a priori* ei näe vajadust rahvusvähemusi kaasata.

Millised on kaasamispraktikad?

Poliitikud peavad informeerimist oluliseks, kuid erakondade informeerimispraktikad ei ole läbimõeldud, mis tähendab, et sõnumid ei pruugi rahvusvähemusteni jõuda. Konsulteerimisetapis on puuduseks rahvusvähemuste kõneisikute puudumine, mille tõttu ei tea erakonnad, kelle poole pöörduda. Konsulteeritakse rohkem kultuuriseltsidega. Osalemise tasandil ei tunneta ükski erakond huvigruppide aktiivsust, mis on otseselt sõltuv kõrgema poliitilise osaluse puudumisest Eestis.

Kaasamispraktikate analüüsimisel on kasutatud Sherry R. Arnsteini poolt loodud kaasamisraamistikku.

Siin juhul on analüüsitud erakondade kaasamispraktikaid rahvusvähemuste poolelt, et kas praktikad võimaldavad osaleda poliitikate kujundamisel. Kaasamise laiem raamistik koosneb kolmest komponendist, mille alusel toimub huvirühmade informeerimine, nendega konsulteerimine ja nende osalemine otsusetegemise protsessides.

Informeerimine

Kõik erakonnad teavitavad rahvusvähemusi oma tegevusest. Kuna informeerimine on eelduseks, et saaks rääkida tõhusast kaasamisest ning teavitatud osalemisest, on erakondade poolel esimene samm tehtud.

SDE peab tähtsaks muukeelse elanikkonna informeerimist. SDE informeerimispraktika näeb seega ette, et venekeelsele pressile ja kogukonnale peab info tulema emakeeles, seega suhtlevad mitmed poliitikud vene keeles. Reformierakonna informeerimispraktikateks on suhtlemine inimestega eri tasanditel, näiteks käiakse palju ka vene koolides rääkimas eri teemadel. Erakonnale on tähtis sotsiaalsete teemade (tööjõu puudus, aktiivset tööturumeetmed, maamaks) ja lahenduste kommunikeerimine, samuti inimeste teavitamine nende õigustest. IRL peab tähtsaks, et inimesed saaksid õigeaegselt infot, sest vastasel juhul ei kanaliseeru probleem tegevuseks või reaktsiooniks. IRL pakub venekeelseid infomaterjale valimissituatsioonis, mille kõrval erakonnapoolse sõnumi levitamine on väiksemamahuline tegevus. Erakond Eestimaa Rohelised hindavad adekvaatse informatsiooni edastamist rahvusvähemustele. Roheliste informatsioonipraktikad ei ole senimaani õnnestunud, sest nad peavad raskuseks läbi murda muukeelsete meediaruumi ja suhtluskanalitesse. Keskerakond peab tähtsaks inimeste informeeritust. Erakonna suhtlemispraktikateks on otsesuhtlus tänaval, telefoni teel ja kirjade vahendusel. Klenski eristub teistest poliitikutest, sest ei tunneta probleemina info vähesust - venekeelne inimene saab minimaalse info kätte.

Siin kohal tuleb tagasi vaadata, kas erakondade informeerimise tingimused on tõhusad ja kui ligipääsetav on informatsioon. SDE ja Keskerakonna infopraktikad tunduvad olevat kõige efektiivsemad, sest suhtluses kasutatakse vene keelt, mis tagab info jõudmise venekeelses meediaruumis olevate inimesteni. Teised erakonnad ei näidanud välja süsteemset lähenemist informeerimisele. Seda illustreerib ka IRLi, Roheliste ja Reformierakonna passiivne kaasamispraktika, kus ei ole eraldi vene sihtrühma eristatud.

Kui erakonna pöördumine on peamiselt eesti keeles ja eesti infokanalites, siis on edukal poliitikul vaja tunda Eesti eri rahvusest kogukondi, et teadlikult informatsioon vähemusteni suunata. Kui "Mina. Maailm. Meedia" andmetel 60,6% teistest rahvusest inimesi jälgib infoallikana PBK-d iga päev ning palju ei jää ka teiste Venemaa telekanalite jälgitavus maha, siis eesti kanalite kasutamisel kodanikega suhtlusel ei pruugi antud informatsioon nendeni jõuda. Intervjuudest tuleb välja, et Keskerakond ja SDE kasutavad vene meediakanaleid rohkem ja teised erakonnad, kas ressursi puuduse või muudel põhjustel pärast sinna oma sõnumeid ei suuna. Vähene informatsioon ja pöördumine tekitab vähemustes teisejärgulise tunde, mis osaliselt kanaliseerub usaldamatuseks riigi vastu. Ka Integratsioonimonitooringust 2008 kuni 2011 jäi kõlama ühe põhiprobleemina venekeelse elanikkonna vähene usaldus Eesti riigi ja selle institutsioonide vastu.

Seega võib tõdeda, et info erakonna poliitikate kujundamise kohta on raskesti leitav. Kuna kõik erakonnad näevad probleemina ja takistusena vene inimesega suhtlemisel eri inforuume, siis peaksid erakonnad tegelema eesti ja vene inforuumide ühlustamisega.

Konsulterimine

Konsulterimise puhul küsitakse huvirühmade seisukohti erinevates küsimustes, kuid siiski ei ole kindel, et nendega alati arvestatakse. Konsulterimine on kahepoolne suhe, kus ühiskonnaliikmed saavad arvamust avaldada ja ettepanekuid teha poliitikate ja kavandavate seaduste kohta, kuid ainult selle ulatuses, kui palju nende käest küsitakse. Huvirühmadepoolset initsiatiivi ei ole. Konsulterimine on tõhus viis probleemi identifitseerimiseks, valitsuse sekkumisvajaduse hindamiseks ning seejärel parima tegevusplaani ja -vahendite valimiseks.

Konsulterimispraktikates on näha erisusi erakondade vahel. SDE konsultatsioonipraktika eesmärk on saada infot inimeste probleemide ja rõõmude kohta ning konsultatsioonid toimuvad eri teemadel: mitte-kodanike maa omamine, haridus, sotsiaalteemad ja eri sihtrühmadega: kultuuriseltskonnad ja kogukonnad. Samuti on erakonna enda kõneisikud need, kes on kursis rahvusvähemuste probleemidega. Ka Reformierakonna konsulterimispraktikad kasutavad erinevaid meetodeid: küsitlused, fooksugrupid, otsesuhtlus ja erakonna muukeelsed liikmed. Nende kaudu jõuab akuutne ja vahetu info erakonnani. IRL kohtub konsulterimisevormis regulaarselt

vähemusrahvuste kultuuriseltside esindajatega. IRL üldjuhul teab, milline on tagasiside, sest see tuleb individuaalsete kontaktide kui ka ajakirjanduse vahendusel välja. Rohelised peavad oma nõrkuseks seda, et neil puudub tagasiside, mille tõttu nad ei tunne oma valijaid. Trapido sõnul andis tema siiski oma valdkonnades tagasisidet e- kirjade ja kohtumiste vahendusel. Keskerakond saab peamise tagasiside poliitika kohta valmimistulemustest, otsesuhtlusest ja teisest rahvusest erakonnaliikmetelt. Erakond hindab vahetut suhtlust. Konsultatsioonid toimuvad peamiselt katuseorganisatsioonides ja seltsides.

Vergezi järgi on tõhusa konsulteerimise üheks tingimuseks koostöö arendamine valitsuse ja kodanikeühenduste vahel. Antud juhul joonistus välja, et IRL konsulteerib teistest rohkem kultuuriseltskondadega, ning ei ole kaasanud muid rahvusvähemuste kogukondi. Tundub, et erakonnad ei ole ka pannud paika kriteeriumeid, mille järgi valitakse välja huvirühmad, kellega konsulteeritakse. Probleemiks on laiemalt ka rahvusvähemuste endi seest kõneisikute leidmine, eriti vene elanikkonna killustatus raskendab sõnumi viimist sihtrühmanani, mille tõttu pole võimalik tihti vene kogukonnaga konsulteerida. Ka erakondade konsulteerimise tulemuste kohta tagasiside ja edasisie tegevuse kohta informatsiooni andmine ei ole süsteemselt paika pandud – e- kirjad, otsesuhtlus ja kontakt tänaval tihtipeale ei ole tagasiside vormi jaoks efektiivne. Tuleks sihtrühmi kaasata ka konsultatsioonide ja informeerimise järgselt.

Osalemine

Osalemise puhul ei ole mõeldav, et erakond vaid ise huvigruppe kaasab, peab initsiatiiv tulema ka huvigruppidele endalt. Osalemine tähendab juba kahepoolseid suhteid erakonna ja huvigrupi vahel. Üldine kodanike aktiivsus ja osalus Eestis on aga madal, mis tähendab ka seda, et vähene erakondade koostöö kodanikega ei ole tingitud vaid erakonna huvi puudumisest. Soov riigi poliitikas osaleda peaks tulema ka kodanikeühenduste ja kodanike enda poolt. Erakond saab siin juhul olla eeskujuks ja kaasamise vastu huvi näidata.

Osalemise tasandil ei tunneta ükski erakond huvigruppide aktiivsust ja näeb nende osalust minimaalselt. IRLi, Keskerakonna ja SDE arvates on Eestis puudu kõrgemast poliitilisest osalusest ning eriti on see tajutav rahvusvähemuste poolt. SDE on kaasanud erakonda noori vene poliitikuid, kelle osalemine Eesti poliitika kujundamisel on saatnud

välja signaali, et teisest rahvusest kodanike osalemine on oodatud. Nutt leiab, et osalemise kaudu tugevneb rahvusvähemuste side ühiskonnaga, kuid ta leiab, et täna pole inimestele antud signaali, et nad on osalised riigi valitsemisel ja ühiskonnas tervikuna. Nutt tõdeb, et ta IRLis pole täna ühtegi kõneisikut rahvusvähemuste hulgast, sest neid pole leitud, neile tähelepanu pööratud või välja koolitatud.

Peaeagu kõik poliitikud leidsid, et rahvusvähemused peaksid olema muu elanikkonna kõrval rohkem esindatud avalikus sektoris ja riigiametites. Keskerakond järgib kirjutamata personalipoliitika reegilt, et esindatud oleksid võrdselt naised, mehed ja mitte-eesti nimega inimesed. Samuti on SDE erakond teadlikult vene noori kaasanud. Muud erakonnad ei ole näidanud üles endapoolset huvi venekeelelega kõneisikute leidmiseks või väljakoolitamiseks.

Fakt on see, et eksisteeriv poliitiline süsteem ei saa kunagi esindada kõiki riigi elanikke võrdselt, seega tuleb Kymlicka sõnul edendada poliitilist kultuuri, kus esindajad on võimelised nägema teiste inimeste vajadusi ja on võimelised esindama erinevaid grupe. Sellise eelduse tagavad haridussüsteemi muudatused, eri gruppide meedia representatsioon, ja poliitiliste protsessid, mis toetavad 'deliberatiivset demokraatiat. (1996:141-142)

Vergezi järgi on tõhusa osaluse tingimused partnerlussuhete arendamine, mis tähendab, et poliitik peaks eelkõige ise partneri poole pöörduma ja see initsiatiiv peab tulema ülevalt alla. Kuigi valitsuse- ja parlamendipoolse kaasamise jaoks on loodud reeglid "Kaasamise hea tava" näol, ei näita erakonnad tava järgimise näol eeskujut. Kuigi tavale alla kirjutamine peaks andma erakondadele moraalse kohustuse seda rakendada.

Kuidas erakonnad suhtuvad teisest rahvusest kodaniku võimalusse poliitikas otsuseid mõjutada?

Inimese võimalus otsuseid mõjutada sõltub nii erakonna positsioonist Riigikogus kui ka kodanikuaktiivsusest ja organiseerituse tasemest.

Kui huvirühmadel pole võimalik enne poliitilise otsuse langetamist saada teavet võimalikest otsusevariantidest ning neile ei ole teada, millistel alustel otsuseid langetatakse, puuduvad neil ka reaalsed võimalused efektiivseks mõjutamiseks ning seega on huvirühmade aktiivset panust ühiskonnas raske eeldada.

Erakonnad siin juhul erinesid oma vastustes kodaniku võimalustest otsustusi mõjutata. SDE ja Rohelised leiavad, et hetkel saab inimene poliitikat mõjutada vaid erakonda kuuludes ja seal end maksma pannes. Erakonna võimule saamine mängib ka rolli, kas otsuses on seadusandlikult realiseeritav. Keskerakond peab konsensusepõhiste dialoogi puudumist ning valitsejate eemalolemist rahvast põhjuseks, miks rahvas täna aktiivselt oma arvamust ei väljendada.

Koalitsiooniparteid hindavad inimese võimalusi avaramaks. Näiteks Reformierakond arvab, et inimene, kes ei kuulu parteisse saab riigitasandil otsuseid mõjutada Eesti väiksuse ja vahetu suhtlemise tõttu. Reinsalu näeb inimeste mõjutamisvõimalusi seotuna inimese enda poliitilisest aktiivsusest ning tõdeb, et vene inimeste kommunikatsioonikanalite ja poliitiline aktiivsus on valdavalt passiivne.

Siin juhul takistab inimeste mõjutamisvõimet ka otsustusstiil, sest erakondadel on paratamatult soov ise kiireid otsuseid teha ning nad üldjuhul rahvast ei kaasa. Oluline tundub siin kohal olevat võtmeisikute suhtlusvõrgustiku omamine ja kui puudub ligipääs võtmeisikuteni, siis nii lihtsalt seadusi muuta ei õnnestu. Konsensusepõhist ja kaasavamat otsustusstiili järgi on riigis vajadus, sest näiteks 2011. aasta lõpus võeti vastu hulgaliselt seadusemuudatusi ning 1. jaanuarist 2012 jõustus Eestis kehtivast pea 400 seadusest üle 120 muudetud uue seaduse redaktsiooni.

Kas vähemusi nähakse sihtrühmana?

Uuringutulemuste põhjal võib eeldada, et ametnikud näevad suurt rolli ja vastutust endal tulemusliku kaasamist võimaldava töökultuuri loomisel ning vastavate tööprotsesside kujundamisel.

Sotsiaal- ja Kultuuriministeeriumil ei ole eraldi sihtrühmana eristunud rahvusvähemused, vaid hinnatakse ühikonna terviklikkust. Sotsiaalministeerium on tööturu teenustega liikumas pigem sennapoole, kus lähenetakse juhtumipõhiselt ja igale inimesele lähenetakse individuaalselt. Kultuuriministeeriumi ülesanne on korjata üksikud nägemused kokku ja vaadata välja üldised prioriteedid, mille tõttu ei saa need haakuda iga üksikisiku küsimusega.

Keeleinspeksioon, Haridusministeerium ja Integratsiooni Sihtasutus lähenevad rahvusvähemustele kui kindlale sihtrühmale. Keeleinspeksioon tegeleb väga väikse

grupi inimestega ning suur hulk rahvusvähemusi nendega kokku ei puutu. Kõik tegelevad sihtrühmade ja konkreetsete lõimumispoliitika eesmärkide teostamisega.

Arutluses tuleb välja, ametnikud ei ole ühisel seisukohal lõimumiskava täitmise ja sihtrühmade eristamise vajaduse kohta. Haridusministeerium toob probleemina välja, et Sotsiaalministeerium eraldi rahvusvähemusi ei käsitle, mille tõttu jäävad osad Lõimumiskava punktid rakendamata. Sotsiaalministeeriumi arvates ei pea Lõimumiskava meetmed olema eraldi integratsioonimeetmetena, vaid osa laiemast poliitikast, näiteks tööturuteenustega seotuna.

Rahvuskuuluvus institutsioonide puhul rolli ei mängi. Ministeeriumid peavad õigeks rahvuskuuluvusest olenemata kõikidele tagada võrdsed võimalused.

Kas insitutsiooni kaasamine sõltub ministri erakonna poliitika ideoloogiast või ekspertide praktikatest?

Kuna ametnikud järgivad “Kaasamise hea tava”, siis on huvitav vaadata, kuidas suhtuvad ametnikud kaasamisse ja kuidas see väljendub praktikas.

Suuri erandeid siin välja ei tulnud ja institutsioonide esindajad suhtuvad rahvusvähemuste kaasamise vajalikkusesse positiivselt. Sotsiaalministeerium ja Haridusministeerium on rahvusvähemustega aktiivselt suhelnud ja neid informeerinud. Kultuuriministeeriumi arvates on osad ministereiumid rahvusvähemustega rohkem seotud ja saavad kokku rohkem nagu Sotsiaalministeerium, ja Kultuuriministeerium jääb vahepeale. Vastukäivus siinkohal on see, et Lõimumiskava on koostatud Kultuuriministeeriumi haldusalas ning ministeeriumil peaks olema eelisjärjekorras ülevaade poliitika realiseerumisest tegevustesse ja teada kaasamise olulisus lõimumisprotsessil.

Millised on kaasamispraktikad?

Intervjuude põhjal tuli välja, et konsulteerimis- ja osaluspraktikad ei ole välja arendatud, mis tähendab, et sihtrühmad ei osale aktiivselt tagasiside ja konsulteerimisetappides.

Uuringutulemuste põhjal võib eeldada, et ministeeriumide ametnikud näevad suurt rolli ja vastutust endal tulemusliku kaasamist võimaldava töökultuuri loomisel ning vastavate tööprotsesside kujundamisel.

Kõige intentsiivsemalt väärtustab informeerimist Sotsiaalministeriump, kes tegeleb aktiivselt informeerimispraktikate täiustamisega, et õigeaegne ja vajalik info inimese õigustest temani jõuaks. Ka Kultuuri- ja Haridusministeriump suhtlevad sihtrühmadega aktiivselt ja edastavad infot sihtrühmadele. Sihtasutuses töötades oli Mätlikul eesmärgiks rahvusvähemustega dialoogi algatada, mille raames 2009. aastal alustati erinevate tegevustega. Eestis toimub palju dialoogiplatvorme kohalikul tasandil, kuid riigi tasandil Mätlik taolisi tegevusi ei näe. Otsest Keeleinspeksioonipoolset kaasamist selles uuringus ei täheldatud, kuid see sõltub osalt ka sihtrühmade endi aktiivsusest.

Tagasiside mehhanismid ei ole nii hästi ministeerimutel veel väljatöötatud ning peamine tagasiside sõltub kodanike endi aktiivsusest. Ministeriumpid konsulteerivad ministeriumpi ampluaast tingitult vaid oma ministeeriumi huvigruppidega. Siin kohal aga tekib küsimus, et kus riigis arutatakse teemadel nagu tööturg, kodakondus ja ülejäänud sotsiaalsed-majanduslikud teemad?

Kokkuvõtvalt võib öelda, et osalemistasand tundub kõikides organisatsioonides puudulik olevat.

Kuna kaasamispraktikaid iseloomustab ka teistest rahvusest institutsioonide töötajate osakaal, siis võib kokkuvõtvalt öelda, et kõikis asutustes on rahvusvähemused alaesindatud. See muidugi ei viita institutsiooni suletusele, vaid esiteks, vastava kvalifikatsiooniga kakskeelsete inimeste puudumisele tööturul või siis spetsiifilise vähemusi kaasava personalipoliitika puudumisele.

Suhtumise kaasamise ja praktikate kõrvutamisel on näha kõrvalekallet esimese suunas, mis viitab sellele, et ametkondades puudub järjepidev kaasamine, mis on osaliselt sõltub ka sellest, et lõimumispoliitika on Kultuuriministeriumpi vastutusalas ning teised asutused ei pruugi näha eraldi vajadust lõimumispoliitikaga tegemisel.

4.1 Meetodi kriitika ja edasiarendamise võimalused

Käesoleva alapeatüki raames tuuakse välja töö valmimise ja uuringute läbiviimise käigus ilmnenu kitsaskohad ja pakutakse võimalikud teema edasiarendused.

Magistritöö raames kavandatud uuringute läbiviimiseks oli valitud metodoloogia piisav ja põhjendatud ning võimaldas rahvusvähemuste kaasamise temaatikat süvitsi uurida

ning anda uurimisküsimustele piisavalt põhjalikud vastused. Töös ilmesid ka paar vajakajäämist.

Töö autor on teadlik, et valimi moodustamisel ei ole kõikidest erakondadest kaasatud võrdses arvus intervjueeritavaid. Kui Reformierakonnast, IRList ja SDEst on kaasatud kolm poliitikut, siis Erakond Eestimaa Rohelised ja Keskerakond on esindatud kahe intervjueeritavaga. Siin kohal tõdeb töö autor, et olenemata püüdlustest leppida Keskerakonna ja Erakond Eestimaa Rohelised teiste erakonnaliikmetega kokku aeg intervjuuks, ei õnnestunud neil poliitikutel intervjuu vormis töö autoriga kohtuda. Samuti oli eesmärgiks kaasata valimisse Siseministeerium, kuid jällegi ei õnnestunud leida ministeeriumist inimest intervjuu vormis kõnelemiseks.

Kuna kaasamine on hetkel akuutne teema, siis kindlasti väärrib ja võimaldab antud magistr töö käigus saadud tulemusi siduda teiste, erinevate kaasamisega seotud uuringute osana ning ka rahvusvähemuste olukorda analüüsivate uuringutega.

Jätkuteemana oleks huvitav ja oluline uurida uusimmigrantide kaasamisega seotud aspekte, sh kuidas erakonnad suhtuvad uusimmigrantide Eesti ühiskonda kaasamisele; kuidas aja jooksul kaasamisraamistiku täiustatakse, et tagada tõhus osalemine ja läbipaistev otsustusprotsess. Samuti oleks huvitav avalikkuses debateerida kodanikeriigi mõiste käsitlemist Eesti kontekstis ja raamistikus.

KOKKUVÕTE

2011. aasta alguses lisandus Vabariigi Valitsuse reglementi mitu uut viidet kohustusele huvirühmi kaasata ja mõjusid hinnata. Lisaks kinnitas valitsus 2011 aasta lõpus „Kaasamise hea tava“, mille eesmärk on anda selgemad juhised kaasamise planeerimise ja korraldamise kohta ning ühtlustada valitsusasutuste kaasamispraktika kvaliteeti. Valitsus on proaktiivselt lähenenud kaasamispraktikate väljatöötamisele ning saatnud sellega avalikusse signaali, et valitsusel on soovi otsuste tegemise läbipaistvust suurendada ja huvirühmade laiema avalikkusega dialoogiprotsessi astuda.

Teiselt poolt, on meedias ja avalikus debatis vähenenud lõimumisteede ja -poliitika teemad. Kas vähene huvi ja vähene teema kajastus viitab rahvusvähemuste probleemide taandumisele ja lõimekasvule või tingivad vaikust muud tegurid? Kuna kaasamise olulisus on Eesti ühiskonnas oluliseks kõneaineks ning ka lõimumispoliitika näeb ühe eesmärgina rahvusvähemuste suuremat osalemist riigi tasandil, keskendun magistritöös rahvusvähemustega seotud kaasamise analüüsimisele.

Magistritöö eesmärgiks on uurida, kuidas suhtuvad erakonnad rahvusvähemuste kaasamise, kuidas hindavad lõimumispoliitikat erakonnad ning milline on rahvusvähemuste roll rahvuskeskses riigis. Kõrvalteemana vaatlen institutsioonide kaasamispraktikaid ja hinnanguid lõimumispoliitikale.

Magistritöö teoreetilises osas vaatlen mitmerahvuselise rahvusriigi võimalikkust Brubakeri, Smithi ja Gellneri rahvusluse teooriate valguses. Lisaks, keskendun erakondi mõjutavate poliitiliste ideoloogiate avamisele, et diskussioonis võrrelda poliitiku suhtumist rahvusvähemuste kaasamise ideoloogia taustal. Rahvusvähemuste kaasamise uurimine asetub antud töö poliitilise kommunikatsiooni valdkond, mis tõttu annan töö teoreetilises osas ülevaate poliitilise kommunikatsiooni teooriatest ja tutvustan Arnsteini poolt loodud kaasamisraamistikku, mille alusel praktilises osas erakondade suhtumist kaasamise uurin. Empiirilistes lähtealustes toon välja põhilised rahvusvähemuste osalemist mõjutavad tegurid, sh keeleoskus, hoiakud Eesti riigi suhtes ja poliitiline enesemääratlus.

Töö empiiriline osa hõlmab pool-struktureeritud intervjuude läbiviimist, põhistatud teooriat ja tekstianalüüsi. Uuringu käigus kaardistatakse eraldi ka ametnike kaasamispraktikad.

Töös lähtun järmistest uurimusküsimustest:

- a) Milline on Eesti erakondade suhtumine rahvusvähemuste kaasamisse (kas erakonnad näevad rahvusvähemusi eraldi sihtrühmana; miks kaasavad erakonnad rahvusvähemusi; kuidas erineb erakondade suhtumine rahvusvähemuste kaasamisse; kas erakonnad väärtustavad lõimumispoliitika tähtsust, miks; milline on Eesti erakondade hinnang seni teostatud lõimumispoliitikale); kuidas väljendub kaasamine praktikas (millised on kaasamispraktikad; kuidas erakonnad suhtuvad teisest rahvusest kodaniku võimalusse poliitikas otsuseid mõjutada).
- b) Kas erakondade rahvuskeskse riigi käsitus vastandub kodanikekeskse riigi omale (kuidas mõtestavad erakonnad rahvusriigi kontseptsiooni Eesti kontekstis; kuidas hindavad teisest rahvusest kodaniku võimalusi riigi asjades kaasa rääkida poliitikud; kuidas suhtuvad erakonnad mitmekultuurilisse riiki).
- c) Millest lähtuvad insitutsioonid oma töös muukeelse elanikkonnaga (kas vähemusi nähakse sihtrühmana; kas insitutsiooni kaasamine sõltub ministri erakonna poliitika ideoloogiast või ekspertide praktikatest; millised on kaasamispraktikad).

Peamised töö järeldused on järgmised:

- △ Intervjueeritavad ei pidanud Eestit traditsioonilises mõttes üherahvuseliseks riigiks ning teiste rahvustega kõrvuti elamine ei ole vastuolus Eesti rahvusriigi poliitikute poolse käsitlusega. Samas pole Eesti veel liikunud kultuurilisest rahvusriigi käsitlusest poliitilisele rahvusriigi käsitluseni.
- △ Rahvusriigi käsitluse kõrval tähtsustavad intervjueeritavad kodanikekeskse riigi arengut, kuid kodanikuühenduste ja Eesti üldine passiivsus takistavad selle arenguid. Kodanikekeskse lähenemise rolli Eesti ühiskonnas ei olnud poliitikud enda jaoks lahti mõtestanud – mängib seal rolli kodanikeühenduste osalemine ja vastutuse võtmine poliitilisel tasandil või koonduvad ühendused huvide esindamiseks?

- ⤴ Kõik intervjueeritavad väärtustavad kultuurilist kaasamist ja rahvusvähemuste kultuuriliste eripäradega arvestamist ning teistele rahvusestele on tagatud võimalused oma keelt ja kultuuri arendada.
- ⤴ Kõik poliitikud peavad lõimumispoliitikat oluliseks ja näevad vajadust sellega tegeleda, sest sellega tegelemise kasutegur ühiskonnale on suurem kui teemast mööda vaatamine. Seega hindavad erakonnad rahvusvähemusi kui ressursi Eesti riigile.
- ⤴ Rahvusvähemusi kaasavad põhilisest opositsiooni jäävad poliitikud eesmärgil saavutada ühiskonnas võrdsed võimalused kõikidele inimestele. Koalitsioonis olevad poliitikud suhtuvad kaasamisse passiivsemalt ning lähenevad pragmaatilistel kaalutlustel (häältesaak).
- ⤴ Erakonnad väärtustavad tervikliku ühiskonna käsitlust ja taunivad rahvuspõhise poliitika tegemist, mis riigi ühtlustunnet vähendab.
- ⤴ Intervjueeritavad peavad informeerimist oluliseks, kuid praktikad ei ole läbimõeldud.
- ⤴ Konsulterimisetapis on puuduseks rahvusvähemuste kõneisikute puudumine, mille tõttu ei tea erakonnad, kelle poole pöörduda. Konsulteritakse rohkem kultuuriseltsidega.
- ⤴ Osalemise tasandil ei tunneta ükski erakond huvigruppide aktiivsust, mis on otseselt sõltuv kõrgema poliitilise osaluse puudumisest.
- ⤴ Inimese võimalus otsuseid mõjutada sõltub nii erakonna positsioonist Riigikogus kui ka kodanikuaktiivsusest ja organisierituse tasemest.
- ⤴ Uuringutulemuste põhjal võib eeldada, et ametnikud näevad suurt rolli ja vastutust endal tulemusliku kaasamist võimaldava töökultuuri loomisel ning vastavate tööprotsesside kujundamisel. Konsulterimis- ja osaluspraktikad ei ole tänaseks hästi välja arendatud.

Kuna kaasamine on oluline teema tulevikus ning on huvitav jälgida, kuidas valitsus ja ametnikud “Kaasamise hea tava” realiseerima hakkavad, ning kuidas see mõjutab

rahvusvähemuste informeerituse ja osalemise määra. Rahvusvähemuste kaasamise uurimuste raames võiks käsitleda veel mitmeid seni vähe analüüsimata aspekte nagu uusimmigrantide kaasamine; Eesti identiteediküsimused ja poliitilise rahvuse käsitlused; kodanikeühenduste muutumine ajas aktiivsemaks ja rahvusvähemuste osalemine ühiskondlikul tasandil.

SUMMARY

“Minority engagement by the political parties in Estonia”

The Government of the Republic of Estonia has incorporated a number of references in year 2011 to its regulation regarding the responsibility to engage stakeholder parties in the state policy making processes as well as to gauge the implications of such engagement.

Furthermore, on the same year the Government approved “Good Engagement Practices”, a document articulating straightforward guidelines for planning and executing engagement of stakeholder parties aiming to improve the overall quality of engagement practices by state agencies.

Demonstrating a proactive approach to identifying best practices of engagement the Government has transmitted a clear signal to the public that it is its firm intent to increase transparency in policy making and to launch a widespread dialogue with a range of stakeholder parties of the public.

Interestingly, with the advent of Government-sponsored engagement propagation the most potent topic, engagement of minorities, has found next-to-none coverage by the politicians in the public media, especially in the wake of the “Bronze night” unrest in April 2007. What are the underlying reasons for such a development, a lack of initiative, engagement and dialogue? Is the referred silence in aether alluding that the principal difficulties related to the integration policy of the minorities have been successfully resolved?

Inspired by the rising importance of stakeholder engagement in Estonian society as well as the state objective to engage minority groups in the framework of integration policy the current master's thesis primarily concerns with studying minority engagement policies and practices in Estonia.

In the framework of political communication studies the particular objective of the current master's thesis is to research the attitudes, goals and perceptions of Estonian political parties regarding minority engagement. Concordantly, the attitudes and perceptions of the minority groups are explored, too. The findings are juxtaposed in

order to investigate potential shifts (misunderstandings) in perceiving the communication between political parties and minority groups in the framework of minority engagement and integration policies.

Furthermore, the master's thesis aims to gauge how the political parties assess the post-occupation era integration policy in Estonia. Finally, the master's thesis examines engagement practices of state agencies and representative attitudes of key officials towards the integration policy.

The particular research questions of the master's thesis are as follows:

a) How can be best described the attitude and approach to minority engagement by the political parties in Estonia? How do political parties execute their respective policies and engage minority groups? (Do the political parties view and target minorities as a distinct segment? Why do the political parties engage minority groups? How do the attitude and approach to minority engagement differ by the political parties in Estonia? Do the political parties appreciate the importance and implications of the state integration policy? Why? How do the political parties assess the state integration policy executed since re-establishment of the country's independence? What are the best practices for minority engagement? How do the political parties view a minority group's chances to directly influence the development of state policy?)

b) Does the nation state discourse clash with that of citizen state? (How do the political parties understand and characterize a nation state concept in Estonia? How do the political parties assess and characterize a minority representative's chances to participate in state building in the framework of citizen engagement? What is the viewpoint of the political parties on multicultural state concept?)

c) What constitutes the body of principles and accepted practices for state agencies in communication with minority groups? (Do the state agencies view and target minorities as a distinct segment? Are the state agencies' engagement practices rather influenced by the ideology of the leading minister's political party or by the best practices proposed by experts? What are the best practices of (minority) engagement?)

The introductory theoretical section of the work provides an overview of the discussions by Brubaker, Smith and Gellner on nationalism as well as highlights the theories on

state building by Lintz and Stepan. Furthermore, the introduction provides the reader with principles of engagement, specifically in the framework developed by Arnstein.

Additionally, the principal political ideologies of Estonian political parties are introduced so as to provide backdrop for assessing the parties' approaches to minority engagement. Finally, the empirical groundwork from secondary survey sources is presented highlighting the key variables affecting minority participation in state building: language proficiency, attitudes towards the state and political preferences.

The third section of the work provides primary material for discussion. Semi-structured interviews with key representatives of political parties and state agencies deliver unique raw material. Application of grounded theory and rigorous text analysis enable to cast light behind the scenes and understand the political undercurrents shaping Estonia's minority-oriented policy, but also to map out the best practices of engagement tried and tested by state agencies.

The fifth section of the work presents the key findings, synthesis and answers to research questions. In overall, the interviewed key representatives of political parties and state agencies did not consider nor perceive Estonia as a single nation state. The ethnic Estonian majority co-existing with alien minority groups is not in conflict with the Estonian nation state concept according to the interviewed politicians. On the other hand, Estonian society has yet to progress from ethnic nation state concept to political citizen state concept.

The interviewed individuals identified the importance of citizen state society as a development milestone. However, according to them, a very young and inexperienced citizen society as well as the generally passive *leitmotif* in Estonia is to be blamed for slow pace in the development towards citizen state.

Interestingly, the interviewed politicians and officials did not manage to properly conceptualize the impact of citizen-oriented approach for the benefit of the society's development. Should it be characterized by a strong grass roots movement able to assume political responsibility or a select number of representative political parties geared to promote a narrow agenda of sponsored interests?

The interviews demonstrated a consensus on valuing and nurturing cultural differences and native language practices in the framework of cultural engagement. All interviewed politicians acknowledged the importance of the integration policy, mainly due the fact that the benefit dedicating attention and resources to the topic is far greater than ignoring the topic completely. Such a viewpoint renders the minority groups to be viewed as a resource for the benefit of the state and society.

Minority groups are actively engaged by the current opposition parties based on universalist value-driven political ideology, whereas the current government parties execute a significantly more passive engagement policy based on, also universalist, but pragmatic *realpolitik* ideology.

In the Arnstein framework of engagement Estonian political parties and state agencies value open information communication practices. However, not all minority stakeholders are reached in the second tier consultancy phase, because the political parties rather interact with cultural associations of the minority groups. Due to low level of proactive grass roots engagement in Estonian society, the political parties are deprived of a social partner to engage and consult with.

The interviewed representatives of the state agencies acknowledge great responsibility to nurture a positive environment to promote social engagement and its best practices. However, currently the Arnstein consulting and engagement practices are in their infancy and thus not executed properly.

VIIDATUD TEKSTID

- ▲ Altosaar, A (2011). Konservatiivne arusaam riigi ja kodaniku vahekorra. Helme, M (toim.) *Mitmekülgne konservatism: konservatiivse maailmavaate olemusest, ajaloost ja tulevikust = The many faces of conservatism : the essence, history and future of conservative thought*. Tallinn, 169.
- ▲ Brubaker, R (1996). *Nationalism reframed: Nationhood and the national question in the New Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ▲ Brubaker, R. (2004). In the Name of the Nation: *Reflections on Nationalism and Patriotism*. *Citizenship Studies*, Vol. 8, No. 2, June 2004: 115–127
- ▲ Dey, I (1993). *Qualitative data analysis: A user-friendly guide for social scientists* New York, NY (London)
- ▲ Gellner, E (1994). *Rahvused ja rahvuslus*. Akadeemia 10, lk 1–3, 2221, 2227.
- ▲ Giddens, A. (1999). *Kolmas tee: sotsiaaldemokraatia uuestisünd*. Tallinn : Mõõdukad
- ▲ Hagopian, M (1993). *Režiimid, liikumised, ideoloogiad*. Tallinn: Olion
- ▲ Heywood, A. (2002). *Politics (second edition)*. New York: Palgrave Macmillan
- ▲ Isaken, T (2011). Konservatismi väljakutsed. Helme, M (toim.) *Mitmekülgne konservatism: konservatiivse maailmavaate olemusest, ajaloost ja tulevikust = The many faces of conservatism : the essence, history and future of conservative thought*. Tallinn, 11-22.
- ▲ Holden, B. (1988). *Understanding liberal democracy*. P. Allan.
- ▲ Jakobson, M.L et al. (2011) *Poliitika ja valitsemise alused: kõrgkooliõpik*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda
- ▲ Kalev, L (2011). Vabadus, võrdsus ja vendlus ning liberaaldemokraatliku riigi üleilmastumine. Vikerkaare kodulehekül, URL (kasutatud veebruar 2012) http://www.vikerkaar.ee/?page=Arhiiv&a_act=article&a_number=5231
- ▲ Kymlicka, Q (1996) *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Publisher: Oxford University Press, USA
- ▲ Lepa, R. Kasemets, E. Lepp, A et al. (2004). KAASAMINE OTSUSTETEGEMISE PROTSESSI. Poliitikauuringute Keskus PRAXIS.
- ▲ Linz, J.J & Stepan, A (1996). *Problems of Democratic Transition and Consolidation*. Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press
- ▲ Lobjakas, A (2009). *Rahvuse või kodanike riik?* URL (kasutatud aprill 2012) http://www.sirp.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=8916:rahvuse-voi-kodanike-riik&catid=9:sotsiaalia&Itemid=13&issue=3255

- ▲ McLaren, P (1995) White Terror and Oppositional Agency: Towards a Critical Multiculturalism. Goldberg, D.T (toim.) *Multiculturalism: A Critical Reader*. Blackwell Critical Reader, 45-53
- ▲ McNair, B (1999). *An Introduction to Political Communication*. Routledge, London.
- ▲ Nutt, M (2011). Konservatism väärtuspõhisus. Põlisus, rahvuslis, Eetika. Helme, M (toim.) *Mitmekülgne konservatism: konservatiivse maailmavaate olemusest, ajaloost ja tulevikust = The many faces of conservatism : the essence, history and future of conservative thought*. Tallinn, 236-238.
- ▲ Nutt, M (2011). Konservatism väärtuspõhisus. Põlisus, rahvuslis, Eetika. Helme, M (toim.) *Mitmekülgne konservatism: konservatiivse maailmavaate olemusest, ajaloost ja tulevikust = The many faces of conservatism : the essence, history and future of conservative thought*. Tallinn, 236-238.
- ▲ Pennock, J. R. (1978). *Liberal democracy: its merits and prospects*. Greenwood Press.
- ▲ Smith, A. D (2008). *Nationalism: Theory, Ideology, History*. Polity Press.
- ▲ Smith, A. D (1995). *The Ethnic Origins of Nations*. Oxford: Blackwell
- ▲ Strauss, A. Corbin, J (1990). *Coding procedures, Rmt. Basics of qualitative reasearch:grounded theory procedures and techniques*, London etc: Sage
- ▲ Tartu Ülikooli kodulehekül, URL (kasutatud mai 2012) <http://www.doktorikool.ut.ee/ksstt/term/ET/tahestik/universalism/>
- ▲ Titscher, S et al. (2000). *Methods of Text and Discourse Analysis*. SAGE, London,Thousand Oaks, New Delphi.
- ▲ Toomla, R. (1996). *Eesti ja euroopa poliitiline maastik*. Tallinn: AS Investeek
- ▲ Varrak, T. (2001). *Poliitika- ja riigiteadus*. Tallinn: Külim
- ▲ Vetik (2011). Eesti rahvusluse mõtestamisest. Vikerkaare kodulehekül, URL (kasutatud veebruar 2012) http://www.vikerkaar.ee/?page=arhiiv&a_act=article&a_number=4516&print=1
- ▲ Vetik, R (2002). Laurisitin, M & Heidmets, M (toim.). *The Challenge of the Russian Minortiy*. Emerging Multicultural Democracy in Estonia. Tartu University Press.
- ▲ Watson, B. C. S. (1999). *Civil rights and the paradox of liberal democracy*. Lexington Books.
- ▲ Özkirimli, U (2010). *Theories of Nationalism. A Critical Introduction*. Basingstoke. New York: Palgrave
- ▲ eesti.ee kodulehekül, URL https://www.eesti.ee/est/teemad/kodanik/valismaalased_eestis_ja_meie_valismaal/valismaalased_eestis/vahemusrahvused (kasutatud märts 2012)

- ⤴ Kultuuriministeeriumi kodulehekülg, URL
<http://www.kul.ee/index.php?path=0x2x1424x1600> (kasutatud aprill 2012)
- ⤴ Kultuuriministeeriumi kodulehekülg, URL
<http://www.kul.ee/index.php?path=0x2x1424x1508> (kasutatud aprill 2012)
- ⤴ Kultuuriministeeriumi kodulehekülg, URL
<http://www.kul.ee/index.php?path=0x1424> (kasutatud aprill 2012)
- ⤴ Kultuuriministeeriumi kodulehekülg, URL
<http://www.kul.ee/index.php?path=0x2x1424x1432> (kasutatud aprill 2012)

LISAD

Lisa 1. Intervjuu küsimused

1. Kuidas on rahvusvähemustega olukord Teie hinnangul Eesti ühiskonnas viimastel aastatel muutunud? On neid rohkem või vähem kuulda?
2. Kas Teil on eraldi programm muukeelse elanikkonna kui sihtrühma jaoks?
3. Kas muukeelsele elanikkonnale peab olema loodud eraldi programm? Miks?
4. Mis on rahvusvähemsutele suunatud kommunikatsiooni eesmärk?
5. Kas valimiste ajal arvestati ka rahvusvähemuste soovidega? Kas kaasate nende huvirühmade esindajaid? Kuidas muukeelne elanikkond on osales platvormi loomisel
6. Kuidas rahvusvähemsute soovid, nõudmised Teieni jõudsid?
7. Milliseid kommunikatsioonikanaleid nendega suhtlesite?
8. Kas saite tagasisidet? Konsulterisite?
9. Kui Teie erakond soovid vähemustega kontakteerida, kas ta teab, kellega (kodaniku-organisatsioon) Kes esindab rahvusvähemusi neid puudutavates küsimustes?
10. Kes Teie hinnangul peaks vähemuste teemasid tõstatama?
11. Kas on vaja suurendada rahvusvähemuste osalemist poliitikas? Kuidas seda teha?
12. Kas valimiste järgsel ajal ka vähemustega kontakti hoiate, kuidas?
13. Kes on Teie erakonnas muukeelse elanikkonna kõneisikud?
14. Milline on erakonna-kodaniku suhtluses aktiivse kodaniku roll? Kuidas hindate kodanike aktiivsust?
15. Kas muukeelse kodanike arvamused jõuavad täna poliitikuteni?
16. ROV 2011 oli Teie erakond X eelistus? Kuidas kommenteerite?
17. Muukeelse valija vähene toetus valimistel räägib vähesest usaldusest. Kuidas suurendada usaldust vene vallija seas?
18. Millist demokraatiamudelit toetab X erakond? Miks? Milline on selles muukeelse elanikkonna roll?
19. Mida on plaanis teha tulevikus, et vähemuste arvamust demokraatiast muuta?
20. Kas rahvusluse hoidmiseks peaks Eesti territooriumil domineerima üks etniline grupp poliitiliselt ja kultuuriliselt teiste üle? Miks/mitte?
21. Eesti on põhiseaduse järgi rahvusriik. Mida Teie mõistate mõiste all rahvusriik?
22. Milline on Eesti rahvusriigi kontekstis vähemuste õigus oma identiteeti/rahvuskuuluvust säilitada?

LISA 2. Erakondade analüüsimaatriks

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
Kaasamise ideoloogiad	1. Hinnang senisele lõimumispoliitika. 1.1 Negatiivne	1.1.1 Halvenenud, venelastega ei arvestata	KE2 - Just nimelt viie aastaga on halvenenud. Paranenud see on selle sajandi algusest 2007 aasta aprillini ja peale seda on see kehvemaks muutunud. /Ainult, et teate isegi, muulasi on vähem ja neid on vähem kuulda olnud. /Kõik see on lihtsalt udu ja silmakirjalikkus kui räägitakse integratsioonist, esindatusest jne. / Niiviisi käitatakse venelaste suhtes alati.
		1.1.2 Jama, suunatud lõhestamisele	VE - Mina seda üldse ei tunnista, see on jama. See on bürokratiide mäng, see on Euroopa Liidu jaoks, see pole isegi kunstlikult, teadlikult tehtud, see on alaväärsustasandil, et peab olema midagi. Seegi kui keegi tahab teha, siis tal ei lasta teha või ta ei oska teha. Omal ajal tõin näite, et kui võtta polt tollides ja see mutter, mis peab talle peale minema on mgi riigi arengu mahajäämus. Tark poliitik paneb kaalu peale.eeter. Need ei klapi. Seda võib peale keerata jõuga, kuid siis sa rikud ära nii poldi kui mutri. Nii et see on siin samalugu.
		1.1.3 Lõimumine on pildike	KE2 - Lõimumine on selline ilus pildike, mida näidatakse onule EL-us, et raha integratsiooni tarvis saada ja see vajalikele inimestele edasi anda. VE – Tehakse, aga seda tehakse formaalselt ja tigusammudega. Seda võiks teha kiiremini. Küsimus on paradoksaalne eestlastes, mitte venelastes. Eestlane peab saama eurooplaseks ja siis laheneb ka vene küsimus. /Multikultiga, sellega koguaeg tahan öelda, et petetakse isennast. Näed, et me hoolime nendest, palju raha andsime, EL annab ka raha. See on loomulik, aga see on nende jaoks tähtis, halba selles pole. Aga kui inimesel pole poliitilisi õigusi, siis on see ju silmakirjalikkus. 2/3 vene keele rääkijast ei saa osaleda 20 aastat riigikoguvalimistel! Minu meelest oli siis vanasti areng targem, loogilisem.
		1.1.7 Lõimumispoliitikal on miinuseid	KE1 - Jah, see on meie integratsioonipoliitika suurimad miinuseid. Palju oleme tegelnud mitte-eestlastega, kuid me pole töötanud eestlastega ja õpetanud neile, et tuleb olla salliv. See ongi nii, et sinu juures elavad vene naabrid ja nad tahavad sinuga suhelda. Nad on samasugused. Tundub, et paljud arvavad, et Eestis peavad vaid eestlased elama. IRL1 - Siin kerkivad objektiivsed küsimused üles, et see küsimus lõimumises konsenust leida poliitiliselt, on selle puudumine, pigem ka vastandlikele konfliktile positsioonidele asumine on kindlasti olulise tasemega asi.

1.1.8 Integratsiooni tuleb käsitleda võimalusena, mitte probleemina	SD1 - Arvan, et üldises mõttes on see, et me hakkaksime integratsiooni käsitlema võimalusena. Senini me oleme tegelenud integratsiooni kui probleemiga. Kui räägime integratsioonist kui majanduslikust võimalusest ja kultuurilisest mitmekesisusest, siis saab see teise mõtme. Eesti kogukonnas püüad selles mõttes pragmaatiliselt selgitada, et meie suurim konkurentsieelis on, et meil on siin palju eestikeelt rääkivaid venelasi ja saavad kultuuri erinevust eesti-vene kogukonna vahel aru. Et kui mõlemad kogukonnad saavad aru, et see on lahe konkurentsieelis. Et kui lähen Hispaaniasse, seal see konkurentsieelist ei toimu.
1.1.4 Riik ei näita huvi	<p>SD2 - Ma olen öelnud, et kui Eesti riik ei suuda 10 miljonit panna aastas keele kursusele oma 90 miljardilise eelarve juures. See on puhas tahte küsimus, aga meil seda ei ole tahetud. Aga mujal kui vaatame Soomes, Rootsis, Itaalias ja mujal Euroopas, on väga tavaline, et inimestele on keelekursused tasuta.</p> <p>KE1 - Poliitilised jõud on jäänud samaks ja väga palju ei ole suhtumine muutunud.</p> <p>KE2 - Kui eestlaskonnal on soovi venelaskonnaga suhelda ja mingigi kontakt luua, siis midagi peab ka lubama. / Rahvas on eraldi ja valitsejad on eraldi.</p> <p>VE - Viie aastaga, kuidas lõimumist tehakse, et venelastele tuleb raadios selgitada, et ta tunnetaks, et ta ei ole siin võõras. Eesti rahvuslane sisendab, et ta on siin rõõmus. Tuleb sellest lähtuda. Siis järgmine 5 aastat tuleb Tartus Pirogovi selgitada ja näidata neid vahvaid asju.</p>
1.1.5 Riik katab probleemid kinni	SD3 - Et on püüdnud taandada probleemi ja näidata kui hästi meil sellega on ja on kaetud kinni kõik olulised probleemid. Kapseldumine on imelik. Integratsioon on hea lähenemine, mitte poliitilisest, sest toimub loomulikult. Integratsioon ehk muutmine, sulandumine.
1.1.6 Riik ei ole toime tulnud/teeb formaalselt	<p>KE1 - Muidugi meil on igasugused programmid ja head meetodikat pole siiamaani välja töötatud.</p> <p>VE - Tehakse aga seda tehakse formaalselt ja tigusammudega. Seda võiks teha kiiremini. Küsimus on paradoksaalne eestlastes, mitte venelastes. Eestlane peab saama eurooplaseks ja siis laheneb ka vene küsimus.</p>
1.2 Positiivne 1.2.1 Riik on teinud omajagu	<p>RO2 - Riik kahtlemata on teinud omajagu, noh vene kooli küsimus, siin ka ei taha, ei tea niipalju.</p> <p>Üksasi on see, et kultuuriautonomia asi, et seda on taoteldud aga on tagasi lükatud, siin on usalduse puudumine riigi poolelt.</p> <p>RE3 - Tegelikult on palju riigi poolt tehtud, aga info on nende jaoks jäänud, nad ei saa seda kätte, nad ei saa aru või nad ei tea sellest.</p>
1.2.2 Integratsiooniteemad pole igapäevased, asi toimib	RO2 - Need on üldised väited. Siin teeme ühte IT-projekti ja seal on üks vene poiss – puhas eesti keel, see teema ei tekigi, teeme üht asja.
1.2.3 Järjepidev tegevus	RE1 - Tegelikult nagu ei olnud midagi. Tegemist ongi juba järjepideva tegevusega 15 aastat.

		1.2.4 Asjad on läinud paremaks	RE3 - Kindlasti on asjad läinud paremaks kui 10-20 aastat tagasi. Mulle tundub, et reaalselt integratsioon, mitte riiklikult juhitud, vaid inimeste vahel, toimib. Eriti just nooremas põlvkonnas.
			IRL3 - Ma arvan, et need lõhed ei süvene.
			RO1 - Minu subjektiivne hinne on, et meie integratsioon on läinud paremini kui tahtnuks, kuid oluliselt paremini kui võinuks.
		1.2.5 Positiivne	IRL1 - Üldine suundumus on positiivne, eriti mis puudutab haridussüsteemi järk-järgulist üleminekut osalisele eesti keelele.
			IRL3 - Jah, ta liigub. Mina ei arva, et kõik toimub iseenesest. Riik peab aktiivselt sekkuma ja sinna kulutusi panema. Arvan, et see, mis tehtud ei ole vale.
	2. Kaasamise olulisus	2.1 Mitte oluline (hinnang endale)	RE3 - Suures plaanis pole erakonnal suurt business plaani, et võtame venekeelsed enda valijaks. Seda on proovitud ja paljud on käega löönud, sest erakonna esimehel on selline hoiak, et kuradile.
			RO1 - ...see on natuke laialivalgub teema ja meile pole see piisavalt prioriteetne olnud.
		2.2 Suhtumist peab muutma	RO1 - Ma ei näe siin põhimõttelist probleemi, näen suhtlemise probleemi, mõningast sotsiaalset probleemi.
		2.3 Oluline, positiivne (hinnang endale)	SD3 - Ma ei tea, sest see teema on meile oluline. Meil on palju ekspertiisi sellel teemal, arvestades meie rahvusatikuministrite konsentratsiooni. Kolm rahvastikuministrit on meie erakonnast. Teema on sotdemide maailmavaatest lähtudes - see on alati seal programmis olnud, nüüd seda publiteeritud./Debatti pole, ühed karjuvad oma poolel ja teised teisel. Ühiskondlikul tasemel debatti ei toimu või kui toimub siis on emotsionaalne. Üks osa Eesti ühiskonnast on avatud ja arenenud ja debatti saab ajada. Arvan, et paljud juba toetavad seda. Ühiskond on vähehaaval avatumaks muutunud ka integratsiooni vajaduse suhtes. Debatti on võimalik ajada, kuid endiselt see on ohtlik ja ütled paar valet sõna ja tulemused on tõsised.
			SD1 - Kohapeal öeldi väga selgelt, et meie jaoks on see oluline. Me tahame aru saada, kuidas on võimalik Ida-Virumaad aidata ja selgelt kui sa meedias ütled välja, et me tulime esimesena siia. Siis sa annad väga selge sõnumi. / Käib, meil on Riigikogus olemas töörühm, kes sellega tegeleb, kes on sellest huvitatud. Kas siis on Riigikogu liikmed, kellel on selline taust, piirkonna, rahvuse või teda huvitab see. Näiteks kui ma olen pärit Saaremaalt ja vene juuri enda perekonnas ei tea, ja Lääne-Virumaal on muulaste arv väike, siis mina pean seda täna poliitikas üheks põletavamaks teemaks ja ma olen seal töörühmas.
			IRL3 - Kaasamine, üks muidugi kinni ju ei ole. Ei saa öelda, et ükski erakond oleks võtnud sellise positsiooni, et ühtedele on üks lahti, teistele kinni. Küsimus on selles, et kõik poliitilised jõud ootavad ise, et sa tuled künnisest ise üle. /Positiivne moment, et erakond üritas värvata, kaasata muukeelseid inimesi.

		<p>SD2 - Väga huvitatud. Meil on töö ainukesena erakondadest venekeelse pressiesindaja ja ta ei ole ainult press, vaid ta on ka suuna, stragteeria looja. Meil on samad sõnumid. Kuid tihtilugu eesti pressis teatud teemad ei huvita ja venekeelset vastupidi. Juba ministrina sain aru, et soovitakse eri infot ja infot eesti ja teine vene keeles infot saada.</p> <p>RO2 - Ega mina muud lahendust ei näe, et nüüd kui sellistel väiksetes rühmades põhjalikumalt suhelda, teha midagi koos realselt. / Näiteks sotsid tegid hea tulemuse kaasates vene noori ja põhimõtteliselt rohelistel on potentsiaal, aga seda ei suudetud ära kasutada</p>
<p>3. Põhjendused muukeelse elanikkonna kui grupi kaasamise vajaduse kohta. Miks kaasatakse?</p>	<p>3.1 Pragmatilised põhjused (Püüda hääli)</p>	<p>SD1- Ja praegu kui venekeelne elanikkond hääletamise mõttes monogaamne, siis kui meil on võimalus pakkuda alteratiivi, siis miks me ei peaks seda tegema. Oleks naivistlik arvata, et need hääled on vähem väärt võimu teostamise eest kui need hääled, mille taga identifitseerivad etnilised eetlased.</p>
		<p>SD2 - Meil on kindel plaan saada rohkem hääli, kuid esimeseks eelistuseks me ei saa Keskerakonna ja Savisaare kõrval.</p>
		<p>RE3 - Aga samas kui mõelda perspektiivis Eesti arengut ette, siis mina hindan pilti teisiti, et täna on Reformierakonna toetus eestlaste seas kõrge, aga homme võibolla pole. / Sellist hoiakut mul pole, pigem vastupidi – mida laiemapinnalised ja erinevad on sinu valijad, seda rohkem on sul võimalusi. Loogiline ju.</p>
		<p>IRL3 - Enne valimisi oli IRL tüli, et Narvast värvati mitusada erakonnaliiget. Positiivne moment, et erakond üritas värvata, kaasata muukeelseid inimesi. Samas olgem ausad eesmärk oli ka valimistulemusi mõjutada. Mida see näitab, et paljud neist astusid peale seda kui otsus oli tehtud, erakonnast välja. See ei ole positiivne näide kaasamisest. Teisest küljest, kui sa oled teises keele- ja kultuurikeskkonnas./ See, et sa lähed mõne erakonna uksele koputama, et sa tahad nendega liituda, see on raskem kui samast keelelisest keskkonnast.</p>
		<p>VE - Jah, eelmistel valimistel ka. Nüüd on see selgem, sest Savisaar saavutas võimu tänu venelastele. Nüüd hakati realselt aru saama. Võimu küsimus on võimu küsimus. Riigikogus raha ei saa, aga linnas liigub raha ja suur raha. Et venelaste arvelt ta võitis. Saadi aru pragmaatiliselt, võibolla ta vihkab venelasi, aga ta saab aru, et tuleb kuidagi. Aeg teeb oma asja ära. Loomulikult hakatakse ka muidu ära saama, uus põlvkond räägib paremini eesti keelt.</p>
	<p>3.2 Sisuline põhjendus (Võrdsuse põhimõte)</p>	<p>SD1 - Siin on kaks poolt. See on kindlasti sisuline ja maailmavaateline ja teine pragmaatiline pool. Sisulise poole pealt on võrdsus olnud üks printsiipe. Ja kui järjest uuringud näitavad, et vene kogukond ei tunne ennast eestlastega võrdsena ja nende võimalused ka praktilise poole peal on piiratud, on ühiskonnas midagi viltu.</p>

		<p>SD2 - Tegelikult on sotsid maailmavaateliselt Euroopas need, kes mitme- ja multikultuurilisust pooldab, võtab inimesi võrdväärtsetena ja nende kõigi põhiõiguste eest seisab. See ongi meie maailmavaade. Meie töö on viia see inimesteni, et nad seda teaksid.</p>
		<p>KE1 - Me oleme ju Keskerakond, mis tähendab, et me esindame kõiki inimesi. Mis tähendab, et me ei piirdu vaid Eesti rikaste inimestega, vaid sinna mahuvad inimesed, kes mahuvad keskklassi alla, kuigi sinna mahuvad kõik inimesed. Keskerakond on juba 20 aastat seisnud selle eest, et siin on oleks mugav elada kõikidel inimestel, mitte ainult eestlaste</p>
		<p>RE1 - Riik peaks lähenema kõigile isikutele võrdselt ka praktikas, kuna meie õiguskultuur näeb seda ette. Õigused ja seadused kuuluvadki täitmisele ja üldjoontes Eestis ka nõnda on.</p>
		<p>SD3 - Kindlasti oleks see positiivne. Püüame end laiendada ka poliitilistel põhjustel. Sisulistel põhjustel, et neid oleks põhjust kaasata. Kodakondsuse puudmine on ka juba see takistus. Ida-Virumaal on meil Narvas 150 liiget ja Tallinnas on päris palju. Kindlasti ei ole piisavalt, et proportsiooni edendada. / Meie kõneisik on Allik, Palo, mina ja see on teema, et me ei räägi, et saada venelaste häáli, vaid et see on õige.</p>
		<p>IRL2 - Meie poliitika alus on kõigi rahvusgruppide võrdsed võimalused, otse ainult venelaste häältele orienteeritud sõnumid, mida näiteks võibolla Keskerakond edastab, on diskrimineerivad muude rahvuste suhtes, kuna seal peetakse silmas ainult venekeelset haridust, kultuuripoliitikat.</p>
	3.3Praktiliste küsimuste osas pöördumine, konkreetsete küsimuste osas Sisuline põhjendus (Konkreetsed teemad)	<p>IRL1 - Meie jaoks on olulised konkreetsed vene kogukonda esindavate teemade esiletõstmine, nende kommunikeerimine nii otse kui ka läbi nende kanalite. Selle nõ üldiste kogukonda puudutavate tuleviku ja strateegiliste kogukonda puudutavate põhivalikute puhul, see on ülesanne riigi tasemel. See on üks teema, mille suhtes riigipoliitika samm, mis ei ole uus, vaid on vana asi, on gümnaasiumi hariduse osaline üleminek eesti keelsele õppele./ See on keeruline, meie taktika on olnud adresseerida praktilisi probleeme, et inimestega suhelda. Kommunaalkulude jne ümber.</p> <p>RE2 - Pigem on Eesti ühiskond tervik, me ei saa rääkida, et valitsus on lahus ühiskonnast. Ühine toimetulek ja eesmärgid võiksid olla täpselt samad, parem elujärg on selgelt kõikide huvis, ei ole tähtis. Täpselt samamoodi nagu on venekeelsed inimesed koduomanikud, täpselt samamoodi on nende jaoks maamaks tähtis. Nende jaoks on teema tööjõumaksud, mis iganes maksud, samas osas ikka on. Tööjõu puuduse osas, aktiivsete tööjõumeetmete kommunikeerimine. Kindlasti need teemad, seal on korrelatsioon keele oskusega, suur korrelatsioon haridusega.</p>
	3.4 Eraldi ei kaasa	<p>IRL3 - Esmane, mis signaale poliitik peab andma, et ühiskond on tervik ja on ühiskonna probleemid. Jah, igal rühmal on oma konkreetsed probleemid, kuid mina ei samastu ühegi grupiga, vaid vaatan üht tervikuna.</p>

		3.5 Kultuuri väärtustamine	<p>RE3 - Meie erakonna hoiak on selge kui vaadata riigieelarvest väljaminevat teadus- ja integratsiooni SA kaudu, kõik need kultuuriseltsid, kõigil on siin koht päikese all. Oma kultuuri, pühapäevakoole jpt seda tehakse igal juhul.</p> <p>IRL1 - Meie jaoks kindlasti kui me räägime konservatiivse erakonna juurtest, siis nende vähemusrahvuste oma identiteedi hoidmine, kaitsmine, arendamine on hästi oluline. Seetõttu me jaoks on oluline, et näha paljusust ühikus, mida me määratleme muukeelse elanikkonnana.</p> <p>IRL3 - Kui me võtame üldise suhtlemiskonteksti, siis Isamaa poolel on olnud suhe Eestimaa rahvusteühendusega, mis on katuseorganisatsioon erinevatele rahvuste gruppidele. Isamaal on nendega kõige suurem koostöö. Nad esindavad paljusid rahvusühendusi, aga teatavat aktiivi nendest rahvusühendustest, kes on kultuuriliselt või poliitiliselt aktiivsed ja võib öelda, et see on eeskujulik koostöö. Valimissituatsioonis ei ole sellist koostööst kasu, sest see toob vaid mõnesaja hääle. Massina ei ole sellest kasu, massina suheldakse ringkondadena. Kui tehakse kampaaniaid Ida-Virumaal, siis on see koostöö suunatud kindlasti muulastele.</p> <p>RE2 - ...aga ma ei mäleta, kas Lõimumiskava juures oli. Üldiselt on, et saada terviklik pilt. Arvan, et pigem olid seal vähemusrahvuste kultuuriseltside edindajaid. Meil on ka Paul-Erik Rummo, kes vähemusrahvuste kultuuri teemad. Lisaks oli meil paralleelset rahvusaaslast, kes elavad Eestist väljapool.</p>
	4. Hinnang lõimumispoliitika kujundamise praktikale	4.1.1 Kaasamist ei eksisteeri (hinnang endale või riigile)	<p>SD3 - Vähe, sest kohustuslikku kaasamist, mis ministeeriumi tasemel on olnud integratsioonikava koostamisel, seda on tehtud üksikute vähemusrahvuste organisatsioonidega, aga need on olnud kultuurilised, siis olulistel teemadel pole üldiselt seda asja Eestis konsulteeritud. /Debatti pole, ühed karjuvad oma poolel ja teised teisel. /Ühiskondlikul tasemel debatti ei toimu või kui toimub, siis on emotsionaalne.</p> <p>IRL3- Kui erakonnal ei ole sellist süsteemset lähenemist, siis pole ka sellist valmiskampaania olemas. Minu suhtlemine on isiklik, individuaalne. Aga sellist spetsiaalset suunatud loosungeid või kampaaniaid mitte-estlaste valijaskonnale mina teinud ei ole. Need pole poliitilised põhjused, vaid integratsiooni põhjused. Siin puudub ühtekuuluvustunne. Vaadatakse, et see pole minu asi, see on nende asi.</p> <p>KE2 - Selle viimase aastaga olen olnud üks kord ETV-s, kordagi Eesti raadios, lehtedest ka keegi ei esita küsimusi, väljaarvatud Den ja Dnjom, Delovõe Vedomosti. Teine pool ei soovi dialoogi arendada. Ilusaid sõnu kuuleb ükskõik kui palju, rääkida keegi ei soovi. / Sest iga inimene, kes niimoodi saab aru, et eestlaskond ei taha seda dialoogi. / Nende inimestega, kes midagi mäletavad on võimalik rääkida. Aga kui palju neid on? Siin praegu istudes nad on nagu jumalad Kreekas, taeva peal ja elu on siin eksju. Aga need jumalad seal Kreekas mõnikord käisid all, seal on see. Siit ei lähe keegi. Nad võivad rahulikult sülitada pilve pealt alla. See on kõige suurem probleem, et nad ei tunne, milline on elu üle Eesti ja ei taha seda</p>

		<p>teada.</p> <p>RO2 - Ei suhelda ja ühiskonnad on lahus./ Ei ole koondumist. See on see, mis üldjuhul maailmas töötab. Üksinda üks mobiiltelefoni ettevõtte seda ei saa ise teha. Ühesõnaga need on asjad, millele tuleks tähelepanu pöörata ja kui need asjad paranevad, siis rahvusvahemuste teemad ka lähevad paremaks.</p> <p>VE - Rooma klubi põhimõte oli, et iga süsteem areneb, aga süsteem koosneb osakestest. Aga kui süsteem tahab olla ühtne, siis osakesed peavad arenema enam-vähem ühe kiirusega, ühes suunas. Iga osa osatähtsus süsteemile on võrdne. Võtke üks osa ära ja see koht jääb tühjaks. Kui sa tegeled riigiga, siis on loomulikult oma maa areng ja arvestama kõikide riiklike osakestega. Meie riigil ei vedanud - 1/3 osa on venelasi. Kergelt süttiv etniline lehk, sellega saab mängida ja see läheb kergesti põlema. Mono-etnilises riigis on hästi, seal on vaid sotsiaalsed probleemid, kuid siin on veel midagi. Probleem polegi nii hull, aga see on liialdatud. Mina räägin etnilisest ebavõrdusest mitte sotsiaalsest ebavõrdusest.</p>
	4.2 Minimaalselt kaasav (hinnang enda või teiste tööle)	<p>RE3 - Minimaalselt kaasasime otse öeldes. Oli selline poliitiline plaan. Me nägime, et me ei suuda nende hääli võtta ja meie valimisplatvorm oli sellele üles ehitatud. Mitte, et nüüd kõrvale jätta, aga meil polnud selgelt sõnumit neile välja töötatud. See oli spetsiaalselt nii.</p> <p>SD2 - Muidugi ei ole. (rahvusvahemused piisavalt kaasatud)</p>
	4.3 Positiivne suhtumine kaasamisse	<p>RE3 - Oma erakonnast võin rääkida ja tuua arengu, et 10 aastat tagasi hakkasime panustama tõsiselt, et kaasata muukeelset erakonda./ Täna on see välja surnud, suhted läksid minu erakonna poolt vaadates allamäge peale 2007 aasta sündmusi. / Siis ma olen kaasanud niisuguseid noori venekeelse juurtega inimesi, kes on kakskeelsed, kes tunnevad kohapealseid inimesi, sellised 20-30aastased inimesed, kes tunnevad venekeelset poolt. See oli enne 2007 a. Riigikogu valimisi.</p> <p>Aga muidugi valimistest veel, esimest korda tegime Riigikogu valimistel rohkem vene keelset reklaami kui enne. Erakondade kontorites olid vene noored, kelle võtsime sisse. Konkreetseid asjaid olid meil, mis valimiste eel välja käidi ja olid vene keelsele elanikkonnale.</p> <p>IRL1 - Ega meil kommunikatsioon, mis puudutab ringiliikumist ja suhtlemist Eesti eri otstes ja vene ettevõtjatega, arvamusiidritega, see töö käib. On positiivne, et seda tööd on hea mõõta, et 2007 aastal näiteks võtame Ida-Virumaa, kus suurema osa moodustavad vene taustaga inimesed, siis tegelikult 2007 aasta IRL ei saanud seal mandaati, siis nüüd saime. / Arvan, et töö, kui mõelda kontekstile, kus asetseme, siis on töö valikute optimeerimine.</p> <p>RO2 - Ega mina muud lahendust ei näe, et nüüd kui sellistel väiksemates rühmades põhjalikumalt suhelda, teha midagi koos reaalselt. Ida-Virumaal ma nii hästi ei tunne, Tallinnas ei ole nii suur linn, et võime tihedamalt omavahel suhelda ja pole niisugust megaprobleemi. / 24 h ööpäevas on aega ja mina tegeleks nende asjadega, kuidas need inimesed, kes olemas on, kuidas luua neile selliseid tingimusi, et nad otsustaks, et Eestis on lahe elada ja mu potentsiaal avaneb, et reisin ja tulen tagasi, kuidas vastata sellele küsimusele et kuidas olemasolevatele inimestele on siin head tingimused,</p>

	<p>siis pole keele kadumist ja muud ohtu.</p> <p>SD1 - Absoluutselt, et kas sa ütled talle, et sa oled siin võrdne; et sa pakud talle karjäärivõimalusi; et ta näeb praktikas, et Eesti-muulased, et nad teevad karjääri ja pole tööturul takistusi.</p>
4.4 Teadlik kaasamine	SD1 - Meie, kes ei ole suutnud häält realiseerida, kuid kelle seisukohad ja kuvand lubavad seda kogukonda esindada. Täna on venekeelsel valijal kaks valikut: kas ma ei lähe valima või valin Keskerakonna. Meie roll on see, et meie saame pakkuda alternatiivi ja nüüd on kolm varianti. Oleme sel teemal teadlikult käitunud.
4.5 Kaasamine toimub	<p>IRL 2 - Mis on oluline aru saada, vähemusrahvustel ei ole oma spetsiifilisi huvisid. Kui ma olen hariduspoliitikas öelnud ja muulased on sellega nõus, et 95% kõigist küsimustest, mis on hariduspoliitikas on ühesugused nii Saaremaal, Narvas jne. Inimesed ei ole huvitatud vaid vähemuspoliitikast. Nendega on võimalik arutada ja tagasisidet saada väga paljude küsimuste alal - sotsiaal-, pensioniküsimused. Väikeses ühiskonnas on kokkupuutepunkte kogu aeg.</p> <p>KE1 - Kontaktid on olemas, suhtleme nendega erinevatel tasandil, ümarlaudades. Meil on pidev suhtlus.</p>
4.6 Kaasamise kaudu tuleb näidata hoolimist	<p>KE1 - Oleks väga hea kui Terevisioonis oleks näiteks üks inimene eesti rahvusest ja teine vene rahvusest ja räägib aktsendiga, aga see oleks hea asi. Näiteks Zenja Fokin või Tanja Mihhailova on näiteks palju rohkem teinud kui meie integratsiooniprogramm, sest nad on vene nimedega, räägivad hästi eesti keelt ja näitavad, et vene nimega inimene võib hästi siin elada ja Eestit armastada. Selliseid inimesi võiks olla rohkem. Ma arvan, et ka teised parteid peaksid rohkem usaldama vene inimesi. See on raske, sest venelased väga ei taha IRLi või Reformi kuuluda. Et need on väikesed pisiasjad, mis mängivad rolli. Kui me oleks 20 aastat tagasi nendest alustanud, oleks meie ühiskond palju siduvam ja sallivam. /Riik peaks abikäe andma ja hindama neid, suhtumist muutma.</p> <p>RO2 - Siis ikka inimesed räägivad ja ta rääkis, et on pärit kolhoosist ja Baskiiriast jne jne. Sellise lihtsa asja tagajärjel saad inimesest aru. See on tohutu kvalitatiivne hüpe, ei ole anonüümne mass. Et ma tean, et riiklikult see ei sobitu, ega asetu kuskile, kuid see on tõhus meetod. Väikestes rühmades midagi teha ja rääkida valusatest teemadest ja see aitab edasi. Seda saaks soodustada ja sõnaliselt kui president või keegi keda kuulatakse. Räägime omavahel ja ise näitab ette, kuidas teha ja võib rahaliselt toetada gruppe, et ruumi vaja, et natuke nagu aidata, formaati luua. Proovida vähemalt.</p> <p>VE - Kas me oleme õigusriik ja sotsiaalne riik? Mõngisugune sotsiaalne õiglus peab olema. Te peaks pürgima sinna poole, et need teised inimesed tunneksid, et nendest hoolitakse.</p>

5. Hinnang erakonna poolse kommunikatsiooni tulemuslikkusele	5.1 Puuduvad teadmised, ei oska teostada	RE3 – Ausalt öeldes me ei ole siitamaani august välja saanud ja me ei oska seda kommunikeerida ka.	
		IRL3 - Siit samm edasi, millele ei ole keegi peale Keskerakonna osanud vastata, et kuidas ja mida teha? Üks meetod, mida mina taunin on eesti ja vene keelsel antakse erinevaid sõnumeid, see on see mida tehakse ja mõlema soove täita ei saa, kumbagi ellu ei viidagi. Aga, mis on Keskerakonna tugevus? Siis nemad on vene elanikkonnaga suhtlemise, oma meediameeskonna suutnud välja töötada, mida teised ei ole suutnud teha.	
		SD1 - Erakonnad ei suuda tegelikkuses paljude sihtrühmadega suhelda. Nad ei saa aru, mida sihtrühm ootab, see on sisuline probleem. See on kommunikatsiooni ja arrotantsi probleem. Ega siis see pole harv nali, et valija ongi loll. Kui osa poliitilisest eliidist seda korrutab, siis osa eliidist jääbki seda uskuma ja sealt tulebki tema käitumine.	
		RO1 - Kui tunneksime paremini oma valijat, oleks meil parem valimistulemus. / Ei oska kõnetada, tegime ajalehte osaliselt vene keeles ja reklaami. Kogu meie kommunikatsioon oli huupi. Paraku, kahjuks.	
		RO2 - Uuringud näitavad, et vene kooliõpilaste seas on roheliste populaarsus suur, kuid mõnedes uuringutes isegi teine koht maailmavaateliselt. Vene noorte seas on rohelised väärtused olulised ja põhimõtteliselt võiksid rohelisi valida, kuid sõnumid konkreetselt nendeni ei jõua, siis ei vali.	
	5.2 Pole valmisolekut	RE1- Keskerakonnaga teised erakonnad selle segmendi valijaskonna suhtes väga ei kipu konkureerima, sest see on nagu peaga vastu seinajooksmine.	
		IRL3 - Ja see tähendab, et ei ole suudetud paralleelselt eesti valijaga suhtlemisel vene valijaga suhtlemise lähenemist välja töötada. Siin on küsimusi, miks ei ole suudetud, ja see on probleem. Mina alustaksin kaugemalt - kui avatud on Eesti ühiskond. Eesti ühiskond on korporatiivne ja kui eeldada, et Eesti ühiskond on korporatiivne nagu kõikides suhtlemistasandites, siis eeldada, et ta oleks avatud vähemusrühmadele ei ole isegi mõeldav. Küsimus on, mis on siinjuures oluline tajuda, kas see on spetsiaalselt vähemustele suletud või see on ühiskonna terviku suletuse probleem. 90% on see ühiskonna kui terviku suletuse probleem.	
		RE2 - Jällegi, keeruline öelda, kas kõik erakonnad ka eesti keelse publiku osas on võimelised kogu spektrit kõnetama, kas neid inimesi, kelle teadlikkus või huvi uudiste vastu ongi väiksem, et keda nad valivad.	
	5.3 Tegutsemine on hea	SD3 - Suhteliselt hästi, eks kindlasti osa rahvast on teisesuguse poliitilise orientatsiooniga. Kenasti tuli kõik välja. /	
		IRL1 - IRLil on tegelikult hea koostöö vähemusrahvuste kultuuriseltside liiduga ja tihe side. Mitmed nende vedajatest on IRL liikmed.	

6. Kuidas tajutakse muukeelse elanikkonna kommunikatsiooni/kaasamist tulevikus	6.1 Eraldi kaasamisvajadust ei näe	IRL1 - Me seda nii mehaanilises kontekstis ei tee. See, et vene inimeste teavitamine, see on oluline teema. IRL2- Valitsuserakonna puhul ei ole selle puhul mingit probleemi, sest kogu venekeelne elanikkond teab, et siamaani on IRLi käes Haridusministri portfelli ja hariduspoliitika on venekeelses pressis palju esinev ja see poliitika ei ole venekeelsete seas saladus. See, kas erakonna nime all lendlehti levitatakse, erakonna sõnumit annab, on väikemahuline tegevus. Erakonna poliitika jõuab ministrite tegevuse kaudu väga täpselt inimesteni, nad on vägagi teadlikud meie hariduspoliitikast ja keelepoliitikast.
	6.2 Pole selles suhtes mõtteid	RO1 - Oleme arutand, aga pole aruteluga kaugele jõudnud.
	6.3 Oleme otsustanud kaasamisega tegeleda	RE3 - See on valiku küsimus. Reformierakond on otsuse teinud, me katsetame veel korra. Me püüame seda teha. 2007 aastast on jupp aega mööda läinud ja neli aastat otsa, võibolla õnnestub. / Kuna olin valmistulemustes pettunud, siis püüan tankina edasi liikuda ja proovida, et kas tõesti pole neid võimalik kaasata reaalsesse Eesti ellu. See, mida Keskerakond teeb ja räägib opositsioonis, see pole reaalsus./ Muidugi tuleb neid koolinoori, kes on gümnaasiumieas, kelle maailmavaade on kujunemisjärgus, neid tuleb rohkem kaasata.
	6.4 Positiivne suhtumine kaasamisse/kommunikatsiooni	SD3 - Kindlasti oleks see positiivne. Püüame end laiendada ka poliitilistel põhjustel. Sisulistel põhjustel, et neid oleks põhjust kaasata.
		RE2 - Loogika on see, et kui meil on koolinoortega suhtlemine, tuleb kõikide nendega sama hästi suhelda, tuleb rääkida vene uudistes. Lõviosa parlamendiliikmeid ei anna vene keeles intervjuusid, need kes annavad see on neile pluss.
		IRL1 - Aga siin kindlasti oma osa etendab ka see, et nendes mõjutamise võimalustes loomulikult poliitikute jaoks on võita valijate tähelepanu valimiste eel. Arvan, et see töö seisab ees üsna põhjalik enne kohalikke valimisi.
		IRL 3- Muidugi on, kahtlemata ükski erakond ei saa keskenduda ainult kitsale grupile ja jätta teise grupiga suhtlemine välja. See on iga erakonna seisukohast tähtis, IRLi poolt pole see erinev. Vastus on "Jah". Olen seda 10-15 aastat kuulnud, et me peame vene valijaskonnaga midagi tegema. Aga, kas sellest midagi järeldub? Seda on katsetatud, kuid kaugemale ei ole asjast jõutud.
		RO1 - Loomulikult, nagu ma ütlesin rohelised on universaalsed ja seal pole midagi sellist, mis peaks appeleerima eestlastele ainult.(Kui oleks ressursi rohkem).
6.5 Kaasamisest väga huvitatud/peab rohkem tegelema	SD2 - Väga huvitatud. Meil on tööl ainukesena erakondadest venekeelse presiesindaja ja ta ei ole ainult pressis, vaid ta on ka suuna stragteegia looja. Meil on samad sõnumid, kuid tihtilugu eesti pressis teatud teemad ei huvita ja venekeelset vastupidi. Juba ministrina sain aru, et soovitakse eri infot ja infot eesti ja teine vene keeles infot saada.	

			<p>SD1 - Et arvan, et selles mõttes, ega on ju lootust, et isegi mul on tunne, et isegi valitsusparteis on hulk inimesi Reformierakonnas, kes saavad aru, et muukeelse kogukonnaga peab rohkem tegelema. SD1 - Teine pool on see, et varem või hiljem tuleb, kui tahame tõsist murrangut saada, tuleb võtta valitsusvastutust peaministri erakonnana ja siis saab programmile anda põhifooni, et kuidas riik sellesse kogukonda suhtub ja kuidas ta kahe kogukonna suhteid käsitleb, et kas sellega mängitakse samamoodi edasi püssirohutünni otsas enne valimisi või käitatakse vastutustundelisemalt ja püütakse seda kaht kogukonda omavahel lähendada ja selgitada seda, et kui meil täna on olemas unikaalne võimalus.</p> <p>KE1 - Kõige hullem inimeste suhetes on see, et koguaeg on mingi poliitiline elu koostisosa, mis ei luba meil lõpuni suhteid üles ehitada nii nagu tsiviliseeritud ühiskonnas peaks see olema. Selleks, et muutuks olukord nendes rahvuste vahelistes suhetes, on vaja midagi konkreetset ette võtta. On vaja näidata austust ja õelda, et me tunneme kaasa teie soovile lapsi õpetada vastavalt põhiseadusele. Nagu teie teete valiku ja me jätame mingi kuus või seitse kooli ja vaatame viie aasta pärast, mis sellest välja tuleb. Kas seda on raske teha ja seda ei tee keegi.</p>
Ideoloogia põhialused	12. Lõimunu prototüüp (kirjeldav)	12.1 Keel on väga tähtis näitaja lõimunu defineerimisel	<p>RE1 - Vabariigi kodanikuks saab isik, kes oskab eesti keelt. Praktikas on selles küll erandeid. Keeleoskuse tase, mida eeldatakse ja oodatakse on äärmiselt madal. Tegelikult on Eesti Vabariigis kodanikke, kes ei pruugi programme nii hästi mõista. Üldiselt valimiste eelselt levitatakse programmi ka vene keeles.</p> <p>IRL1 - See näitab seda vajadust inimese hakkamasaamises, et lõimumine ja keeleline lõimumine on hästi tähtis.</p> <p>IRL2 - Muidugi oleks hea kui läbilõige oleks tervikuna, aga rahvuslik konservatiivse erakonna toetajad kindlasti ongi rohkem sellisest riigikeelsest põhirahvusest. Teiste sõnadega Eestile on vaja rohkem lapsi ja rohkem eesti keelt rääkivaid inimesi. Meile on oluline noorte eestlaste juurdekasv, aga ka see, et teiste rahvaste lapsed siin meie keelt räägiksid.</p> <p>IRL3 - Teine küsimus, jälle mitte vähem oluline, kui ühelt poolt põhiseadus eeldab, et eesti keel oleks üldkasutatav ja iga kodanik peaks vähemalt suhtlustasandil suutma suhelda, et kuidas sellega läheb kokku, et valimiskampaaniat tehakse eri rühmadele erinevates keeltes. Kas see aitab integratsioonile kaasa või on vastupidi, et oleme integratsioonist loobunud ja eesmärk on separeeritud ühiskond ja suhtleme iga rahvusrühmaga eraldi? See on küsimus, millele ükski partei ka IRL ei ole suutnud hästi vastata. / Jah, et riigi keel on eesti keel ja integratsioon on eestikeelse keskkonna ümber toimuv integratsioon.</p> <p>RO1- Seda praktika näitab, et keel ei ole piisav. Matemaatilises loogikas eristatakse piisavaid ja tarvilikke tingimusi. Tarvilik on ta kindlasti. Piisav ta pole, aga samas teised tingimused on delikaatsemad, aga neid pole võimalik kontrollida, et on inimesi kes valdavad eesti keelt, aga on ikkagi eesti suhtes vaenulikud. Aga tugevat meelsuskontrolli./See pole seda sorti riik, mida tahame. Tarvilik on ta kindlasti, sest jälle milleks meile eesti riiki üldse, ikka selleks, et seesama K. J. Petersoni selle maa keelest ja J.Liivi unistus, et ükskord on Eesti riik. Ikka üsnagi alates K. Jaagust ja Jansenist ja ikka varemgi on keel olnud see, mis on määratlenud Eesti identiteed</p>

		Ei ole nii nagu iirlastel, et võid olla inglisekeelne, aga oled iirlane. Igal rahval on mingi asi, millega ennast määratletakse. Minugi pärast, eks see Eesti identiteet on tüüpiline 19-20 saj alguses määratletud keelepõhine, mõnel teisel on ta usupõhine.
12.2 Keel ei ole ainuke näitaja lõimimise puhul	KE1 - Ei kindlasti mitte. Meil on palju, kes oskavad eesti keelt ja oskavad seda keelt. See pole seostatav, et kui oskad eesti keelt, siis oled integreerunud. Meil on nii, et seda keelt on mitmetes valdkondades jõuga peale surutud, näiteks õpetajad, kes peavad pidevalt õppima, käima Keeleinspeksioonis ja kui sa aastast aastasse tunned seda survet, siis sul tekivad sisemine barjäär ja tahtmatus. Aga kõik nii keeleõpe kui muu huvi algab siis, kui oled sisemiselt motiveeritud, sundimise kaudu tekib blokk.	SD3 - Eesti kodanik peab seaduse järgi valdama eesti keelt, kuid paljud ei valda seda. Need, kes Siberis elavad. Kodakondus ei pea olema keele ja rahvuse suhtes. Seda oleks õigusriigis imelik teha, et rahvuse järgi määratletakse.
12.3 Lõimunu on see, kellel on Eesti kodakondsus	SD1 - Kui keegi tahab seitse sugupõlve olla venelane, olgugi et on Eesti vabariigi kodanik, miks peaks teda keelama.	VE - Riigis on esimene subjekt mitte rahvus vaid kodakondus. Teiselt poolt elu läheb intensiivseks, ei saa inimene õppida 7000 keelt. Kõik ei saagi keeli ära õppida. Ma ei ole bilingue, mul pole soodumust. / Kodanikud on ka erinevad? Inimene ju teab seda, et võib ära võtta kodakondsust. Sellepärast on ta vähem aktiivsem, talle seda süstitakse.
12.4 Lõimunu on see, kes maksab makse ja jälgib seadusi	KE2 - Integratsiooni, integreeritud inimene on inimene, kes maksab makse ja teine punkt, ei riku kellegi elu. /Kui praegust ideoloogiat vaadata, siis ei ole. Minu arust see, kes maksab makse ja töötab, see tähendab, et ühiskond seisab tema maksude peal. Ja teine asi, ta ei riku seadusi. See ongi integreeritud.	VE - Lojaalsus on seaduste austamine mu meelet ja nende täitmine. Kui ma hakkam seadusevastasel riigivõimu vastu astuma, siis olen seadusrikkujä, kongi.
12.5 Lõimunu on see, kes osaleb Eesti ühiskondlikud elus	RO1 - See, et Virumaa idapoolne ots, Narva ja Sillamäe on natuke liiga eraldi nähtus. Siin on suhteliselt raske midagi tarka öelda. Ma ei tea, mida riik peaks tegema. Hea oleks kui sinna koliks rohkem Eesti inimesi ja sealsed inimesed oleks vabalt liikuma, et nad poleks kinni oma mullis ja mujale Eestisse, kus nad integreeriks paremini. Oht, et need linnad natuke jäävad eraldiseivaks asjaks on jätkuvalt õhus.	RO2 - Kodanik on konkreetne inimene. Eesti kodakondust ei pea olema. See on termin. Kui ta pole kodanik, vaid on Eesti elanik, siis väga hea, et ta tunneb, et tahab midagi teha. Nii nagu laste õpetamine liigub selles suunas, et muutub huvipõhiseks. Et kui inimesel on huvi ja edu edendada, et siis

		kui seda huvi toetada, siis see on üks võimalus, et midagi hakkab edasi arendama. Isegi kui muul ajal kirub ja õiendab ja kui ta ka midagi teeb, siis seda tuleks toetada, siis on see tee, mis avab uusi võimalusi./ Tahaks arvata, et rahvuse pinnal ei kohelda kedagi halvasti, aga selge on see, et keeleküsimus on oluline. Mõne koha peal kui inimene eesti keelt ei oska, siis on probleeme.
8. Eraldi programmi või muukeelse poliitika põhjendamine	8.1 Meil on eraldi lähenemine, sest...	<p>SD2 - Jah, kui võtame kasvõi viimased Riigikogu valimised, siis on meil rahvusvähemustele kohe eraldi peatükk, mida võib nimetada programmiks. / See ongi kui rahvusvähemustest rääkida, siis osad erakonnad ütlevad, et seda ei ole vaja, sest kõik me oleme inimesed ja perepoliitika puudutab rahvusvähemusi ja majanduspoliitikat. Ses mõttes on see õige. Aga samal ajal on oma rahvuspetsiifilised murekohad, mis ei sobi ühtegi teise programmi ossa.</p> <p>Selle poliitika üks eesmärk onju see, et need otsused mis puudutavad vähemusi, puudutavadki ju just neid vähemusi.</p> <p>SD3 - Me olime ainuke erakond, kellel Riikogu valimistel see oli. / Asjad, mis on seotud hariduse ja eakete ja kodakondusega on teistsugune olukord. Tööpuudus eraldi teemana. Oleme püüdnud, suuremad probleemid, mida on leitud integratsioonipoliitikas ära kastistada ja lahendusi pakkuda. Seda on põhjalikult tehtud.</p> <p>KE1 - Meie valmiseelstest programmides on eraldi punktid, mis käsitlevad rahvusvähemusi.</p> <p>RO2 - See on lihtsalt elementerne osa poliitilisest programmist, kuna meie ühiskond pole keele ja rahvuse poolest homogeenne, ja see on kõigi meie asi.</p> <p>IRL3 - Teine küsimus, jälle mitte vähem oluline, kui ühelt poolt põhiseadus eeldab, et eesti keel oleks üldkasutatav ja iga kodanik peaks vähemalt suhtlustasandil suutma suhelda, et kuidas sellega läheb kokku, et valimiskampaaniat tehakse eri rühmadele erinevates keeltes. Kas see aitab integratsioonile kaasa või on vastupidi, et oleme integratsioonist loobunud ja eesmärk on separeeritud ühiskond ja suhtleme iga rahvusrühmaga eraldi? See on küsimus, millele ükski partei ka IRL ei ole suutnud hästi vastata. / Jah, et riigi keel on eesti keel ja integratsioon on eestikeelse keskkonna ümber toimuv integratsioon.</p>
	8.2 Meie lähenemine on ühtne/universaalne, sest...	<p>RE3 - Praegu me enam seda vahet ei teinud. See oli poliitiline otsus, et ei lahanud, et teie olete venelased ja teie eestlased. Meil on üks majandusprogramm, meil on üks välispoliitiline programm. Sõnumid olid mõlemas keeles samad. Need, kes Tallinnasse kandideerisid tegid ka venekeelseid reklaamiklippe.</p> <p>RE1 - Me näeme ühiskonda tervikuna ja töötame selles suunas, et ühiskond näeks end tervikuna. Võrreldes varasemate aegade on globaalne</p>

			<p>trend, et selline kompaktne ja ühtne ühiskond on rohkem hakanud muutuma niššide komplektiks. / Riikide huvi ja sellest tulenev ülesanne on sellest vaatamata, olemuslikule killustumisele vaatamata, saavutada teatud tervikkuse ja ühishuvid tunnetus ja praktika. Tegevus selles suunas peaks olema suunatud sellele, et ükski nendest niššidest vastu oma tahtmist ei marginaliseeruks liiga ja et see ühishuvi tunne oleks olemas, et ühiskond liiga laiali ei pudeneks.</p> <p>RE2 - Valdavalt on lähtekoht see, et meil on üks maailmavaatest tulenev poliitika, mis peaks olema atraktiivne nii eesti kui muurahvusest inimestele. See on Eesti poliitikas positiivne. Samad teemad on olulised kõigile. See, et me koguaeg rahvusküsimustest ei heieta, see näitab seda et meil ühiskonnas on fundamentaalsed teemad paigas. /</p> <p>IRL 3 - Sellist eraldiseisvat programmi pole. Me käsitleme sihtgruppe ikkagi mitte piirates neid mingi sotsiaalse või etnilise tunnusega. Loomulikult probleem, mis alati kampaanias tekib on keelebarjäär ja selles mõttes on mõeldud selle peale, et venekeelset informatsiooni kätte saada, kuid süsteemset lähenemist selles küsimuses pole.</p> <p>RO1 - Ei ole, meil on ehk üksikuid elemente, kuid tervikku programmi pole. Pole kindel, kas see on puudujääk või handicap. Pigem on see, et rohelised väärtused on meie hinnagul piisavad universaalsed ja peaksid apelleerima kõigile sõltumata rahvusest. /Arvan, et üks põhjus on see, et meie olulisemad asjad tõepoolset on universaalsed. Tõepoolset pole ju vahet, et kaitsta loodust, paremini kulutatud energiat või puhtamat õhku. Mõistlikumat majandust vajavad eestlased, venelased või prantslased ühtemoodi. Aga, et kindlasti on rohelistele oluline kultuuriline mitmekesisus kui väärtus.</p>
Hariduspoliitik	13. Hinnang senisele poliitikale	13.2 Hariduspoliitikas pole muulastega arvestatud	<p>SD1 - Mina ei ole seda usku, et peksuga kaugemale jõuab. Mina arvan, et loomulikult kindlasti peab kaval ka olema, aga kokku leppides ja kompromisse leides jõuab kaugemale kui karistuspoliitikaga. Kui sa seda ei tee, siis sa seda ei saa. Peaks ütleva, et vaata kui sa selle ära teed, siis sul on niipalju rohkem võimalusi. See on väga paljuski riigi suhtumise küsimus. Riigi all mõtlen valitsusparteid.</p> <p>RO1 - Aga selge on see, et pole päris normaalne, et meil on 20 aastat iseseisuvust ja on võimalik Eesti riigis lõpetada gümnaasium nii, et eesti keelt praktiliselt ei oska. Selles suhtes eesti keele osatähtsuse tõus ja piisav osatähtsus eesti gümnaasiumites on arusaadav ja elementaarne nõue. Teiselt poolt kui selle käigus tekib valikukoht, kas eelistada head geograafia õpetajat, kellel on kehv eesti keel või kehvemat geograafiaõpetajat, kes on kiirkorras omandanud natuke parema eesti keele, siis tegelikult peaks head õpetajat eelistama. Seda paindlikkust kardetavalt selles protsessis pole.</p>

	See on suurte bürokratilike protsesside omadus. Mina ei kahtle eesmärgis, et kõigis Eestimaa koolides peaks olema piisavalt palju eesti keele õpet, et abituriendid valdaksid hästi eesti keelt, aga kes selles protsessis on piisavalt paindlikkust suudetud ilmutada, ma kardan et mitte, aga samas ma ei tea. Eesmärki kui niisuguust ma ei vaidlustaks.
13.3 Kõik võidavad sellest	<p>RE3 - Koolidirektorid poleks ise kisa üles tõstnud. Seega suurt probleemi siin nagu polekski. See pole ainuke, see on oluline, et seda eesti keeles tehakse. / Kuigi see tundub väga karm pealesundmine, aga kui see on juba töös ja hakkab oma elu elama, siis kõik võidavad sellest, ka need vene noored, kes sealt tulevad selle haridusega on nad konkurentsivõmelisemad. RE3 - Ei, see julgeoleku probleem on olemas, see on sama vana asi, sööda hunti palju tahes, ta vaatab ikka metsa poole. Siin ei tasu illusioone luua. ...Nad varustavad vene koole vene ajaloo õpigutega, kus ajalugu on teisi kirjutatud, lõpetades kultuuri projektide allrahastamisega. Täna on see probleem, kindlasti. Ei saa niimoodi toimuda et Eesti riik annab vabad käed..Üks asi on üleminek kooliharidusele, aga veel tähtsam et lasteaiad oleksid eesti keeles, sest lapsed õpivad ju mänguga üsna palju.</p> <p>RE2 - Tegelikult see annab tugeva võimaluste pagasi. Arvan, et gümnaasiumi haridusega on sama siin, kui Tallinnas on probleemid, siis need kanduvad riigi poliitikasse. Siin on veelah teises kohas.</p>
13.4 Kõik on läinud hästi plaani järgi. Õigesti tehtud.	<p>IRL2 - Selge osa venekeelsete koolide direktoritest nõuab, et vene keelsetes koolides eesti keel viidaks paremale järjele ja gümnaasiumites 60% üleminek oleks. /Nad loodavad, et riik on järjekindel ja oma poliitikat ei muuda. Sellise järjekindlale poliitikatele on venekeelsete hulgas toetus.</p> <p>IRL1 - Eesti venekeelse gümnaasiumi vene keelele üleminek on üks viljadest.</p> <p>IRL3 - Õpikute viimine vene koolides Eesti-keskseks on väga õiges suunas. / Jään selle juurde, et tegelikult Eesti on õigel teel. Mitmed protsessid on jäänud toppama.</p>
13.1 Reform ei kannu vilju	<p>SD2 - Gümnaasiumist algav õpe on jama! Sellisel moel nagu praegu tehakse, see ei toimi.</p> <p>VE - See on jama, praegu on asi väga kaugele läinud. Ta on üle, asi hakkab tõmbuma iseenestest. See on julm, vulgaarne, see on ühelt poolt assimileerimine, tuleb rohkem eestlasi. Uuringud on kindlaks teinud, et eesti keele õppimine ei anna tagajärge. Keda te lollitate? Bilingvism on võetud Kanadast, kus on lähedased kultuurid. Palju lähedasemad kui õigeusk.</p> <p>KE2 - See ei too midagi head./ Me näeme, milleks muutuvad need lapsed, kes hakkavad õppima juba eesti keeles ja vaesed vanemad, kes peavad kodus viieni õõsel lapsega kodutöid tegema. Kas tõesti ei ole võimalik 1535 tunniga eesti keele tunnis ära õppida eesti keel?</p> <p>SD3 - Tulemused tulevad huvitavad ja ehk Aaviksool on õigus. Ma küll kahtlen.</p>

		<p>KE1 - See ei ole lahendus. Sest siin on probleem selles, et õppekvaliteet langeb tugevasti. Esiteks, alustame sellest, et meil pole õpetajaid, kes suudaksid gümnasistidele õpetada aineid eesti keeles. Miks me peame head õpetajad vallandama, et ei suuda eestikeeles õpetada ja tema keeles võtta vähem pädeva eesti keele oskusega?</p> <p>IRL3 - Koolireformi puhul see, et on mindud gümnaasiumide faasis eesti keelele, see on eksitav ja vale. Sellega tekitatakse olukord, kus inimesel tekib täisealise piiril murdekoht, et nüüd pean hakkama õppima.</p>
10. Poliitika eesmärk	10.1 Eesti ja vene noorte kokkuviiimine	IRL3 - Eestis on see multikultuursus viidud teisele tasandile, pole küsimus usulisel tasandil, meil on viidud see keelelisele tasandile. Osa multikulti loosungi propageerijatest tähendabki see, et inimene saab õppida oma emakeeles. Eesti ja vene noored kokku ei puutu. Integratsioon on tore asi, aga peame minema edasi eraldi haridussüsteemidega ja see on inimõigus. Arvan, et Eesti puhul see ei tööta. Üks on see, et haridussüsteem peab olema valmis vastuvõtma erinevatest kultuuridest inimesi. See ei tähenda araabiakeelset kooli, vaid eestikeelne kool peab olema valmis araabia keelseid integreerima meie kooli. Ei ole mõeldav, et hakkame iga rahvusrühma õpetama tema rahvuskeeles.
	10.2 Ühiskonda kaasamine	RE2 - Vene keelt nagu oskavad niikuinii, annab elisiseisundi eesti noorte ees. See on selgelt nende endi huvides eelkõige, et olla kaasatud, vaid tunda, et Eesti ja EL on nende jaoks. Kui valdad keelt, kui tunned end ühiskonnas kodus, siis tuleb ka huvi sündmuste vastu siin.
	10.3 Konkurentsivõime tõstmine	IRL3 - Alaliselt Eestis elavate inimeste puhul peaks see süsteem olema järk-järguline, et eesti keel tuleb lasteaist alates, paralleelselt sisse. Et inimene, kes keskkooli lõpetab räägib eestikeeles teise emakeelena ja ta on kõikides küsimustes konkureerimisvõimeline. Hetkel neid inimesi ei ole palju.
		RE2 - Kindlasti need teemad, seal on korrelatsioon keele oskusega, suur korrelatsioon haridusega. Mida paremini haritud oled, seda parem on saada tööle.
	10.4 Võrdste võimaluste tagamine	SD1 - Võrdsed võimalused hariduse omandamisel ja tööturul, täna tihtipeale pole.
	10.5 Venelaste riigis hoidmine	KE2 - Mis õiglus see on ja mille nimel seda tehakse? Seda tehakse sellepärast, et venelastel poleks siit riigist pääsu. Venelased jäävad lihtsaks tööjõuks, sest maailmasse nad minna ka ei saa./ No muidugi, siis ta tunneb eesti keelt. Haridust tal pole, ta ei saa teiega konkureerida ja ta ei saa EL konkureerida. Ta on ainult mustaks tööjõuks. Ainus lootus mul on see, et loome need erakoolid Tallinnas ja Narvas./ Aga mitte kedagi see ei huvita, Haridusministeeriumit see ei huvita, on vaja poliitilist lahendust venelaste probleemidele. Ja see on täiesti kindel poliitika. Venelased jäävad proletaarideks.
	10.6 Assimileerimine, eesti meelseks muutmine	VE - See on jama, praegu on asi väga kaugemale läinud. Ta on üle, asi hakkab tõmbuma iseenestest. See on julm, vulgaarne, see on ühelt poolt assimileerimine, tuleb rohkem eestlasi. Kõige tähtsam, et ta oleks meimeelne, keelemeelne. See on antihumaanne.

Muukeelse elanikkonna osalemine poliitikas	11. Informeerimine /Pöördumine	11.1 On vaja informeerida. Miks?	RE3 - Probleem ongi see, et nad ei tea, mis Eesti riigis toimub, neil on teistsugune infoväli ja me ei oska neile seda infot pakkuda. /Tegelikult on palju riigi poolt tehtud, aga info on nende jaoks jäänud, nad ei saa seda kätte, nad ei saa aru või nad ei tea sellest. /Nagu ei pääse ligi, ongi väga raske seda teadmist viia.
			RE2 - Kõik, mida välja saadame, läheb ka vene keeles välja. See infovälja teema see on lõputu teema, kuidas saavutada seda, et ka vene keeles oleks adekvaatne info kõikide sündumuste teema.
			IRL1 - Ei kasuta, küll aga me pakume neile vene keelseid materjale valimissituatsioonis. see on eesti keelne (Reinsalu oma info paneb kodulehele). Et aga loomulikult me kindlasti poliitikute ülesanne on adresseerida rahvparteina kõigile ühiskonnas oma käsitlusi.
		11.2 Informeerimine pigem eesti keeles. Miks?	RE1 - Kui vaatame kommunikatsiooni seisukorrast mismoodi riigi poliitikat teostavad erakonnad oma sihtgruppidega suhtlevad, on oluline keelelist aspekti silmas pidada, et mismoodi informatsioon nendeni jõuab./ Ja kui venekeelse informatsiooni ülepakkumisega eesti keele motsivatsiooni maha kiskuda on kontraproduktiivne tegevus ja teine põhjus - kui ta adresseerib mingile publikule, ta valib igas mõttes, mitte vaid lingvistilisele keele, millest ta teab, et sellest saadakse aru.
		11.3 Informeerimine on tähtis. Miks?	RE1 - Oma kogemustest võin rääkida seda, et programmilised tegevused ja nende hulka kuulus nimelt väljaselgitamine kui palju informatsioon oma õiguste ja võimaluste kohta üldse jõuab nende elanikkonna rühmadeni, kellele need suunatud on. Selle käigus, mis oli mu töö hüpotees, et suur osa õiguste kasutamata jätmisest on tingitud sellest, et inimesed ei tea oma õigusi. See hüpotees osutus tõeks ja tagatipuks tuli välja see, et see info mitte-jõudmine vastavate adreassaatideni ei olnud juhuslik ja passiivne, vaid tugevalt koordineeritud vastutegevusega.
			SD3 - Ida-Virumaal muukeelse elanikkonna seal oli sotsidel suhteliselt omapärane ülesanne, et nad saaks teada, et erakond on olemas, meil on omad vaated, me ei ole Keskerakonna rakuke ja oleme iseseisev poliitiline jõud.
			IRL1 - See on üks olulisi teemasid, kus me probleemide kaardistamisega tegelesime ja kommuniqueerisime vene elanike korteriühistutega ja tõesime, et inimesed vajavad infot nende probleemide kohta ja vajavad, et probleem poliitikas kanaliseerimist mingiks tegevuseks või mingiks reaktsiooniks...Selle kõrval on muidugi rida probleeme, mis seonduvad inimese rahulolematusega Eesti riigis sellise ideoloogiaga, ja ütleme pronksmehe ära viimisega jne. Aga noh meie erakonna ideestik ja riigis käsitlus on selline, et niisugust probleemistikku me lahendama, või pakkuda...Need jõuavad meieni, aga me ei kavatse seda kuidagi adresseerida, me kavatsem pigem selgitada seda, et iseseisvust Eesti riigis ja selle toimimist. Aga ma arvan, et siin on oluline asjaolu informeerimise küsimus, kus objektiivselt informatsiooni, ma ei kasuta sõna valitsus-meelset, aga ütleme nõnda, et objektiivsusele pretenteerivat informatsiooni,
		RO1 - Aga need inimesed tuleb osata leida. Tuleb teada, mis suhtluskanaleid nad kasutavad. Me seda siiani ei tea. Selle juures meie valimistulemus oli veel nii hea Hea, et niigi läks. Meie ei suutnud...Me tegime ühe küsitluse, mis oli ülesehitatud sedavõrd ebatäpselt, et me ei	

		saanud küsimust, millises infoväljas on meie potentsiaalne valija. Kas temaga tuleb suhelda, millises kanalis?
	11.4 Informeerimine on tähtis, vene keeles. Miks?	SD2 - Väga huvitatud. Meil on tööalainukesena erakondadest venekeelse pressiesindaja ja ta ei ole ainult press, vaid ta on ka suuna, strateegia looja. Meil on samad sõnumid. Kuid tihtilugu eesti pressis teatud teemad ei huvita ja venekeelset vastupidi. Juba ministrina sain aru, et soovitakse eri infot ja infot eesti ja teine vene keeles infot saada./ Seesama, et kes soovis tegi juba Riigikogu valimistel venekeelse programmi. See on juba esimene kõnetamine. Sa ei pea teist juttu rääkima. Kõnetad teda tema emakeeles, näitad sellega lugupidamist tema vastu.
	11.5 Ühine inforuum ei ole tähtis	VE - Miinimuminfo Eesti ja Vene infoväljas on olemas. See on väljamõeldud müüt, soov muuta venelast Eesti meelseks. Ma ei pea olema eestlane. See tähendab, et ma pean olema lojaalne - kellele? Ma leian, et infoga mängitakse, ta on huvitatud sellest, ta on riiklikult integreerinud ilma programmidega.
12. Konsulteerimine	12.1 Konsultatsioonid toimuvad. Miks?	RE3 - Nagu näiteks Ida-Virumaal on näiteks Ida-Viru rahvusvahemuste ümarlaud, mis saab kokku üks kord kuus ja sealt kaudu nende ümarlaudade kokku ja presidendi ümarlauast ka sealt need integratsiooni sihtkavad, mis meil olid, need on koostatud koos nendega konsultatsioonide vormis, see ei ole Toompeal kabineti vaikuses sündinud.
		RE1 - Esimesed visandid nende konkreetsete kaudu saatsime nende informaalsete rühmade ja kogusime tagasisidet. See oli kindel töömeetod, mis iseloomustab kogu programmi tegemist, mistahes temaatilised peatükid on kokku kirjutatud väike grupi inimeste poolt, kuid eelinfo on kogutud väga laialt.
		IRL2 - Hariduspoliitika, kui erakond korraldas kohtumise vähemusrühmadele suunatud poliitikaga seotud meie erakonna poliitika kujundamiseks, siis meil oli kutsutud mitmeid venekeelse üldsuse juhtivaid figuure, kes end poliitiliselt ei taha määratleda ja meie nimekirjas kandideerida, sest siis toimuks venekeelses ajakirjanduses klaperjaht, sest venekeelne erajakirjandus on väga närviline seoses ohuga, et nende lugejaskond väheneb..Sellelõttu need töörühmad tegutsevad vaikselt ja nad meie programmiliste põhimõtete koostamisel olid kaasatud vene kultuuriringkondade inimesed, kes andsid oma nõu, millest tuli meie valimisprogrammi punkt, et tuleks teha ka venekeelseid korralike lütseumid....Inimesed ei ole huvitatud vaid vähemuspoliitikast. Nendega on võimalik arutada ja tagasisidet saada väga paljude küsimuste alal - sotsiaal-, pensioniküsimused. Väikses ühiskonnas on kokku puutepunkte kogu aeg. Lisaks sellele saab teada seisukohti omavalitsustest ja ajakirjanduse vahendusel. Infot on kõikjal.
		SD2 - Eesmärk on see, et saada informatsiooni, kuidas inimestel läheb, mis on nende rõõmud-mured.
		SD3 - Aga kui mingid muud asjad tulevad, on konsulteeritud. Näiteks see mitte-kodanike maa omamine Narvas. Haridusteemal peaks pikemaajaliselt konsulteerima ja tegema tõsisid programme, see käib hetkel ülejoa meile.

	12.2 Ei ole konsulteerinud	IRL3 - Raske küsimus, keegi ei ole programmi toimkonda nii paika pannud. Võime öelda, et ei ole osalenud.
13. Tagasiside kogumine	13.1 Valimistulemustest	RE3 - See muidugi, et saime Ida-Virumaal suhteliselt vähe häält, oli pettumus, arvasin, et saame rohkem. Kuid siiski kaheksa aastat pole erakond seal midagi teinud suurt, pole panustanud võrreldes sellega, mis võrreldes nelja aastaga sai tehtud Lääne-Virus, siis sisuliselt me Ida-Virus ei teinud mitte midagi sisuliselt. Ilmselt oligi võibolla suured ootused oma valimistulemuse jaoks seatud.
		IRL1 - Ega meil kommunikatsioon, mis puudutab ringiliikumist ja suhtlemist Eesti eri otstes ja vene ettevõtjatega, arvamusiidritega, see töö käib. On positiivne, et seda tööd on hea mõõta, et 2007 a näiteks võtame Ida-Virumaa, kus suurema osa moodustavad vene taustaga inimesed, siis tegelikult 2007 aasta IRL ei saanud seal mandaati, siis nüüd saime...IRL1 - See kommuniaktsioon oleneb kui avatult seda üles ehitada. Mina postitan kogu oma valimisringkonnas infot oma tegevuse ja seaduste kohta.
		SD1 - No ütleme vahetum tagasiside on viimaste Riigikogu valimistest, kus tegime ka välikampaaniat ja tutvustasime neid. Kui tegime Tapal kampaaniat siis seal tunti programmi vastu huvi.
		KE1 - Valmistulemuste järgi see neile meeldib.
	13.2 Uuringutest	RE2 - Meetodeid on palju, küsitlused, fookusgrupid, tegelikult seda tunnetab hästi ka ikkagi kui teha sellist lauakese poe eest kampaaniat ja uksest uksele kampaaniat. See on kõikidel valimistel oluline, saab kiiresti, mis pakub huvi, millised on teemad ja seal näeb kui paljudel on eelarvamus.
		IRL3 - Uuringutega saab tavaliselt kaardistada, üldised uuringud. Põhiline on erinevatel tasandil suhtlemine.
		SD2 - Üks on uuringud. Esiteks kui võtta meie erakond, siis kolm rahvastikumministrit on meie erakonnast, kes on oma töö tõttu pidanud rahvusvähemuste küsimustega kursis olemist. Mina olen viimane neist ja ise juhtinud rahvusvähemuste uuringute teostust. Olen väga hästi uuringutega kursis. Üks asi on see, et sa räägid kahe-kolme, kolmekümne inimesega kuid teine asi on tõsine uuring. Niiet meie programm baseerub uuringutel ja punkt kaks, meil on erakonnas muust rahvusest inimesi, kes selle programmi loomise töös osalesid. Sealt see teave tuli.
	13.3 Üldiselt väga ei saa	RE2 - Üldiselt nagu ma ei tea, kas see tundub ebareaalne, kuid pole kombeks, üldiselt väga palju tagasisidet ei saa, üldkõik mis keeles.
		IRL3 - Tegelikult on see minimaalne, siin pole põhjust konkreetse erakonnaga. Kuid põhjus on see, et muukeelne elanikkond on Eesti avalikust elust eemal.
		RO1 - Et ilmselt üheks meie nõrkuseks on see, et meie tagasiside on liiga kehv, et me ei teagi päris, kes on need inimesed, kes meie poolt valivad ja kes on need inimesed, kes võiksid meie poolt valida. Kui me oskaksime neid otse kõnetada. See ongi ilmselt olnud meie nõrkus, sellepärast me ilmselt viimane kord allapoole künnist jäimegi.

13.4 Muukeelsetelt erakonna liikmetelt	<p>RE1 - Teine on see, et meie enda erakonna liikmeskonnas on omajagu inimesi, kes ei ole eesti päritoluga ja kelle igapäeva elus on suhtlusrühmad rohkem venekeelsed ja veel x-keelsed. Nende kaudu jõuab akuutne ja vahetu info meieni. Tagasiside on pigem kaasatus.</p> <p>SD1 - Nendega suheldes ja meie know how tuleb uuringutest. Meil kolm eri ministrit ja koos nendega me töötame seotud nõunikena. Selle teemaga on otsapidi tegelenud Marju Lauristin, kes neid alati hästi lahti räägib. Praktilisest suhtlusest vene kogukonnaga, kui sul nad on erakonnas olemas ja sa tahad neid kuulata, saad palju informatsiooni.</p> <p>KE1 - Meie liikmete seas on palju mitte-estlasi. Meil on juhtivatel postitsioonidel inimesi, kes tunnevad ja suhtlevad rohkem nende inimestega. Me ise oleme sealts regioonidest tulnud, kasvanud ja teame mis need probleemid on.</p>
13.5 Info tuleb igalt poolt tagasi	<p>IRL2- Kindlasti on vaja koguda tagasisidet. Inimesi ei tule näha kui vaid valijaid, inimestel on oma huvid, kas vanusegrupiti, rahvusegrupiti on nad erinevalt informeeritud ja eri huvidega. Nendeni jõudmine toimub nii, et kas sinu erakonna tegevus on avalik ja järjepidev, kõigile teada, ajakirjandus vahendusel ja kõigi kontaktide kaudu. Iga ministri tegevuse kaudu jõuab see info inimesteni. Kui mina haridumministrina kohtusin auditooriumitega, kus on 200-300 inimest, näiteks kõigi venekeelsete koolijuhtidega korraga korduvalt ja korduvalt. See info ju levib ja sellisena ongi see suhtlemine ja tagasiside üles ehitatud. Me teame, milline on see tagasiside, teame individuaalsete kontaktide kui ka ajakirjanduse vahendusel, kui ka suurtes auditooriumites tekkinud debattide järgi.</p>
13.6 Otsesuhtlus	<p>IRL3 - . Kuna mina olen inimestega suhtleja, mitte tingimata nelja silma all, kohtun ka suuremate rühmadega, kuid selline vahetu kontakt annab sulle kõige objektiivsema pildi. See on tähtis teiselt poolt, et see on kahepoolne suhtlemine. Kui sa annad ainult loosungeid või oled ainult kõrv, aga sul puudub pidev suhtlusvõimalus, siis pole tagasisidet. Või ta tuleb ajanihkega, aga tegelikult räägitakse mööda. Probleemide teadvustamine ja oma programmi tutvustamine - mina paremat varianti kui individuaalne suhtlemine ei näe, mis võib muidugi tehnoloogilises mõttes toimuda läbi Facebooki, sotsiaalmeedia. Muidugi aeg läheb edasi ja neid kõiki tuleb ka kasutada. Aga kui räägime meedia kasutamisest, siis see on puhtalt ühepoolne.</p> <p>KE1 - Meie kasutame meetodit, et me lähme inimeste juurde, käime tänaval, suhtleme, räägime muredest. Minu poole pidevalt kirjutatakse, helistatakse, tänaval kurdetakse. Mure - see on vahetu suhtlemine. Eks me ole linnas võimul ja Linnavalitsuse kaudu tulevad probleemid välja.Ma ütlen, et katuseorganisatsioonide kaudu ja kõige tõsisemalt toimuvad vaidlused meie endi vahel. Kuid isendid tulevad mujalt, olgu need otsekontaktid, ajakirjanduse vahendusel, kohtumised organisatsioonidega, näiteks rahvusvahemuste kultuuriorganisatsioonidega.</p> <p>RO2 - Oma valdkondades andsin tagasisidet, oli pidev töö. Listides kirjutasin ülevaateid jne. Kohtumised olid koguaeg. See põhimõtteliselt valimisüsteem on oma aja ära elanud, et siin on kaks aspekti, et üldse see mõte, et inimesed annavad oma hääle neljaks aastaks ära ja hea on kui ta osutub valituks. Et see tänapäevases ühiskonnas tundub igavene mõtteviis.</p>

14. Osalemine	14.1 Tähtis	IRL1 - Näeme ka pankades, et kui kusagilt kerkivad esile intelligentsed noored väikese palatiseeritud eesti keelega ekssole ülikondades või kleitides osakonnajuhataja tasemel. Pankades on see selgelt tegelikult mulle tundub karjääripoliitika osa, leida niisuguseid vene noori ja tõsta nad esile, arvan et see on väga õige taktika....
		IRL3 - Minu arvates oleks õige selline suhtlemistasandi teema on see, et inimesele ja see ei puuduta vaid vähemusrahvusi, inimene peab saama signaali, et ta on osaline, osaline riigivalitsemisel ja ühiskond tervikuna.
	14.2 Ei lasta osaleda muukeelsetel	SD1 - Ega ei ole väga lastud. Võib öelda, et Keskerakonna puhul saab näha, et need inimesed on mingitel positsioonidel, et nad on abilinnapead, riigikoguliikmed. Ülejäänutel erakondadele on see üks-kaks venelast aeg-ajalt. Siis on küsimus kui tõsiselt nende inimeste arvamus loeb. Kui sa oled kolmekümneses fraktsioonis ja sa oled üks venelane ja sa ei kuulu erakonna juhatusse, ammugi mitte tagatubadesse, kes asju otsutab, siis mis sinu arvamus siin loeb või sind saadetakse ebamugavatel teemadel rääkima. Millest on näited, kuidas mingil hetkel vene kogukonna esindajad on vene kogukonna poolt oma teotuse kaotanud nõ valgetes erakondades.
	14.3 Muukeelsete osalusest on puudu	SD3 - Kõrgem poliitiline osalus on see millest tuntakse puudust.
15. Otsustamine	15.1 Inimesel on võimalik otsuseid mõjutada	RE2 – Muidugi...See on põhjus, miks mina vene keeles suhtlen ja miks ma oluliselt ennast täiendasin võrreldes kooliajaga. Kui linnaosa vanema ajal tulid paljud inimesed oma murega kabinetti räägides vene keeles, siis ei saa öelda et ma ei saa sinust aru. Kui sa tahad ülesannete kõrgusel olla, siis sellist varianti pole.
		IRL1 - Aga nende mõjutamisvõimalused on arusaadavalt seotud nende endi poliitilise aktiivsusega. Pigem on see poliitiline aktiivsus ja vene kommunikatsioonikanalid passiivsed.
		IRL2 -Ja meie programmis on pidevalt sees põhimõte, et keeleõpe oleks tasuta ja oleme ka selle taganud, et kes teeb edukalt keele-eksami, selle keeleõpe makstakse 100% riigi poolt kinni. Need põhimõtted meie programmi on läinud sisse konkreetselt venekeelsete inimeste nõuandmisel.
		SD3 - See sõltub, mida nad tahavad ja kui rumalust tahavad, siis mitte. Mõistlikke asju ja olulisi asju...Me püüame esiteks programmi asjadest teha seadusandlikud algatused, et teemad üleval hoida, et debatti elavdada. Kodakondsuse eelnõu sisseandmine, teeme meediakajastuse sellest.
	15.2 Puudub võimekus otustada	RE3 - Täna ma ei näe ühtegi vene noort meie erakonnas, kes tahaks või suudaks või oleks tulemas.

		KE2 - Vaadake praegusel ajal on see mõttetu. Inimesed saavad ka sellest aru. Üheksandas Riigikogus kui ma siin olin ja lahkusin, mu arhiiv jäi Velmanni kabinetti. Pärast tulin tagasi, ja vaatasin seda ja seal oli mingi kümme paksu mappi kirjavahetusega, pöördumistega, mida ma tegin kirja vahendusel. Praegusel ajal inimesed ei usu, et see võib aidata. Kui vanasti oli mul tööd kui murdu, 10-30 kirja iga nädal. Siis selle esimese aasta jooksul olen 10 ringis saanud neid pöördumisi. Inimesed ei usu, et sellest on kahju. Mul on selline ettekujutus.
	15.3 Venelaste eest otustatakse	VE - Venelastel ei tule pähegi, et venelane saab siin presidendiks. See näitab, et venelaste hoiak oli imelik, aga see on orjapsühholoogia, et minu eest otustatakse.
	15.4 Pole ideid, mida teostada	RE2 - Inimesed tulevad isiklike muredega, et ei ole suurt asja, et peaks seadusandlik muudatus tulema.
	15.5 On ja ei ole	IRL3 - On ja ei ole. Paar näidet ma tõin. Küsimus on kui palju nad suudavad ennast kaasata. Kui on küsimus, kasvõi tullakse näiteks omapoolsete ettepanekutega, mis esindavad 70% üliõpilaste huve, siis see ei jää tähelepanuta. See on avalikkuse poolt tulnud surve.
	15.6 Otsustusprotsessi mõjutamine erakonda kuuludes	SD2 - Praegu ei ole neil muud võimalust, et kuuludes erakonda ja seal ennast maksma panna. Hiljem sõltub kas erakond on võimul. Rahvusvähemuste koda meil ei ole ju. RO2 - Sõltub konkreetselt poliitikas ja tema võimalustest. Minu Riigikoguperioodi jooksul mul polnud erilisi võimalusi. Et koalitsiooni me ei kuulunud ja opositsiooni ka ei defineerinud ennast. Sai teha vaid arupärimisi, kuid midagi ei muutunud.
16. Esindatus riigi-institutsioonides	16.1 Muukeelne elanikkond peab olema võrdselt esindatud institutsioonides	KE1 - Küll on seda joont jälgitud igapäeva personalipoliitikas, et saaksid kõik sotsiaalsed rühmad esindatud: vanad, rahvusvähemused, naised jne. Kui vaatame Riigikogu fraktsiooni, Tallinna Linnavalitsust, siis näeme et seal on mitte-eesti nimedega inimesi....Meil on selline kirjutamata reegel erakonnas, et teine nimi esikümnes on naisenimi ja esikümnes mitu vene nimega inimene. Kõik võiskid seda sama teed minna, et ka nende valijad näeksid, et kõik on saavutatav.
		SD1 - Praktikas saab seda teha kui meie erakond oli valmis, et lahe - meil on intelligentne aktiivne vene noor, valime ta juhatusse ja kui meil oli võimalik sama inimene nimetada abilinnapeaks. Mitte, et väärtus oli see et ta oli venelane, et see ei ole piirang. Väljapoole paistmisel kipun arvama, et kõneisikud loevad rohkem, kui mida nad räägivad
		SD2 - Et kui nad näevad, et nende esindatus on Riigikogus, nende poole pöördutakse, sama mis president tegi õigesti kui presidendiks sai. ...
	16.2 Muukeelne elanikkond on alaesindatud	IRL1 - Kuna väga selgelt ma näen, et võrreldes Keskerakonnaga on võimeka poliitandega vene taustaga inimesed alaesindatud. SD1 - Kindlasti on teretunud, et nende aktiivsus Eesti poliitikas suureneks, et nad näevad, et ka karjäärivõimalus Kohalikus omavalitsuses või riigiametis. Et kui meil täna on 30% kogukonnast peab ennast venelasteks, siis kui me seda poolt vaatame kui palju neid avaliku tegelaste seas on, siis see osakaal on väike. Mis tähendab ka, et paljuski kogukonna arvamus ei saa esindatud ja see tekitab tunde, et me oleme siin teisejärgulised, me

		<p>pole võrdsed.....</p> <p>SD2 - Muidugi ei ole. Mis annaks teha, kui vaadata inimesi, kes on erakondades tööl. Siis neid kaks aastat tagasi oli marginaalne, praktiliselt puudusid inimesed. Sellepeale küsisime Riigikantsleist, et kui meeskonda komplekteerides peaks olema erineva tausta inimesi: mehi, naisi, eri emakeelega, peab tähelepanu pöörama. Aga muidugi ei tehtud. Aga sellepeale öeldi, et muukeelsed ei saada avaldustki. Sellepeale küsisin, et kuidas te kuulutate? Ei olnud venekeelses cv-online, pressis. Absoluutselt. Eeldus on, et peab jälgima eestikeelset infot. Toon näite. Käisin ministrina Ida-Virumaa valitsuses, riigiasutuses ja küsisin, kui palju venelasi teil siin töötab? Siis vastus oli, et viiekümnest-kuuekümnest inimest töötab kaks-kolm.</p> <p>SB3 - Kindlasti ei ole piisavalt, et proportsiooni edendada. Kodakondsuse puudmine on ka juba see takistus. Ida-Virumaal on meil Narvas 150 liiget ja Tallinnas on päris palju. Kindlasti ei ole piisavalt, et proportsiooni edendada. /</p> <p>RO2 - Piisavalt kindlasti mitte arvestades proportsiooni. Jah, võiks rohkem, aga natuke ikka esineta.</p>
	16.3 Esindatud hästi	IRL1 - Muidugi esinduslikkuse mõttes on see formaat rahvusvähemuste ümarlaud Vabariigi presidendi juures. Aga mis on üsna representatiivne, kuid sellel pole täidesaatvat pädevust.
	16.4 Esindatud tõuseb	IRL2 - Aga minu meelest see tõuseb ja vaadates, et ka venekeelseid inimesi on ka erakondades rohkem, mitte vaid rahvusplatvormidega erakondades, vaid ka lihtsalt erakondades, kellel on oma majandus-, sotsiaalpoliitika, siis nad muutuvad üha aktiivsemaks. See aktiivsus hakkab sarnanema sellega, mis on eestlastega.
	Venelaste tahe opositsioonis	RE2 - Vene keelsete tahe riigi tasandil on jäänud opositsiooni. Selletõttu, et partei juhtkond on ennast isolatsiooni mänginud.
17. Kõneisikud	17.1 Eraldi kõneisikuid erakonna sees pole, sest...	<p>RE2 - Loomulikult on meil vene rahvusest poliitikuid poliitikas. Kuna oleme suurim valitsusvastutust kandev erakond siis me ei saa teha, et see teemat esindab vaid nütüd see mees või naine Riigikogus. Valitsuserakonnal on see vastustus, et valitsusliikmed peavad suutma kogu spektrit haarata./..Vene emakeelaga poliitikud Eestis ei tegele rahvus vaid erialaste küsimustega... Aga sõltub, ühest kõneisikut pole, üks on P-E Rummo ja need kes on vene emakeelega. Vene emakeelaga poliitikud Eestis ei tegele rahvus vaid erialaste küsimustega.</p> <p>RE1- Kuna meie liberaalidena seda rahvuslikku momenti ei tähtsusta üle, vaid tajume Eesti ühiskonda ühe tervikuna või eesmärgia saavutada, et ta ühiste huvide nimel tegutseks, siis me ei ole pidanud vajalikuks oma kõneisikute seas teha vaikumisi kvoodisüsteemi, vaadata et kui palju oleks, mis geenidega inimesi.</p> <p>IRL3 - Seal on üks näide, mis võib hakata töötama, IRLil sellist näidet (eraldi kõneisikut) pole. Ma ei näe silmapiiril, kas võiks tekkida või mitte.</p> <p>RO1 - Meil on vene emakeelega isikuid erakonnas. Oleme proovinud küll neid kõneisikutena näidata.</p>

		RO2 - Seal on venekeelseid inimesi, aga kõneisikuid mitte. Alksei Lotman, kelle kõnekeel on vene keel. Ja vene keelt ei saa vaid vene keelest rääkida. Meil on neid terve hulk. See on oluline aspekt, et ei saa kõiki ühe puuga mõelda. Vene keelt kõnelevate hulgas on terve hulk neid, kes ei pea end venelasteks, ukrainlased jne. Ja teistsuguse identiteediga inimesed – udmurdid jne. Aga nende elu võiks mõnusamalt välja näha.
17.2 On olemas eraldi kõneisikud erakonna sees, sest...	IRL1 - Erakondade jaoks on oluline see, et kui erakonnad tekitavad poliitilist eliiti ja usaldust ja kui tekivad esile vene kogukonnast pärit selle erakonna poliitikat aktsepteerivad, hoidvad ja selgitavad poliitikud..... Kui rääkida seda, et kas meil on eraldi poliitilises kommunikatsioonis vene inimesi, kes vene kogukonnale vene meedias vene kogukonna poole peavad pöörduma, siis see vastus on eitav.	KE2 - Ma ei kiitle, vaid ma olen absoluutne vene elanikkonna arvamuslimiit.
	SD1 - Kuid nüüd sa suudad läbi nende isikute sõnumit paremini mõista, et mis on meie arusaam kodakondsuspoliitikast ja miks see erineb konservatiivsest arusaamast. Ja mis on meie nägemus piirilepingust jne. Sa suudad neid teemasid paremini juhtida kui sul tekivad kõneisikud.....Juhus mängib enda osa, aga küsimus on see, et kas oled valmis juhuseks. Aga meie puhul on see olnud teadlik tegevus. See fookus on täpsustunud koguaeg. Aluses oli see erakonna sisene tunnetus, et mida tähendab püüda seda kogukonda esindada. Alguses oli nõrgem, kuid töökäigus sa seda õpid. Muideks, et selle kogukonnaga suhelda, käib ka osa meie kursusest vene keele kursusel, et arusaada sellest kogukonda.	SD3 - Meie kõneisik on Allik, Palo, mina
17.3 Teame, kes nad on...	IRL2 - Vähemusrahvuste puhul on selge...Tallinna linna volikogus on hulga inimesi, noori ja vanemaid. Kui te mõtlete, et juhtpoliitikute seas on mõni? Nimekirjas oli meil hulgaliselt, tippoliitikute hulgas valitud isikuid ei ole.	VE - Mulle suvel Delfi peatoimetaja ütles veel varem, et venelastel pole liidrit. On ju – Savisaar! Teised vene poliitikud said hammustada.
17.4 Eraldi kõneisikuid oleks vaja	IRL3 - Kindlasti on see nii. Reformil on ka nii, et kõneisikuid pole. Neid pole toodetud või välja koolitatud; kas neid pole leitud või pole neile tähelepanu pööratud. Kõneisiku poolel, mis pole vähem oluline, kas erakond kohaneb selle kõneisikuga või kõneisik esindab seda erakonda.	
17.5 Eraldi kõneisikud kogukonna sees – ei tea, kes nad on	SD1 - See on võibolla üks probleem, et kes siin on vene kogukonna arvamuslimiitrid ja kui suurt kogukonda nad suudavad katta... Aga ega nad hästi organiseerunud ole, et seal saaks öelda et nüüd 30'000 inimest, kes vähem-rohkem end muulasena identifitseerib, et nendel oleks selged kõneisikud, et kellelt küsida et mis toimub. Pigem on küsimus, et kas need inimesed kes meil selle teemaga tegelevad on adekvaatsed ja kas nad suudavad summeerida seda informatsiooni, mida nad saavad.	SD2 - Soomlastele on olemas oma kultuuriselts ja esindaja ja ukrainlastel on mitu tugevat. Selles osas on lihtne, võtad nende esindajatega ühendust. Venelastega on väga raske, venelastel tegelikult tugevaid esindajaid leida, kes tõesti suuri gruppe esindavad, mina ei tea, et oleks. Seda

			<p>tõdesime ka aprillisündmuste puhul, et ei ole üht-kaht esindajat, kelle poole pöörduda ja nad on väga killustunud. Paljud ei ole üldse koondunud.</p> <p>SD3 - Pole kellegagi ka konsulteerida.</p> <p>RO2 - See oli probleem, keegi neid väga ei esindanud, seal oli hulk venekeelseid inimesi, kümme oli kindlasti neid, aga selliseid tugevaid eestkõneleajid polnud.</p>
		17.6 Kõneisikud on kultuuriseltsidest	SD2 - Tüüpiline on kultuuriseltside esindaja, kes on aktiivsed. Kuni selleni välja et näiteks..Liidia Kõlvart. Ühte esindajat pole ju olemas, kes on ikkagi nendest teemadest huvitatud ja kutsele vastavad. Lisaks kvantitatiivuuringutele tehakse ka kvalitatiivintervjuud, kus fookusgrupis osalesid inimesed.
		17.7 Venelased ei taha kõnelda	VE - Vanemad välja ei tule, sest nad kardavad kaotada töö, kaotada kodakondsuse, ta kardab, ta on kuss. Tulidki noored välja. Uued noored on huvitatud, nad välja ei tule tänavatele. Küsimus on selles, et noored teevad Euroopa kaudu, konventsioonid, seadused. Ja küsimus on, et uued noored on hästi infomeeritud, kas ainult eesti keeles tuleb infot. Paljud kuulavad Ameerika seda...
Kodakondsuspoliitika	9 Hinnang senisele poliitikale	9.7 Liberaalsed tingimused kodakondsuse saamiseks	IRL1 - Meie kodakondsuspoliitika on olnud selline, et on iseküsimus kas see on eesmärk omaette./ Iseasi, et kas kodakondsuspoliitikat reklaamida kui väga tõsist asja on üks valikuid. Kas see seda kodakondsuse väärtust pole mitte devalveerinud? Meil on Euroopa Keskpangaga seotud üsnagi keskelt läbi liberaalsed naturalisatsiooni korras kodakondsuse andmise tingimused.
		9.1Karm	KE1- Rahvuskeskne, IRL hoiab kümne küünega kinni meie rahvuseidest ja kodakondsuspoliitikast, mis on karm teiste riikidega, kus on liberaalsemad ja kus antakse topeltkodakondsust, et muuta neid inimesi lojaalsemateks. Küllaltki karm / Jah, üks asi millega oleme välja tulnud, et kodakondsuse andmine lastele, kes on mittekodanikud, et see oleks lihtsustatud korras ja automaatne, sünniga antud.
		9.2Peaks lihtsam olema	SD1 - Praktilise poole pealt ka, et iseenesest, et kui EL-u institutsioonid ütlevad, et me peaksime lihtsustama oma kodakondsuspoliitikat siin sündinud laste suhtes, siis me ei tee seda. Miks need lapsed, kes on sündinud perekonda, kes ei ole põliseestlased ei saa seda ja peavad seda paluma? Õelge mulle, et ma võin sellest loobuda!
			SD3 - Kodakondsuse eelnõu sisseandmine, teeme meediakajastuse sellest.
		9.6 Raske, kuid põhjendatult	RE2 - Arvan, et kui mõista ajaloolist tausta, mõista et meid on üks miljon etnilisi eestlasi, kui identifitseerida keele kaudu ja selle kaudu mis on põhiseaduslikud väärtused – keele, kultuuri ja rahvuse püsijäämine, siis nende eesmärkide valguses ei saa meil on lõtv kodakondsuspoliitika. Pigem on võimalus saada kodanikuks, eelkõige noortel inimestel on küllalt, ei ole vaja ebainimlikke pingutusi.
			RE3 - See on julgeolekuprobleem, siis me lõdvendame oma rihma siin riigis. Täna ei ole see veel võimalik. Elada Euroopa Liidus elamisloaga ja

			topelkodakondust me siin ka ei saa kehtestada.
	9.8 Hiljaks jäädud		KE2 - Hilja, kõik hiljaks jäänud. Seda oli vaja teha 90ndatel, kui kõik sellest rääkisid. VE - Nüüd on hilja. Ma võin neile ette öelda. Siin on legendik. Tuleb mõelda, mida teha vundament, aed ja kultuur peab olema. See on häbiväärne plekk, see on miinus. Kui oleks kohe antud kodakondsus oleks Eesti 5 aastat etem olnud.
	9.3 Topelkodakondsuse toetamine		IRL3 - Võtame tingimused kodakonduse saamisel maha, topelkodakondsust julgen lubada, osadel ootus selleks on.
	9.4 Peaks muulastelt küsima		RO1 - Viimati, kes soovis, sai selle. Aga kui mõelda, et kas anda see automaatselt või kui vanem ei taha, siis peaks ta seda ütlema. See võiks võibolla olla, õiguslikult probleemi pole./ Konkreetse küsitluse kodakonduseta inimeste hulgas võiks ju läbi viia, et kas nemad eelsitaksid vaikimis varianti, et laps saab kodakonduse. Sest saan aru, et osadele poliitikutele oleks emotsionaalselt valus muuta süsteemi. Kui see on oluline küsimus, võib teda teistpidi muuta
	9.5 Peab mõtlema sellele		RO2 - Küsimus on kui raske on neil kodanikuks saada. Võiks olla võimalus lihtsamalt kodanikeühenduste kaudu oma asju teha ja ellu viia omi asju. Et selleks pole vaja valimisõigust.
19. Kodaniku definistioon/alused	19.1 Kodanikul on kodakondus		KE1 - Kodanik on see, kellel on riigikodakondsus. Kui mõelda laiemalt, siis ei piisa mitte vaid kodakondusest ja rahvusest. See on laiem mõiste. Paraku aastatega see meie rahvuslik koosseis muutub, sest juurde tulevad inimesed Euroopast, Pakistanist ja mujalt. Need protsessid on toimuvad. See on teine dimensioon, millega puutume kokku ja peame valmis olema.
			RE1 - Kodakondsusel on õiguslik kuuluvus Eestis ja erineva kodakondsusega inimestel on mõnes osas erinevad õigused ja vastavad kohustused, aga rahvuslik kuuluvus ei mängi siin mittemingisugust rolli. Rahvuse ja kodakonduse mõiste tuleb lahus hoida.
			IRL2 - Nii kodanikuõigused Eestis ei lähtu rahvusest.
			SD1 - Kui keegi tahab seitse sugupõlve olla venelane, olgugi et on Eesti vabariigi kodanik, miks peaks teda keelama.
			SD3 - Eesti kodanik peab seaduse järgi valdama eesti keelt, kuid paljud ei valda seda. Need, kes Siberis elavad. Kodakondus ei pea olema keele ja rahvuse suhtes. Seda oleks õigusriigis imelik teha, et rahvuse järgi määratletakse.
	19.2 Etnilistel alustel kodanik		IRL 2- See on traditsiooniline, sest meil on programmiliselt rahvuslik konservatiivne erakond oma väga selge kodanikkonnal ehk põhiliselt seni eestlastele orienteeritud poliitikaga olnud ja selline rahvuslik ja eesti keele ja kultuuri domineerimist silmas pidav poliitika ei tõmba iseeneset vähemusrahvusi otse enda juurde niipalju.
Rahvusriigi	10 Muukeelse	10.1 Rahvuskuuluvusel on teatud	IRL2 - Rahvusriik ei ole kindlati immigrantide vaenulik, vaid lähtub eeldusest, et põlisrahval on õigus säilitada oma traditsioonid, euroopalikud

käsitlused	elanikkonna positsioon rahvusriigis	tähtsus rahvusriigis	väärtused.
			RO1 - Aga milleks siis üldse Eesti riiki? Kui arvame, et eesti keel pole oluline, siis milleks meile Eesti riik?/ Ei, ma ei arva seda, et mis on Eesti riigi mõte? Ainus mõte saabki olla kultuuri hoidmine, muidu võiksime ju Läti-Leeduga liitriigi moodustada, et oleks natuke kaalukam. Tegelikult arvan, et Eesti kultuuri hoidmine on üks väga oluline asi, millega Eesti riik peab tegelema. Eesti riik võiks sellega rohkem tegeleda.
			RE1 - Mina tajun võibolla liiga tugevasti seda, et seda on veidi liialdatult, et Reformierakond esindab liberaalset maailmavaadet ja see on definitsiooni järgi, et rahvuslik kuuluvus on ükskõik ja ei puutu asjasse. See nagu ei ole oluline, siin on olemas alati teatud poliitiline või taktikaline, vaid ka olemuslik, et Eesti Vabariik on Eesti riik ja rahvuslikud huvid ka selgelt Eesti rahvuskeskses mõistes vajavad esindamist ja kaitsmist. Eesti riik on ainuke eestlaste riik maailmas jne.
	10.2 Rahvuskuuluvusele ei pea olema tähtsust (Poliitiline RR)	RE1 - Tegelikult neutraalne suhtumine kõigisse väljendub Eesti põhiseadusliku korra ja Eesti poliitika põhialustes. Eesti õigussüsteemis ei ole isiku rahvuslikul kuulumisel mitte mingit tähendust, seda pole olemas.	
		RE2 - Mida me ootame? Ma ei oska öelda. Kui suurt patriotismi me Eesti elavatelt venelastelt ootame? Kui on kutt Artjom, kes laulab TV3 jube head laulu "Sind surmani", see oli liigutav. Selgelt ei olnud ta 100% eestlane, minu jaoks oli see meeldiv.	
		SD3 - Eesmärk peaks olema, et rahvus ei mängiks avalikku poliitilist rolli, aga sinna jõudes on palju aega.	
		KE1 - Rahvuskeskne, IRL hoiab kümne küünega kinni meie rahvusideest. Tulevikus püüame seda keskteed toetada, kus püüame kõik suuremad ühiskonnarühmad ühtlustada. Miks me peame leidma ühise rahvuse idee, sellise ühisidee mis seoks meid kõiki vaatamata rahvusest.	
		VE - Kui Põhiseaduses on kirjutatud, et Eesti on rahvusriik ja samas elab Eestis 1/3 muid rahvusi, on mul kohe küsimus, kes nemad siis on? Lisa? See pole nende riik Põhiseaduse järgi. Ei saa niimoodi olla. Riigis on esimene subjekt mitte rahvus vaid kodakondus. Ma olen Eesti kodanik. Rahvus ei huvita mind, me oleme Eesti kodanikud. Mul ei ole õigusi sest ma olen venelane? See on keskajast. Täna maailmas olen ma EL liige. Tahan asju arutada selles mastaabis, mitte provintsiaalses mõttes.	
		IRL3 - Kui patriotismi ja seadusekuulekust vaadatakse ühe ja samana, siis on see eksitav. Peab olema iga kodanik seadusekuulelik. Patriot on inimene, kes seob ennast selle ühiskonnaga ja mis rahvusest ta on, ei oma tähtsust. /Kas põhiseaduse järgi kodanikul on erinevad õigused rahvusest tulenevalt? Ei ole ju. Kas Eesti kodakondsuse saamine on erinev eri rahvusest inimestele? Ei ole. Kas eestlastel on siin eelised? Alates 95 aastast ei ole, ainult niipalju kui oled eesti keelse kooli lõpetanud, sa ei pea eesti keele eksamit tegema. Mis on pragmatismi küsimus, mitte õiguste.	
		SD1 - Eks me üritame igas mõttes areneda, üks pool on programmiline pool ja seal me kindlasti põhimõtteliselt oleme samal arvamusel edasi, et ükskõik, mis rahvusest inimene on, et kui ta elab Eesti vabariigis, siis ta peab tundma ennast eestlastega võrdselt./ Minu arust on praktiliselt kogu	

		<p>taasiseseisvumisaja olnud Eesti poliitikas üks diskursus, see on see, et kes on Savisaare alternatiiv. Ega see pilt selles mõttes tihti peale on äärmuslik. Mina arvan, et pöördetük on lähemal, et järjest rohkem on Eesti elu ostustajate hulgas neid, keda ei saa tiblaga hirmutada, sest nendel puudub isiklik hirm NSVL võimu vastu ja paraku aetakse NSVL võim ja vene rahvus totaalselt sassi.</p>
		SD2 - See on ka aidanud kaasa teadlikkusele, mitte tema rahvuse põhjal, vaid seda mida ta mõtleb inimesena.
		RO1 - Pean end inimeseks. Siis kui öeldakse, et juudid ahju, siis käib see minu kohta ka. Selles kontekstis olen juut. Kui öeldakse midagi mitte naljaga pooleks, kui selle taga paistab tõsine vaen mustanahaliste kohta, siis võin mustanahaline ka olla. Kuni Eesti oli okupeeritud riik, siis pidasin ennast eestlaseks, mis sest, et ma päritolult pole seda.
		RO2 - Ma mõtlen seda, et prantslane pole mitte rahvus, vaid see on kodanikustaatus. Võid olla araablane, aga kui passis oled prantslane, et etniline identiteet on teisejärguline ja see reeglite kogum ja õigusriik ja kodanikuõigused, võimalused kokku on kodanikuidentiteet....Kodanik on konkreetne inimene. Eesti kodakondust ei pea ole. See on termin. Kui ta pole kodanik, vaid on Eesti elanik, siis väga hea, et ta tunneb, et tahab midagi teha. Nii nagu laste õpetamine liigub selles suunas, et muutub huvipõhiseks. Et kui inimesel on huvi ja edu edendada, et siis kui seda huvi toetada, siis see on üks võimalus, et midagi hakkab edasi arendama. Isegi kui muul ajal kirub ja õiendab ja kui ta ka midagi teeb, siis seda tuleks toetada, siis on see tee, mis avab uusi võimalusi.
	10.3 Mitmerahvuseline riik ei lähe vastuollu rahvusiigi ideega	<p>IRL1 - Kõigepealt on oluline rahvusvähemustel enda identiteedi määramine. Mis puudutab rahvusvähemuste rolli, siis iga kogukond, kellel on enda rahvuslik identiteet, mida ta teostab, see iseenesest ei ole midagi rahvusiigi ideega vastuminevat. Rahvusiigi kontseptsioon ei eelda, et teistest rahvusest inimesed peavad hakkama määramata ennast eestlasena</p> <p>IRL3 - Valimiseelselt on pilt teine, sellisel juhul püütakse oma positiooni määratleda riigi poliitikas. Kui vaadata rahvusriiklust, siis parteide vahel on vähe erinevusi. Ühest küljest keegi ei eita, et Eesti on õiguslikus plaanis rahvusriik. Aga küll on küsimus, mida tähendab rahvusriik. Kas see on üherahvuseline riik, ühe rahvuse huvisid kaitsev ja esindav riik või see on kodanikeriik? Pigem ühe rahva huvidele suunatud kampaaniaid teevad parteid, kes ei ole parlamendis esindatud.</p>
	10.4 Eesti poliitika on põlisrahvuse keskne	<p>KE2 - Inimõiguste rikkumiseks peetakse seda, kui ühes riigis, ühe seaduse alusel elavate inimeste hulgas, ühel rahvusel on kordades väiksem sissetulek, sotsiaalsed probleemid on ülekaalus teisel poolel. Sellest, keegi ei räägi, sellega oleme harjunud.</p> <p>VE - Venelane on leppinud oma teisejärgulise rolliga riigis, see on häbi riigile.</p>
Rahvuse	Mis alusel on rahvus moodustatud?	RE1 - On oluline ka seda silmas pidada, et rahvus ei ole objektiivselt määratletav. See on puhtalt kultuurilise valiku küsimus. Rahvuslik ja

definiitsioon	(eraldi teljena ei käsitle, käib eelmise telje juurde)	keeleline kuuluvus ei ole kattuvad mõisted üldse.
		RO1 - NSVL ajal pidasin ennast eestlaseks, aga see oli teatud osa minu vastandumisest režiimile. Peale Eesti iseseisvumist on see küsimus minu jaoks minetanud teravuse. Pean end inimeseks. Siis kui öeldakse, et juudid ahju, siis käib see minu kohta ka. Selles kontekstis olen juut. Kui öeldakse midagi mitte naljaga pooleks, kui selle taga paistab tõsine vaen mustanahaliste kohta, siis võin mustanahaline ka olla. Kuni Eesti oli okupeeritud riik, siis pidasin ennast eestlaseks, mis sest, et ma päritolult pole seda.
		VE - Rahvustunne on loomulik tunne. Lapsel on mu meelest sündida a priori. Aga seda võib takistada või seda tehakse loomulikult.
11. Kodanikeriigi toetamine erakondade poolt	11.1.1 Pooldame kodanikukeskset riiki. Eesti on juba kodanikekeskne	RE2 - Eestis on pigem kodanikekeskne, vähemalt Reformierakonna vaatest küll, Reformi alusdokument on 94-95 a. vahel kirjutatud kodanikeriigi manifest, mis on Siim Kallase kirjutatud ja mis on fundamentaalne ja ütleme selgelt kodanike vaatevinklist.
		RE3 - Minu meelest Eesti täna on kodanikuühiskonna keskne.
		IRL3 - Mida see antud juhul tähendab? Osades riikides kui etnilised demokraatiad nagu Iisreal...Eestit sellega võrrelda ei saa, seal on tõesti juutidel eeslisõigus iisraeli kodakonduse saamisel, neil on eelistingimused. Eestis sellist pole. Eesti on põhiseaduslik demokraatia ja kodanike demokraatia.
	11.1. 2 Pooldame kodanikukeskset riiki. Kodnikuühiskonnaga peab arvestama	IRL2 - Samas on vajalik meelde tuletada, et ühiskond on olulisem mõiste kui riik, sest riik on vaid ühiskondliku kokkuleppe võrdus. Seega on tähtis mõelda kogukonna peale. Kogukonna peale, kus kodanikuühiskond on riigi toimimise eelduseks.
		SD1 - Mina loodan, et selles mõttes kodanikuühiskond annab juurde poliitikasse inimesi, kes on suutnud ennast tõestada ja nad on saanud selle vabaduse, et nad ei pea mõtlema millegi välja cashimise peale, vaid mõtlema sellele lahedale ühiskonnale, kus tahaksin tulevikus elada. SD3 - See ongi see sama põhiseadusliku patriotismi järgimine. SD2 - Aga kui me jõuame kodanikuni, tavainimeseni, siis on nii ju, et kodaniku MTÜsid venekeelseid, on vist 1%, kui eestikeelseid on 10%. Muidugi on see tagasihoidlik. Teine küsimus on see, kas nad peavad niipalju eraldi olema, minu meeldiks kui nad oleks koos, just MTÜ-de osas. Probleem ühiskonnas võiks inimesed kokku viia.
11.2 Pooldame kodanikukeskset riiki. Eesti ei ole veel kodanikekeskne	KE1 - Käega toetan seda arvamust. Arvan, et see peab nii olema. Me oleme tee alguses, aga hea, et teemast juba räägime. Mõniaeg keegi sellest teemast ei rääkinud. Aga, et Õiguskantsler näitab seda ja räägib avalikult on hea meile kõigile. Kui sellest räägivad rahvusvähemuste esindajad, siis keegi ei kuula neid, on hääli kõrbes.	

		<p>KE2- Ühendused, mis suudavad läbi suruda – neid ei ole. Meil pole kodanikuühiskond.</p> <p>Meil on koalitsioon ja opositsioon. Koalitsioonil on nii palju jõudu, et meist üle sõita. Keegi kellegagi ei räägi ja veel ma arvan, et kodanikuühiskond arvestab iga kodaniku õigusi. Ja ma pean nentima, et meil seda pole.</p>
		<p>RO2 - Alternatiiv oleks kodanikuühiskonna kaudu, et läheneda nii, et kui inimesed tahavad oma valdkonda üheskoos korraldada, siis riik ja kodanikud sõlmivad lepingu. / Seda on mõõdetud, see on meeletult madal (muukeelse elanikkonna osalemine kodanikeühendustes)</p> <p>VE - Riigis on esimene subjekt mitte rahvus vaid kodakondus. Ma olen Eesti kodanik. Rahvus ei huvita mind, me oleme Eesti kodanikud. Mul ei ole õigusi sest ma olen venelane? See on keskajast. Täna maailmas olen ma EL liige. Tahan asju arutada selles mastaabis, mitte provintsiiaalses mõttes. Sa pead olla haruldane, aga põllul kasvab palju lilli ja peab läbi saama. Meie olema aga ikka ainult meie.</p>
11.3. Lahendused: Mida oleks tarvis teha, et kodanikuühiskonda edendada?	IRL1 -	See teatud heas mõttes agressiivsusest on puudu. Ütleme, et siin mingitel teemadel ma näen, et on huvirühmad askeldavad, aga kodanikuühendustel seda süsteemset surveavaldamist oma teemadel võiks rohkem olla.
11.3.1 Kodanikuühiskonnal puudub agressiivsus	RO1 -	Kodanikuühiskonna kaasamine on puudlik. Seda võib öelda sealhulgas ka muukeelse, seal on küsimus ka niipalju kui rääkida muukeelselt, kuigi see pole nii teravalt piiritletud rühm kui seda tavatsetakse näha. Aga seal on rühmas endas arenguruumi sellise demokraatliku ja legaalselt tegutseda sooviva organiseerumise, sellist legaalselt organiseerumist on vähem ja sellepärast nende hääl kostab vähem.
	IRL3 -	Teine küsimus, kui tugev kampaania või initsiatiivgrupp hakkab mingit asja ajama. Neid ei saa lihtsalt ignoreerida. Pidevalt ainevahetust võimu ja kolmanda sektori vahel Eestis sellisel tasandil nagu Põhjamaades, ei toimu. Siin pole mõtet oma nahast välja pugeda. Kui võrrelda Lõunamaadega siis oleme jälle väga heas seisus.
11.3.2 Riigivõim ei tunne kodanikeühenduste vastu huvi	IRL3 -	Kindlasti Eesti ühiskonna suletuse üks näide on see, et tegelikult riigivõim ei vaevu inimesega suhtlema. Keskmise ministeeriumi ametnik arvabki nii, et parem kui MTÜ esindaja ei tule siia oma nina toppima utoopiliste ideedega. See on tõrjutus, mis ei ole suunatud vähemusrahvusgruppide vastu, vaid on üldine riigivõimu vastumeelus avalikkusega suhelda, see peab murduma. See riigivõim ja kodanikkond peavad olema suhtluses ja ainevahetuses.
	SD1 -	Küll on aga see Euroopa probleem, et poliitilised mõttemallid, mida erakonnad kasutavad oma töö korraldamiseks, on mõnes mõttes ajale jalgu jäänud. Et ostitakse lahendusi vanadest edumudelitest ja ei suudeta ajaga kaasas käia, kus kodanikuühiskond käib sellega kaasas. Aga siis on seal küsimus, et kas see kodanikuühiskond suudab olla jõuline kindlates valdkondades. /Nojah, see on vastastikune protsess, et lahendus mida mina pakun, peab kodanikuühiskond olema selles teadlik. Ise kodanikuühiskond seda korrastada ei suuda. Sest Eestis on võimud juba aastaid tsentraliseeritud, kus märgiliselt näidatakse kui midagi head ära tehakse, et kirjutatakse hea kaasamise tava oma programmi ja isegi

			<p>koalitsioonilepingusse ja hakkame nüüd seda täitma, aga kui ei tagata seda, et juhul kui me ei täida. Saame panna linnukese kirja ilma, et me midagi tegelikult teeksime. Parlamentaarse demokraatia tingimustes peab olema valmidus erakonnas olemas.</p> <p>RO1 - Kahtlemata ükskõik, milliste kodanikuorganisatsioonide häält, arvestatakse meil liiga vähe. See on üks koht, kus meie demokraatial on arenguruumi. Me võiksime ammu juba julgemalt korraldada referendumeid, siduvaid referendumeid.</p> <p>VE - Ei ole, Eestis pole kodanikuühiskonda, sest see eeldab võrdõiguslikkust. Seal ei saagi olla ebavõrdne. Meil seda pole, meil on mäng. Aga mu jaoks on see vulgaarne, ma toonitan, et ma ei saa eesti poliitikuga kompromissini minna, et kui ta ei tunnista et venelast diskrimineeritakse. Järgmise sammuna kui ta seda tunnistaks, siis ma ütleks et hakkame seda parandama.</p>	
Mitekultuuril isus	14. Kultuuride kõrvuti elamise oskus	14.1 Mitekultuurilisis mudelina ei toimi	<p>RE3 - Kultuurikeskkond on nii suur et saa ei elada niipalju teistest kultuurist inimesega kõrvuti, see kõik on Euroopa kultuuri mentaliteedist erinev. Vaadates Eestit, meil on juba suur erinev elanikkond, kõik kristlased aga ikkagi.</p> <p>IRL3 - Olen nõus, sest ei ole suudetud selgeks mõelda, et mida see multikulti keskkonnas, kus on põlis- ja immigrantrahvastiku suhted, tähendavad. Loosung on ju see, et sa pead igale kultuurirühmale andma võimaluse seda harrastada. Üllas põhimõte, aga siin tekivad konfliktid....</p> <p>VE - Millest sa räägid kui ei ole kokkusobimist, millest sa räägid siis?</p>	
			14.4 Riik toetab teisi kultuure	<p>RE1- Vabaduse mõistega kaasneb alati ka vastutuse mõiste. Kui ühe isiku õigused vabadusele on kaitstud, siis ka teise isiku omad on ja oma vabadusega ei tohi teist isikut kahjustada. Et seal on kuskil see piir, aga kultuuriliste eripärade säilitamisse on Eesti riigi suhtumine niisugune ka praktiliselt, mitte vaid sõnades, vaid ka tegudes toetavad rahvuskultuuriliste organisatsioonide tegevust oma kultuurilise tausta säilitamist ja edasi andmisel tulevastele põlvkondadele ja arendamist, kas pühapäevakoolide vormis jne. Riik mitte ainult ei tolereeri seda, vaid ka toetab seda.</p> <p>IRL1 - Tegelikult see, et Mihhail Lotman ütles, et meil on keeruline nõuda mingilt muult kultuuriesindajalt, nõuda eesti kultuuri tunnetamist ja mõistmist ja suhtumist kui ta pole end oma kultuuris identifitseerinud. See on hästi oluline teema.</p>
				<p>SD2 - Kui rääkida suurematest gruppidest, vene ja ukraini, siis on palju võimalusi, et siin oma keelt ja kultuuri säilitada, olemas. Meil on koolid venekeelne ja venekeelne Draamateater. Pluss nad saavad riigi abil läbi toetuste sihtasutuse. Arvan, et alati võib olukord olla veel parem, aga siin Eesti riigil pole põhjust häbeneda.</p> <p>KE1 - Eks ta peabki arvestama, et inimesed on teisest kultuurituumist, teiste tavade järgi ja neid mõistma. Sellest ta peabki lähtuma...Me vaatame põhiseadust, et kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, religiooni jne alusel. Kui vaatame, et riik on kultuurivähemusi toetanud rahaliselt, ei saa öelda et Eesti riik oleks paha, paha...Eesti on multikultuurne ühiskond. Riik on rahaliselt panustanud teiste kultuuride arnegusse, meil on omapärane</p>

		<p>multikulti.</p> <p>RO1 - Siis tuleb vaadata, kelle ees on Eesti riigil vastutus? Setukas, saarlased, hiidlased jne – kõik eestlased, kellel on veel mingi identiteet. Eesti enda sisene mitmekesisus vajab Eesti enda siseselt rohkem väärtustamist. Ja nüüd kui oleme iseseisev riik, on tähtsam hoida just Eesti enda siseseid identiteete rohkem kui seda suur Eesti või riigi identiteeti, mille garantiiks on Eesti riigi olemasolu.</p>
	14.2 Multikultuursus ei ole alternatiiv	<p>IRL3 - Mis sellele alternatiiviks võtta? Kas multikultuursus on sellele alternatiiv? Ei ole. Ma ei taha seda loosungit kritiseerida, aga kuidas Euroopas terviklikult seda ületada. Miks ma konservatiiv olen ja selles saladust ei tee, vana traditsiooniline arusaamine, et külla ei tulda oma reeglitega, austatakse neid reegleid, kelle juurde minnakse.....Arvan, et see on väärtus mida peab tunnustama see riik, kes inimesi vastu võtab ja need, kes sinna lähevad. Nad ei sea endale eesmärgiks oma reeglite kehtestamist. See on see, mis on vahepeal muudetud tabuks. Jah, peame olema külalislahked.</p>
	14.6 Rikastab	<p>IRL1 - Küsimus on see et selle riigi kultuuriline keskkond on Eesti kultuuri keskkond ja nad on üks osa sellest, mida ta rikastab ja kindlasti on Eesti kultuurile oluline et see ei oleks eesti kultuurile kuidagi vastuoluline.</p> <p>KE1 - Teiste inimeste roll selle kõrval on meie elu rikastamine.</p>
	14.5 Usun mitmekultuurilisse riiki	<p>SD2 - Mitmekultuuriline riik, kus põlisrahvused on eestlased, mille kõrval on teised väikesed rahvused. Mitmerahvuseline riik. Minule meeldib selline ühiskond, kus tõepoolest on lihtsustatult üks riigikeel. Pean õigeks, mida ütleb meie põhiseadus, et eesti keele ja kultuuri säilimine on meie üks prioriteetidest. Selles vaimus peame oma riiki ehitama, seda saab teha ainult nii, kui peame teistest kultuuridest lugu ja teeme nii, et teised kultuurid sooviksid ka meie kultuuri ja keelt õppida ja et selleks on erinevad võimalused loodud, aidates ka teistel kultuuridel nende oma emakeelt ja kultuuri õppida. Olen veendunud et kui inimene tunneb oma juuri, keelt ja kultuuri siis on ta alles võimeline õppima ka selle riigi kultuuri, kus ta asub.</p>
	14.3 Eestis teisi kultuure ei austata	<p>KE2 - Ma ei arva et see päris nii on. Saate aru siin ma päevast päeva loen Delfit ja kuulan jama telekast, keegi helistab ja räägib mulle, käin kohtus. Mul on närvipinge, see kutsub esile depressiooni taolisi nähtusi. Välisriigis kui ta pidevalt elab, ta saab probleeme endast mitte läbi lasta. Ta elab täie...miski ei sega hingamist. Ütleks, et ta tunneb ennast vabana nendest probleemidest. Isegi kui ta elaks siin ja saaks sama palka, tal oleks sama maja, jne. Ta elaks selles atmosfääris. Need, kes tulevad kaugelt, ütlevad, et meie oleme õnnelikud selles mõttes. Tagasi tulla on problemaatiline, sest meie inimesi siin ei hinnata, oskavad tööd teha paremini kui seal.</p> <p>RO2 - Selles mõttes kui oleks suurem enesekindlus, siis eesti keele ja kultuuri osas, siis ollakse suuremeelsemad ja lubavamad, avatumad teiste kultuuride suhtes meie riigis. Ja nagu ma ei näe põhjust, miks ei võiks normaalselt kooskõpsusteerida.</p>

			<p>VE - Kultuur ja keel peavadki olema, mitte sõdimisega teise kultuuriga. Ma saan aru kui sõditakse vene kultuuriga kui ta on Venemaal, aga kui ta on siin. Siis on ta ka üks subkultuur, see pole kultuur. Kui subkultuuris on iga neljas venelane ja kolmas mitte-eestlane.. sellega vastu minna... Tahan öelda, et erinevustega peab maksimaalselt olema lähedased. Keeleküsimus, loomulikult peab valdama Eestimaal eesti keelt, milline vene poliitik selle vastu on olnud? Põllul kasvab palju lilli, raibet on palju, aga siin on rukkilill ka olemas ja igal lillel on õigus elada. Muidugi üks sööb teist välja, võib ka niolla. Aga see ongi, seal keegi ei arvesta, aga inimene saab seda kontrollida, et kui üks sureb välja, siis tuleb aidata. Kultuur see on..</p>
	24. Lõimumispoliitika eesmärk	24.1 Järeleaitamine, võrdsus	<p>RE1 - Kõigi nende lõimumis- või integratsiooniprogrammide, riiklike tegevuskavade põhiline eesmärk on nende, kes identifitseerivad ennast kui rahvusvähemuste hulka kuuluvaid grupe, nende järeleaitamine, et nad saavutaksid sama võime kasutada oma.. konkreetseid õigusi ja vabadusi, mis on igal seaduslikult Eestis asuval inimesel. Et nende stardipostisooned lähendata nende isikute omadele, kes identifitseerivad end rahvuslikult eestlastena, see on lõimumistegevuse tuum ja eesmärk.</p> <p>VE - Ma ei saa olla poliitik kui on ebavõrdsed suhted. Kuidas saab olla kompromiss? Kompromissi saavutavad võrdõiguslikud subjektid, aga me pole võrdsed. Aga kui ma olen siin venelane, rahavavaenlane. Algul saavutame võrduse.</p>
		24.2 Eestistamine	<p>SD1 - Niikaua kui peame otstarbekaks hoida rahvusriiki, niikaua on perspektiiv, et varem või hiljem saavad nendest eestlastest. Et küsimus on see, mis teevad eestlase. Mis on eestlase tunnus? Suurem osa vene kogukonnast tõepoolest perspektiivist kahe-kolme põlvkonnaga saavad eestlasteks, kelle identiteet vene kultuuriga on järjest nõrgem. Sa ei saa seda nende käest mõne aastaga.</p>
		24.3 Venelastest saavad eestlased	<p>SD1 - Niikaua kui peame otstarbekaks hoida rahvusriiki, niikaua on perspektiiv, et varem või hiljem saavad nendest eestlased. Et küsimus on see, mis teevad eestlase. Mis on eestlase tunnus? Suurem osa vene kogukonnast tõepoolest perspektiivist kahe-kolme põlvkonnaga saavad eestlasteks, kelle identiteet vene kultuuriga on järjest nõrgem. Sa ei saa seda nende käest mõne aastaga.</p>
		24.4 Eestimeelsuse saavutamine	<p>VE - Eesti tahab venelasi jõuga, et pead olema eestimeelne. Kui ta täidab Eesti seadusi, mida veel vaja. Miks sa seda Eesti-rootslastelt ei nõua? Kus ta on venemeelne, ma ei näe seda. See on isegi kahetsusväärne.</p>
		24.5 Eestlastele allutamine	<p>VE - On vaja venelasi allutada, see on primitiivne.</p>
Maailmavaateline ideoloogia	25. Maailmavaate järgi	25.1 Maailmavaate valimine/tutvustamine tähtis	<p>RE1 - Kui nende hulgas, vaimse ja poliitiliselt mõtleva eliidi hulgas hakkab kujunema see arusaamine, et on olemas mõiste nagu maailmavaade või vaated ja et erakondade programmi tuleb vaadata sellise pilguga, mis maailmavaadet nad esindavad, mitte nagu inertsiga, nagu rahvusliku pilguga, siis on see väga positiivne tendents.</p>

valimimine		<p>RE2 - Loogiliselt pole see päris loogiline, et see kaua peaks kestma, et venekeelsel massil on homogeeniselt samad eelistused ja neile meeldib poliitika, mida Keskerakond ajab tegelikult</p> <p>SD2 - Sinnapoole on meil suund küll, tegelikult on sotsid maailmavaateliselt Euroopas need, kes mitme- ja multikultuurilisust pooldab, võtab inimesi võrdväärsena ja nende kõigi põhiõiguste eest seisab. See ongi meie maailmavaade, meie töö on viia see inimesteni, et nad seda teaksid. See ei ole nii lihtne. ..See on hea, et erakondades on inimesed läbi maailmavaate mitte rahvuse. Seda suunda peab arendama. See tähendab, et meie sotsid peaksime ennast positioneerima ja nii nagu Kesk teeb tegelikult. Reformis oli palju vene toetajaid, kes maailmavaadet toetasid.</p> <p>SD3 - Ida-Virumaal muukeelse elanikkonna seal oli sotsidel suhteliselt omapärane ülesanne, et nad saaks teada, et erakond on olemas, meil on omad vaated, me ei ole Keskerakonna rakuke ja oleme iseseisev poliitiline jõud.</p> <p>RO2- Reformil on tugev jälg pronksõduriga, isegi kui ideoloogiliselt vene ettevõtjad võiksid toetada, siis südames on vastumeelsus suurem. IRL ja Eesti-kesksust on raske ettekujutada. Nad ei lähe kokku ja polegi midagi halba. Sotsid, selline vabaduse, võrduse vendluse ideoloogia – neil on tugev šanss.</p>
	25.2 Muulane valib kaubamärki	<p>IRL1 - Aga sinnajuurde arvan, et ta jõuab tõenäoliselt mitte maailmavaate nii avaralt, vaid tegelikult millist tüüpi erakonnakaubamärki ta eelistab. Selles mõttes pertei lojaalsus on tekkinud kindlasti 20 aasta jooksul. Ta on koguaeg valinud mingit parteid. Aga pigem valib kaubamärki ja siis sealt seest.</p>
	25.3 Muulane valib isikut	<p>KE1 - Mulle tundub, et inimesed valivad lähtudes isikust, kes kandideerib selles piirkonnas. Mõnikord nägu ja erakonda ei vii kokku. Võibolla ta teab, et Reformierakond on pigem see, kes esindab rikkaid, kuid ta ikka valib selle isiku, kes talle meeldib.</p> <p>KE2 - Arvan, et 90% isikut. Mul on halb mälu, kui ma hakkam valetama, et kui teinekord kui kohtume, siis on raske meelde tuletada, mida teile valestasin. Terve elu olen tõtt rääkinud ja inimestele see ei istu. Ja ma ei pea midagi väljamõtlemata, olen keskmine nende seas. Nad saavad aru, et olen selline ja juba 20 aastat nendega töötades. Kuidas seda hinnata? Meil on olnud raskeid aegu Narvas, erakond areneb, tekivad vastastikused huvid. On olnud olukordi, kus mina ja terve juhtkond on erakonnast lahkunud avalduse andnud, kui press seda võimendab ja linn näeb ja nad ikka tulevad ja hääletavad. See on selge, et ennekõike usutakse inimest kui erakonda. Ma arvan, et te teate, et avalikud arvamuse uuringud näitavad, et erakonnad on all.</p>
	25.4 Vene hääl on protestihääl	<p>IRL3 - Võib öelda, et sotsiaaldemokraadid on sealt suutnud läbi murda, kuid Reformierakonna ja IRLi vene valija on ikkagi protestivalija, mitte maailmavaateline valija.</p>

25.5 Muulased valivad maailmavaadet	IRL2 - Tegelikult on venelaste hulgas, ei ole sugugi väga homogeenne see maailmavaateline pool, näiteks selge osa venekeelsete koolide direktoritest nõuab, et vene keelestes koolides eesti keel viidakse paremale järjele ja gümnaasiumites 60% üleminek oleks, sest juhul kui see hetkel ära jääb, 60% üleminek jääb, on nemad kes on muudatusi teinud, halvas seisus. Nad loodavad et riik on järjekindel ja oma poliitikat ei muuda. Sellise järjekindlale poliitikatele on venekeelsete hulgas toetus. Ma väidan, et nii nagu venekeelsed erakonnad on valmis toetama teisi erakondi on osa neist maailmavaateliselt nõus toetama ühte konservatiivset erakonda.
	IRL3- Need 15%, ilma uurimust tegemata võin öelda, inimeste kohtumise baasil, et need 15% on see osa, kes Keski poolt ei hääleta. Neil on huvi ja soov ja nad tunnevad end osana sellest ühikonnast, teevad valiku mitterahvuspõhiselt. Nad teevad maailmavaatelisel põhjal otsuseid, valikuid. Nad hääletavad sotse, IRLi, Reformi. See seltskond tavaliselt Keskerakonda ei vali. Ülejäanud seltskond valib tavaliselt Keskerakonda ja need valivad mitte niivõrd programmide vahel, vaid loosungeid, isikut, või kellele tuleb neile toetus näiteks ka Venemaakanalistest.
25.6 Poliitikud ei tutvusta maailmavaadet muukeelsele	IRL3 - Venekeelse valija puhul ei eeldata, et nad jagunevad maailmavaateliselt. Eeldatakse, et nad saadakse ühekorselt valimiskastide juurde.....Ressurss läheb väga väikese efektiga kasutusse. Sama küsimus tekib kui erakonnad suhtlevad valijaga. Vene valijale on kampaania tegemine kallim kordades kui eestikeelsele. Vene valijale viia sisse uut parteid ja püstitada ta dilemma ette, et ära vali Keskerakonda, siis seletage ära miks. See on kulukas. Ressurssi ei peeta mõtekaks.
25.7 Maailmavaade ja isik käivad kokku	SD1 - Need asjad peavad koos käima. Kui vaatame kuidas Barack Obama sai USA presidentiks, siis seal oli kaks asja koos. Ei olnud vaid, et tal oli vaid suurepärase programm, aga tema programm oli see, mida taheti kuulda. Ideaalis need käivad koos ja täiendavad teineteist. Kui üks pool on vilets siis sõnum ei jõua kohale või jõuab valesti.
25.8 Muulasel pole võimalik maailmavaadet valida	KE2 - Aga tegelikult see ei tööta. Te valite näiteks sotsid ja sotsid saavad kampa IRLi ja Reformiga ja sotsid ei jää midagi järgi. Selleks, et olla valitsuses, on sotsid Reformiga kõige nõus. Nii täpselt oli eelmises Ansipi valitsuses alguses kui Pihl ja rahandusminister. Maailmavaadet ei saa valida, pärast lähed valimislubadusega valitsusse ja sulle öeldakse, et vaata, on kaks erinevat asja: on erakonna valimisplatvorm ja teine asi on koalitsioonileping. Selleks, et lepingut sõlmida, on vaja millestki loobuda. VE - Ei saa valida. See on manipuleeritav ja äratehtud....Tema väartustab Keskerakonna ideoloogiat, see on keskel, see on kompromiss, kuid kuidas asju saavutatakse, mis vahenditega.

LISA 3. Ametnike analüüsimaatriks

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
Kaasamise ideoloogiad	I. Hinnang senisele lõimumispoliitikale	Riigis puudub sallivus	SM: Sallivuse teemad kipuvad ühiskonna väärtushinnagute hierarhias jääma madalamale. Näiteks soolise võrdõiguslikkuse teema, seda ei osata hinnata: inimestel puuduvad teadmised, nad ei tea selle ohtudest ja võimalustest. Kui hea võiks ühiskond olla ja kui palju suureneb potentsiaal, kui see ära realiseerida. Raske on seda kuuldavaks teha, kui peaministrist alates kõik on skeptikud ja stereotüüpides kinni on äärmiselt keeruline.
		Lõimumiskava tuleks ümber vaadata	SM: Olen ise Lõimumiskava sihtrühmas. Minu arvates võiks Praxise uuringu valguses Lõimumiskava ümber vaadata ja üksipulgi lahti võtta, mitte rääkida loosungitega. Tuleb uurida üksikasjalikumalt ning mõtestada meetmed detailsemalt lahti. Ei piisa ainult integratsioonimeetmetena, vaid nagu ma tõin näite tööturuteenustest. Teemegi ja täiustame ja suuname rohkem raha.
		Tuleb teha strateegilisi otsusi	SA: Tegelikult on vaja teha struktuurseid muutusi ja neid saab teha vaid läbi poliitiliste otsuste. Neid ei saa teha läbi integratsiooni sihtasutuse. Neid tuleb teha riigi, valitsuse ja Riigikogu tasandil.
		Lõimumispoliitika ministeeriumi tasandil vajab ümbervaatamist	SM: Mulle meeldiks kui Eestis oleks taoline süsteem nagu Inglismaal cabinet, kus peaministri juures oleks vastav isik, kes kontrollib, et see lõimumise või muu poliitika oleks ühtne. Praegu on nii, et iga minister ajab enda jada, eesmärgiga tihti enda sotsiaalset kapitali hoida ja sellele vastavalt tulevad otsused. Et oleks järgmisel valimistel võimalikult palju hääli! Poliitika peaks olema ühtne, praegu on nii, et ministeeriumide poliitikad võivad vastanduda.
		Indiviidia tasandil on korras	HM: Indiviidi tasandil arvan, et ongi korras. Konfliktus ja erimeelsused on sees nii-öelda rahvusgruppide tasandile. SM: Ma ei näe, et on suuri probleeme "Mina-Sina" tasandil. Suuri probleemi on poliitiliselt "Meie-Teie" tasandil. "Meie-Teie" tasandil vastandatakse rahvus ja riik. Mis Venemaa on meile teinud?! Ma mõtlesin seda kultuuri- ja poliitilise propaganda võistlust.
		On läinud paremaks	KI: Huvitav on see, et 2007. aasta sündmuste järel, olgugi, et meedias on vahepeal juttu sellest, et suhted pole kõige paremad, näeme meie oma töös seda, et mitmete meie kõige raskemate sihtgruppide ehk Ida-Viru Kohalike Omavalitsuste ametnikud, politseiametnikud, õpetajad ja Tallinna vene koolide õpetajad - nende keeleoskus on peale 2007 a. paranenud. Me näeme ettekirjutuste täitmise paranemist ja tegelikult ka suhtumise muutumist eesti keelde. Pigem vastupidi, see vastuvõtlikkus eesti keelele on muukeelse elanikkonna juures paranenud. Ka statistika kinnitab seda. KM: Ühesõnaga võtta, siis on paranenud. Näiteks riigikeele oskus on kasvanud, määratlemata kodakondsuse isikute arv on vähenenud, inimeste arv, kes seostavad ennast Eesti riigiga. See näitab, et inimesed on rohkem kaasatud või tunnevad huvi või tahavad osaleda Eestis. See on üks argument. Aga kindlasti on siin regionaalseid ja selliseid piirkondi, kus see on erinev kui üldiselt võtta, regionaalselt on see hästi erinev. /Näiteks paljud riigid nagu ka Eesti ei kasuta enam sõna integratsioon, on võetud lõimumine mis kogu ühiskonda peaks käsitlema. Probleeme

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
			muidugi on, kuid üldplaanis näen ma edusamme, tõesti. Mitte eesti, vaid kõiki inimesi on vaja kultuurselt harida. Miks meie peame ennast muutma, kui nemad ei pea meid mõistma.
		Eesti täidab kõik ettekirjutused	KI: See tähendab, et vähemustele on kõik nende õigused tagatud. OECD töötab välja vähemusrahvuste integreerimiseks ja kohtlemiseks soovitusel. Need soovitusel Eesti täidab.
		Positiivne kogemus	KI - Kui palju on siiski neid mitte-eestlasi, kes on eesti keele ära õppinud, siis arvan, et meie lõimumispoliitika on olnud raske ja efektiivne ja meil on hindamatu kogemus./ Seda vähemuste kohalolu on eiratud, Eestis pole seda tehtud.
			HM - Võin isegi öelda nagu sellest hetkest kui HM tulina, mul on 10 aasta, et meil hariduspoliitikas on nõ kasamine või me räägime ja meil on erinevate rahvuste esindajad. Me ei kutsu ainult venelaste esindajaid, vaid ka eestlaste esindajad ja suur ukraina kogukond, et siin on väga selge positiivne nihe toimunud. /Integratsioonimonitooring näitab indiviidi tasemel kasvu. Tegelikult see on kasvanud ja mulle tundub, et nagu nõ julgetakse rääkida ja probleemidest rääkida. Ütleme, et minu töö valdkond on olnud just rahvusvähemustega seotud. Meie sihtgrupp ongi olnud venelased ja kuigi olen ise Tartus vene koolis töötanud, siis mina tean neid teemasid.
		Problemaatiline	SA - Põhimõtteliselt 2007 aastal oli see hulk niimoodi, et 1/3 oli eestlaste hulgas avatud ja 1/3 pigem suletud ja 1/3 ükskõiksed ja umbes sama jaotus mitte-eestlaste kohta. Ja sama jaotus mitte-eestlaste kohta, kes on edukalt lõimunud, kes vabalt suhtlevad eestlastega. Siis 2010 aastal kui tehti uus selline analüüs, siis oli näha, et hoiakud on läinud kinnisemaks, selles mõttes nagu muret tekitav võrreldes kolme-nelja aasta taguse olukorraga. / Raske öelda. Siin oleks targem vaadata Eesti sündumusi ja siis mis laiemalt Euroopas toimub. Euroopas on näha ksenofoobsete ja immigrantide hirmu tundvate kasvu ja ma arvan, et see ei lähe ka Eestist mööda. See on seotud üsna palju parempoolsete konservatiivsete parteide võimule tulekuga, kus retoorika immigrantide suhtes negatiivne ja kriitiline on tugenvenud ja see mõjutab ka inimesi. Eestis on ta ülepolitiseeritud ja kui keegi sel teemal sõna võtab siis teda lahterdatakse on ta Keskerakonna pooldaja, sotside pooldaja jne, et selles mõttes on ta haigelt ära politiseeritud see valdkond, ei saa normaalselt juttu rääkida.
	4. Hinnang lõimumispoliitika kujundamise praktikale	Positiivne kaasamistendents	On kaasatud otsustusprotsessidesse. Niipalju kui olen tavakodanikkonna poliitikat jälginud, siis edukamad ja aktiivsemad on need mitte-eestlastest poliitikud, kes on ühinenud nõ eesti keelsete erakondadega, on siis tegemist Keskerakonnaga, Reformiga jne. Üks probleem, millele sellega seoses viidatud on, et justkui erakonnad ei kaasataks vähemusi. Meie töö seisukohalt on üks tingimus see, et kaasata saab neid, kes on võimelised kaasa rääkima, nii kohalikul kui riigi tasandil saavad kaasa räägita need, kes riigi keelt räägivad. Nii sotsidel jne on selliseid vene emakeelega poliitikuid, kes hästi räägivad eesti keelt. Aktiivne poliitika ei ole jagunenud eesti ja vene keelseks.
			HM - Algushetkel kui siia tulid, siis meil ei olnud OECD mõistes konsultatiivnõukogud, kuhu nimetatakse esindajad. Meil on lõimumiskava töörühm, ministri käskkirjaga kirjutatud ja me kõik asjad räägime läbi. Preagu nõ igal aastal kaks korda, erineb tase, kas läheb asekanseleer või

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
			osakonnajuhataja kohtuvad vene koolide juhtidega. Nad tahavad ja kutsuvad meid täienduskoolitustele. Asju arutatakse läbi.
			KM - Arvan, et see on tulnud mõlemalt poolt. See ei ole otse mitte sellele survele vastamine ühelt või teiselt poolt, vaid mõlemad pooled on leidnud, et on ikka vaja teist poolt ja dialoogi. Kahtlemata riik või siis riigiinstitutsioonid või parteid on rohkem võimalusi, kogemusi, oskusi seda alustada, võibolla mõne erakonna poolt on see aktiivsem või osavam. See sõltubki nende poliitilistest agendadest.
			KM - Siin on erinevalt, osad ministriumid on inimestega rohkem seotud ja pöörduvad kokku, näiteks Sotisaalministeerium, teised vähem. Et me oleme vahepealne. Osad kokkupuuted on väga isikutekeksed või siis kodanikuühiskonna poolelt, teised on sellised kaasavamad.
			KM - Riik on teinud samme, et seda mitmekultuurilisust ja kultuurilist mitmekesisust toetada, läbi Lõimumiskava tegevuste seda võimendatakse. Me ei saa protsessidest ette tormata.
		Rohkem infot	SM - Kui võtame viie aasta perspektiivi, siis me oleme rohkem hakanud tähelepanu pöörama sellele, et informatsioon jõuaks sihtrühmani, seal on isegi nii, et oleme eraldi nende küsimustega oma avalike suhe osakonnaga tegelenud. Oleme spetsiaalselt teinud kavasad, kuidas venekeelset meediat oma tegevusse kaasata. Neile peaksid olema kättesaadavad avalikud teenused. Baastenused (ravikindlustus, sotsiaalkindlustussüsteemi) ja väga palju muud polegi vaja. Võibolla lisateenus keeleõppe näol, et siin kohaneda.
		Dialogi muulaste ja erakondade vahel puudub	SA - Üldiselt on Eestis niimoodi, et poliitkorrektnel või ametlik retoorika on, et integratsioon on vajalik ja sellega on vaja tegeleda. Seda ei eita üldseki suurem erakond Eestis. Ja pigem on tugenenud paremkonservatiivsete erakondade mõjul teema, et ärme sellest parem räägi, meil on kõik hästi ja avalikku diskussiooni sel teemal erakondade vahel ja seal alla poole kodanikuühenduste vahel ei ole. Kuna valitsevad erakonnad ei soovi rääkida, et Eestis on probleeme.
	5. Hinnang riigipoolse lõimumispoliitika tulemuslikkusele	Riik on kaasanud neid nad on eesti keelses inforuumis	KI - Mina näen põhiprobleemina seda, et need vähemuste esindajad, kes on suutnud lülitada ennast eesti keelsesse inforuumi ja selles osalevad, nendel ei ole mingeid probleemi.
		Riik ei pea kedagi sundima	KI - On üksikud, kes ütlevad, et neid ei mõisteta. Need inimesed, kes ühiskonnast toimuvast aru ei saa ja kes riigi keelt ei oska, siis nendel võib probleeme olla. Riik ei saa väevõimuga kedagi ka sundida eesti keelt õppima. Väga väike grupp on inimesi, kellega meie tegelema.
		Ühiskond hindab vähemusi	KI - Ühiskond oskab hinnata neid vähemuste esindajaid, kes on Eesti riigi oma kodakohasaks võtnud.
		Ei ole ühtset taktikat kõikidele ministriumitele	HM-Mulle tundub, et olles lõimumiskava...Tean vigu, et on olnud sihtrühm liiga mitte-eestlastele suunatud, ja kuhu teine pool jääb jne... olles seal pikka aega selles protsessis, siis mind on häirinud, et kui meil hariduses on konkreetsed tegevused, siis tihtipeale teised ministriumid ütlevad, et teeme seda üldises korras. /Tegelikult see üldine kord ei vii alati soovitud tulemuseni, tegelikult hariduspoliitika ja lõimumiskava on tihedalt seotud. Meedias on olnud kriitika, et see on olnud liiga hariduskeskne. Aga, et tegelikult kui vaadata esimeses programmis olid

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
			tegevused, mida oleks pidanud täitma Sotisaalministeeriumum, mis jäid tegemata. Nad tegid üldiselt ja nii ei näe me mõju. /Kas on parem, et vaatame, teeme spetsiifiliselt, suuname mingid tegevused või teeme üldkorras ja vaatame kumb on tulemuselikum. See on poliitiline tasand. See on poliitiline tasand, siis mulle endale on ühest küljest muljet avaldanud, et pigem peaks nii madalal tasemel, kas KOVi tasemel, kogu elanikkonna selle kirjususes arvestav poliitika.
		Pole uuendusi, peaks mõtlema	HM - Meil pole võrdluslust, et riigi tasandil ei saa öelda, et riigi tasandil ei saa kõiki asju teha. Siin nagu ollakse suletud ja nii konservatiivsed, KOV tasandi poliitikalet ei julgeta mõtte tasandil läbi mõelda, et proovime muud tegevust.
		Grupid on eraldi	SA - Kui organisatsioonid, kes kaasavad võrdselt eesti ja vene keelseid inimesi, et panna neid midagi koos tegema. Aga eeldus, et koostegemise kaudu tulevad kontaktid ja harjumus, see ei teki ühe kuuga nii kiiresti. See on aastate pikkune töö ja kahjuks on seda väga vähe tehtud, siin on oma juures miks. Pigem on taga mugav hoiak eestlaste ja mitte-eestlaste seas, et lihtsam on elada oma kogukonnaga ja suhelda oma kogukonnaga. Ütleme et kui mitte-eestlaste hulgas pole see esile kerkinud, siis eestlaste hulgas on see esile terkinud, see on Nõukogude ajast tervikuna kui tuli hoiak, et hoiti enda sisse ja venelasi hoiti väljapoole, siis see hoiak on tegelikult jäänud paljudele sisse siia maale. Üllatusin Märt Väljataga artikli peale, kus ta ütles et las venekeelsed koolid jäävad õppima vene keeles, see kinnistab seda sama asja, las venelased jäävad elama oma ette ja meie elame siin edasi ilusas etnilises kogukonnas. Mulli tekitamine. /
	6. Eriõigused	On olemas	KI - Need võimalused on Eestis olemas, kui teete lahti Riigi Kohaliku Omavalitsuse väravad, siis need on kolmes keeles. Pea kõikides OV teenindatakse vene keelseid inimesi suulises suhtlemises vene keeles ja tihti on võimalik saada ka kirjalikku vastust vene keeles. Meie Maksuaamet on välja töötanud nii eesti, vene kui inglise keelsed maksudeklaratsioonid veebis, Staistikaameti küsitlused arvestavad põhiliste suuremate keeltega Eestis. Taustsüsteem, et igaüks võiks hakkama saada oma emakeeles on täiesti olemas.
		Peaksid olema	SA - Siin on see värk, et kui võtame üldnimliku valdkonda nagu laste kaitse, siis seal tõesti ei ole tähtsust mis rahvusest ta on. Aga see ei tähenda et teataval hulgal inimestel, kes kuuluvad etnilisse gruppi ei ole oma kindlaid huvisid. Näiteks see mure vene identiteedi kohta. Suuem osa on ikkagi vene elanikke, ukrainlasi on vähe ja kui toimub see üleminek eestikeelsele aineõppele tekib kartus, et mis meie identiteedist saab ja kui öelda, et oleme võrdsed kodanikud ja isklikud probleemid, siis see on asja ignoreerimine.
		Ei saa olla	HM -Tegelikult saame moodustada, mitu klassikomplekti, et samad haridusvõimalused, mis on Eesti koolis, see pole võimalik. Miks me ei tee ukrainakeelset kooli, sest see ei tule kvaliteedi pärast välja. Kõiges ei saa olla võrreldavad. Oma töödes ma mõtlesin, et tegelikult et meil on

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
			erinevad haridussüsteemid olnud, aga tegelikult meil on eraldi süsteem, et tegelikult see on meid kõiki mugavaks tehtud. Hariduses oleme elanud eraldi elu ja ei huvitu. Vene koolid on kurnud, et nad tahaks koostööd teha. Ükskikud tippkoolid võtavad kõik vastu. Aga, et kahtlematult kuskil hariduses hakkavad mingid muud faktorid määrama, et algusest lõpuni emakeelset haridust võimalik anda, et õigus nagu jääb saamata. /Selles mõttes, et nagu ütlesin, et mina pooldaks sellist...Arvan, et nõ päris hea mudel, kas just ideaalne, eks meil on eestis kahekeelsed osakonnad, lapsed on koos, aga õpivad emakeeles.
			SM - See on siin samamoodi, et loomulikult kui räägime eesti keelest siis, kus seda veel hoida saab. Et alati kui siin nõutakse vene keelt teiseks riigi keeleks ja minul on vastu väita, et kui vene keel pole siin riigikeel, siis ta ei kao kuhugi sest siinsamas kõrval on see 100% olemas jne.
	Muukeelse inimese aktiivsus	Muukeelsed ei täida kõiki nõudeid	KI - Mõningaid probleemi on dokumendi preambulis sätestatud soovitusena rahvusvähemuste poolt. Mõningatel rahvusvähemustel lasub kohustus integreeruda asukohamaa ühiskonda ja riigi keelt õppida.
Keeleõpe	8. Hinnang poliitikale	Hea	KI - Arvan, et meie olukord ei ole parem ega halvem meie naaberriikides arenenud demokraatias.
		Riik on andnud palju võimalusi	KI - Neid võimalusi on väga palju nii eesti keelt õppida, kui tööks vajalikku eksamit sooritada...See on tehtud võrdlemisi lihtsaks ja Meie Inimesed on aastate jooksul teinud tasuta keeleõppe kursusi välja pakkunud./Riik on teinud suhteliselt palju, loomulikult võiks rohkem pakkuda tasuta kursusi, samal ajal on see küsitav.
		Muukeelsed tänavad	KI - Takkajärgi on meile ka helistatud ja tänatud, et neid sunniti keelt õppima, sest see jättis leiva lauale, mis on oluline motivaator.
		Riigi keelt on tarvis, et Eestis elada	KM - Suhtlust ei ole keegi keelanud, kuid riigi elust aru saada ja tööd saada, peab valdama riigi keelt. See on loogiline ja kõigi riikide praktika. Üks on riigikeele oskus. Töökeskkonnadesse rohkem kaasta. Töövaldkond on kõige nõrgemas seisus, see saab kõige rohkem lõimumislega kaasa aiadata. Paljud asutused on keelepõhised – Skype inglise keele peal; Balti laevatehas vene keele peal. Uusi töökohad oleks rohkem, saaksime inimesi tunnustada ja tööturul rakendada. Just seal töökeskonnas on eristused suuremad: mäesektor, elektrisektor venelased, juhtkond venelased. Nad on blokkidena eristatud.
		Keelt on vaja õppida aga kus rääkida	SA - On neid lapsevanemaid, kes arvavad, et ei ole probleemi kui kahe erineva emakeelega lapsed koos lasteaias on. Aga on ka neid, kes arvavad et kui lapsed suhtlevad eestlastega siis nad integreeruvad ära ja on oht vene identiteedile. Samamoodi on eestlastel see hirm, et oi, mis saab kui meie klassis on seitse kahekümnesst venelased ja see segab õppeprotsessi. Siin on erinevad huvigrupid, erinevad soovid ja selles mõttes on pigem niimoodi, et riigitasandil ei taheta sellest väga rääkida ja arvatakse, et äkki see protsess kulgeb omasoodu. Pigem räägime sellest, et räägime et eesti keelt on vaja õppida, aga kust seda kasutada sellest ei räägita.
Hariduspoliitika	9. Hinnang senisele poliitikale	Probleemi lahendamise vales otsast	KM - Jah, see on üks osa, kuid see on probleemi lahendamine teisest otsast. Peaksime lasteaiast peale hakkama. Me ei saa oodata 15 aastat kuni lasteaialapsed jõuaksid koolidesse, peame hakkama poole pealt. SA - Nüüd näiteks räägitakse palju venekeelse kooli üleminekust eestikeelsele õppe ja tegelikult õige ka, aga nüüd tuleks hoopis rääkida vene

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
			keelsete ja eesti keelsete koolide ühendamisest. Parim viis integrtsiooni tekitamisest on nagu rahvastikus kui Tallinnas oleks klassides 2/3 eestlasi ja 1/3 venelasi. Sedaviisi tekiksid kontaktid lastel, nende vanematel jne, see oleks kõige loomulikum viis.
		Dialogoog puudub	SA - Eestis toimub palju dialoogiplatvorme kohalikul tasandil, kus omavalitsuste juurde on loodud ümarlauad, kus omavalitsuste juurde tulevad vähemuste esindajad kokku ja arutavad valla võimudega probleeme, mis on. Riigi tasandil seda ei ole, on Kultuuriministeeriumi juures üks konstruktiivnõukogu, kuid see käsitleb pigem kultuuriküsimusi. Seal on näha, et Kultuuriministeeriumi ampluaast tingitult nad räägivad meedia ja kultuuri teemadel ja muud teemad seal löögile ei pääse nagu tööturg või kodakondus.
		Järjepidev	KI - Meie töö on seotud sellega, mis toimub haridusvaldkonnas ja tegelikult ma näen seda, et riik on pärast 2005 a. teinud selge otsuse, milline suund antakse vene keele haridusele, et eesti keele osakaal vene keelses hariduses kasvab ja riik on sellele otsusele kindlaks jäänud.
		Positiivne/Poliitiline proleem	KI - Alates 2005 a. on otsused järjekindlad ja neid on teadvustatud ja KOV on selle omaks võtnud ja mulle tundub, et see on väga positiivset mõju avaldanud. / Loomulikku radapidi läheb. Teoreetiliselt on võimalik tagasiteed pidi minna, võidakse ülemineku tingimusi täpsustada, mitte muuta, sest Haridusministeeriumi esindajad on koolides käinud. Tallinna koolides mittevalmiduse näitamise on ühe inimese valimisvõitlus. Olen nendes koolides käinud ja näinud seda olukorda ja sain suheldud nende 10 klassi noortega. Meelsus oli nendega positiivne./ Üleminek on alates 2007 a. toimunud stabiilselt, õpetajad on saanud massiivselt koolitusi metoodika kui ka keele osas. Meil on väga tublisid õpetajad ja ka neid, kes oma kvalifikatsiooni poolest ei peaks vene koolis eesti keelt õpetama, aga see probleem laheneb. KM - Teine teema on haridusüsteem, mis toodavad, mille lõpetajad ei ole kvaliteetse keeleoskusega. Siin keelereform on üks samm mis seda nagu vähendaks. Noorte põlvkond tuleb peale laiama keeleoskusega, suurem protsent kes viib keeleoskuse alla on need üle 50 aastased.
		Toetatakse teise kultuurist lapsi	HM - Praegu püüame õpetajaid ettevalmistada täienduskoolitustel, kuidas toetada tulevat muukeelset last ja teiste klassi õpilaste kõrval. Õpetajale anda teadmisi, mida talle teha, selliseid näididmaterjale, et kuidas mida õpetada eesti koolis õppivale immigrantlapsel. Selles mõttes me siin teeme. Aga võin öelda oma kogemustest, et paraku õpetaja ei lase ennast eelnevalt ettevalmistada, siis nad ütlevad, et see on minu probleem. Kahjuks see on veel, sest õpetajal on palju asju. Kanadas olen näinud, et klassis, keelekümbelklassis on seal rassiline tase suur, et mis siis kui jõuab selleni. Oleme rõhutanud et keelekasutus peab olema korrektne, lapse emakeelt ja kultuuri peab austama. Ise tuleb oma keelekasutuses korrektne olla. Reeglid kokkuleppida, et mida me teeme.
	10. Poliitika eesmärk	Eesti keele peale minek	KI - Loomulikult kui me vaatame, mida tahtsime poliitika tasandil 93. aastal, et 2000 a. töötavad kõiki eesti keele peal ja kõik on rahul, siis seda ei saavutanud, sest kõik protsessid võtavad aega, siis peale 2005 a. on need protsessid väga õiges suunas läinud.
		Venelased on huvitatud eesti keelest	KI - Peamine motiiv on nende haridus. Vastavalt vanusegrupile, 50-60ndatega on raske ja me peame tunnistama, et paljud neist jäävadki nõ põhiliselt oma emakeelele truus ja eesti keelele ei lülitu. Noorema põlvkonnaga ei näe ma üldse probleemi, need kes põhi- ja keskkoolis õpivad,

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
			sest et noored on teadvustanud eesti keele vajaduse ja nende vanemad on selle teadvustanud ja tahavad, et nende lapsed eesti keelt õpivad. Sest et kui vene keele õppekeelega kool ei suuda eesti keele head taset anda, siis vanemad panevad oma lapsed eesti kooli.
		Kokkutoomine	HM - Selles mõttes, et arvan et siis see oleks kui kolmele juhtimisstiilile mõelda, siis minule oleks see minnalaskev. Need noored eriti juba gümnaasiumis, tulevad nad Tartu Ülikooli, me tahame neid. Mitte, et nad üle piiri lähevad. Arve me täpselt ei tea. Aga, et seal hariduses midagi juhtub, pole hirmu kõikide keelteteooriate järgi, et nad oma keele kaotaks. Erineval tasemel nad suhtlustasandil vene keele säilitavad. Haridusmudelite osas näitavad, et seal peaks olema vene keele kirjanduse õpe vene keeles ja kõik muu eesti keeles. Seal keelega ei juhtu midagi. Seal saaks olla selline haridusmudel.
Muukeelse elanikkonna osalemine poliitikas	11. Informeerimine/Pöördumine	Erakonnad informeerivad hästi muukeelseid	KI - On kommunikeeritud, teavet erakonna põhimõtete kohta annavad Reformierakond, sotsid ka vene keeles. Siin probleeme ei ole. Ja ka IRLi puhul, viimastel valimistel oli nende põhimõte, et tahavad jõuda sõnumiga muukeelsteni. Rahvustunnuse alusel ma kommunikatsioonis vastuolusid ma ei näe.
		Ministeeriumid informeerivad	KM - Meil on olemas ministri juures Rahvusvähemuste nõukogu, kus info vaheldub. Ta ei ole niivõrd dialoogiprotsess, vaid info edastamise ja selline arutelu koht. SM - Oleme püüdnud süsteemi nii üleval hoida, et jõuaks. Meil on täna kui räägime sotsiaalhoolekandest, siis näeme, et KOV on see, kus kõik algab ja piirkondlikud seminarid on ka KOV sotsiaaltöötajate jaoks.
		Eesti keeles info saamine võib olla takistuseks	KM - Eeldatud on, et Eesti elanikud on huvitatud Eesti paremast käekäigust ja kõik mis seadustes ja võimalused laienevad kõigile võrdselt olenemata rahvusest või keelest. Võibolla mõnes aspektid on sellise esmase info andmine mõnes piirkonnas eestikeelsena taktistuseks, lihtsalt eesti keele oskus ei ole niivõrd tugev, et neid infot või teenuseid eesti keelsena tarbida. /Piisab eestikeelest ja põhimõtteliselt on võimalus osa saada ja infot vastu võtta. Iseasi on vastuvõtja valikutes, millist infokanalit ta eelistab ja usaldab. Siin statistika näitab, et on põhimõttelised erinevad seisukohad usalduse küsimuses, et välisriikides toodetud infot eelistavad inimesed infot rohkem, kuid see on vaba valik. Samas me näeme siin inimestes muutust infokanalite valikutes.
		Informeerimine vene keeles	SM - Küll aga oleme probleemiga kokkupuutunud infoväljaga, et kui palju muukeelsed elanikud on eesti keele informumis ja kui palju nad teavet saavad meie tegevuste kohta ja läbi selle kui hästi nende sotsiaalsed õigused kaitstud on. See pool meil sellest suhtumisest on huvitanud.
		Inforuumid kokku tuua	SM - Olen ise kodanikega kokkupuutunud, kelle teadlikkus Eesti riigi toimimisest on väike. Just see informeeritus ja see nagu laienebki, et kuidas saaks need muukeelsed inimesed toimima meie inforuumist, et sealtkaudu võiks tulla arusaam riigi toimimise alustest ja sealt kaudu võiks tulla lojaalsus.

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
	12. Konsulteerimine	Toimib	<p>HM - Meil on lõimumiskava töötühm, ministri käskkirjaga kirjutatud ja me kõik asjad räägime läbi. Preagu nõ igal aastal kaks korda, erineb tase, kas läheb asekanseleer või osakonnajuhataja kohtuvad vene koolide juhtidega. Nad tahavad ja kutsuvad meid täienduskoolitustele. Asju arutatakse läbi./ Koolijuhtidega ja õpetajate koolitustel käimine - see on selline, et nad kustuvad alati./ Kui vaadata Lõimumiskava rakendusplaani hariduse osas, siis need on meil kõik läbi räägitud. Seal sünnivad näiteks – ta ei ole seaduse, määruse tase – aga mis lisamaterjali on vaja, kellele. Rakendusetasandil on need sõnaõiguslikud kogud.</p> <p>KM- Ikkagi on konsultatsiooniprotsessid peaaegu kõikides tegevusvaldkondades, eelkõige meie partneritega, kes on rahvusvähemuste kultuuriseltsid ja mitte-estli keele meedia tootjad, kellega on konsultatsioonid ja me anname infot ka inglisekeelsena välja, et ka inglise keeles oleks olemas kui eesti keelt ei valda./ Siis on sellised ekspertide kohtumised koos sihtrühmaga ja kolmas viis on siis me iga kahe aasta tagant teeme, konsultatsiooniprotsessid, kus erinevate sihtrühmadega erinevates piirkondades arutatakse Lõimumiskava tegevused läbi, mis puudutavad nii keeleõpet, rahvuskultuuri säilimist, kodakondsust. Kui küsimused, mis puudutavad lõimumisküsimusi, siis nendega konsulteeritakse, nende hoiakuid arvestakse, kuid nemad lähtuvad oma kultuurilisest erapärast.</p>
	13. Tagasiside	Kohtumised	HM: On meil ajaloo õpetajate kohtumisi olnud ja kui kogu eesti õpetajad tulevad kokku, see on niisugune, et tegelikult pole nad selle ajalookäsitlusega nõus, mis on meie õppekavas. Ma ei ütle, mis on õigus, sest meie õpikud on liiga ühepoolsed, et isegi maailm raamina kaob seal ära. Õpetajate pilt on kirjum.
		KOV tasandilt	SM - Meie ise sellisel pinnal uuringuid ei tee, küll me võime hinnata infot KOV või maavalitsuste sotsiaaltöötajate käest. Sealt on tulnud meie üritustele positiivset tagasisidet. Natuke näitab seda ka kodanike kirjad, et meil on suur hulk kirju, kes kirjutavad vene keeles. Me muidugi vastame eesti keeles. Me ei lükka kirju emale, et nad vene keeles tehtud. Kirjades on näha, kas info on neile jõudnud kohale.
		Statistika	SM - Tagasiside tuleb siis läbi statistika ja võibolla näeme ära ka kodanike kirjade järgi, et kas ühes või teises piirkonnas on midagi rohkem üleväl.
	14. Suhted muukeelsega klientidega	Positiivsed	KI - Paraku nii on, et meid riikliku järelevalve teostajana kujutatakse, et tigidamaid inimesi kui keeleinspektoreid pole olemas. Kontrollitavatega on meil head suhted. Ajakirjanduses kajastatud artiklid on konflikti tekitamiseks.
	15. Otsustamine	Võimalik otsustada	<p>KI - Ikka on. Kui me võtame põhiseaduse sätte, mis räägib Kohalike Omavalitsuste. Seadus, et kõiki kohalikku asju otsustab kohalik volikogu, siis Maardus, Ida-Virumaal on paljudes omavalitsustes põhiseadusliku otsustuskogus vähemuste esindajad. Siin on ka kindlasti kaasatud.</p> <p>HM - Näiteks see oli situatsioon, kus seati kahtluse alla keelekümbluse vajalikkust ja kas see ei riku lapse emakeelt, siis nemad olid see jõud tänu kellele keelekümblus jätkub. Toetame ja jälgime, et need koolid moodustavad oma kogukonna ja tänu vanematele. Üleminekut, see ministrit nõustav komisjon, nendega me räägime läbi.</p>

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
		Pole võimalik otsustada	SM - Ma arvan, et üksikinimesel on võimalused ikka väga väiksed, näiteks Sotsiaalministeerium ei aita palju inimesi, sest meil pole otsehoobasid. Praktikast me ei tegele raha jagamisega, teenuste osutamisega ega millegagi. Kui mure läheb suureks vaatame regulatsioonid ümber, et kas on seaduses midagi viga. Kui vaatame hoolekande poolt, siis jääme otsi KOV käes ja on suure otsustuspädevusega, et hinnata inimese olukorda. Küll ma leian, et Eestis on kui probleem võetakse üles huvirühma tasandil, siis on võimalik muuta ja mõjutada Eesti riigi väiksuse ja vahetute kontaktide tõttu.
	Hääli kuulda	On kuulda	KI - Muukeelsete inimeste häält on kuulda, sest paljudes ministeeriumites, riigiasutustes, Tallinnas eriti, on aegajaks jooksul väga kõrgetel kohtadel olnud mitte-eestlaste esindajaid, kes saavad oma tööga hästi hakkama. KM - Me ülesanne on korjata üksikud nägemused kokku ja vaadata välja prioriteetid ja need ei saa haakuda iga üksikisiku küsimusega. On püütud grupeerida inimeste grupid ja paljud seostavad sotsiaalmajanduslikku seisundit oma rahvusega. Peame konteksti üldpildis vaatama, mitte grupe eristama. SM - Me oleme, rahvuse järgi oleme teinud erinevaid uuringuid. Üks on soolise võrdõiguslikkuse temaatika, kus oleme vaadanud suhtumist ja väärtushinnanguid nii eesti kui vene keelse elanikkonna poolt ja oleme täheldanud teatud erinevusi. Teine temaatika on tööhõivega seotud küsimused. Seal vaatame rahvusliku kuuluvust ja meie eesmärk on selgitada välja vahed, kas tööhõive, töötuse puhul peaks muukeelse elanikkonna peale erimeetmeid või mitte. Ta on suunatud sellele, et uurida välja töötuse põhjused, kas see on siis tingitud keeleõppest või millestki muust. Seal vaatame rahvuste kaupa.
	16. Esindatus riigi-institutsioonides	Esindatusega probleemi pole	Ma ei tunne poliitika siseelu kuid nähes, kuidas kaheistkümnelt aastal venekeelsed poliitikud on ikkagi olnud päris erakonna juhtfiguuride hulgas ja väljapaistnud. Probleemi siin ei ole, ainult vene keelseid inimesi koondavad survegrupid pole suutnud oma häält kuuldavaks teha ja nad on jäänud marginaalseks./Neid esineb harva, neid on tegelikult rohkem kui teame. Alati nad ei käi trummiga mööda tänavat, et olen venelane, soomlane. Neid on palju. Aga riik on avalikule teenistusele kehtestanud kvalifikatsiooninõuded. Riik ei saa inimest võtta tööle, sest ta on vähemused esindaja. Ta peab kvalifikatsiooninõuded täitma.
		Osakaalult vähe	HM - Keda kohe võin öelda, neli inimest enda talitlusest, et selles mõttes osakaalult võibolla vähe. Aga minu enda seletus on see, et rahvusvahemustega suheldes on minu enda programmis, mitte vaid vene nimega, vaid kodukeelega, seal on suurenenud. Üks põhjus, miks üldse ei olnud, on kultuurilised ja tegelikult täna jõuavad siia need, kes peale taasiseseisvumist, nad ei julgenud selliseid erialasid valida. SM - On venekeelse emakeelega kaks minu valdkonnas, kui valdkonnas on 50 inimest siis on vähe. Aga ma pean ütlema, et see pole rahvusega seotud. Me väga tahaks ja oleme huvitatud, et meil on ka vene keelt oskavaid inimesi.
		KOV tasandil on hüpe	HM - Kohaliku Omavalitsuse tasemel on loomulikult Narvas palju. Narvas on meil head suhted haridus- ja kultuuriosakonnaga, nad on kõik TTÜ või TÜ õppe lõpetanud ja on hea eesti keele oskusega. KOV tasandil on märkimisväärne hüpe.

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
		Oleneb	KM - Eelkõige vaadatakse professionaalsus, rahvus ei oma tähtsust, pooled inimesed on mitte-eestlased. Kultuuriministeerium on erinev. Kui räägime Eesti muuseumitest ja kultuuri säilitamisest, siis on loogiline, et seda teeb eesti inimene. Kuigi põhimõtteliselt ei ole vahet. Peaasi on, et inimene suudaks ennast sellisele pädevustasemele viia, nõuab see põhjalikku eesti kultuuri tundimist. Majanduses näiteks ei oma rahvus tähtsust, kuid rahvuskultuuri säilitamise osakonnas ongi rahvus tähtis, see ongi rahvuspõhine.
	17. Kõneisikud, sihtühm	Killustunud	KI - Oleks hea kui vene erakondadel oleks esindatus, kuid nad on killustunud ja nad pole suutnud edukalt valimistel esineda.
		Ühte juhtfiguuri pole	KI - Ühte juhtfiguuri pole, aja jooksul on neid olnud, kes on eestikeelsesse erakonda kuulnud ja muukeelsete asjajamist vedanud. Vähemalt väljund on olemas olnud.
			KM - Probleem on selles, et need partnerid ei esinda kogu sihtühma, kuna sihtühm on väike ja killustunud, siis me saame teatud arvamuse, kuid me ei saa üldistada kogu kogukonnale. Seitse inimest ei esinda 400 inimest, näiteks vene keelse grupid. SA - Ma ei arva, et peaks selles mõttes toimuma totaalne vastandumine poliitilisel tasandil. Seda mismoodi Mihhail Stalnuhhin seda edendab minu meelest, see töötab integratsioonile vastu. Vastandumine on kõige halvem viis. Erinevates riikides on olemas etnilised parteid, kellel on niši probleemid ja mured, muud majanduslikku poliitikat näiteks pole.
Kodakondsuspoliitika	18. Hinnang senisele poliitikale	Lihne	KI - Ma ei tea juhtumit, et Eestis oleks takistust, et vähemusesindaja, kellele ei ole eesti kodakondust, ei võiks eesti kodakondust omandada. Nii nagu Soomes, Rootsis, ei ole ju takistust. ...Noored ja lapsed saavad lihtsamalt, see on nii lihtsaks tehtud kui üldse võimalik. Kui rääkida sellest, et kas kellelegi anda automaatselt kodakondus. Kodakondsuse taotlemisel peab olema inimese isiklik soov ja inimene peab oma tahet näitama ja teisel viisil inimene peab näitama, et ta tahab selles riigis elada.
		Pole probleemi	HM - Kohaliku Omavalitsuse tasemel on loomulikult Narvas palju. Narvas on meil head suhted haridus- ja kultuuriosakonnaga, nad on kõik TTÜ või TÜ õppe lõpetanud ja on hea eesti keele oskusega. KOV tasandil on märkimisväärne hüpe. B: See ei ole meil pikem kui muudes riikides. Kui saad üldse hakata taotlema, kas nõuded, kodakondsuse testi teadmine, selle testi läbimine tunnevad Eesti riiki paremini kui paljud sünnijärgsed eestlased. KM - See kriitika on emotsionaalne ja ei ole argumenteeritud. Mõlemalt poolt on seda võimendatud või maha surutud. Arvestades meie geograafilist eripära on see okei, seal on paar tehnilist nüanssi, mida hakatakse muutma, aga põhimõttelt ei ole seal nii hull midagi ja ikkagi argumentid näitavad, et meil tulevad uusimmigrandid, kes teevad seitsme kuuga eksami ära ja saavad kodakondsuse ja siis on siin inimesed, kes 40 a ei suuda seda teha – siis on argumentid paigast ära.
		Peaks ehk üle vaatama	KM - Kui ainuke siis kodakondsuspoliitika, aga siin on see poliitiline otsus ja praegune aeg näitab, et kui inimesel motivatsiooni pole ja ta ei näe ennast seotuna riigiga läbi kodakondsuse. Tal on võimalik siin elada ilma kodakondsuseta ja ta saab oma elu ilusti ära elada.

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
		Peaks lihtsam olema	<p>SM - Minu isikliku arvamust küsida, siis mina rakendaks Eestis mõnevõrra liberaalsemat kodakondsuspoliitikat. Näiteks võiks saada kodakonduse saada Eestis sündinud inimese. Keelega on nii või naad – keelt võiks ikka ostata, kuid keeleõpe on eelkõige inimese enda huvides, et ta saaks kogu riigi toimimisest osa. Muidu jääb üks suhtlemiskanal puudu ja võib takistuseks olla. See võiks liberaalsem olla.</p> <p>SA -</p> <p>Eesti on üleminekufaasis. Esimeses vabariigis oli etniliselt homogeenne, praegu 1/3 on immigrantpäritolu, siis immigrantidega väga hästi ei toimi, ma pooldaksin ülemineku varianti.</p>
	Konflikti pole		
Rahvusriik	20. Muukeelse elanikkonna positsioon rahvusriigis	Me töö pole seotud rahvusega	<p>KI - Meie töö ei ole üldse seotud rahvusega.</p> <p>SM - Olen näinud, et Haridusministeeriumi haldusalas on probleeme rohkem venekeelse eesti keele kooliharidusega ja see on noorsootöö temaatika. Mina olen alati vaadanud, et mul polegi meetmeid, mina olen täiesti nagu sõltumatu sellest, mis rahvusest on või mis keelt räägib.</p>
		Ei pea rahvust oluliseks	<p>KI - Tegelikult on ju kõik inimesed erilised. Sellesmõttes keele või rahvustunnuse alusel esile tõsta ei ole mõistlik.</p>
		Rahvuskuuluvusel pole tähtsust	<p>KI - Meie põhiseadus on rahvuskeskne. Selleks, et seda hakata forsseerima tuleb põhiseaduse preambulat muuta. 2007 a. lisati sinna Eesti kultuuri ja rahvuse säilimise juurde, eesti keele säilimise sätte. Põhiseaduslikult on Eesti rahvusriik, aga on põhiseaduses lisaks mõnigad sätted, mille kohaselt on igal võimalusel säilitada oma rahvuskuuluvus, mis tähendab et me ei saa kellelegi öelda, et sa ei saa oma rahvusesse kuuluda ja pead olema keegi teine. Põhiseaduse paragrafid 51 ja 52 annavad võimaluse muukeelseks, vähemuskeelseks asajamiseks. Niiet ühelt poolt põhiseaduslikult oleme rahvusriik, teiselt poolt on vähemusrahvuste õigused tagatud</p> <p>KM - Kindlasti on üks asi Eesti põhiseadus, võibolla seda on liiga palju eestlaste ja mitte-eestlaste poolt rõhutatud. See on olnud valimistel ja seal üks argument ja trump, aga nagu näha ja rääkides noortega, siis noor põlvkond väärtustab seda, kuid nagu näha ei ole see enam noortele põhiline. Sellised üldnimelikud väärtused on olulisemad. See on põlvkonnavahetus, mis seda muudab või on muutmas.</p> <p>Põhiseadus jääb nagu jääb, ja see on väga tähtis klausel seal sees, kuid see ei ole igapäeva poliitika tegemisel enam argument, sest seda tagatakse niikui nii, süsteemid on loodud, see jätkub, aga ühiskonna arengu jaoks on teised olulised teemad juurde tulnud. /See mis rahvusest ei loe, loeb see mis keelt nad räägivad või ei räägi. Seda ei saa seostada vaid rahvusega, vaid loeb keeleoskus. Eestlaste keeleoskus on paratamatult suurem. Kõige rohkem on langenud mitte-eestlaste töötute protsent – siin on erinevaid asju. Rahvusega sidumine on vägivaldne. Töötukasse küsitlustes pooled ei ütle oma rahvust./ Rahvuskeskne riik – mille järgi nii öeldakse? Kui vaadata riigi tegevusi, siis eelistatakse rahvuskultuuriselt. Mis tasemele me läheme? Rakendaja tasemel ma ütlen ,et ma ei saa selle väitega nõus olla.</p>
			<p>SM - Eesti riik peaks tegema on informuumi tagasi vallutamise, see mida kuuled ja näed on võtmeküsimus ja oluline. Kui sa sellega ei tegele, kust</p>

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
			siis kodanik tuleb ja lojaalsus. Meie siiras soov on, et sõltumata rassist ja sotsiaalsest kuuluvusest, et oleksid sinus sotsiaalne kaitse oleks kaitstud. Meil on vahel mure, et selle tõttu et nad ei oma õigustest infot, jääb ka kaitse nõrgemaks. / Täna rahvuslikul pinnal pole vahesid, et võivad olla, et ühe rahvuse puhul on madalamid pensione rohkem, kuid see tuleb millestki mujalt
		Eesti poliitikud vastanda	eiKI - Eestikeelsed poliitikud pole vastandumist kunagi viljelenud ja mitte-eesti poliitikud on eesti keelsesse erakonda alati oodatud. Paljud inimesed, keda me arvame, et on venelased, ei ole seda. Nad on ukrainlased. Põhiseaduse järgi on igatüüel võimalus säilitada oma rahvuskuuluvus ja meil pole õigust kõiki vene keelseid inimesi sildistada venelasteks. Küll võib vene keelt kõnelevate poliitikute suust kuulda, et neid koheldaks erinevalt keele tunnuse alusel, aga ma ei tea juhtumist kui seda on tehtud./ Ühiskond tervikuna hindab rahvuslikku poliitikat ilma sildita. Võtame Keskerakonna poliitika, kus eestlastest poliitikutele annavad hääle nii eestlased kui mitte-eestlased. Ei käi rahvustunnuse alusel, et eestlane hääletab Vilja Savisaare ja venelane kellegi vene keelse poolt. Hääle andmisel on oluline see, et erakonna üldine poliitika, mitte poliitikute rahvustunus.
		Võrdsed võimalused	HM-Tegelikult peavad olema võrdsed võimalused ja see kui sa pole selle riigi kodanik, siis mingeid õigusi sul pole, on selge.
		Etnilist eeldatakse	SA - Kui võtame ETV2 projekti, kus raha ei ole, siis kui võtame 1/3 kultuurirahast ERRile selle kanali toetuseks, siis see peaks piisav olema. Aga see on pigem see, et mis siis et meil on 1/3 elanikke teistest rahvusest, me ei tegele nende probleemidega, me tegeleme etniliste eelastega. Ma ei ütle et see on vale, kuid see on reaalsus. See on see asi, mis paneb venelasi tundma, et nende etniline identiteet on võibolla ohus. Nad näevad, et eelis arendatakse eesti kultuuri.
		Rahvuse alusel eristakse	HM - Meil on veel käia. Nagu ma ütlen, et ükskõik mis teemal, miskil teemal tuleb ikka välja eestlane või venelane, mis pole üldse asjakohane eristus. Kui me mõtleme kui palju on eri rahvustest Eesti kodanikke, siis selles mõttes on. Mida teha?
		Rahvuskeskne poliitika annab meile oma näo	KM - No mitte ideaal, aga see on väärtus ja see tõesti on üks väheseid asju, mis muudab meie riigi teistsuguseks muudest riikidest. Et olles ja hakates soome, inglise või prantsuse kultuuri edendades me kaotame oma näo. See on see, mis aitab meil oma kultuuri hoida ja meil riik olla.
		Poliitilise RR pooldaja	SA - Kodakonduse teema on seotud poliitilise rahvuse kujundamisega. Et kõik need millest eelnevalt räägitud kõneleb sellest, et Eestis on identiteedikriis. Alates 90ndate algusest üritati taastada Eesti rahvusriiki sellisena kui ta oli esimese vabariigi ajal, kus 88% oli etnilisi eestlasi, nüüd on neid u 69%. Olukord on muutunud ja selleks, et riik saaks toimida stabiilne, tuleks muuta riigi identiteedi käsitlemist, muutuda etnilise eestlaste riigi poolt poliitilise rahvuse kujundamise peale. Tegelikult tuleb leda ühisnimetaja kõigile, kes siin elavad.
	21. Rahvuse definitsioon		SA - See on jälle pea liiva alla peitmine. Loomuslikult on veel suuremad katuse identiteetid. Eurooplastega võivad meil olla ühised jooned, et seal võime ühisnimetaja luua, aga inimese identiteet ei ole nii lihtne. Rahvusidentiteet, mis selgelt tuli esile 19.sajandil ei ole kuskile kadunud. Sellel on roll, kas laps saab emakeelse hariduse jne. See mure on selgelt olemas osadel mitte-eestlastel ja sellega tuleb tegeleda.
	22. Kodanikeriigi	Vähemused osalevad	KI - Kodanikulalgatus, kus on kõige enam juhtorganistes vähemuste esindajaid, need on korteriühistuste esindajad.

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
	ulatus Eestis	kodanikeühendustes hästi	Mõnikord nad rikuvad seadusi, ei anna teavitust eesti keeles, kuid mingil põhjusel on nad valitud neid ühistuid valima. See on rohujuuresandil kodanikuühiskond. Aga niipalju kui ma tean, ei MTÜ seadus ega muud seadused piira vähemusrahvuste osalemist, ei sea kriteeriume rahvuse alusel MTÜ-desse kuulumist. Meil on palju mitte-eesti keelseid kogudusi.
		Ei esine	SA - Aga mis ei tähenda, et nad ei tule sinna juurde. Kui ma töötasin SA-s, siis me tegime tootsime EMSLit ja nad võtsid tööle eraldi venekeelse inimese, kes süstemaatiliselt kaasas venekeelseid organisatsioone. Probleem oli see, et venekeelsed kodanikuühendused ei suhelnud eestikeelsetega, mingis mõttes segregatsioon on toimunud, nagu on olemas Eesti venekeelsed koolid, on Eesti venekeelsed kodanikuühendused kuigi tegelevad samas valdkonnas. Erilist kommuniaktsiooni nende vahel ei ole, nagu ka inimeste vahel ja tegelikult EMSLi projekti mõte oli neid kaasata EMSLi liikmeskonda ja panna neid suhtelma.
		Eestis on kodanikeühiskond	KM - Eelmise aasta kodanik oli hollandi kodanik. Selleks, et kodanikuühiskonnas panustada ei pea olema Eesti kodanik. Mina ei näe probleemi.
		Peaks selle üle dialoogi pidama ja mõtlema	SA - Aga mulle tundub, et ka tal pole nägemust, et mis moodi kodanikukeskne riik välja näeb võrreldas sellega mis meil hetkel on. Tegelikult see oleks asi, mille üle dialoogi arendada. See vajaks selgeks rääkimist. Dialoogi edendamine ühiskonnas olekski äkki viis, kuidas nihutada ühiskonnas fookust etniliselt poliitilisele rahvusriigile ja see vajaks eeskõnelejaid. Aga, mida see tähendab, oleks vaja läbi õelda. Seda võib käsitleda nagu Ilves seda näeb. Olen nõus sellega, et meil on ühised huvid kõigile kodanikele, kuid igal kodanikul on veel muud identiteetid. Must-valget lihtsustatud pilti pole. Kas seaduse mõte identsed kodanikud? Aga mis siis kui neil on erinevad emakeeled? Mis siin teeme?
	23. Kultuuride kõrvuti elamise oskus	Eesti on klassikaline mitmekultuurne riik	KI - Eestlased on tajunud, et nende kõrval on mitmeid rahvusi. Meie puhul on riik palju rohkem sellele tähelepanu pööranud kui Rootsi või Taani puhul. Eesti on klassikaliselt multikultuure riik, kuigi põhiseaduse järgi on meil vaid riigikeel. Mis peaks täheldama, et meil on peamine kontaktkeel, kuid kõikidel on õigus kasutada oma keelt. Mitte ametliku keelena muidugi. / KI - Aga Eesti on üsna multikultuurne ja oleme hästi hakkama saanud. Natuke ületähtsustatakse 2007 a. aprilli, see oli šokeeriv, kuid selliseid juhtumeid Prantsusmaal tekib tihedamalt. Ütleme, et see ei ole Eestile jälge jätnud nagu ajakirjanduses räägitakse. Arvatakse, et Keeleinspektsiooni töö on konfliktne, kuid tegelikult ei ole. Ma pole ühegi asutusega 15 aasta jooksul tülli läinud, pole konflikti läinud. KM - See sobib ja Eesti ühiskond on sellel alusel loodud, Eesti riigi rajajatest mitu protsenti oli mitte-eesti rahvusest inimesi. Meie kultuur, majandus, ajalugu on kultuuriliselt mitmekesine. Ei saa õleda, et seda ei oleks ja seda ei väärtustada. Küsimus on avaliku arvamuse kujundamises, mida teeb meedia. See hakkab muutuma. Kui vaadata sotsiaalpopulaarset meediat – Superstaar, vene rahvusest noor võitis. Aasta meedia tegelena on Vsevirov, see on hakanud muutuma kuid meedia seda ei kajasta.

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
		Kõrvuti elada ei oska	HM - Siin on meil kahenäoga Jaanuse ehitamine, see on minu interpretatsioon, väärtustame teisi keeli, oleme neid õppinud ja meil on suhted teiste kultuuridega. Mulle tundub, et see on kaitsereaktsioon, see võib olla normaalne kaitsereaktsioon, mina õpin aga mitte minu õuele tulla.
		Vene kultuur on alarahastatud	SA - Eestis on riiklik rahastus, see on harukordne ja sellel on jällegi juured NSVL kui Eestis toimus segregatsioon kui hoiti eestlased ja venelased eralduses. Ma ei arva et see on hea. Kultuuri poole pealt ei ole niivõrd hea, ma ei ole teinud analüüsi kui palju kultuurkapitali toetuseks läheb vene keele jaoks. Arvestades 1/3 elanikkonda, kes Eestis elab ja arvan, et see on venelaste kahjuks. Kuigi nad on kõik maksumaksijad siis oleks loomulik kui 1/3 rahast, mis kulutatakse muuseumidele näiteks läheks vene kultuuri parandis säilitamiseks. Arvan, et seda ei ole. Minu väide on, et vene kultuur on Eestis alarahastatud. See küll ei meeldi paljudele poliitikutele, see nii on. Siin on see tulenenud pigem sellest, et kuna põhiseaduses on praembula, et Eesti riik on loodud eesti keele ja kultuuri kaitseks, siis ongi, et see on prioriteet ja selletõttu suunatakse enamuse ressursi kultuuri rahast selle jaoks.
		Kultuuri peab kaitsma	HM - Põhimõtteliselt meil ressurss oleks olemas, et hoida ja süvakultuuri õppida. /Teised on meil oluliselt rohkem diskrimineeritud. On selge, et seda ei saa kuskile, et suudame kõikides keeltes. Ukraina on teinud katset. Ukrainlased on väga tublid, kes niiõelda panustavad sellesse. Sillamäel näiteks on viis aastat, õpetavad koolis ukraina keelt, see on valikaine, pluss see, et nad käivad pühapäevakoolis jne. Et niiõelda riik peaks toetama nii palju kui võimalik nende püüdlusi.
			KM - Neid toetatakse, neid eelistatakse isegi eesti kultuuriseltsidele. Nad saavad Eesti riigieelarvest toetust, mida ükski eesti kultuuriselts ei saa. Neil on eraldi projektikonkurss, kus ainult nemad saavad raha taotleda. Nende võimete piiris on Eestis väga hästi toetatatud mitte-eesti rahvuskultuur. Kultuuriasutused on nii mitme kultuuriasutused, siin rohkem ei saa seda mõjutada. Kultuurivaldkonnas see on väga mitme kultuuriline. I
			SM - Aga olen ka seda meelt, et sotsiaalsed õigused peaksid tagatud olema. Me ei saa seda lubada, et kedagi ei aita või teda Eesti riigile väärtuslikuks ei pea. Selliseid valikuid polegi. Teine asi on, et jah, et Eestis peabki olema riigi keel riigikeeleks ja mu enda kogemuse järgi on raskast kui suudad elus püsida lasta ka teistel kultuurikolletel, et nad saava seda viljeleda. Aga selge, et esikoht just eelkõige eesti keelt peab pingutusi tegema eesti keele ja kultuuri säilitamiseks. Et kui on vaja ehitada ERMi või Vene kultuurimuuseumi, siis peaks eelistama ERMi.
	24. Poliitika eristatud, ühine	Ühine	SM - Seadusandlikul tasandil loomulikult pole, ükskõik mis meetmed, mis Sotsiaalministeeriumi haldusalas on ja mis poliitikaid viljeleme, meil on need suunatud kõik legaalselt Eesti territooriumil viibivatele inimestele. Me ei tee isegi vahet on ja tegelikult teendime ka neid, kes legaalselt siin ei ole, näiteks varjupaigataotlejad, kelle üle alles otsustatakse, kas legaliseeritakse tema olemasolu Eestis ja isegi neile on meie teenused suunatud.

Põhikategooria	Alakategooria	Koodid	Intervjuu tekst
	25. Kaasamine	Poliitiliselt on korrektne	<p>SA - Siin on kaks asja. Üks on üldine retoorika, mida tegelikult kui on teemas mitte-eestlaste panus Eesti ühiskonda, siis seda retoorikat räägi minister, kes selle eest vastutavad. Ülejäänud ministrid tegelevad sellega episoodiliselt, siis kui on poliitiline põhjus. Kui Marko Pomerants tegeles Ida-Virumaal tegevuskava loomisega, kui palju oli siirast soovi ja kui palju oli IRL-l saada mitte-eestlaste häält, aga ta tegeles.</p> <p>Et President näiteks üldse ei taha sellest rääkida, presidendi retoorika on, et ärme räägime üldse sellistest gruppidest, räägime et iga inimene on erakordne ja oma isiklike probleemidega ja ei ole vaja rääkida integratsiooniasjadest. Mina nagu vaidlen vastu, ütlen et mis siis, et iga inimene on individuaalne, aga osadel inimestel on ühised probleemid, millest tulenevad ühised grupihuvid. Ei saa öelda, et puuduvad grupihuvid, see on pea liiva alla peitmine. President siin palju kaasa ei räägi kuigi ta võiks rääkida. Selline valdkond oleks just see kus nagu ma algul ütlesin, et poliitkorrektsus on Eestis olemas, aga tegelikult ta vajaks avatumat ja soojemat atmosfääri ja seda saaks president luua.</p>
		Ei räägita probleemidest	<p>SA - Seoses valimiste kontekstis on selgemalt teadvustatud, et püsida konkurentsis on vaja vene valijat kaasata. Kas kasutatakse populismi või tegeletakse asjaga süstemaatiliselt. Ma ei usu, et midagi muutub kui erakondade sees tulevad esile muukeelsed. On retoorika (a la eesti keele õppimine on vajalik), aga segregatsioon sellest ei taha keegi rääkida, sest see võib tekitada ühiskonnas negatiivseid meeleolusid. Pigem on see, et kui erakonna seest tuleksid mõistlikud inimesed, kes tahavad rääkida asjadest nii nagu nad on, mite nii nagu on harjumus rääkida, siis asi muutuks.</p>